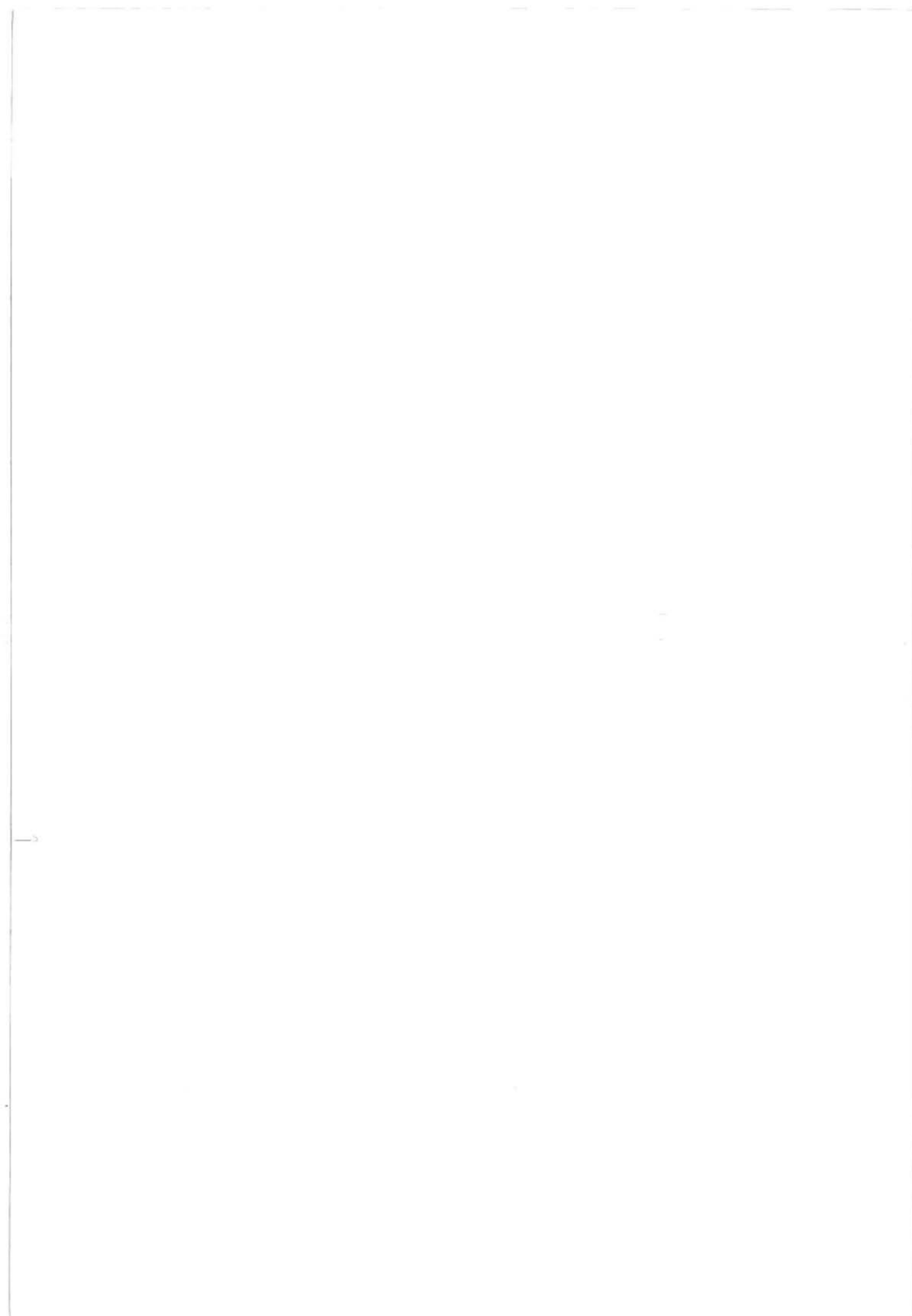

VOJENSKÉ ROZHLEDY

Czech Military Review

1998

2

TEORETICKÝ ČASOPIS ARMÁDY ČESKÉ REPUBLIKY

VOJENSKÉ ROZHLEDY

2

SEDMÝ (TŘICÁTÝ DEVÁTÝ) ROČNÍK

Veškeré články uveřejněné v časopisu Vojenské rozhledy vyjadřují výhradně názor autora k dané otázce. Nejsou oficiálním názorem velení Armády České republiky.

Redakce časopisu Vojenské rozhledy

Příprava na vstup České republiky do NATO v rezortu obrany

Počátek února letošního roku byl charakterizován zahájením ratifikačního procesu v parlamentech členských zemích NATO k rozšíření Severoatlantické aliance o Českou republiku, Maďarsko a Polsko. Inicioval se tak proces, který bude, v případě jeho kladného průběhu, završen přijetím těchto tří zemí do Aliance v dubnu příštího roku, kdy NATO zároveň oslaví své padesáté výročí. V Kanadě, Dánsku a Německu, kde se dosud uskutečnily v parlamentech rozpravy, se poslanci již vyjádřili jednoznačně za zapojení tří pozvaných zemí do bezpečnostního systému transatlantického společenství. Nejdůležitější bude ratifikace rozšíření v Senátu USA, kde jednání právě probíhají. Předpokládá se, že celý proces v parlamentech členských zemí NATO bude ukončen ještě v letošním roce.

Rozprava k materiálu „Návrh na přístup České republiky k Severoatlantické smlouvě“ byla zahájena v únoru i v Parlamentu ČR. Jeho cílem je, aby Česká republika byla připravena ratifikovat Severoatlantickou smlouvu bezprostředně po ukončení tohoto procesu v členských zemích NATO.

Usnesení vlády č. 383

V České republice byla po ukončených akcesních rozhovorech probíhajících na podzim minulého roku (podrobněji viz VR 1/98) provedena ministerstvem zahraničních věcí, ministerstvem obrany a dalšími relevantními orgány státní správy **analýza stavu přípravy České republiky pro vstup do Aliance s následným návrhem na přijetí konkrétních opatření směřujících k dosažení úrovně běžné v členských státech NATO**. O provedení těchto úkolů rozhodla vláda České republiky na svém jednání dne 25. 6. 1997 v usnesení č. 383. Jeho splnění bylo realizováno v rámci pracovních skupin pracovního výboru při výboru vlády pro integraci ČR do NATO. Rezortu obrany byla určena gesce za oblast přípravy legislativy státu na vstup do NATO a branného zákonodárství, plnění cílů interoperability, plánování zdrojů na obranu, infrastrukturu - zavedení programu bezpečnostních investic a rozvoj zbrojní výroby ČR pro potřeby obrany. V rezortu obrany bylo navrženo po provedené analýze přijmout v jednotlivých oblastech následující opatření:

Právní problematika

V souvislosti se vstupem ČR do NATO bylo identifikováno, že bude nezbytné přistoupit k celkem devíti mnohostranným mezinárodním smlouvám, které upravují činnost Aliance, jejich přehled je uveden v **tabulce** (viz). Texty smluv byly postoupeny zainteresovaným rezortům k prostudování a zabezpečení včasné přípravy veškerých legislativních opatření v souvislosti s jejich prováděním. Následně budou identifikovány konkrétní okruhy otázek,

kteřé bude třeba zapracovat do právního řádu ČR, a současně bude navržen harmonogram opatření týkajících se přípravy a předkládání konkrétních návrhů na novelizaci současných právních předpisů, eventuálně nových komplexních zákonných úprav tak, aby mohly být jednotlivé úkoly projednány ve vládě v průběhu letošního roku. Pod gescí MO bude dále pokračovat analýza právního *acquis* NATO. Klíčem k legislativnímu procesu je však přijetí ústavního zákona o bezpečnosti ČR, který je dnes v rukou Parlamentu ČR.

Smlouvy, ke kterým musí přistoupit Česká republika

Tabulka

1. Severoatlantická smlouva (washingtonská smlouva), podepsána ve Washingtonu 4. dubna 1949.
2. Dohoda mezi smluvními stranami Severoatlantické smlouvy o postavení jejich ozbrojených sil (londýnská SOFA), Londýn 19. června 1951.
3. Dohoda o postavení Organizace severoatlantické smlouvy, zástupců států a mezinárodního personálu (ottawská dohoda) Ottawa 20. září 1951.
4. Protokol o postavení mezinárodních vojenských velitelství ustavených podle Severoatlantické smlouvy (pařížský protokol), Paříž 28. srpna 1952.
5. Dohoda o postavení misí a zástupců třetích států při Organizaci severoatlantické smlouvy (bruselská dohoda), Brusel 14. září 1994.
6. Dohoda mezi smluvními stranami Severoatlantické smlouvy k zajištění ochrany informací, Brusel 6. března 1997.
7. Dohoda Organizace severoatlantické smlouvy o přenosu technických informací pro účely obrany, Brusel 19. října 1970.
8. Dohoda o vzájemné ochraně tajemství k vynálezům, které se vztahují k obraně a které byly přihlášeny k udělení patentu, Paříž 21. září 1960.
9. Dohoda o spolupráci v oblasti jaderných informací, Paříž 18. června 1964.

Rovněž v oblasti branného zákonodárství probíhají v rezortech MO, MV a MŽP legislativní práce v souladu s přijatými usneseními vlády ČR. Výchozím ústavním předpisem pro branné zákonodárství je návrh ústavního zákona o bezpečnosti České republiky, který vláda schválila svým usnesením č. 555 ze dne 10. 9. 1997, a který je předmětem legislativního procesu v orgánech Parlamentu ČR. V návaznosti na usnesení vlády ČR č. 719 ze dne 19. listopadu 1997 byly začátkem ledna 1998 zahájeny práce na přípravě paragrafovaného znění jednotlivých návrhů zákonů z oblasti branného zákonodárství. Jedná se o návrhy následujících zákonů:

- ◆ *o zajišťování obrany České republiky,*
- ◆ *o Armádě České republiky,*
- ◆ *o vojenských správních orgánech,*
- ◆ *o vojácích z povolání,*

- ◆ o průběhu základní (náhradní) služby a vojenských cvičení o některých právních poměrech vojáků v záloze,
- ◆ branný zákon,
- ◆ zákon o cizích ozbrojených silách na území České republiky ozbrojených silách České republiky v zahraničí.

Předpokládá se, že mezirezortní připomínkové řízení k návrhům výše uvedených zákonů se uskuteční začátkem dubna 1998. O možném spojení některých zákonů ve smyslu připomínek legislativní rady vlády a jejich předložení vládě bude rozhodnuto po schválení ústavního zákona o bezpečnosti ČR, který je v současné době projednáván v jednotlivých výborech Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR.

Interoperabilita

Jako jeden ze zásadních kroků přiblížení armád partnerských států ozbrojeným silám Aliance byla již v červnu 1995 na zasedání ministrů zahraničních věcí NATO iniciována nabídka partnerům, zapojeným v programu Partnerství pro mír, plnění cílů interoperability. V prvním cyklu tohoto procesu, označeném jako proces plánování a hodnocení (*Planning and Review Process, PARP*), přijala Česká republika 12 těchto cílů. Časový horizont jejich splnění byl stanoven do konce roku 1997. S Aliancí bylo provedeno jejich společné vyhodnocení. Plnění cílů interoperability se stalo rovněž součástí procesu modernizace Armády ČR.

Na základě programového prohlášení vlády České republiky o vstupu do NATO rozhodl ministr obrany dne 21. března 1997 o přijetí a splnění 31 cílů interoperability v rámci druhého cyklu procesu PARP 1997-99. Tyto cíle navazují na předchozích 12 cílů a lze je charakterizovat jako priority vybraných oblastí rezortu obrany pro zabezpečení nejzákladnějších předpokladů přijetí České republiky do NATO. Záměr dosažení interoperability byl projektován pro ty oblasti a jednotky AČR a CO ČR, které byly vyčleněny pro zmíněný druhý cyklus PARP. Vnitrozestní hodnocení je prováděno každého čtvrt roku (nejbližší bude provedeno v měsíci dubnu) a výsledky budou předloženy ministru obrany.

V průběhu loňského roku došlo ke kvalitativně novému posunu v oblasti obranného plánování, když se Česká republika, jako pozvaná země do Aliance, zapojila do mechanismů obranného plánování NATO vyplňováním Dotazníku obranného plánování (*Defence Planning Questionnaire, DPQ*), ve kterém označila konkrétní jednotky, které budou vyčleněny či předurčeny pro spolupráci s Aliancí. V současné době probíhá diskuse mezi orgány NATO/SHAPE a MO/GŠ o návrhu tzv. cílů výstavby sil (*Target Force Proposals, TFP*) pro Českou republiku, ve kterých je řešeno jak co neefektivněji dosáhnout potřebné kvality vyčleněných či předurčených sil AČR k plnění společných úkolů se silami NATO vyplývajících z budoucích závazků. Proto je potřebné, aby i v rámci nové koncepce výstavby Armády ČR byla přijata opatření k orientaci cílů interoperability především na tyto jednotky. K tomu jsou na SOP MO v současné době přijímána potřebná organizační opatření. Tímto krokem však celý proces nekončí, ale bude pokračovat v horizontu deseti až patnácti let, do dosažení srovnatelné úrovně Armády ČR s členskými státy NATO.

Program bezpečnostních investic

Pro Českou republiku je, v rámci její integrace do struktur NATO, velmi důležité zapojení do Programu bezpečnostních investic NATO (*NATO Security Investment Programme, NSIP*). Jde o program Aliance k zabezpečení výstavby prvků infrastruktury pro výcvik či případné nasazení sil NATO na teritoriu členských zemí. Tato výstavba je hrazena z prostředků Aliance a představuje úpravu základů a zařízení jako jsou letiště, komunikační a informační systémy, vojenská velitelství, čerpací stanice a sklady PHM, radiolokační a informační zařízení, skladiště, podpůrná pomocná zařízení aj. V současné době považuje Aliance za prioritní projekty k dosažení interoperability, zejména v oblasti spojení. Financování programu společné infrastruktury NATO probíhá v rámci konsenzuálně dohodnutých limitů a postupů. Velmi důležité bude vhodně spojit národní zájmy s představami a kritérii Aliance při procesu výstavby, rekonstrukce nebo modernizace prvků infrastruktury ČR a nabídnout k aliančnímu využití, a tím i zařazení do programu NSIP vhodné prvky infrastruktury, neboť to bude užitečné především z hlediska zapojení domácího průmyslu.

Zbrojní výroba

Rozvoj v oblasti zbrojní výroby bude vyžadovat vytvoření podmínek pro účelnou státní podporu rozvoje obranného průmyslu, systému hospodářské mobilizace a jejich zapojení do společných obranných programů NATO. Souběžně musí být také podporovány asociační tendence českého obranného průmyslu. MO již zpracovalo návrh nezbytných opatření pro oblast materiálové standardizace, připravilo věcný záměr zákona ke zřízení národního kodifikačního úřadu ČR a věcný záměr zákona ke zřízení národního úřadu zabezpečování jakosti ČR.

Harmonogram opatření rezortu obrany k integraci do struktur NATO

V reakci na výsledky madridského summitu uložil ministr obrany počátkem září minulého roku zpracovat návrh na institucionální a věcné zabezpečení všech nutných opatření v rámci rezortu, které souvisejí se vstupem České republiky do NATO. Dokument pod názvem „Harmonogram opatření rezortu obrany k integraci do struktur NATO“ je jedním ze základních materiálů podle něhož v rezortu probíhá intenzivní příprava na vstup do vojenských struktur NATO. Představuje soubor opatření v čtrnácti identifikovaných oblastech, s určením termínů a zodpovědností za jejich splnění.

V oblasti **personální** se jedná zejména opatření směřující k výběru a přípravě osob pro spolupráci s NATO a systemizace funkcí a hodnotností podle standardu Aliance. Opatření **strukturální** a **organizační** byla zaměřena na vytvoření organizační struktury mise ČR při NATO, návrhu minimálního zastoupení ve výborech a agenturách Aliance a na posílení odboru MO pro spolupráci s NATO.

Oblast **interoperability** zahrnuje zejména zpracování Plánu opatření k realizaci cílů interoperability v rezortu obrany a jeho vyhodnocování. Velmi důležitá oblast **obránného plánování** obsahuje soubor opatření vedoucích k adaptaci současných plánovacích mechanismů na standardy NATO. Opatření **ekonomického zabezpečení** směřují na

kvantifikaci nákladů na materiální a technické zabezpečení a na alokaci zdrojů na jejich pokrytí. Oblast **legislativy** identifikuje právní dokumenty, ke kterým ČR přistoupí a řeší věcné záměry branných zákonů.

Oblast **bezpečnosti informací** představuje soubor velmi důležitých, ale i citlivých opatření k zajištění vysokých požadavků Aliance k zajištění ochrany utajovaných skutečností včetně prověřování osob, které budou pracovat s utajovanými informacemi NATO. V oblasti **krizového řízení** jde zejména o provedení analýzy současného stavu v oblasti krizového řízení v resortu obrany, stanovení zodpovědného orgánu a navržení opatření k propojení krizového systému MO se systémem ČR. Přijetí organizačních opatření k zabezpečení standardizace v resortu MO je hlavním úkolem v oblasti **standardizace**. Obdobně realizace **Plánu komunikace s veřejností** je hlavní úkol v oblasti komunikační strategie.

Mezi nejdůležitější úkoly patří opatření k **zapojení a přípravě resortu obrany v silách NATO**, navržení sil a prostředků AČR, které budou vyčleněny a předurčeny pro síly Aliance, a opatření pro napojení AČR do integrovaného systému protivzdušné obrany (PVO), systému velení a řízení a civilního nouzového plánování NATO. Relevantním úkolem je rovněž **příprava infrastruktury České republiky pro zabezpečení posílení silami NATO**, představující definování rozsahu a stanovení opatření. Nezanedbatelné je i ustanovení **národního ředitele pro vyzbrojování** či definování rozsahu a přípravy infrastruktury nutné k posílení ČR silami Aliance v případě ohrožení. *Zvažuje se rovněž vytvoření pracoviště specializovaného na strategická studia.*

Obranné plánování

Resort obrany byl určen gestorem za obranné plánování v České republice. V současné době, v součinnosti s ústředními orgány státní správy, dokončuje vypracování „Záměru koncipování systému obranného plánování ČR ve vazbě na obranné plánování NATO“ a „Harmonogram zpracování“. Jejich cílem je připravit základní předpoklady pro tvorbu komplexního materiálu na zavedení systému obranného plánování do podmínek České republiky v souvislosti s její integrací do NATO.

Systém obranného plánování bude koncipován jako soubor činností a vazeb, které státní orgány České republiky realizují k určení potřeb, cílů a úkolů obrany státu při respektování daných politických, vojenských, ekonomických a technických požadavků za efektivního využívání zdrojů. Obranné plánování ČR bude provázáno s plánovacími oblastmi obranného plánování států NATO, tj. s **plánováním sil, výzbroje, zdrojů, komunikačních, informačních systémů a logistického zabezpečení**. Bude se realizovat v cyklech a vycházet z desetileté prognózy základních makroekonomických ukazatelů.

Zdroje na obranu ČR musí být, ze systémového pohledu, integrovanou výslednicí systému obranného plánování a civilního nouzového plánování. Vzhledem k tomu, že ČR nemá vytvořen ucelený a funkční systém obranného plánování, postupuje v této oblasti *ad hoc*. Systém civilního nouzového plánování se rovněž teprve utváří.

Resort MO následně zpracuje rovněž návrh **metodiky obranného plánování ČR**, který bude kompatibilní s plánovacími cykly NATO. Jeví se jako potřebné vytvořit nadresortní orgán zodpovědný za obranné plánování v České republice.

Materiál „Koncepce výstavby rezortu obrany do roku 2003 s výhledem do roku 2008“ se v současné době zpracovává. Představuje nejzákladnější, nejdůležitější a nejpotřebnější dokument pro výstavbu řídicích složek, AČR a její výzbroje na dalších deset let. Bude plně vycházet z úkolů stanovených v národní obranné strategii, která byla vládou schválena v březnu 1997 a následně projednána ve výboru pro obranu a bezpečnost Poslanecké sněmovny PČR. Dále bude vycházet z aliančního pojetí obrany, přičemž k tomu bude využívat zkušenosti a závěry získané z průběhu akcesních rozhovorů, ze zpracování DPQ a TFP dohodnutých s orgány NATO. Dokument bude zahrnovat koncepci armády, vycházející z vojenských i dalších bezpečnostních ohrožení, a bude formulovat koncepci rozvoje a výstavby organizačních struktur rezortu a armády včetně jejich počtů v mírovém i mobilizovaném stavu, včetně zbraňových systémů, techniky a materiálu. Součástí koncepce budou i otázky výcviku, vzdělávání, personalistiky a sociálního zabezpečení. Koncepce bude vycházet z ekonomických možností státu. Dokument bude předložen k projednání ve vládě do konce prvního pololetí letošního roku.

Zapojování rezortu obrany do struktur NATO

Početnost a hloubku účasti České republiky ve strukturách Severoatlantické aliance je možné zvažovat ve dvou různých způsobech zapojení: (a) v misi ČR při NATO a kontaktních týmech při SHAPE a ACLANT, (b) v zapojení do orgánů a velitelských struktur NATO.

K oběma těmto způsobům zapojení se Česká republika formálně zavázala v průběhu akcesních rozhovorů. Jejich cílem, mimo jiné, bylo formálně potvrdit vůli a schopnost převzít odpovědnost a závazky vyplývající ze Severoatlantické smlouvy z roku 1949 a vyhovět požadavkům obsaženým ve Studii o rozšíření NATO.

Česká republika se zavázala:

- zřídit při Severoatlantické alianci své stálé zastoupení, misi ČR při NATO,
- přiměřeně se zapojit do vojenské struktury a kolektivního plánování obrany, včetně zapojení do plánovacích cyklů Aliance,
- přiměřeně se zapojit do práce agentur NATO.

ad a) Mise České republiky při NATO, kontaktní týmy při SHAPE a ACLANT

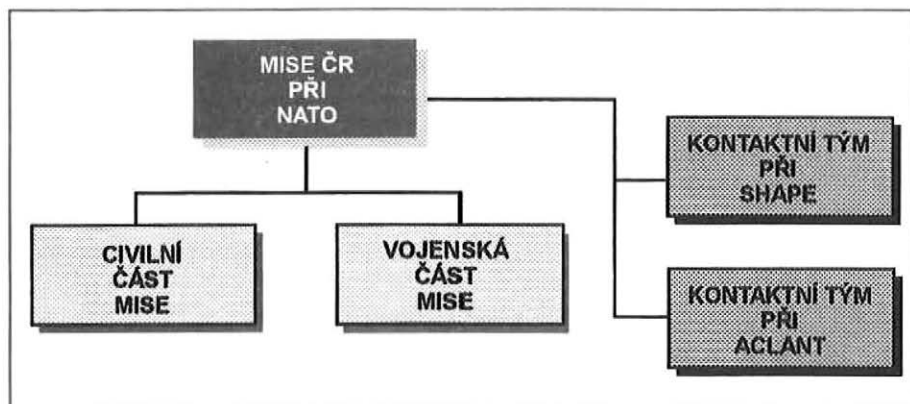
Česká republika splnila svůj závazek zřídit při Severoatlantické alianci své stálé zastoupení dne 26. listopadu 1997, kdy na základě rozhodnutí vlády z července 1997 byly generálnímu tajemníkovi NATO předány příslušné akreditační listiny.

Mise ČR při NATO je organizována na základě statutu mise (dále jen statut), který byl nedávno zpracován na MZV ČR ve spolupráci s MO ČR. Mise se na základě statutu skládá ze dvou částí (viz obr.):

- ▲ z civilní části v čele s velvyslancem při NATO a budoucím stálým představitelem (*Permanent Representative, PERMREP*),
- ▲ z vojenské části v čele s budoucím vojenským představitelem (*Military Representative, MILREP*).

V civilní části budou pracovat čtyři vojensští poradci a administrativní pracovník, kteří se budou zabývat zejména otázkami obranné politiky a plánování, programem PIP, problematikou mezinárodní vojenské spolupráce a civilně vojenských vztahů, agendou WEU, infrastrukturou a financováním. Vojenská část bude představovat dvanáct osob v čele se dvěma generály. Její vedoucí, vojenský představitel, bude nejbližším spolupracovníkem vedoucího mise pro vojensko-odborné otázky, zároveň bude zastupovat NGŠ ve vojenském výboru NATO (*Military Committee, MC*) a zabezpečovat součinnost s vedoucím kontaktního týmu AČR při SHAPE. Další členové této části - styční důstojníci, budou řešit zejména otázky obranného plánování, plánování a nasazení vojenských sil, velení a řízení, komunikačních a informačních systémů, logistiky a PVO.

**SCHEMA NÁRODNÍHO ZASTOUPENÍ REZORTU OBRANY
V ORGÁNECH NATO**
současný stav

Obr.

Na základě výzvy vrchního velitele ozbrojených sil NATO v Evropě (SACEUR) byl v lednu tohoto roku zřízen při velitelství SHAPE v Monsu kontaktní tým AČR při SHAPE, který se stane zárodkem budoucího národního zastoupení ČR při SHAPE (vojenský představitel státu v SHAPE, *National Military Representative to SHAPE, NMR*). Bude mít celkem šest osob v čele s generálem. Jeho hlavními úkoly bude zejména zabývat se operačním plánováním, problematikou pozemního vojska a letectva, komunikačních a informačních systémů, oblastí logistiky apod.

Na základě stejné výzvy vrchního velitele spojeneckých ozbrojených sil v Atlantiku (ACLANT) v Norfolku, USA, bude, byť jen symbolicky, zřízeno naše zastoupení i na tomto velitelství.

ad b) Zapojení do orgánů a velitelských struktur NATO

Kromě množství pracovních výborů, skupin a agentur, ve kterých působí naši důstojníci spolu s dalšími partnery v rámci programu Partnerství, otevřela Aliance 29 důležitých výborů, do kterých pozvala partnery ze tří přizvaných zemí a umožnila jim tak postupné zapojení do činnosti, i když s určitým omezeným přístupem. Předpokládá se, že někteří specialisté (jako např. příslušníci vojska protivzdušné obrany) budou působit na některých stanovištích velení a řízení PVO mimo území České republiky.

Aliance pracuje i na vytváření nového vzorce, podle kterého budou určeny národní podíly (kvóty) na pozice v nové velitelské struktuře NATO. Diskutuje metodologii obsazování těchto pozic, zejména nejlepší způsob zapojení nových členů do velitelských struktur a mezinárodního vojenského štábu (*International Military Staff, IMS*), které budou pozvané země postupně obsazovat. Zde již nepůjde o představitele rezortu obrany, ale o přímé zaměstnance NATO. Tomu budou odpovídat i kvalifikační předpoklady uchazečů, z nichž jazykové musí být na úrovni STANAG 3-4 u anglického a 2-3 u francouzského jazyka.

Aby noví členové měli v současnosti příležitost umístit své experty vedle již zkušených pracovníků z členských zemí Aliance, vytvořil se v rámci rozšířeného programu Partnerství projekt tzv. partnerských štábních prvků (*Partners Staff Element, PSE*). Místa jsou u některých velitelství NATO a budou obsazovaná metodou konkurzního řízení. Umožní partnerům získat neocenitelné zkušenosti a připravovat se na budoucí obsazení příslušných pozic. České republice bylo nabídnuto zatím šest míst v těchto prvcích a jedno místo ve stálém štábu Koordinační buňky Partnerství v Monsu.

Předpokládá se, že budoucí účast České republiky ve strukturách NATO bude odpovídat velikosti našeho příspěvku ke kolektivní obraně a k dalším úkolům Aliance. Bude obdobná, jako účast členských zemí srovnatelných pokud jde o ekonomický potenciál, počet obyvatel, velikost ozbrojených sil a příspěvek do společných fondů NATO. Podle odhadu představitelů NATO by při plné integraci ČR v NATO mohlo působit ve vojenských strukturách více než 200 osob a k tomu potřebný zabezpečovací personál.

Bezpečnost informací v rezortu obrany

Problematika bezpečnosti informací, v rezortu obrany i v samotné ČR dosud poněkud nedocenená, patří v členských zemích NATO k důležitým bezpečnostním atributům. Problematiku bezpečnosti informací, respektive ochrany utajovaných skutečností, je třeba v současné době rozdělit do dvou etap, a to „překlenovací období“ do přijetí nového zákona o ochraně utajovaných skutečností, a období po nabytí účinnosti tohoto zákona.

Překlenovací období bylo vyřešeno Usnesením vlády ČR č. 666 ze dne 22. října 1997 a Usnesením vlády ČR č. 760 ze dne 26. listopadu 1997. Uvedená usnesení řeší problematiku personální bezpečnosti stanovením závazného postupu pro prověřování osob ke styku s utajovanými skutečnostmi NATO do a včetně stupně **TAJNÉ (SECRET)**. Na tvorbě závazného postupu pro prověřování osob se v součinnosti s pracovníky sekce ochrany státního tajemství a utajovaných skutečností MV (Národní bezpečnostní úřad, NBÚ) a BIS podílely věcně příslušné složky ministerstva obrany (Hlavní úřad vojenského obranného zpravodajství a oddělení bezpečnosti informací SOP MO).

Do podmínek rezortu MO byl uvedený materiál rozpracován ve formě „Zásad pro výběr a provádění bezpečnostních prověrek osob, které se mají seznamovat s utajovanými skutečnostmi NATO“ a schválen ministrem obrany dne 2. prosince 1997. V současné době již probíhá prověřování prvních osob, u kterých se předpokládá práce s utajovanými dokumenty Aliance. Návrh Zákona o ochraně utajovaných skutečností, předložený ministrem vnitra v listopadu loňského roku, již komplexně řeší i ochranu utajovaných skutečností z hlediska spolupráce v oblasti utajovaných skutečností s členskými zeměmi NATO. Zákon rovněž umožní plně realizovat bezpečnostní dohody, které se týkají výměny a ochrany utajovaných skutečností a které se předpokládá v nejbližší době podepsat.

Příprava osob pro práci ve strukturách NATO

Předně je třeba zdůraznit, že nebude vytvářen samostatný systém přípravy vojáků pro práci ve strukturách NATO. Z tohoto pohledu rezort obrany plní úkol ve dvou rovinách. V první rovině, která řeší přechodné období, se jedná o okamžitou přípravu vybraných skupin vojáků, kteří budou schopni pracovat ve strukturách NATO již v roce 1998 a 1999. Ve druhé rovině se jedná o úpravu vzdělávacího systému AČR tak, aby absolventi vojenských škol byli teoreticky na tuto práci dostatečně připraveni po stránce odborné i jazykové. Jejich praktická příprava pokračuje vlastním výkonem funkce v AČR. Tento základní systém doplňovat jen speciálními kurzy v ČR nebo v zahraničí.

Příprava osob na práci ve strukturách NATO v první rovině začala v roce 1996, kdy byl zabezpečen a zahájen první devítiměsíční kurz (6 měsíců jazyková příprava a 3 měsíce odborná příprava). Tento kurz byl ukončen v červenci 1997. Na základě zkušeností z prvního kurzu byla oddělena jazyková a odborná část přípravy byla zkrácena. Odborná část přípravy dalších tří letošních kurzů je plánována ve Školícím a výcvikovém středisku MO v Komorním Hrádku v délce jednoho měsíce, z nichž první se koná v dubnu. Do kurzu jsou vybíráni uchazeči minimálně s desetiletou praxí na úrovni štábu praporu a výše, se zdravotní klasifikací A, s dobrou znalostí anglického jazyka (hodnocení stupně znalosti 3 podle normy STANAG 6001), s dobrou fyzickou výkonností a psychickou odolností. Pro dosažení výše uvedeného cílového stavu (druhé roviny) jsou ve vojenských školách upravovány učební programy, tak aby obsahovaly standardy NATO a profily absolventů akreditovaných i neakreditovaných forem studia odpovídaly požadavkům na znalosti a dovednosti příslušníků druhů vojsk a služeb států Aliance.

Byla také zpracována kritéria výběru osob s diferenciací pro vyslání k práci ve strukturách NATO, resp. pro určení ke spolupráci s NATO v ČR. Po schválení navržených zásad bude v prvním čtvrtletí letošního roku zpracována Směrnice k personálnímu, finančnímu a materiálnímu zabezpečení zahraničních pracovišť rezortu MO a jejich zaměstnanců.

Cílem je dosáhnout stavu, kdy pro práci ve strukturách NATO bude připraven voják z povolání po absolvování vojenského vzdělávacího systému a získání požadované praxe.

Proces vnitřního přizpůsobování NATO na změněné podmínky ve světě

(Koncept „velitelství CJTF“) *„chyle“*

V červenci až listopadu 1997 absolvovala skupina důstojníků AČR účelový kurz „Eurolehrgang“ při Velitelské akademii Bundeswehru v Hamburku. Hlavním obsahem tohoto kurzu bylo plánování v NATO na úrovni vyššího podřízeného velitelství (PSC) a hlavního podřízeného velitelství (MSC). Důležitou částí tohoto kurzu bylo seznámení se s nejnovějším stavem vývoje koncepce velitelství kombinovaných společných sil zvláštního určení (CJTF) a následně dvoutýdenní štábní cvičení „CJTF Ex“, kdy bylo v rámci vícenárodního štábu všech druhů ozbrojených sil zpracováno mezinárodní nasazení podobné IFOR. O zkušenosti z této práce bych se nyní rád podělil.

* * *

Na bruselském summitu NATO v roce 1994 se účastnické státy dohodly, že v budoucnu musí být ozbrojené síly NATO schopny provádět společné operace na podporu míru i mimo území Aliance (viz obr. 1). Protože prozatím nebylo NATO organizačně ani technicky připraveno takovéto operace v komplexním a změněném spektru úkolů provádět, bylo započato s vývojem koncepce „velitelství Combined Joint Task Force“, tedy velitelství pro řízení společných mezinárodních operací za účasti více druhů ozbrojených sil. Vývoj této koncepce je společně s rozvojem evropské bezpečnosti a obranné identity a s reorganizací stávajícího systému velitelských stupňů NATO označován jako proces vnitřního přizpůsobení se NATO na změněné podmínky ve světě.

Vojenský cíl tohoto konceptu sleduje zlepšení řídicích schopností Aliance, a to zejména v rámci nasazení, která nejsou prováděna podle článku 5 washingtonské smlouvy, tedy mimo obranu Aliance nebo některého členského státu NATO.

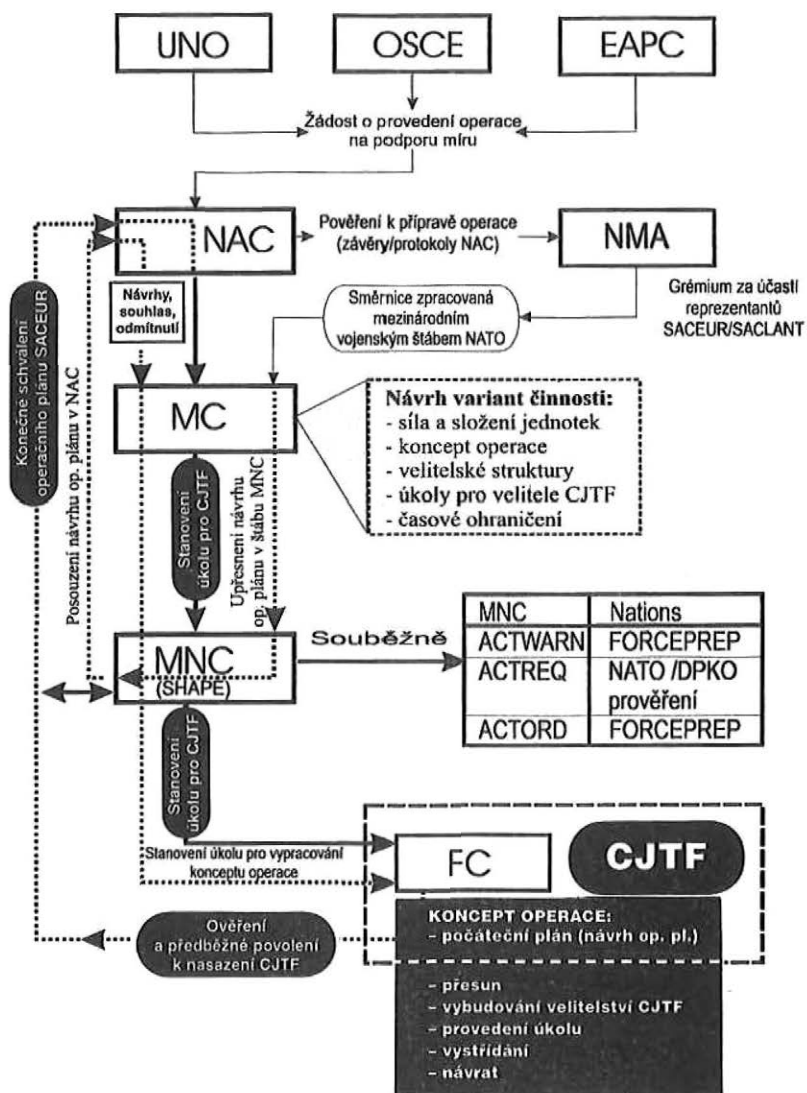
Vývoj koncepce velitelství CJTF probíhá ve třech fázích:

- ① **Přípravná fáze:** znamená definování potřeb a možností těchto velitelství, vytváření jader těchto velitelství, provedení pokusných cvičení a vytvoření základních schopností Aliance k nasazení velitelství CJTF.
- ② **Vyhodnocovací fáze:** znamená zhodnocení zkušeností ze cvičení, vylepšení koncepce a její schválení.
- ③ **Prováděcí fáze:** znamená konečné zavedení konceptu do života.

Z obr. č. 1 vyplývá, že plánováním operace se nejvyšší orgány NATO - NAC, MC a SHAPE zabývají vlastně třikrát: při (i) vypracování iniciační směrnice, (ii) zpracování konceptu, jeho posouzení a schválení, (iii) zpracování konečného úkolu pro velitelství CJTF.

ŘÍDÍCÍ PROCES NATO PŘI PLÁNOVÁNÍ OPERACE NA PODPORU MÍRU

(VARIANTA)

Obr. 1

V současné době se vývoj koncepce nachází v první fázi a celková doba pro vyzkoušení a nasazení se odhaduje zhruba na dva roky.

Prozatím byla určena tzv. mateřská velitelství zodpovědná za postavení těchto velitelství CJTF. Jedná se o AFCENT, AFSOUTH a STRIKFLANT. V listopadu 1997 proběhlo první pokusné štábní cvičení *Allied Effort 97* pod řízením CINCENT a za účasti některých států „Partnerství pro mír“, kde byla poprvé prověřena práce společného mnohonárodního velitelství CJTF.

Na jaře 1998 proběhlo druhé pokusné cvičení CJTF s vojsky *Strong Resolve* pod řízením STRIKFLANT, kdy se mobilní velitelství CJTF nacházelo na americké lodi Mt. Whitney.

Hlavní principy výstavby a fungování velitelství CJTF

Toto velitelství:

- musí být schopno nasazení a přemístění v krátkých časových lhůtách (pro organizační jádra 7 dnů od obdržení operačního rozkazu, pro podpůrné a zabezpečovací moduly během 15 dnů);
- má variantní velikost a složení odvislé od operací, které má řídit;
- je schopno řídit operace na podporu míru mimo vlastní teritorium NATO;
- je schopno řídit nasazení sil i z nečlenských států NATO;
- řídí operace v rozšířeném spektru úkolů (od humanitárních až k bojovým operacím);
- zabezpečuje možnost využívat prostředky a zařízení NATO i pokud by tato operace nebyla bezprostředně řízena ze strany NATO;
- využívá osvědčené postupy a struktury NATO.

Složení velitelství CJTF

Velitelství se skládá organizačně ze tří komponentů modulového typu:

- a) **Klíčového jádra štábu:** je vyčleněno z mateřského velitelství v rozsahu asi 30 důstojníků všech odborností, kteří zodpovídají za prvotní plánování nasazení a výcvik zbytku štábu. Tito důstojníci jsou na zdvojených funkcích a pohybují se v relativně přísných normách dosažitelnosti.
- b) **Jádra štábu:** což je prakticky rámec celého štábu v rozsahu 100-120 důstojníků, kteří jsou vyčleněni rovněž z mateřského velitelství.
- c) **Doplňkového a podpůrného modulu,** který představuje podpůrné komponenty z ostatních velitelství NATO.

Funkčně obsahuje velitelství CJTF trvale (viz obr. č. 2):

- velitelskou skupinu: velitel, zástupci velitele a náčelník štábu;
- štábní oddělení CJ1-CJ6;
- podle potřeby a úkolu musí být schopno adaptovat další doplňkové moduly:
 - oddělení CJ8 - finanční,
 - oddělení CJ9 - civilně-vojenské spolupráce,
 - politického poradce,
 - spojovací článek k mezinárodním organizacím,

- právního poradce,
- koordinační článek k nestátním organizacím a institucím,
- oddělení informací a veřejných sdělovacích prostředků.

Celkově může velitelství CJTF obsahovat až 450 vojenských a civilních pracovníků. Noční směna činí 25 %. Velitelství je sestaveno ze 48 vzájemně propojených kontejnerů na ploše zhruba 200 x 200 metrů. Velitelství musí být schopno řídit současně 1-2 nasazení.

Pro potřeby nasazení jednotek CJTF specifikovalo NATO následující orgány velení:

- ▲ 2 velitelství CJTF,
- ▲ 2 velitelství pozemního vojska sborového typu,
- ▲ 2 námořní velitelství,
- ▲ 1 velitelství letectva,
- ▲ satelitní komunikační moduly,
- ▲ štábní informační systémy v prostoru nasazení.

Zároveň jsou připravovány nové mobilní spojovací a informační systémy na strategické i operační úrovni.

Jak jsem již uvedl, koncepce velitelství CJTF se nachází v první, tedy přípravné fázi. V současném období se koncentruje pozornost zejména na následující problémy:

- ◆ prověření stávajícího konceptu,
- ◆ prověření a konečné stanovení struktur a počtů velitelství a jednotlivých článků,
- ◆ vyhodnocení očekávaných nákladů na personál a materiál,
- ◆ vyhodnocení vlivu těchto nasazení na schopnost NATO bránit své teritorium,
- ◆ možný přínos k rozvoji konceptu operací řízených ZEU,
- ◆ příprava podřízených štábů a vojsk na operace v rozšířeném spektru.

Základní funkční náplň jednotlivých složek velitelství CJTF

Velitel velitelství CJTF: nese celkovou odpovědnost za provedení operací, zastupuje velitelství při jednáních na nejvyšší úrovni, předkládá doporučení a požadavky.

Zástupce velitele: zastupuje velitele během jeho nepřítomnosti, sleduje opatření logistické a civilní podpory.

Zástupce velitele pro logistiku: radí veliteli ve všech logistických otázkách, vykonává funkci velitele pro řízení logistiky.

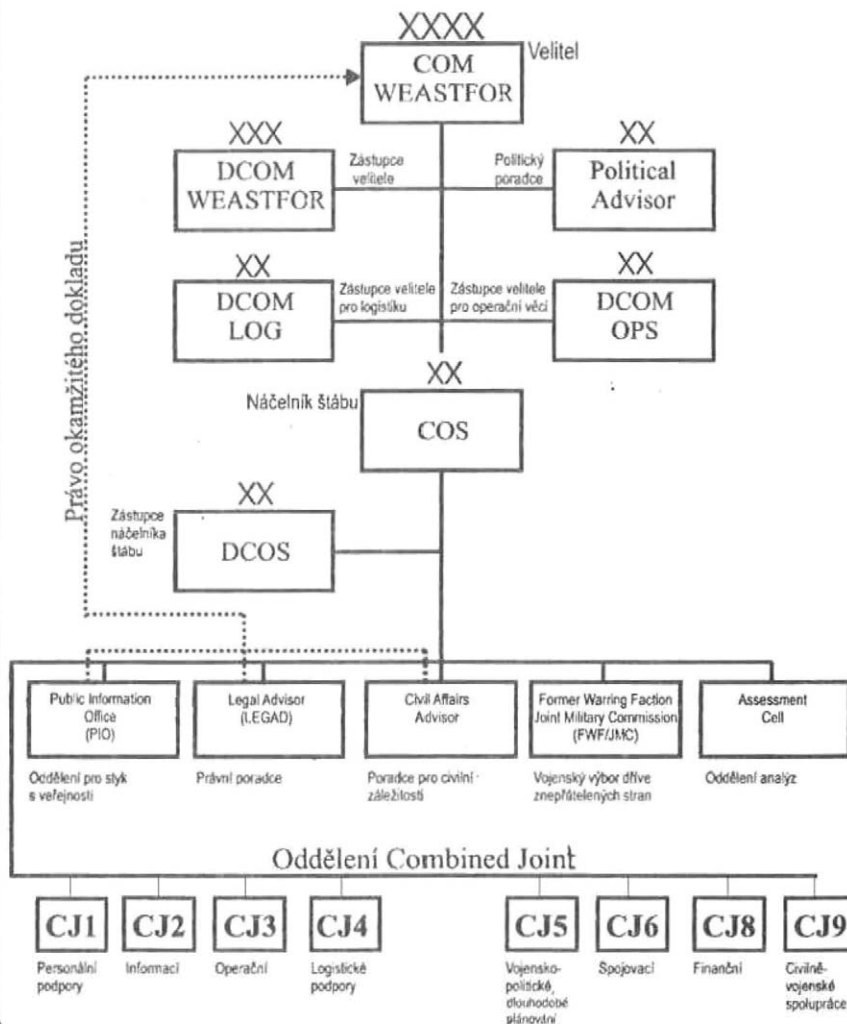
Politický poradce: radí veliteli ve všech politických a diplomatických otázkách, udržuje spojení s vládními organizacemi a s OSN, provádí místní politické expertizy.

Zástupce velitele pro operační věci: radí veliteli ve všech otázkách operačního řízení, sleduje průběh operací na všech úrovních, dle potřeby je mu delegována pravomoc operačního či taktického řízení (OPCON/TACON).

Náčelník štábu: řídí a koordinuje práci štábu, informuje velitele v celém spektru otázek práce štábu.

ORGANIZACE VELITELSTVÍ CJTF

(VARIANTA)

Obr. 2

Zástupce náčelníka štábu: zastupuje náčelníka štábu během jeho nepřítomnosti.

Oddělení pro styk s veřejností: radí veliteli ve všech otázkách práce s veřejnými sdělovacími prostředky a práce s veřejností, zabezpečuje spojení k národním tiskovým zastoupením ministerstev obrany států zastoupených v nasazení.

Právní poradce: radí veliteli ve všech právních otázkách, v otázkách rezolucí OSN a usnesení Rady NATO.

Poradce pro civilní záležitosti: radí veliteli ve všech otázkách civilních záležitostí.

Vojenský výbor dříve zneprátelených stran: připravuje a provádí konference zneprátelených stran, udržuje spojení s veliteli těchto stran.

Oddělení analýz: provádí analýzy operací, zpracovává zkušenosti a zabezpečuje archivaci a prezentaci dokumentů a faktů.

Oddělení CJ 1 (personální podpory): zodpovídá za vojenskou kázeň na teritoriu, spojení s místní policií, provedení policejních úkolů, vojenskou bezpečnost, personální práci, náboženskou politiku, nasazení civilního personálu.

Oddělení CJ 2 (informací): kromě běžných úkolů oddělení zpravodajství a průzkumu koordinuje bezpečnostní opatření (vojensko-civilní opatření, opatření REB a psychologicko operační opatření) a provádí vojenskogeografickou analýzu oblasti.

Oddělení CJ 3 (operační): zodpovídá za přípravu a provedení operací, za obranu vlastních jednotek před napadením, za nasazení speciálních jednotek, za opatření REB, meteorologické služby, OPZHN a ženijní opatření, za koordinaci palebné podpory. V oddělení CJ 3 jsou zastoupeni příslušníci letectva, námořnictva či dalších druhů vojsk a služeb podle rozsahu nasazení.

Oddělení CJ 4 (logistické podpory): kromě otázek logistických řeší zabezpečení přesunů, zdravotnické a administrativní zabezpečení.

Oddělení CJ 5 (vojensko-politické, dlouhodobé plánování): řeší otázky vojensko-politického zabezpečení operací v součinnosti s politickým a právním poradcem. Sleduje vývoj vojensko-politické situace v zemi nasazení. Vytváří politické iniciativy v součinnosti s politickým poradcem. Koordinuje štábní práci a zpracovává operační směrnice pro budoucí operace (dlouhodobé plánování).

Oddělení CJ 6 (spojovací): řeší obvyklé úkoly oblasti spojení.

Oddělení CJ 8 (finanční): radí veliteli ve všech finančních otázkách. Disponuje rozpočtem, sleduje výdaje, stanovuje potřebu financí, potvrzuje platby z mezinárodních rozpočtů.

Oddělení CJ 9 (civilně-vojenské spolupráce): koordinuje civilně-vojenskou spolupráci s národními zástupci v místě nasazení, udržuje spojení se zástupci nestátních organizací, zřizuje a provozuje centrum civilně-vojenské spolupráce.

Zkušenosti z provedeního cvičení CJTF Ex

Při tomto cvičení byl použit plánovací proces BIMOPP (Bi-MSC Operations Planning Process), který je používán pro společné plánování mezi velitelstvími a AFCENT. Zde se ukázalo, že tento proces je vcelku složitý a zavádí celou řadu různých vojensko-politických kategorií, jejichž zvládnutí bylo obtížnější, než prosté vojenské naplánování celé operace.

Jen pro názornost uvádím problémy, které musely být zodpovězeny dříve, než se přistoupilo k operačnímu plánování:

- ▲ přezkoušení politické a vojenské situace všech zúčastněných stran,
- ▲ stanovení rozhodujícího úseku zasazení sil (centre of gravity) zúčastněných stran,
- ▲ stanovení politických předpokladů pro operaci,
- ▲ stanovení politických omezení a tlaků,
- ▲ stanovení strategických cílů a objektů zúčastněných stran,
- ▲ stanovení požadovaného konečného stavu operace (desired end-state),
- ▲ stanovení strategického úkolu.

Zajímavé je přerozdělení kompetencí při plánování mezi odděleními CJ3 a CJ5, kdy CJ3 zodpovídá za plánování a řízení běžících operací (s horizontem do tří dnů) a CJ5 zodpovídá za plánování budoucích operací v návaznosti na politické iniciativy. V praxi tato činnost probíhá ve společném grémiu plánovačů CJ2, CJ3 a CJ4 za řízení CJ5, čímž se z tohoto oddělení neformálně stává nadřízený stupeň při plánování. Je velmi složité dosáhnout souladu vojenských činností s politickými omezeními a tlaky, řídit nasazení jednotek pozemního vojska, letectva a námořnictva a připravit vyvážené množství sil a prostředků pozemního vojska umožňující splnit úkoly v rozšířeném spektru.

Cvičícím štábem byly přijaty dvě varianty rozhodnutí a tři varianty počtu sil a prostředků. Rozhodovací metodika pomohla vybrat nejlepší variantu, přičemž rozhodujícím kritériem byla ochrana vlastních sil. Celkově práce při tomto cvičení obohatila náš rozhled při plánování a provádění mírových operací a poukázala na celou řadu vojensko-civilních a politických souvislostí takovéto operace.

Koncepce velitelství CJTF představuje poměrně novou problematiku řízení mezinárodních sil vyvinutou a odzkoušenou při cvičeních a nasazeních NATO (IFOR, SFOR). Právě tato nasazení ukázala těžkosti zejména v oblasti civilně-vojenské spolupráce na různých úrovních, problémy s mediální politikou a rovněž problémy běžného života obyvatelstva dříve nepřátelených stran. Organizace a funkční náplň jednotlivých oddělení velitelství CJTF se tedy snaží postihnout široké spektrum civilních i vojenských úkolů. Účelová výstavba velitelství potom zabezpečuje pružnost a schopnost reagovat v krátkém čase na možný vývoj situace. Multinacionalita znamená využívání nejlepších zkušeností jednotlivých zemí a tým i snižování výdajů.

Význam tohoto konceptu pro dnešní AČR vidím potom ve dvou rovinách. V praktické rovině spolupráce je již dnes jasné, jaké štábní pracovníky, s jakým rozsahem znalostí a dovedností budeme pro takový štáb při cvičeních a nasazeních připravovat. V teoretické rovině je potom možné sledovat vývoj a přerozdělování kompetencí v organizačních strukturách NATO na základě nejnovějších zkušeností z nasazení CJTF. **Možné využití zkušeností z přípravy tohoto konceptu vidím i v oblasti řízení nasazení vojsk územní obrany,** protože celá řada úkolů je velmi podobných (úkoly vojensko-civilní spolupráce, úkoly v rozšířeném spektru, od humanitárních až k bojovým, plnění úkolu ve velkých prostorech při nedostatku sil apod.). Modulární výstavba velitelství CJTF s celou řadou

doplňkových modulů a civilních spolupracovníků vytváří tak předpoklady pro efektivní plnění úkolů v rozšířeném spektru.

ACTORD - activation order
rozkaz pro přípravu operace

ACTWAR - activation warning
vyrozumění sil o přípravě operace

ACTREQ - activation request
požadavek na přípravu operace

AFCENT - Allied Forces Central Europe
spojenecké síly ve střední Evropě

AFNORTHWEST - Allied Forces Northwestern Europe
spojenecké síly v severozápadní Evropě

AFSOUTH - Allied Forces Southern Europe
spojenecké síly v jižní Evropě

CINCENT - Commander-in-Chief Allied Forces Central Europe
vrchní velitel sil NATO ve střední Evropě

DPKO - Department of Peacekeeping Operations
oddělení mírových operací

EAPC - Euro-Atlantic Partnership
Euroatlantická rada partnerství

FC - Force Commander
velitel sil

FORCEPREP - force preparation
příprava sil pro nasazení

IFOR - Implementation Forces
realizační (implementační) skupina vojsk

MC - Military Committee
vojenský výbor NATO

MNC - Major NATO Command
hlavní velitelství NATO

MSC - Major Subordinate Command
hlavní podřízené velitelství

NAC - North Atlantic Council
Severoatlantická rada (rada NATO)

NMA - NATO Military Authorities
vojenské orgány NATO

PSC - Principal Subordinate Commands
vyšší podřízená velitelství

OPCON - operation control
operační řízení

OSCE - Organization for Security and Cooperation in Europe
Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě

SACEUR - Supreme Allied Commander Europe
vrchní velitel spojeneckých sil v Evropě

SACLANT - Supreme Allied Commander Atlantic
vrchní velitel spojeneckých sil v Atlantiku

SHAPE - Supreme Headquarters Allied Powers Europe
hlavní štáb spojeneckých ozbrojených sil v Evropě

STRIKFLANT - Striking Fleet Atlantic
úderná flotila v Atlantiku

TACON - tactical control
taktické řízení

UNO - United Nations Organization
Organizace spojených národů

WEASTFOR - cvičný název nasazovaných sil

Význam použitých zkratk:

Operace stabilizačních sil SFOR na území Bosny a Hercegoviny a příprava pokračující mírové mise

(Vyhodnocení nasazení jednotky Armády České republiky v období od 1. 7. do 31.12. 1997)

To co se odehrávalo a odehrává v Bosně, je to nejstrašnější, co Evropa zažila od druhé světové války. Skutečnost, že Evropské společenství v dubnu 1992 uznalo Bosnu a Hercegovinu jako samostatný stát, už nic nezachránila. Vzhledem ke svému mnohonárodnímu a mnohokonfesionálnímu charakteru je Republika Bosna a Hercegovina (skoro 4,4 milionu obyvatel) označována jako „Jugoslávie v malém“. Jak ale může takový stát vydržet, když i „velká Jugoslávie“ se přes všechno úsilí rozpadla? Na prudkosti konfliktů svou roli hrál také fakt, že v Bosně a Hercegovině byla uložena ze strategických důvodů většina zbraní bývalé Jugoslávie. I když ani Evropa, ani USA tuto válku nezosnovaly, ani nezačaly, neznamená to, že by se mohly vyhnout odpovědnosti. Jedině pod záštitou mezinárodního společenství bude zřejmě možné uskutečnit žádoucí vyrovnání mezi jednotlivými populacemi. Bezprostředním vývojem situace v dané oblasti, jejímu možnému řešení a též účasti AČR se věnuje následující příspěvek.

* * *

Lze očekávat, že se právě rok 1998 stane klíčovým pro vyřešení problému, zda BaH (Bosna a Hercegovina) bude jednotným státem Srbů, Chorvatů a Muslimů (kteří byli jako národnost potvrzeni v r. 1969), nebo zda bude směřovat k etnickému rozdělení. Této skutečnosti potom bude odpovídat i další úsilí mezinárodního společenství v Bosně.

Realizace mírového procesu zatím nedosáhla požadovaného pokroku, neboť se političtí i vojenští představitelé národnostních entit obávají etnické reintegrace. Úspěchu nelze dosáhnout bez široké publicity myšlenky jednotné Bosny v multiethnických sdělovacích prostředcích a bez pomoci občansky orientovaných stran a nacionalistických organizací. Obnova země, která je jednou z nejdůležitějších podmínek zachování míru, postupuje také jen velmi zvolna. Většina válečných zločinců je dále na svobodě, v zemi vládne rozsáhlá korupce. Zachování celistvé a jednotné Bosny a Hercegoviny, jejího demokratického rozvoje za současné existence dvou vlád, tří armád, dvou rozpočtů a třech národů vyznávající různá náboženství bude zřejmě stále méně reálné.

Tuto skutečnost potvrdila i prosincová konference o Bosně, která se konala loni v Bonnu. Výsledek konference svědčí o tom, že se spíše sjednotilo mezinárodní společenství ve své představě, jak účinněji realizovat daytonské dohody, zatímco vůdci jednotlivých národů, kteří tvoří tříčlenné předsednictvo Republiky Bosna a Hercegovina demonstrovali, že nejsou schopni ani té nejmenší dohody dosáhnout. Tato demonstrace vyvrcholila, když zástupci bosenských Srbů odešli z jednacího sálu na protest proti tomu,

že návrh závěrečného prohlášení se týkal problémů menšin v Kosovu. Jediné, na čem se v Bonnu podařilo shodnout, byla dohoda kolektivního vedení na společném pasu, na zákoně o občanství a zákonu o fungování rady ministrů Bosny a Hercegoviny.

Proto se také mnozí hlasy, že spojení národů v Bosně v jeden celek nebude možné a mohlo by vést i k novému konfliktu. Myšlenka rozdělení Bosny na tři etnické celky však naráží na dosud **nevřešené teritoriální požadavky** hlavně mezi Muslimy a Chorvaty. V tomto směru však dochází k řadě jednání mezi představiteli jednotlivých etnik, která by měla vést k dvoustranným dohodám o úpravách vnitřní mezinárodní hranice.

I generální tajemník NATO Javier Solana odsoudil návrhy rozdělit Bosnu a Hercegovinu na menší územní celky podle etnik a označil tento postoj za hrozbu pro celou Evropu. Uznat oficiálně etnické rozdíly by snížilo naději na usmíření a naopak posílilo nacionalistické tendence. Také by to mohlo sloužit jako nežádoucí příklad v jiných místech oblasti, kde žijí další významné národnostní menšiny.

Armáda České republiky v rámci operace SFOR v hodnoceném období

Kontingent Armády České republiky v operaci *Joint Guard* (Společná stráž) sil SFOR v Bosně a Hercegovině tvoří 6. mechanizovaný prapor (6. mpr) v plánovaném počtu 600 osob, velitelství kontingentu, sekce součinnosti se štáby SFOR v počtu 22 osob a vrtulníkový odřad v počtu 22 osob. Skládá se ze tří bojových rot, ženijní roty, roty zabezpečení, roty velení, čtyř vojenské policie a obvoziště. Hlavní bojovou a dopravní techniku a zbraně tvoří 19 bojových vozidel pěchoty BVP-2, 13 obrněných transportérů OT-64, 1 vyprošťovací tank, 2 granátomety AGS-17, 24 pancéřovek RPG-7, 33 kulometů, 552 samopalů, 26 ostřelovacích pušek, 94 pistolí, 80 osobních terénních automobilů, 51 nákladních terénních automobilů, 2 jeřáby, 2 tahače s podvalníkem a 2 autobusy. Ve prospěch praporu působí 2 vrtulníky Mi-17 vrtulníkové jednotky.

Prapor působí v britském sektoru odpovědnosti (divizi) a sousedí s vojenskými kontingenty (prapory) Kanady a Velké Británie. Velitelství praporu je v obci Donja Ljubija, na území Republiky srbské (RS), velitelství kontingentu a logistická základna praporu je v obci Bosanská Krupa, na území Muslimsko-chorvatské federace (MCHF). Základny bojových jednotek jsou dislokovány v osadách Stari Majdam (MCHF) - 1. rota Blagaj Japra (RS) - 2. rota, Bosanská Krupa (MCHF) - 3. rota. Vrtulníková jednotka je dislokována v obci Velika Kladuša (MCHF).

Prostor odpovědnosti praporu tvoří území o rozloze 2870 km², délka hranice mezi Muslimsko-chorvatskou federací a Republikou srbskou je 73 km. Dne 2. 12. 1997 bylo ukončeno kompletní střídání všech vojáků českého kontingentu v misi SFOR v Bosně zahájené 17. 11. 1997. Střídající vojáci by měli v Bosně působit do 20. června 1998, což je termín platnosti mandátu mise SFOR. Českému kontingentu velí plukovník generálního štábu Jiří Kašpárek a 6. mechanizovanému praporu podplukovník Josef Šemelák.

V oblasti logistické je prapor vybaven nejmodernější technikou, která je ve výzbroji pozemního vojska AČR. Je zajištěna logistická soběstačnost praporu. V této souvislosti bylo z ČR vypraveno 18 železničních převozu. Vedle pravidelného zásobování proviantem byly dodány náhradní díly a munice převážně do pěchotních zbraní. Pro zabezpečení spolehlivosti provozu byla provedena oprava těžké techniky výměnným způsobem. Technika stažená do České republiky byla předána do opravárenských podniků a slouží

jako běžná zásoba. V hodnoceném období byly zajištěny rovněž servisní opravy v místě působení praporu.

V hodnoceném období prapor dohlížel na plnění vojenských aspektů daytonských dohod a kromě běžného hlídkování monitoroval přesuny vojenské techniky a jednotek v prostoru odpovědnosti praporu.

Prapor je připraven na plnění úkolů vyplývajících ze **třetí fáze operace Joint Guard**. Rozšířila se činnost skupiny štábu S-5 (skupina pro spolupráci s veřejností) k podpoře a koordinaci humanitárních projektů obnovy v Bosně a Hercegovině.

Mezi hlavní úkoly 6.mpr ve sledovaném období rovněž patřila podpora plnění úkolů Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (OBSE) při přípravě a v průběhu komunálních voleb a parlamentních voleb v Republice srbské. V souvislosti se zabezpečením jejich klidného průběhu byly, na žádost velitele divize, síly a prostředky kontingentu AČR v SFOR dočasně navýšeny o rotu v síle 42 osob a 2 vrtulníky.

Prapor rovněž úspěšně plnil úkoly vyplývající ze začlenění do zálohy velitele divize a velitele SFOR v období napjaté situace v Republice srbské.

Pro monitorování situace, přepravu osob a nákladu a plnění ostatních úkolů bylo velkým přínosem použití vrtulníků Mi-17 vrtulníkové jednotky.

Dosavadní zkušenosti z působení kontingentu Armády České republiky v implementačních (IFOR) a stabilizačních (SFOR) jednotkách jsou velmi dobré. Nadřízení velitelé NATO často oceňovali odpovědné a profesionální plnění úkolů příslušníky české jednotky. Zapojení do IFOR a SFOR vedlo ke zvýšení interoperability AČR s členskými zeměmi NATO, k zvyšování profesionality a jazykové vybavenosti našich vojáků a k získání praktických zkušeností při přípravě a vedení mírové operace podle zásad NATO.

Působení kontingentu AČR v operaci SFOR opravňuje k následujícím závěrům:

- ▲ Rozhodující bojová technika a zbraně jsou srovnatelné s vybavením ozbrojených sil států NATO, avšak v oblasti komunikačních systémů, integrovaného řízení palby, přístrojů nočního vidění bude dosažení srovnatelné úrovně spojeno s realizací plánovaných investic v rámci AČR.
- ▲ Jazyková připravenost je hlavním předpokladem rovnocenné spolupráce s partnery. V přípravě na plnění úkolů v zahraničí jsou proto kromě dlouhodobé jazykové přípravy organizovány intenzivní zdokonalovací kurzy.
- ▲ Mechanizovaný prapor je základní samostatnou organizační jednotkou AČR schopnou nasazení v mnohonárodních operacích.
- ▲ Posílení vrtulníkovou jednotkou představuje aktivní prvek v sestavě kontingentu AČR v zahraničí a potvrdilo schopnost taktického letectva pro efektivní zapojení do mnohonárodních sil ve prospěch vlastních jednotek, včetně realizace prvků ochrany osádek a rádiové komunikace s partnery.

- ▲ Kvalitní příprava vojáků AČR na plnění specifických úkolů zahraniční operace je ověřena praxí a zkušenostmi vojáků z výkonu funkcí v zahraničí a realizací kurzů, včetně mezinárodních, za účasti zahraničních instruktorů.
- ▲ Sociologické průzkumy realizované mezi vojáky IFOR/SFOR potvrdily psychickou náročnost mise, potřebu věnovat duševnímu stavu vojáků maximální pozornost a potvrdily i pozitivní zkušenosti účastníků mise s působením duchovního-vojáka z povolání při překonávání těžkostí souvisejících s činností v misi.

Přehled hlavních událostí v prostoru odpovědnosti 6. mpr

10.7.1997	Při akci speciální britské zásahové jednotky k zadržení osob uvedených na seznamu válečných zločinců byl zabit bývalý šéf policie v Prijedoru, Drijača, který při zatýkání kladl ozbrojený odpor.
12.8.1997	U budovy OBSE a monitorovací mise Evropského společenství (ECMM) v Prijedoru došlo v době střezení k výbuchu obranného ručního granátu nedaleko od příslušníka naší hlídky. Nikdo nebyl zraněn. Podle získaných poznatků byl útok směřován přímo proti našim vojákům.
18.-19.8.1997	Náčelník sekce bojové přípravy AČR genmjr. J. Šedivý navštívil 6.mpr společně se členy výboru pro obranu a bezpečnost Poslanecké sněmovny ČR rodinnými příslušníky českých vojáků, kteří padli při plnění úkolů v misích ochranných sil OSN (UNPROFOR) a operacích pro obnovení důvěry v Chorvatsku (UNCRO).
29.8.1997	Přilet 2 vrtulníků Mi-17 k posílení jednotek SFOR na období komunálních voleb v RS. Zároveň prapor posílilo 42 příslušníků z Chrudimi.
11.10.1997	Střelba u základny Blagaj Japra. Dva výstřely z ruční zbraně byly vedeny na stanoviště strážného vykonávajícího službu u vjezdu do základny. Střely zasáhly valy chránící strážného a základnu od napadení střelbou.
28.10.1997	Návštěva předsedy senátu JUDr. Petra Pitharta a jeho doprovodu. Na počest 79. výročí vzniku Československa a státního svátku České republiky byla pozvána skupina příslušníků praporu na zastupitelský úřad do Sarajeva.
24.11.1997	Velitelství praporu a jemu podřízené základny navštívil velitel mnohonárodních divize MND(SW) gen. Pringel. Oficiálně se rozloučil s příslušníky střídaného praporu a poděkoval jim za cítěvdomou a usilovnou práci za období jeho působení v mezinárodních silách SFOR.
2.12.1997	Ukončena rotace všech 648 vojáků kontingentu AČR v SFOR a převzetí prostoru odpovědnosti praporu novým velením.
12.-14.12.1997	Genmjr. Kotil jednal s velitelem britské divize a 13. 12. proběhlo jednání na velitelství SFOR v Sarajevu. Cílem cesty bylo zejména prověřit převzetí prostoru odpovědnosti a kvalitu plnění operačního úkolu novým velením praporu.
27.-28.12.1997	Ministr obrany ČR a náčelník Generálního štábu AČR předali medaile příslušníkům praporu na velitelství britské divize v SFOR.

Pokračování mírové operace SFOR v BaH

K 20. červnu 1998 skončí mandát mnohonárodních tzv. stabilizačních sil působících v operaci *Joint Guard* probíhající v Bosně a Hercegovině pod vedením Severoatlantické aliance. Na operaci se podílí všech 16 členských států NATO a jednotky z 20 nečlenských zemí v celkovém přibližném počtu 35 000 osob. Jednotky SFOR působí v BaH od prosince 1996. V té době nahradily jednotky tzv. implementačních sil (IFOR) v přibližném počtu

53 000 osob v rámci operace *Joint Endeavour* (Společné úsilí), jejíž mandát k 20. 12. 1996 skončil. Obě operace působily a působí v uvedeném prostoru v souladu s vojenskými aspekty **všeobecné rámcové mírové dohody** (tzv. daytonská mírová dohoda), se souhlasem bývalých stran v konfliktu a po udělení oprávnění rezolucemi Rady bezpečnosti s odvoláním na kapitolu VII Charty OSN (donucovací charakter) a politického souhlasu Severoatlantické rady (*North Atlantic Council, NAC*).

Jejich hlavním úkolem bylo a je vytváření bezpečného prostředí k naplnění civilních aspektů zmíněné mírové dohody a dosažení trvalé stabilizace situace a mírového vývoje v regionu. Obě operace poskytovaly podporu činnosti operace OSN v chorvatské východní Slavonii (UNTAES), ve které mj. působila česká polní chirurgická nemocnice s přibližně 40 zdravotníky. (Operace UNTAES skončila úspěšně svůj mandát k 15. 1. 1998.)

Za dobu působení IFOR a SFOR bylo dosaženo v BaH významného pokroku. Znesvářené strany se stáhly na území jim stanovená, ze zóny separace byly odstraněny těžké zbraně, které byly předány pod dohled jednotek IFOR a SFOR, v září 1996 se na území BaH uskutečnily všeobecné a v září 1997 komunální volby, v listopadu 1997 proběhly parlamentní volby v Republice srbské, dále byly zformovány společné instituce a došlo k normalizaci vztahů BaH se sousedními státy. Zvolením M. Dodika, stoupence prezidentky M. Plavšičové, bosenskosrbským premiérem v lednu t. r. došlo k významnému posílení bosenskosrbského pragmatického křídla na úkor extremistů - stoupenců M. Karadžiče.

Nadále však přetrvávají závažné problémy v civilní implementaci mírové dohody mezi něž patří především přetrvávající napětí mezi entitami a trvalá neochota bosenských Srbů a Chorvatů vytvořit společně s bosenskými Muslimy v BaH fungující a stabilní státní útvar. Rozmáhá se korupce a nejsou dostatečně zajišťovány podmínky pro návrat uprchlíků a bezdomovců. Nepodařil se rovněž splnit úkol předání hlavních válečných zločinců Mezinárodnímu soudnímu tribunálu v Haagu. Vážné znepokojení mezinárodního společenství s touto situací potvrdily i závěry bonnské konference rady pro implementaci míru PIC v prosinci loňského roku, které mj. obsahovaly doporučení k zachování vojenské přítomnosti v BaH po červnu 1998. (PIC je mezinárodním orgánem v čele s řídícím výborem, který dohlíží na plnění daytonské mírové dohody. Členy PIC je více než 40 států, včetně České republiky.)

V členských i nečlenských státech Severoatlantické aliance tak postupně převládl názor zachovat v určité míře mezinárodní vojenskou přítomnost v BaH. Ve prospěch tohoto záměru se v prosinci 1997 vyslovil rovněž americký prezident B. Clinton. Potvrdil také ochotu vlády USA, v případě souhlasu amerického Kongresu, ponechat v případné nové operaci pozemní jednotky USA, což byl hlavní předběžný požadavek většiny dosavadních účastnických zemí k pokračování jejich účasti.

V souvislosti s nezbytností časného zahájení zpracování operačního plánu případné další vojenské účasti mnohonárodních sil pod vedením NATO v BaH po červnovém ukončení mandátu SFOR zpracoval Vojenský výbor NATO čtyři varianty dalšího možného postupu a jejich analýzu, z nichž první počítá s ukončením a další tři s pokračováním vojenské přítomnosti:

Variant A

Odsun mnohonárodních sil SFOR z BaH bez náhrady. Předpokládaným důsledkem ukončení činnosti mnohonárodních sil v BaH by byla politická a vojenská nestabilita,

s možným obnovením nepřátelství, zastrašování menšin a s ukončením procesu návratu bezdomovců a uprchlíků. Pro místní i mezinárodní civilní orgány by bylo velmi obtížné pokračovat bez vojenské podpory. Současný mírový proces by skončil a vznikla by potenciální možnost obnovení konfliktů v regionu.

Varianta B

Mnohonárodní síly by byly v takovém počtu, aby zabránily obnovení nepřátelství v BaH a poskytovaly omezenou podporu civilní implementaci mírové dohody. Varianta zachovává odstrašující vojenskou přítomnost a přispívá k bezpečnosti v BaH. Kontingent by byl podstatně menší než SFOR, což by mohlo případně vyústit v riziko vojenské nestability. Pozemní jednotky by se převážně skládaly z členských států NATO, nečlenské státy by musely své jednotky buďto odvolat nebo podstatně reorganizovat. Došlo by k výraznému omezení pomoci mezinárodnímu policejnímu sboru (IPTF) a dalším civilním agenturám působícím v oblasti. Dosažení podstatného pokroku v realizaci mírové dohody by bylo nepravděpodobné.

Varianta C

Mnohonárodní síly by zabráňovaly obnovení nepřátelství v BaH, poskytovaly by selektivní podporu civilní implementaci a jejich snížený počet by odpovídal situaci charakterizované převedením důrazu z vojenské na civilní implementaci. Ve srovnání s variantou D by došlo k podstatnějším snížení početních sil a tím i ke snížení úlohy vojenského faktoru. V rámci strategie přechodu by se uskutečnilo fázovitě vojenské odpoutávání.

Varianta D

Tato varianta počítá s tím, že mnohonárodní síly budou zabráňovat obnovení nepřátelství v BaH, poskytovat širokou podporu pro civilní implementaci a současně budou reflektovat přechod z vojenské implementace na civilní. Tato varianta nabízí možnost pro širší a rychlejší implementaci mírové dohody a z vojenského hlediska „robustnější“ přístup k této implementaci (rozšířené úkoly se vztahují k návratu osob bez domova a uprchlíků a instalaci vlád etnických menšin). Ve srovnání se současným stavem SFOR (třetí fáze) bude početní síla menší a její úloha i počty budou progresivně snižovány v rámci strategie přechodu vedoucí k fázovitému vojenskému odpoutání.

* * *

S přihlédnutím k současnému i předpokládanému vývoji v BaH Severoatlantická rada na velvyslanecké úrovni na svých jednáních dne 18. 2. 1998 a 20. 2. 1998 (zasedání NAC s přispěvatelskými nečlenskými státy Aliance) zvolila variantu D. Mezi hlavními důvody zvolení této varianty patří především to, že umožní širokou a rychlejší podporu civilní implementaci mírové dohody a že zahrnuje rovněž dva další úkoly, a sice podporu zahájení činností zvolených orgánů a podporu opatřením, která vytvářejí příznivé předpoklady k návratu bezdomovců a uprchlíků. Měla by dále zajistit ochranu mnohonárodních jednotek a jejich svobodu pohybu a přispívat k podstatnému zlepšování svobody pohybu po celé BaH. Očekává se, že zabezpečí pokračování plnění příměří, stabilizuje zóny separace a další vojenské aspekty mírové dohody, bude poskytovat příležitostnou podporu úloze vysokého představitele pro civilní záležitosti

v Bosně při implementaci civilních aspektů mírové dohody a dalším hlavním civilním organizacím, jako např. IPTF, OBSE či Vysoký komisariát OSN pro uprchlíky (*Office of the United Nations High Commissioner for Refugees, UNHCR*) aj. Dále bude podporovat mezinárodní trestní tribunál pro bývalou Jugoslávii (*International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia, ICTY*) a jeho úsilí směřující k předání osob podezřelých z válečných zločinů Mezinárodnímu soudnímu dvoru v Haagu.

Koncem dubna t. r. by měla Severoatlantická rada schválit **operační plán** zpracovaný ve spolupráci s přispívajícími zeměmi, Úřadem vysokého představitele, OSN a dalšími hlavními zainteresovanými mezinárodními organizacemi. Předpokládá se, že **nová operace bude působit v celkovém početním stavu vojenských jednotek jako dosud**, jejich název SFOR zůstane zachován, termín ukončení operace nebude stanoven a **každých šest měsíců bude provedeno zhodnocení jejího průběhu**. Po letošních zářijových parlamentních a prezidentských volbách v Bosně a Hercegovině má **přejít operace podle varianty D do podmínek operace varianty C**, tj. dojde k podstatnému snížení celkového početního stavu SFOR (asi na 20 000 osob).

Vychází se přitom z předpokladu, že **operace bude nadále podřízena velcímu a řídicímu systému Severoatlantické aliance** v čele s vrchním velitelem spojeneckých sil NATO v Evropě (SACEUR) a že s ní vysloví souhlas všechny strany daytonské mírové dohody a nové státní orgány vytvořené po uskutečnění volbách v Muslimsko-chorvatské federaci a v Republice srbské. **Hlavními předpoklady nové operace jsou dále oprávnění udělená rezolucí Rady bezpečnosti OSN s mandátem podle kapitoly VII Charty OSN (donucovací charakter), zapojení nečlenských zemí NATO do plánování operace a konečné politické rozhodnutí Severoatlantické rady na ministerské úrovni.**

Pravidla nasazení pro novou operaci se od dosavadních nemají příliš lišit. V platnosti by rovněž měly zůstat finanční, tranzitní a další dohody, i když se nevylučuje v některých případech jejich dílčí novelizace.

Zapojení České republiky do SFOR bylo na doporučení vlády (usnesení č. 641 ze dne 11. 12. 1996) schváleno usneseními Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR č. 201 ze dne 20. 12. 1996 a Senátu č. 15 ze dne 19. 12. 1996. V těchto usneseních byl vyjádřen souhlas s vysláním mechanizovaného praporu Armády České republiky v počtu do 700 vojáků z povolání a vojáků v další službě na základě dobrovolnosti na dobu 18 měsíců a s jeho podřízeností velitelským orgánům NATO. Česká jednotka přešla do podřízenosti NATO dnem 20. 12. 1996, tzn. že doba její působnosti skončí k 20. 6. 1998.

Účast AČR v **prodloužené operaci sil SFOR** by měla tvořit organizační struktura praporu o 3 mechanizovaných rotách, včetně 2 vrtulníků Mi-17 a dopravního letounu L-410. Předpokládá se zachování dosavadních čtyř základen. Celkově by Česká republika vyslala do této mírové operace jednotku v síle do 700 osob na dobu 18 měsíců od okamžiku předání jednotky pod operační velení NATO, s možností dalšího prodloužení. Účast AČR v **prodloužené operaci sil SFOR** podléhá rozhodnutí vlády a obou komor Parlamentu ČR.

Rozsah vyčleněných sil a prostředků AČR je odvozen od zvolené varianty D a úkolů z ní vyplývajících při působení sil SFOR v BaH tzn. zabránění obnovení nepřátelství a pokračování v zabezpečení bezpečného prostředí pro implementaci civilních aspektů

daytonské dohody s cílem stabilizovat a konsolidovat mír v Bosně a Hercegovině. Rozsah těchto sil vychází rovněž z očekávaného přidělení stejného operačního prostoru a úkolů v jihozápadním sektoru britské mnohonárodní divize.

Vzhledem k dosavadní politické a vojenské angažovanosti České republiky na dosažení a zachování míru v oblasti bývalé Jugoslávie (trvalá diplomatická aktivita ČR zintenzivněná především v době jejího nestálého členství v Radě bezpečnosti v letech 1994 - 1995, účast mechanizovaného praporu v mírových operacích OSN UNPROFOR a UNCRO, působení polní chirurgické nemocnice v UNTAES ve východní Slavonii, mechanizovaného praporu v IFOR a SFOR pod vedením NATO, činnost vojenských pozorovatelů v misích OSN v zemích bývalé Jugoslávie) je z mezinárodněpolitického i vojenského hlediska nezbytné, aby přítomnost české vojenské jednotky v BaH zůstala nadále zachována.

Naše dosavadní podpora úsilí Severoatlantické aliance o urovnání jugoslávské krize tím bude dále zvýrazněna, což má nepochybně svůj význam v průběhu letošního roku, kdy v parlamentech členských zemí NATO probíhá proces schvalování České republiky, Maďarska a Polska na členství v této bezpečnostní organizaci.

Mám pocit, že kurz české vlády a armády je správný. Je však třeba pochopit, že NATO není jednoletý závazek. Musíte udržet úroveň obrany, a přitom snížit velikost armády a změnit ji v moderní sílu. Koneckonců, podstatou NATO není to, že má ozbrojené síly, ale to, že jsou důvěryhodné: aby nikdo nepochyboval o tom, že když chceme něco udělat, nebudeme mluvit, ale uděláme to. Česká republika, Polsko a Maďarsko se nyní stanou částí tohoto systému. Proto i ony musí mít důvěryhodné síly.

*John Shalikashvili, bývalý vrchní velitel NATO v Evropě a předseda sboru náčelníků štábů
USA. MF Dnes 10. 3. 1998*

Bezpečnostní systém ČR a krizový management - II

V závěru první části článku (VR 1/98) bylo konstatováno, že jednotlivé oblasti (subsystémy) spadající do problematiky bezpečnosti státu, jako je zabezpečení obrany státu, ochrany jeho vnitřní bezpečnosti a funkčnosti hospodářské a finanční soustavy, s tím spojené zabezpečení ochrany životů a zdraví obyvatelstva, jeho majetků, hmotných a kulturních statků a životního prostředí apod. se vyvíjely a vyvíjejí izolovaně v rámci působnosti věcně příslušných ústředních a územních orgánů státní správy a samosprávy. V důsledku toho nemá institucionální řešení problematiky bezpečnosti ČR za současného stavu charakter uceleného systému s jasně definovanými subsystémy, jejich vzájemnými vztahy a vazbami, kompetencemi a odpovědnostmi. Chybí jasné stanovení gesční odpovědnosti za vzájemnou koordinaci činností v rámci jednotlivých subsystémů i mezi subsystémy navzájem.

Dále bylo konstatováno, že prakticky všemi oblastmi bezpečnostního systému se živelně prolíná v podmínkách nedostatečné legislativy nedotažená problematika krizového managementu (KM), přičemž důraz je kladen spíše na otázky krizové připravenosti než na koncipování, budování a prověřování funkčnosti krizového řídicího systému. V důsledku toho nemá institucionální řešení KM za současného stavu v ČR charakter uceleného systému s jasně definovanými subsystémy, jejich vzájemnými vztahy a vazbami, kompetencemi, pravomocemi a odpovědnostmi. A pokud jsou orgány KM institucionálně ustaveny, většinou mezi nimi neexistuje horizontální ani vertikální propojení a není stanovena jejich vzájemná podřízenost. **Klíčovým problémem jsou pak nedostatky ve vzájemné koordinaci činností jednotlivých orgánů KM jak na úrovni ústředních orgánů státní správy, tak na okresní úrovni.**

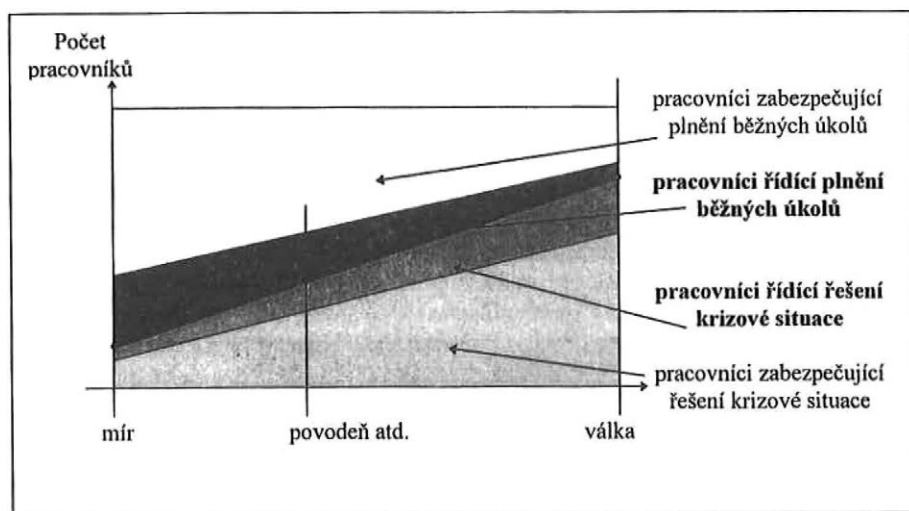
Problém fungování existujícího bezpečnostního „systému“ ČR ale neleží na úrovni realizačních prvků, tj. v ozbrojených silách, ozbrojených bezpečnostních sborech, záchranných sborech a havarijních službách. Ty jsou většinou schopny, byť ve ztížených podmínkách daných nedostatkem finančních prostředků na provoz, výcvik a obnovu technického vybavení, plnit úkoly jim svěřené. Problém vzniká především v okamžiku, kdy tyto realizační prvky mají být společně zasazeny na řešení závažných a rozsáhlých krizových situací. Z tohoto důvodu je řešení problému úzce spjata s problematikou institucionalizace „systému“ KM.

Proto se chci v tomto článku pokusit o shrnutí dosavadních poznatků a závěrů, k nimž se dospělo zejména při přípravě a realizaci mezinárodním a mezirezortním cvičení Hexagant 97 v květnu 1997, při likvidaci povodní na Moravě v červenci 1997 a při mezirezortní konferenci k problematice KM, která pod záštitou ministra obrany proběhla v září 1997. Uvedené poznatky a závěry jsou v současné době promítány do vládních materiálů, které mají být podkladem pro zpracování prováděcích předpisů k zákonu o krizovém řízení připravovaném v gesci ministerstva vnitra.

Systém KM by měl být podle dosavadních poznatků a závěrů dotvářen v rámci stávajících ústředních a územních orgánů státní správy a samosprávy a měl by být tvořen soustavou řídicích, poradních a pracovních orgánů KM s jasně stanoveným statutem, povinnostmi a vazbami v rámci stávajících organizačních struktur. Jejich pracovníci by byli pracovně právně vázáni ve stávajících orgánech státní správy a samosprávy a v dalších organizacích a do krizových orgánů příslušného hierarchického stupně by jimi byli delegováni. Tato forma by si vyžádala minimální zásah do stávajících kompetencí ústředních a územních orgánů státní správy a samosprávy.

Vycházíme přitom z předpokladu, že každá organizace se může nacházet v intervalu stavů, který je zleva ohraničen stavem normálním, běžným, bezproblémovým (mírovým) a zprava stavem nejvyhrocenějším, nejsložitějším a nejohroženějším (válečným). Mezi nimi je pak celá škála nejrůznějších možných krizových stavů spojených s povodněmi, haváriemi, terorismem apod.

Každá taková organizace má určitý také počet pracovníků. Jimi vykonávané činnosti lze pro každý okamžik tohoto pomyslného intervalu rozdělit na činnosti zabezpečující normální, běžný chod organizace a plnění jejích standardních funkcí, a na činnosti, které jsou zaměřeny na řešení očekávané, vznikající nebo existující krizové situace. V závislosti na zvyšování rozsahu a závažnosti krizové situace v rámci výše uvedeného pomyslného intervalu stavů roste zákonitě podíl „krizových opatření“ a počtů osob, které je realizují, a klesá podíl „běžných činností“ a počtů osob, které lze na jejich plnění v rámci organizace vyčlenit (viz obr. 1).

Obr. 1

Zatímco za normálního stavu zabezpečuje činnosti související s přípravou na krizové situace jen omezený počet pracovníků organizace a jejího vrcholového managementu, za

nejhorší varianty krizové situace je tento poměr obrácený, protože na řešení krizové situace se podílí většina pracovníků organizace a prakticky celý její vrcholový management. Z toho vyplývá, že prakticky každý pracovník vrcholového managementu organizace, a je jedno, je-li touto organizací vláda, ústřední orgán státní správy, armáda, policie, podnikající právnická osoba nebo cokoliv jiného, může být pověřen v rámci své působnosti plněním úkolů spojených se řešením krizové situace. A právě pracovníci vrcholového managementu řídící řešení krizové situace jsou soustřeďováni do orgánů krizového managementu.

Orgány KM v ČR by na základě dosavadních zkušeností a poznatků měly být podle svého obsahového zaměření rozděleny do dvou základních skupin, a to na:

- **orgány krizového plánování**, které vyvíjejí činnost za normální situace, a na
- **krizové řídicí orgány**, které budou na bázi orgánů krizového plánování aktivovány po vzniku krizové situace.

Orgány krizového plánování by zabezpečovaly za normální situace koordinaci otázek krizového plánování a byly by dekoncentrovány podle oblastí, kterými se zabývají. Orgány krizového plánování by přitom plnily především úlohu poradních nebo rozhodovacích orgánů.

Krizové řídicí orgány by byly aktivovány při hrozbě vzniku nebo po vzniku krizové situace, zabezpečovaly by její řešení a přitom by podle svého personálního složení a postavení v hierarchii systému KM plnily úlohu pracovních nebo rozhodovacích orgánů. Krizové řídicí orgány by pak tvořili členové jednotlivých věcně příslušných orgánů krizového plánování posílení o vybrané specialisty a pracovníky vyčleněné pro zabezpečení nezbytného servisu pro jejich činnost (sběr a analýza informací, příprava návrhů rozhodnutí, distribuce přijatých rozhodnutí apod.). Např. dále popsany mezirezortní krizový štáb vzniká sloučením (centralizací) členů jednotlivých věcně příslušných výborů krizového plánování do jednoho orgánu, stejně jako okresní krizový štáb vzniká sloučením členů jednotlivých komisí krizového plánování (viz obr. 2). Toto pojetí vychází z poznatků, že krizové plánování je vhodné obsahově decentralizovat do několika hierarchicky srovnatelných plánovacích orgánů, zatímco pro vlastní řešení krize je vhodné na příslušném hierarchickém stupni vytvořit pouze jeden rozhodovací a pouze jeden pracovní orgán. Přitom však není vyloučeno, že příslušný krizový orgán se může zabývat jak problematikou krizové připravenosti, tak plnit úkoly krizového řídicího orgánu, tj. v praxi aplikovat to, co si sám nebo prostřednictvím svých podřízených složek naplňuje a připraví (viz např. Bezpečnostní rada státu, Bezpečnostní rada okresu apod.).

Systém orgánů KM v ČR by tedy měl být tvořen hierarchickou posloupností:

● **orgánů krizového plánování zahrnující:**

- **na úrovni státu a ústředních orgánů státní správy**
 - vládu ČR,
 - Bezpečnostní radu státu,
 - koordinační výbor a další účelově zaměřené výbory krizového plánování,
 - orgány krizového plánování ústředních orgánů státní správy,

■ *na úrovni místních orgánů státní správy a samosprávy*

- Bezpečnostní radu okresu,
- okresní krizové komise,

● **krizové řídicí orgány zahrnující:**

■ *na úrovni státu a ústředních orgánů státní správy*

- vládu ČR,
- Bezpečnostní radu státu (BRS),
- Meziřezortní krizový štáb (MRKŠ),
- „regionální“ krizový štáb (RKŠ),
- krizové štáby ústředních orgánů státní správy (KŠR),

■ *na úrovni místních orgánů státní správy a samosprávy*

- Bezpečnostní radu okresu (BROK),
- krizové štáby okresů (OKKŠ).

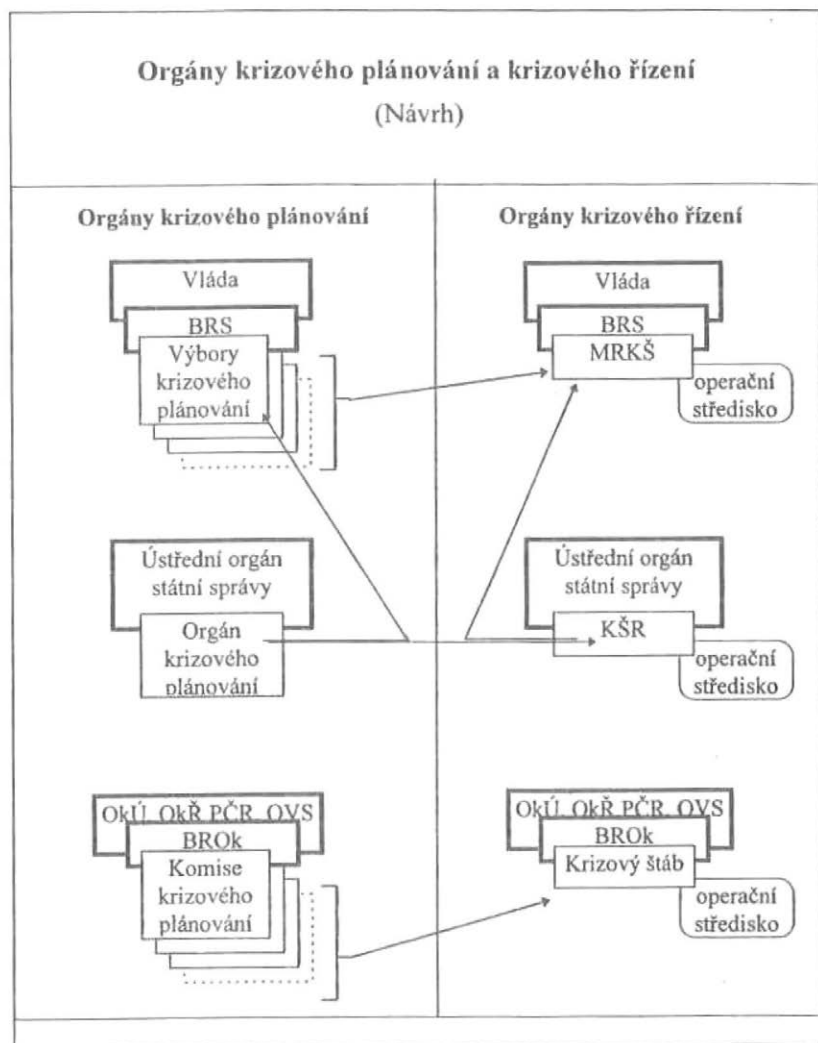
Z hlediska funkčního lze tyto orgány KM rozdělit na:

- ▲ kolektivní rozhodovací orgány, jako je např. vláda, Bezpečnostní rada státu nebo Bezpečnostní rada okresu, a na
- ▲ pracovní a poradní orgány, kam patří komise a výbory krizové připravenosti, krizové štáby apod.

Je vhodné a účelné, aby pro řešení problematiky krizové připravenosti byla na jednotlivých hierarchických stupních struktura poradních orgánů (komisí a výborů krizového plánování) účelově členěna a personálně obsazována podle jednotlivých řešených oblastí (např. oblast obrany státu, oblast ochrany vnitřní bezpečnosti, oblast ochrany stability finanční a ekonomické soustavy státu, oblast ochrany obyvatelstva a jeho životních podmínek, oblast materiálně technického zabezpečení apod.). Pracovníci zařazení v jednotlivých účelově zaměřených orgánech krizového plánování by byli zároveň pro případ vzniku krizové situace předurčení pro práci v hierarchicky příslušném krizovém štábu (viz obr. 2), tzn. že by v praxi realizovali to, co sami nebo prostřednictvím svých podřízených složek naplánovali a připravili.

Hierarchicky nejvýše postaveným kolektivním rozhodovacím orgánem v ČR je bezesporu **vláda ČR**. Jejich jednání se může účastnit i **prezident ČR**. Úkolem vlády ČR v oblasti KM by za normálního stavu mělo být posuzování a schvalování zásadních a průřezových materiálů týkajících se problematiky bezpečnosti státu, které jsou předkládány samostatně nebo kolektivně ústředními orgány státní správy. Za nouzového stavu by vláda projednávala zásadní opatření navržená krizovými štáby k řešení vznikající nebo eskalující krizové situace a přijímala by k nim rozhodnutí. Rozhodnutí vlády by byla pro orgány KM na úrovni ústředních a územních orgánů státní správy závazná. Za stavu ohrožení státu nebo za válečného stavu by tuto funkci plnila, pokud bude ústavním zákonem o bezpečnosti ČR zřízena, Bezpečnostní rada státu.

Bezpečnostní rada státu (BRS) se podle návrhu Ústavního zákona o bezpečnosti ČR zřizuje pro přípravu a realizaci opatření zajišťujících bezpečnost státu a tvoří ji předseda vlády a další členové vlády, do jejichž působnosti náleží zahraniční věci, obrana, vnitřní bezpečnost a pořádek, finance. BRS odpovídá svým složením a funkční náplní „krizovému řídicímu výboru“, jehož vytvoření je doporučováno NATO.

Obr. 2

Na jednání BRS by měli být kromě stálých členů podle potřeby zváni další představitelé ústředních orgánů státní správy a samosprávy, popř. vybraní specialisté. Prezident republiky má mít vůči BRS stejné pravomoci jako vůči vládě.

Za normálního stavu by BRS měla podle návrhu ústavního zákona v rámci krizového plánování posuzovat a projednávat zásadní a průřezové materiály týkající se problematiky bezpečnosti státu předkládané samostatně nebo kolektivně ústředními orgány státní správy, přijímat k nim závěry a doporučení a předkládat vládě návrhy opatření k zajišťování bezpečnosti státu. Za nouzového stavu by BRS podle návrhu ústavního zákona

projednávala zásadní opatření navržená krizovými štáby k řešení vznikající nebo eskalující krizové situace, přijímala by k nim závěry a doporučení a předkládala by je k rozhodnutí do vlády. To znamená, že by plnila úlohu poradního orgánu vlády.

Za stavu ohrožení státu a za válečného stavu by BRS převzala podle návrhu ústavního zákona působnost a odpovědnost vlády za řešení krizové situace a plnila by úkol kolektivního rozhodovacího orgánu. BRS by pak projednávala zásadní opatření navržená krizovými štáby k řešení vznikající nebo eskalující krizové situace a přijímala by k nim rozhodnutí. Rozhodnutí BRS by byla pro orgány KM na úrovni ústředních a územních orgánů státní správy závazná.

Předpokládá se, že fungování BRS by po administrativní a organizační stránce zabezpečoval její sekretariát vytvořený v rámci úřadu vlády.

Na zpracování zásadních materiálů týkajících se problematiky bezpečnosti státu, které bude vláda nebo BRS projednávat, se bude zpravidla podílet více ústředních orgánů státní správy. Zpracování těchto materiálů bude nutné na nadrezortní úrovni koordinovat, přičemž nelze předpokládat, že tuto koordinační roli bude plnit vláda nebo BRS. V souladu s doporučeními NATO se proto navrhuje vytvořit na úrovni státu soustavu specializovaných výborů jako specializovaných orgánů vlády pro oblast krizové připravenosti.

Výbory krizového plánování by plnily funkci poradních orgánů vlády a ministrů pověřených řízením gesčních rezortů. Jejich úkolem by byla koordinace opatření krizové připravenosti v jednotlivých oblastech problematiky bezpečnosti státu. Výbory by tvořily platformu pro krizové plánování na nadrezortní úrovni. Při návrhu jejich struktury bude vhodné přihlídnout také ke struktuře plánovacích výborů NATO ve vojenské i nevojenské oblasti. Může se jednat např. o výbor pro obranné plánování, výbor pro plánování ochrany vnitřní bezpečnosti státu, výbor pro plánování ochrany obyvatelstva, výbor pro civilní nouzové plánování apod. **Z doporučení NATO rovněž vyplývá, že je vhodné zřídit tzv. koordinační výbor,** který by koordinoval vzájemnou součinnost mezi jednotlivými, účelově zaměřenými výbory, především pak při zpracování Krizového plánu ČR.

Výbory krizového plánování by měly být složeny z náměstků ministrů nebo předsedů zainteresovaných ústředních orgánů státní správy, jejichž kompetence se v dané oblasti působnosti BRS prolínají nebo které se za reálné krizové situace podílejí na jejím řešení. Výboru by měl předsedat představitel gesčního ústředního orgánu státní správy nebo jeho náměstek, který by byl zároveň stálým zástupcem ČR ve věcně příslušném plánovacím výboru NATO. Jednání výborů BRS by svolával jeho předseda podle potřeby na základě požadavků jednotlivých členů výboru, minimálně však 2x ročně.

Uvedená koncepce složení výborů vychází z předpokladu, že u každého ústředního orgánu státní správy, který by se za reálné krizové situace podílel na jejím řešení, bude jednomu z náměstků stanovena odpovědnost za řešení celého spektra problémů zařazených do problematiky krizové připravenosti. Určený náměstek by se jako představitel příslušného ústředního orgánu za normální situace účastnil jednání výborů, které se zabývají koordinací problematiky krizové připravenosti v oblastech, které se dotýkají působnosti příslušného ústředního orgánu nebo na kterých by se podílely síly a prostředky spadající do jeho působnosti (může být tedy členem i několika výborů). Za krizové situace by pak tento náměstek zastupoval ústřední orgán v řídicí struktuře Mezirezortního krizového štábu.

Výbory by za normální situace za svou oblast působnosti:

- posuzovaly a projednávaly záměry plánovacích a přípravných aktivit průřezového charakteru týkající se problematiky bezpečnosti státu, které by jim předkládaly jednotlivé gesčně odpovědné ústřední orgány státní správy,
- projednávaly vzájemné (mezirezortní) požadavky jednotlivých zainteresovaných ústředních orgánů státní správy,
- projednávaly vyhodnocení mezirezortních připomínkových řízení k zásadním a průřezovým materiálům předkládaným jednotlivými ústředními orgány státní správy k projednání ve vládě,
- projednávaly vlastní materiály k zásadním a průřezovým otázkám,
- zabezpečovaly operativní mezirezortní koordinaci plánovacích a přípravných aktivit týkajících se problematiky bezpečnosti státu.

K projednání ve výborech by se předkládala problematika, u níž při bilaterálních jednáních zainteresovaných ústředních orgánů nedošlo ke shodě a dále materiály a opatření, k jejichž realizaci by bylo potřebné schválení vlády nebo parlamentu.

Na jednáních výboru by byla k projednávaným materiálům přijímána stanoviska a doporučení, která by vyjadřovala konsenzus členů výboru k projednávané problematice. V případě neshody by se stanoviska a doporučení s variantním řešením předkládala ke schválení vládě.

Práci výborů by zabezpečovaly sekretariáty vytvořené v rámci gesčního ústředního orgánu státní správy z jeho pracovníků. Sekretariát by připravoval podklady pro jednání příslušného výboru, zabezpečoval rozpracování a distribuci přijatých závěrů a podle potřeby by cestou předsedy výboru operativně koordinoval práce při vytváření nebo aktualizaci společných materiálů výboru (např. Národní bezpečnostní strategie, Národní obranná strategie, Národní krizový plán zahrnující např. Plán vnitřní bezpečnosti státu, Plán ochrany obyvatelstva, Kontingenční plán apod.). Pro zpracování konkrétních materiálů by se mohly na bázi gesčního ústředního orgánu státní správy vytvářet dočasné pracovní skupiny, do kterých by byli začleňováni pracovníci ze zainteresovaných orgánů státní správy a dalších organizací.

V podobné situaci jako za normálního stavu se vláda nebo BRS ocitá i za krizového stavu (tj. po vyhlášení nouzového stavu, stavu ohrožení státu nebo válečného stavu). Znovu je potřebný kompetentní orgán, který zabezpečí koordinaci při shromažďování a analýze potřebných informací, zpracování a projednání podkladů pro jednání BRS nebo vlády a navrhování možných variant řešení vzniklé situace. Jako nejvhodnější se, opět v souladu s doporučením NATO, jeví **vytvoření Mezirezortního krizového štábu (MRKŠ)**. MRKŠ by plnil funkci pracovního orgánu vlády nebo BRS a aktivoval by se, pokud by řešení krizové situace přerostlo působnost jednoho rezortu a jednoho okresu. MRKŠ by se vytvářel na bázi gesčního ústředního orgánu státní správy, jenž by se v největším rozsahu podílel na řešení krizové situace nebo do jehož kompetence by řešení především spadalo. Vzhledem k charakteru možných krizových situací by se jednalo o:

- ministerstvo obrany v případě vnějšího vojenského ohrožení státu,
- ministerstvo vnitra v případě ohrožení pořádku a vnitřní bezpečnosti státu,
- ministerstvo vnitra v případě vzniku rozsáhlých živelních nebo antropogenních pohrom,

- ministerstvo financí v případě narušení stability finanční nebo hospodářské soustavy státu.

Ministerstvo vnitra by úlohu gesčního orgánu plnilo i pro specifické oblasti, které patří podle platné legislativy do kompetence jiných ústředních orgánů státní správy, jako je např. problematika povodní a radiačních havárií spadající pod ministerstvo životního prostředí, nález hospodářského zvířectva spadající pod ministerstvo zemědělství apod. Tyto ústřední orgány by nadále plnily svou úlohu v oblasti krizového plánování, ale nebyly by gestory za vytváření krizových řídicích orgánů na nadrezortní úrovni typu Ústřední povodňové komise, Ústřední nákazové komise, Vládní komise pro radiační havárie apod. Jejich úlohu by plnil MRKŠ vytvářený v gesci rezortu vnitra, do kterého by byli delegováni zástupci těchto ústředních orgánů z věcně příslušných výborů krizového plánování.

Vedením MRKŠ by měl být vládou pověřen ministr gesčního ústředního orgánu státní správy pro příslušný druh krizové situace, který by byl zároveň členem BRS (tzn. ministr obrany, ministr vnitra nebo ministr financí). Členy MRKŠ by se stali náměstci ministrů (předsedů) ústředních orgánů státní správy, které by se spolupodílely na řešení vzniklé krizové situace (tj. členové věcně příslušných výborů krizového plánování).

K zabezpečení hladkého průběhu by spolu se členy MRKŠ byli na jednání vysíláni také specialisté z ústředních orgánů státní správy nebo jejich krizových štábů, kteří by pro ně v průběhu jednání zabezpečovali informační servis a podle jejich požadavků by operativně upřesňovali ve spolupráci s vlastním KŠR možnosti rezortu na realizaci v průběhu jednání vznesených požadavků, jejich finanční a časovou náročnosti apod.

MRKŠ by v plném rozsahu koordinoval rozpracování a řešení úkolů státní správy, které ze vzniklé krizové situace vyplývají, a postupoval by je věcně příslušným orgánům státní správy k realizaci. MRKŠ by koordinoval činnost krizových štábů ústředních a územních orgánů státní správy a byl by oprávněn od nich požadovat potřebné informace. U opatření, k jejichž realizaci by bylo nutné schválení vládou (BRS) nebo parlamentem, by MRKŠ zabezpečoval vypracování příslušných dokumentů a jejich předložení příslušnému orgánu.

K tomu by měl plnit tyto hlavní úkoly:

- ▲ shromažďovat a analyzovat informace o vývoji krizové situace a o stavu realizace opatření přijímaných v jednotlivých zainteresovaných ústředních orgánech státní správy,
- ▲ projednávat a přijímat závěry k navrženým opatřením mezirezortního charakteru,
- ▲ připravovat podklady pro rozhodování zásadních otázek řešení krizové situace a pro přijímání nezbytných opatření vyžadujících schválení vládou (BRS) nebo parlamentem,
- ▲ postupovat přijatá opatření věcně příslušným orgánům státní správy,
- ▲ zabezpečovat operativní koordinaci opatření realizovaných zainteresovanými orgány.

Ústřední orgány státní správy podílející se na řešení krizové situace by byly povinny na bilaterální úrovni projednat veškeré vzájemné požadavky na přijetí nezbytných opatření a o výsledcích těchto jednání v pravidelných hlášeních informovat MRKŠ. Pouze v případě, že by mezi nimi nedošlo ke shodě o rozsahu, formě nebo termínu splnění požadavku nebo by k realizaci požadavku bylo nezbytné projednání ve vládě nebo parlamentu, by se požadavek projednával na pravidelném jednání MRKŠ.

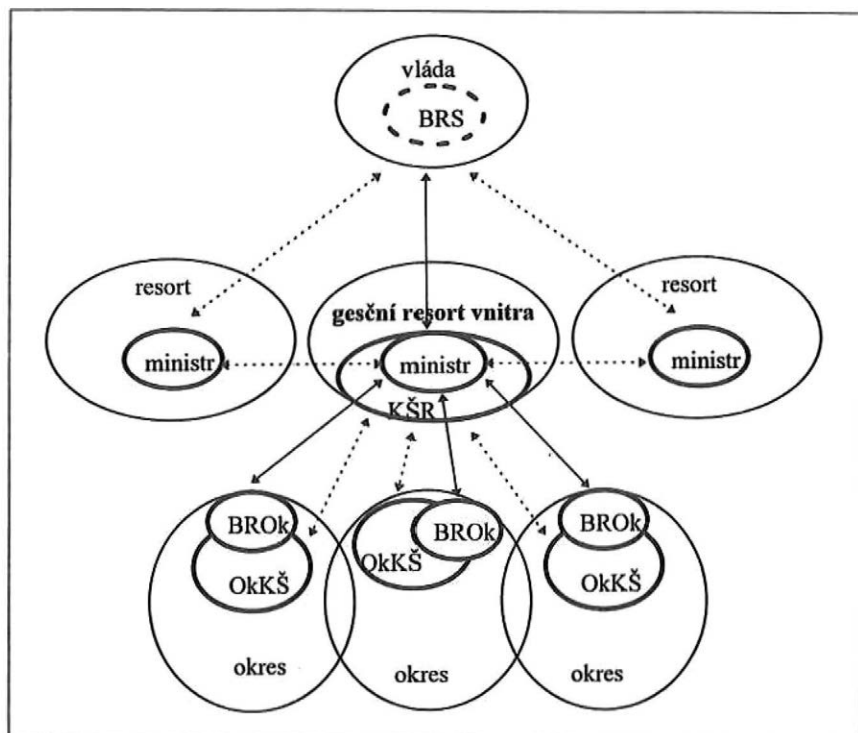
což se týká především MO a MV, zabezpečovala by tuto činnost obdobně jako u MRKŠ jejich operační střediska KŠR.

Na obdobném principu, jako na úrovni státu a ústředních orgánů státní správy, by měly fungovat orgány KM i na nižší úrovni státní správy, tj. především na okresních úřadech.

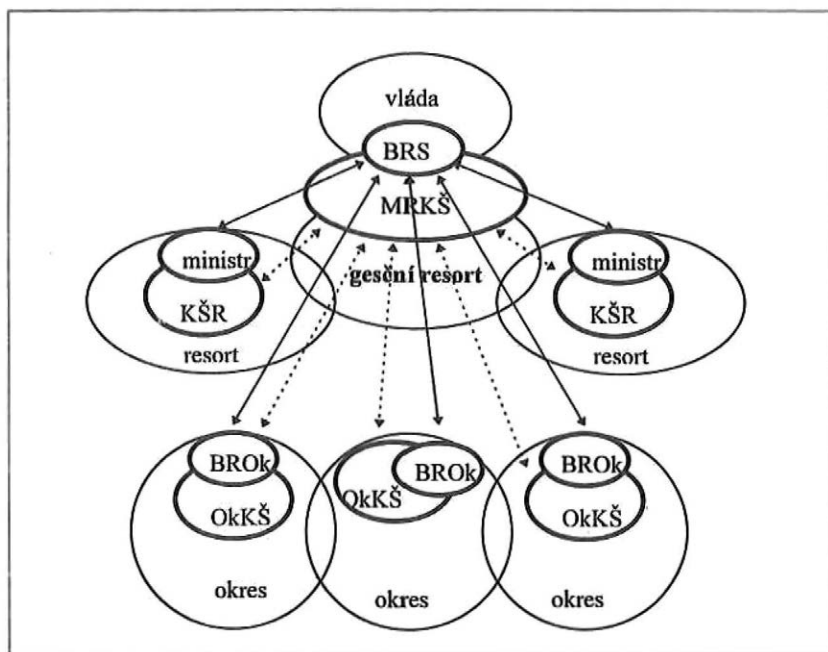
Obdobou BRS by na úrovni okresu měla být, v záměru zákona o krizovém řízení předpokládaná, **Bezpečnostní rada okresu (BROk)**, složená z přednosty OkÚ, okresního ředitele PČR, náčelníka OVS a dalších pracovníků jmenovaných přednostou OkÚ. Úkolem BROk jako kolektivního rozhodovacího orgánu by měla být koordinace přípravy na krizové situace, projednávání a schvalování zásadních dokumentů krizové připravenosti na okresní úrovni a řízení realizace krizových opatření po vzniku krizové situace.

Obdobně jako u BRS se dá předpokládat, že členové BROk nebudou sami v rámci procesů krizové připravenosti shromažďovat podklady, připravovat materiály a realizovat potřebná opatření. Tuto úlohu budou plnit účelově vytvářené **komise krizového plánování**, které by v otázkách krizové připravenosti plnily úlohu poradních orgánů BROk. Jednalo by se v podstatě o obdobu v současné době již fungující okresní havarijní komise, okresní povodňové komise, okresní nálezové komise apod.

Obdobně při vzniku krizové situace se členové BROk nebudou zabývat shromažďováním informací od starostů, ředitelů podniků, hasičů, policie, vojáků a dalších zasahujících nebo zasažených složek, jejich analýzou, přípravou variant možného řešení apod., ale tuto úlohu

Obr. 3 b

Obr. 3 c

bude v jejich prospěch plnit **okresní krizový štáb (OkKŠ)** zřizovaný jako pracovní orgán BROK. Členy OkKŠ by se stali vedoucí pracovníci jednotlivých složek zapojených do činnosti komisí krizové připravenosti. Stejně jako na úrovni MRKŠ a KŠR by i na úrovni OkKŠ fungovalo **operační středisko OkKŠ**. Podle charakteru krizové situace by tuto funkci plnilo okresní operační středisko PČR nebo operační a informační středisko HZS (IZS).

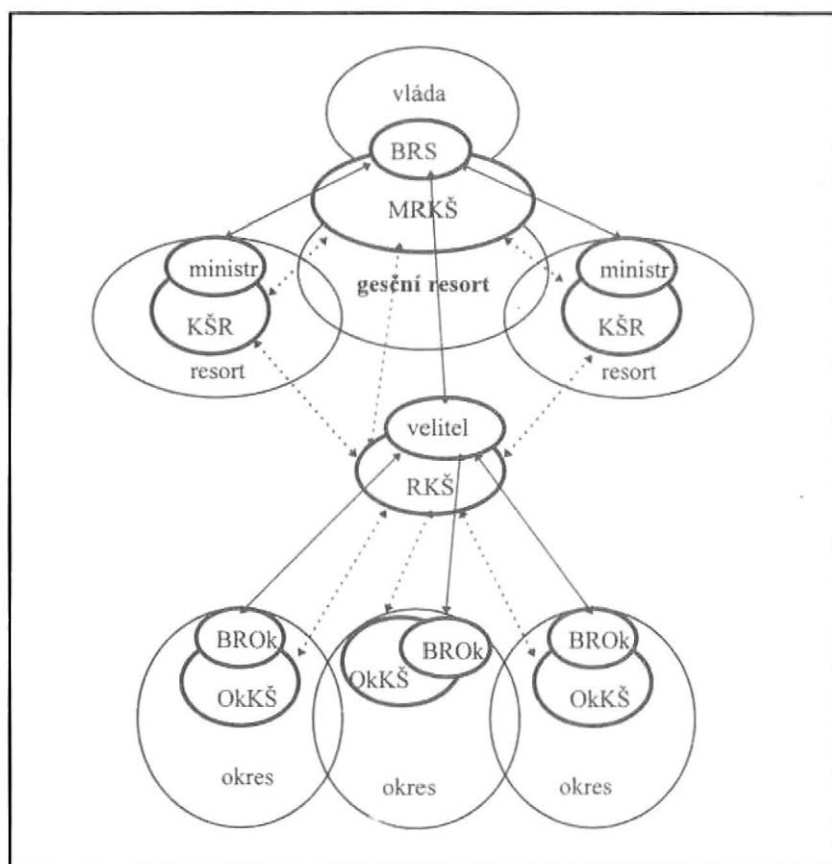
Podíl jednotlivých krizových řídicích orgánů na řešení konkrétní krizové situace se bude odvíjet především od jejího územního rozsahu a dále od gesční a kompetenční odpovědnosti příslušných ústředních orgánů státní správy za její řešení.

Krizové situace izolované na území jednoho okresu a nevyžadující vzájemnou koordinaci přijímaných opatření na nadokresní úrovni by řešily BROK prostřednictvím svých OkKŠ (viz obr. 3a). Pokud by pro řešení krizové situace nepostačovala standardní opatření, mohou přednostové OkÚ vyhlásit na území okresů „stav ohrožení“.

Ústřední orgány státní správy by v těchto případech situaci pouze sledovaly, popř. by zabezpečovaly realizaci případných požadavků vznesených BROK. Při zřetelné tendenci ke zhoršování situace by s předstihem mohly aktivovat nebo posílit svá operační střediska jako zárodky vlastních krizových štábů. Gesční ministr by vládu pravidelně informoval o vývoji situace.

Krizové situace přesahující územní hranice okresu nebo státu nebo kapacitně možnosti okresu a nevyžadující koordinaci přijímaných opatření na nadresortní úrovni by řešil prostřednictvím svého KŠR ministr pověřený řízením věcně příslušného (zpravidla

gesčního) ministerstva, tj. ministerstva vnitra a ministerstva financí (viz **obr. 3b**). KŠR by zabezpečoval koordinaci činností souvisejících s řešením krizové situace a zprostředkovával by informační vazby a přenášení požadavků mezi krizovými štáby okresů a ostatními ústředními orgány státní správy. Pokud by si situace vyžadovala přijetí mimořádných opatření, požádal by gesční ministr vládu (po projednání v BRS) o vyhlášení „nouzového stavu“ na celém území státu nebo na části jeho území. Gesční ministr by rovněž vládu pravidelně informoval o vývoji situace a předkládal by jí (po projednání v BRS) návrhy na přijetí mimořádných opatření, k jejichž realizaci by bylo třeba jejího schválení nebo schválení parlamentu. Když by při řešení krizové situace došlo k překrytí působností zainteresovaných ústředních orgánů státní správy (tj. vyvstala by potřeba koordinovat opatření přijímaná v jednotlivých rezortech na nadrezortní úrovni), aktivoval by se MRKŠ zapojením určených funkcionářů ústředních orgánů státní správy (členů věcně příslušných výborů krizového plánování) a jejich nezbytných spolupracovníků do práce krizového štábu gesčního ministerstva (viz **obr. 3c**).

Obr. 3 d

Vyžadovala-li by situace přijetí mimořádných opatření a doposud nebyl vyhlášen „nouzový stav“, požádal by gesční ministr vládu o jeho vyhlášení, popř. o vyhlášení „stavu ohrožení státu“. Gesční ministr by rovněž vládu (BRS za stavu ohrožení státu) na základě materiálů připravených MRKŠ pravidelně informoval o vývoji situace a předkládal by jí návrhy na přijetí mimořádných opatření, k jejichž realizaci by bylo třeba jejího schválení nebo schválení parlamentu.

Pokud by v důsledku prudkých zvratů situace v postižených okresech, které by si vyžadovaly časté přijímání rychlých operativních rozhodnutí z nadokresní úrovně, nebo pokud by došlo k narušení krizového řídicího systému, které by znemožňovalo efektivní řízení KM postižených okresů z centra, byl by na základě rozhodnutí vlády (BRS) ustaven a aktivován na vhodném pracovišti AČR, PČR nebo HZS regionální krizový štáb (viz obr. 3d). Velitel pověřený řízením RKŠ by rovněž vládu (BRS za stavu ohrožení státu) prostřednictvím MRKŠ pravidelně informoval o vývoji situace a předkládal by jí požadavky na přijetí opatření na úrovni ústředních orgánů státní správy a na vyčlenění dalších potřebných sil a prostředků.

Před časem vládní místa v USA kritizovala české přípravy na vstup do NATO. Změnilo se něco?

Nevím, jaké kuře je v tomto vejci. Je však skutečností, že se vojenský rozpočet zvýšil. Je to však opravdové? Také nevím. Záleží na tom, co se udělá letos a jak bude česká vláda pokračovat v příštích letech. Proto je pro nás všechny důležité pochopit, že nemůže jít o jednorozhodný záblesk, po němž se vrátíme k „běžnému provozu“. Nemám pocit, že je to tak vážné. Ale ptali jste se na mé obavy – to je opravdu moje obava.

John Shalikashvili, bývalý vrchní velitel NATO v Evropě a předseda sboru náčelníků štábů USA, MF Dnes 10. 3. 1998

Nebojme se programové struktury!

(K jednomu z problémů využití SPPR)

Aplikace Systému plánování, programování a rozpočtování (SPPR) prochází v rezortu obrany v současné době (únor 1998) složitým obdobím. Mimo nepříznivé vnější vlivy, především zdoluhavého dokončování Koncepce výstavby rezortu obrany a permanentní nestability struktur a vztahů, se negativně projevuje nejasnost a malá hloubka chápání a uplatňování některých jeho vnitřních aspektů. Svou roli pravděpodobně hraje i malá účinnost metodické přípravy a propagace přínosů SPPR. Určitý námet k řešení problémů s využíváním SPPR a pochopením jeho logiky se pokusím podat ve svém článku. Zaměřím se jednak konkrétně na otázky významu, sestavení a využití programové struktury, jednak na diskusi některých širších souvislostí pojetí cílů, programů a programového chování a vývoje. Při této příležitosti vysvětlím i význam předposlední věty druhého odstavce článku (tučně zvýrazněna), která mohla zaujmout některé čtenáře.

Jedním ze závažných problémů je, jak se stále zřetelněji ukazuje, přístup k tvorbě a využití programové struktury a v obecnější poloze k programování vůbec. Zdá se, že existují i rezervy v efektivnosti využití zahraniční pomoci. Problém se částečně rozjasní, vezmou-li se v úvahu reálné charakteristiky současného stylu práce, klimatu a vztahů ve vrcholovém řízení rezortu. **Své postavení má i skutečnost, že „stabilní nestabilita“ a provizorium, zejména v řízení a využívání zdrojů, může v mnoha směrech vyhovovat a být, ať již programově nebo neprogramově, podporována a reprodukována.**

Jak se ze zdánlivě začarovaného kruhu „nevyužívání SPPR - nepochopení SPPR - neakceptování SPPR - provizoria v alokaci a řízení zdrojů - neefektivní využívání zdrojů - obtíže v koncipování zdrojově pokrytého vývoje rezortu - nevyužívání SPPR“ dostat do racionálního, i když ne vždy snadného a rozporného provázeného režimu?

Problém rozhodně nelze řešit administrativně, pouze vydáním rozkazu ministra obrany, jak tomu bylo v 1. cyklu SPPR v roce 1994. Ani v současné době nevyřešilo situaci a nezajistilo přijetí a racionální využití SPPR vydání společného metodického materiálu SOP MO a FS MO, viz [1]. Stejně tak by byla nadále neúnosná praxe ročních rozpočtových provizií, konstatování a analyzování problémů nebo samoučelné, k racionálnímu standardnímu stavu nekonvergující revize a novelizace. Nelze nevidět reálnou skutečnost, že problémy řízení rezortu a řízení zdrojů zejména, v současné dynamické situaci a nutnosti realizovat opatření, související se vstupem ČR do NATO, jsou obtížné a neřešitelné snadnými primitivními přístupy. Řešitelné však jsou a vyřešeny být musí a nepochybně budou, a to v krátkém čase a v potřebné hloubce.

Je samozřejmé, že hlavní tíhu prací musí nést složky vrcholového řízení rezortu, za oblast řízení zdrojů odpovědné a placené, a to nejen v civilní části MO, ale i ve výkonových složkách, v AČR a v CO ČR. V tomto smyslu může být příkladem iniciativní přístup pracovníků HÚ CO ČR, kteří pochopení principu a metod SPPR v novelizovaném pojetí

věnovali potřebnou péči a využívají je ne jen proto, že by to bylo vyžadováno, ale proto, že jim slouží. Nikoliv hledání obstrukcí a důvodů, jak SPPR nevyužívat, ale takováto vnitřní akceptace jsou podmínkou pokroku v řízení zdrojů.

V Metodice SPPR [1] je programová struktura definována jako neadresovaná soustava hlavních programů a programových prvků, zobrazující subjekty a aktivity činnosti a výstavby rezortu a umožňující objektivizovat alokaci zdrojů podle potřeb. Dále budu předpokládat, že čtenář je obeznámen s principy SPPR, ať již na základě studia metodických materiálů nebo článků ve Vojenských rozhledech.

Činnosti, cíle a subjekty programové struktury

Jak je všeobecně známo, řízení činnosti a výstavby rezortu obrany (ani mnohem jednodušších objektů a procesů) nelze řešit bez rizika katastrofálních chyb jednoduchým analytickým postupem, kde ze vstupů, tj. potřeb a požadavků (výzev), parametrů současného stavu, zdrojových omezení a kritérií optimality, explicitně a jednoznačně vyplyne výsledek, to jest optimální vývojové stavy a procesy a jejich optimální zdrojové pokrytí.

Je nutno říci, že reálných přístupů je celá řada, ve větší nebo menší míře se však ve všech **uplatňuje metoda cílové programového řízení**, aplikovaná i v SPPR. Některé námitky, že v metodě řízení zdrojů, uplatněné na Ministerstvu obrany USA - Planning, Programming and Budgeting System (PPBS), z něhož je základní idea převzata v SPPR, není formálně, explicitně tvorba cílů uvedena, lze snadno vyvrátit. Cílové procedury jsou totiž zahrnuty v programových, protože kromě specifických výjimek, nelze stanovit program, aniž by byl znám cíl.

Na podporu významu stanovení cílů lze uvést i fakt, že v plánovacích procedurách v rámci NATO jsou cílové procedury definovány zcela jasně. Metoda cílové programového řízení je, myslím, dobře známa a v článku ji nebudu charakterizovat. Zmíním se pouze o dvou aspektech, vyžadujících hlubší, promyšlenější přístup, než je tomu dosud.

První z otázek se týká velmi frekventovaného pojmu „cíl“, klíčového pro řízení objektů (systémů) s cílovým (tedy nikoliv náhodným) chováním a vývojem. Náš rezort mezi ně nepochybně patří, jakkoliv některé dílčí a, doufejme krátkodobé jevy by mohly občas tento předpoklad zpochybnit. Na **obr. 1** je charakterizována hlavní idea stanovení cílů. Než přejdu k jejímu popisu, musím uvést několik poznámek k východiskům procesu, kterým jsou výše uvedené vstupy.

Předpokládá se, že **současný stav a dosavadní vývoj** jsou charakterizovány jak v popisných, tak i ve funkčních ukazatelích, včetně zhodnocení pozitiv a negativ při plnění úkolů a dosahování stávajících cílů. Rovněž přístup k otázce zdrojů vyžaduje nutnou hloubku tak, aby zdrojová omezení dávala skutečně racionální rámec, ani „světlé zítřky“, ani „pouta“ pro následné postupné hledání optimálního nebo od optima prokazatelně ne příliš vzdáleného řešení, a to ve věcné a nákladové rovině i v časové dimenzi.

Je účelná i strukturalizace **obraných potřeb** (ve smyslu požadavků, výzev, úkolů - anglicky challenges, nikoliv requirements), které jsou rezortu obrany stanoveny zákony nebo politickými rozhodnutími, a to do tří oblastí:

■ eliminace, redukce a prevence bezpečnostních rizik a jejich následků,

- mezinárodní aspekty obrany, zejména splnění požadavků, souvisejících se vstupem ČR do NATO,
- úkoly rezortu jako složky státní správy.

Kritéria výběru optimální varianty musí být dána nebo přímo vyplývat (stejně jako základní orientace a cíle) z koncepčních a strategických materiálů. Tyto vstupy jsou postačující pro odstartování procesu sestavení cílů. Je ovšem nutno kriticky přehodnotit občas aplikovaný přístup pasivního alibistického čekání, jak „se“ má „něco“ rozhodnout a zatím „se“ neví, jak.

K obraně a výstavbě jejích složek nelze přistupovat jako k „vývoji tlakové výše nad Azorskými ostrovy“, ale aktivně a cílově, s **postupným programovým vymezováním a konkretizací prostoru přípustných řešení a zpětnou vazbou mezi výslednými aktivitami, stavem, vývojem a potřebami**. Postupné věcné, časové a nákladové zužování rámce, konkretizace cílů a stanovení jediné suboptimální vývojové a následně realizované trajektorie je jedním z půvabů metody SPPR.

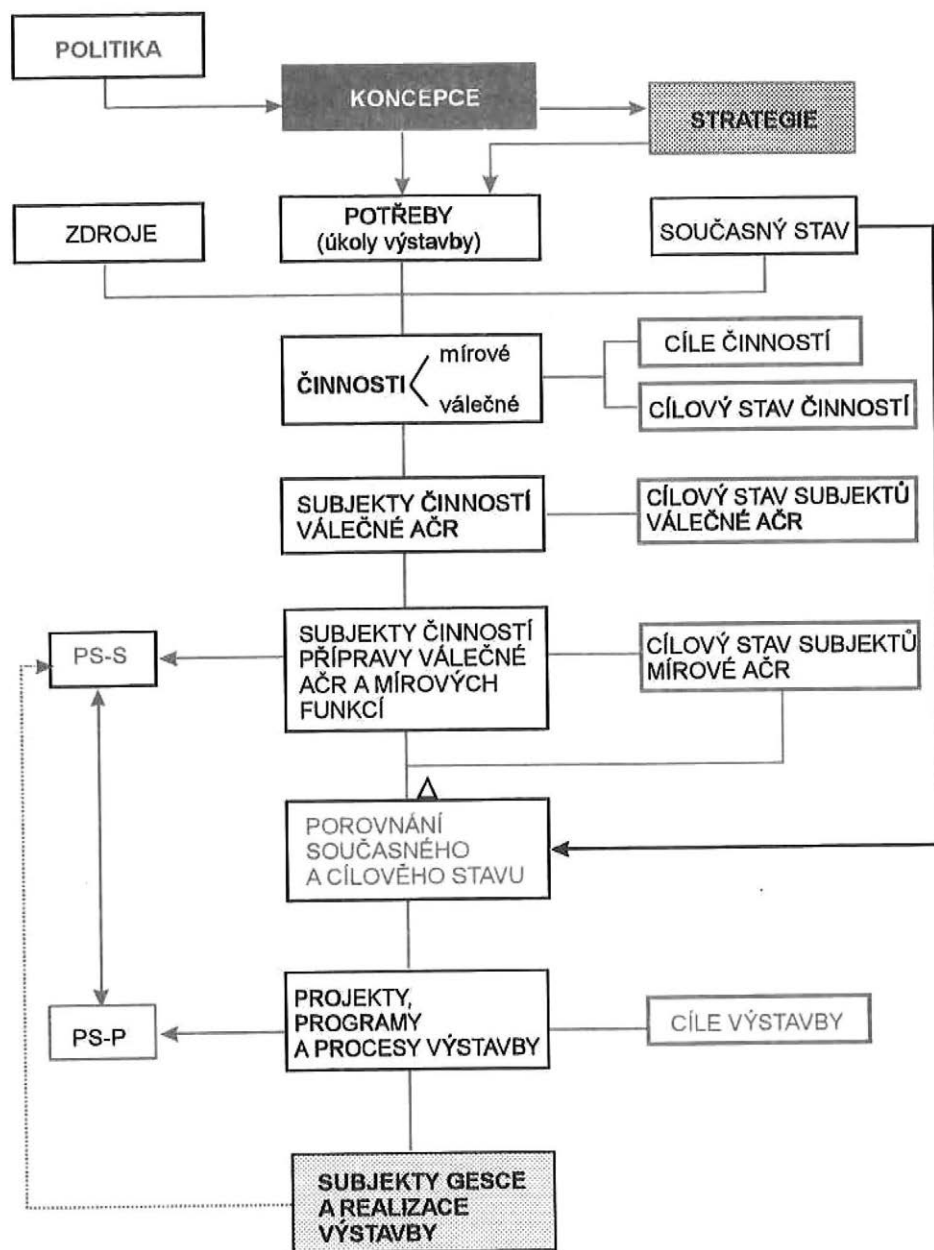
Systém plánování, programování a rozpočtování neexistuje ve vzduchoprázdnu nebo samoúčelně, sám pro sebe. Jak jeho vstupy, tak kritéria a procedury musí být náležitě zakotveny, a to jednak informačně (věrohodné adekvátní aktuální informace), jednak, a to zejména, v systémovém okolí. To znamená *navázání jak na sekvenci politických východisek, koncepci činnosti a výstavby rezortu, strategii její realizace, tak na následné plánovací, realizační a kontrolní aktivity v oblasti využití zdrojů (exekutivu SPPR)*.

Vyváženost časové, věcné a zdrojové dimenze ve fázích SPPR by měla být sladěna s rozlišovací úrovní, stupněm konkrétnosti a způsobem zpracování dokumentů a procesů v systémovém okolí, s přirozenou účelnou flexibilitou a zpětnou vazbou. Suplování jak přecházejících koncepčních a strategických, tak následných exekutivních procesů procedurami SPPR nemůže přinést trvalý úspěch.

Vrátím se však k problému formulace cílů a schématu na obr. 1. Z potřeb (požadavků, výzev, úkolů) se nejprve odvodí **cíle činností** jako účel, důvod, resp. zaměření činností k jejich pokrytí. V dalším kroku se stanoví **cílový stav činností** jako žádoucí atributy (parametry) činností. S ohledem na charakter potřeb, vyplývajících z eliminace a redukce bezpečnostních rizik, je třeba v tomto a dalším kroku provést rozdělení ve vztahu k válečným a neválečným rizikům.

Vzhledem k tomu, že plánování, programování a rozpočtování se týká mírového rezortu a jeho složek, musí se zde promítnout, vedle v míru realizovaných funkcí, i požadavky na přípravu válečné armády, včetně opatření mobilizace, a na přípravu infrastruktury. Při konstrukci a systémové dekompozici soustavy činností se musí aplikovat procedurální analýza a logické operace tak, aby celkový rozsah činností byl minimalizován.

V dalším kroku se pro stanovené činnosti stanoví **subjekty činností a cílový stav subjektů činností**. Samozřejmě i v tomto kroku je nutno provést věcnou analýzu a aplikovat logický součet, aby byly vyloučeny nefunkční, věcně, časově a následně zdrojově nezdůvodněné duplicity subjektů. Blok „Subjekty činností přípravy válečné AČR a mírových funkcí“ má klíčový význam v sekvenci tvorby cílů i v celé metodě SPPR. Subjekty činností představují prvky **programové struktury** a jejich cílové stavy v porovnání s ukazateli současného stavu (blok) jsou podkladem pro stanovení **cílů výstavby rezortu**.

Obr. 1: Postup tvorby cílů a částí programové struktury

Vzhledem k tomu, že výstavba rezortu představuje složitý proces, který musí být specifický a kvalifikovaně, zejména v průřezových oblastech tvorby personální, materiálně - technické a informační báze (infrastruktury) plánován, řízen, realizován, financován a kontrolován, indikují se v posledním kroku subjekty jejich realizace. S opětovnou aplikací uvedeného věcného a logického obratu se doplní příslušným způsobem subjekty programové struktury.

Je tedy zřejmé, že termín „cíl“, pokud není kontextem přesně dán jeho význam (a to zpravidla není), je nutno konkrétně v uvedené sekvenci specifikovat. Vzhledem k tomu, že se jedná o plánování a řízení (a svým způsobem vytváření a zdrojové zajištění) dynamického procesu, všechny cíle musí být vztaženy k určitým časovým termínům, daným časovým horizontem příslušné fáze SPPR. Jednou z výhod SPPR je, že základní přístup a metoda jsou vzhledem k fázím transparentní. Proto se i cíle při přechodu mezi fázemi se zužováním časového horizontu postupně konkretizují a provádí se trojí (primární - plánová, programová a rozpočtová) alokace zdrojů.

Lze shrnout, že realizací sekvence, uvedené na obr. 1, se indikují činnosti, cíle a subjekty, umožňující popsat a utvářet vývojový proces s požadovanými parametry. Indikované neadresované subjekty lze reprezentovat jako prvky specifické (programové) struktury a podle charakteru jimi realizovaných činností provést jejich agregaci do specifických skupin.

Tato činnost je součástí fáze plánování SPPR (blok PS-S). Ve fázi programování, jak bude ještě uvedeno dále, se u každého z prvků pro jednotlivé roky programovacího horizontu (1 - 5) navrhnu ukazatele, charakterizující jeho existenci, činnost, přípravu a vývoj. Vývojové charakteristiky nemusí přitom zahrnovat pouze rozvoj (kvantitativní, kvalitativní), ale i zachování daného stavu, redukci nebo ukončení existence.

Popisem bloku PS-P ve schématu na obr. 1 se budu zabývat v dalším odstavci.

Postup sestavení programové struktury

Především je nutno zmínit se o významu termínu „programování“. Souvisí to s širší otázkou programového chování, jehož pozice vůči chování neprogramovému je obdobná jako u rozlišení cílového a necílového (neorientovaného, náhodného, vnějšími vlivy „cloumaného“ nebo naopak vůči vnějším vlivům netečného) chování a vývoje. Programové chování je speciální případ chování cílového, kdy je stanoven nejen cíl, ale i posloupnost subjektivě, časově a nákladově determinovaných aktivit (program) k jeho dosažení. (Stranou ponechávám specifické případy chování, kdy programově je cílovost odmítána.)

Jedná se o celkem známé pojmy, přesto neuškodí ilustrace na příkladu (v odborné praxi i v běžném životě je jich bezpočet). Jak jsem předeslal, využiji příklad z prvního odstavce článku: negace podmínek standardní funkce SPPR může být neprogramová (motivovaná a vytvářena tolerovanou leností, neznalostí nebo informační nedostatečností) a nebo také programová, nejen cílová (účelová), ale navíc vnitřně reprodukováná, stabilizovaná, zodolněná, řízená a zvnějšku chráněná. Může se to ostatně týkat i jiných negativních, ale, samozřejmě, i pozitivních jevů.

I když proti práci s počítačem má v SPPR termín „programování“ jinou aplikaci, určitá podobnost existuje: i programátor na počítači musí vědět, co je jeho cílem, co chce, může,

musí, nemůže a nesmí, zná vstupy a požadavek na výstupy, má k dispozici, resp. připraví si programovací prostředky v určité, prozatím neadresované skladbě, a s nimi sestaví program jako sled operací, zajišťující v konečném čase provedení výpočtu (splnění cíle) s danými parametry.

Termín „programová struktura“ (vhodnější termín, s kterým se lze i setkat v materiálech MO USA, by byl „programovaná struktura“) tedy znamená, že prvky ve struktuře obsažené představují (zobrazují) subjekty s programovým chováním a vývojem, korektním způsobem odvozené od potřeb. V novém pojetí se v SPPR rozlišují subjekty

- typové (v organizační struktuře reprezentované jedním nebo více organizačními prvky, na př. mechanizovaný prapor),
- individuální (v organizační struktuře reprezentované právě jedním konkrétním prvkem, na př. Inspekce MO).

Tato systémová „nečistota“ je tolerována, aby se diferencovaně přistupovalo k prvkům různého postavení (pevně daným a typovým) a aby se neprováděly triviální úvahy. Principiálně, samozřejmě, není nutná a jak ukáží dále, není jediná. Jedná se o určitou daň za zjednodušení a, do určité míry, i snadnou aplikaci zahraničních zkušeností. Zároveň je to námět ke zlepšení současného pojetí.

Snadno lze pochopit vztah mezi programovými a organizačními subjekty. Je ve dvojí rovině:

- subjekty, které nejsou programovány, nemohou existovat (a čerpat zdroje) v organizační struktuře - v tomto smyslu je programová struktura vůči organizační struktuře primární,
- organizační struktura se sestaví („poskládá“, zorganizuje) z programových (programovaných) prvků tak, aby byla funkční, snadno a efektivně říditelná a zajištěna reálnými zdrojovými toky.

K dokončení základní charakteristiky postupu sestavení programové struktury je třeba vysvětlit blok PS-P na obr. 1.

K tomu využijí schéma, uvedené na obr. 2., znázorňující hlavní komponenty programové struktury. V horním bloku schématu jsou po řádcích uvedeny jednotlivé subjekty (programové prvky typu „subjekt“), agregované podle zaměření a času činností do hlavních programů typu „subjekt“. Tyto prvky a hlavní programy představují specifické oblasti činností a výstavby rezortu (např. prvky „mpr“ nebo „Inspekce MO“, hlavní programy „síly rychlé reakce“ nebo „řízení rezortu“).

V každém řádku, příslušném danému subjektu (programovému prvku), je, vedle označení a systémových charakteristik (vztahu vůči jiným programovým prvkům, zejména pozice v řetězci „potřeby - výkonové činnosti - řídicí činnosti - zabezpečovací a podpůrné činnosti - bazové, zdrojové, resp. infrastrukturní činnosti“) pro každý programovaný rok uvedena:

- ▲ část nevývojová (věcné a nákladové parametry existence, provozu, použití, činnosti a přípravy), PS-S;
- ▲ část vývojová, zahrnující parametry výstavby, zejména investic, PS-SP.

Jedním z důvodů sestavení programové struktury je **zobrazení, alokace a řízení zdrojů v dimenzi účelu**, které je podrobně popsáno v [2]. Proto je v současném pojetí provedeno

oddělení části, zobrazující vývoj subjektů (PS-SP). Vzhledem k tomu, že ve vývojovém procesu (výstavbě) existují aktivity, mající celorezortní průřezový charakter (v oblasti personalistiky, vzdělávání, technické modernizace, výzkumu a vývoje, informatizace, infrastruktury, apod.), definují se celorezortní programy jako další prvky programové struktury. Část PS-SP se transformuje na agregovaný seznam projektů, celorezortních programů a dalších vývojových aktivit (PS-P) a přesune v sekvenci za nyní již čistě subjektovou část. I u programových prvků v části PS-P (zde je adjektivum „programový“ již plně oprávněné) se uvedou kromě názvu (projektu, programu) systémové, věcné a nákladové ukazatele pro jednotlivé roky pětiletého programovacího horizontu.

Hlavními programy v této části mohou být např. „programy vzdělávání“ nebo „programy informatizace“, programovými prvky např. „projekt výstavby ŠIS“, „nákup letounů L-159“ nebo „program výuky angličtiny“.

Výsledná programová struktura má tedy dvě části:

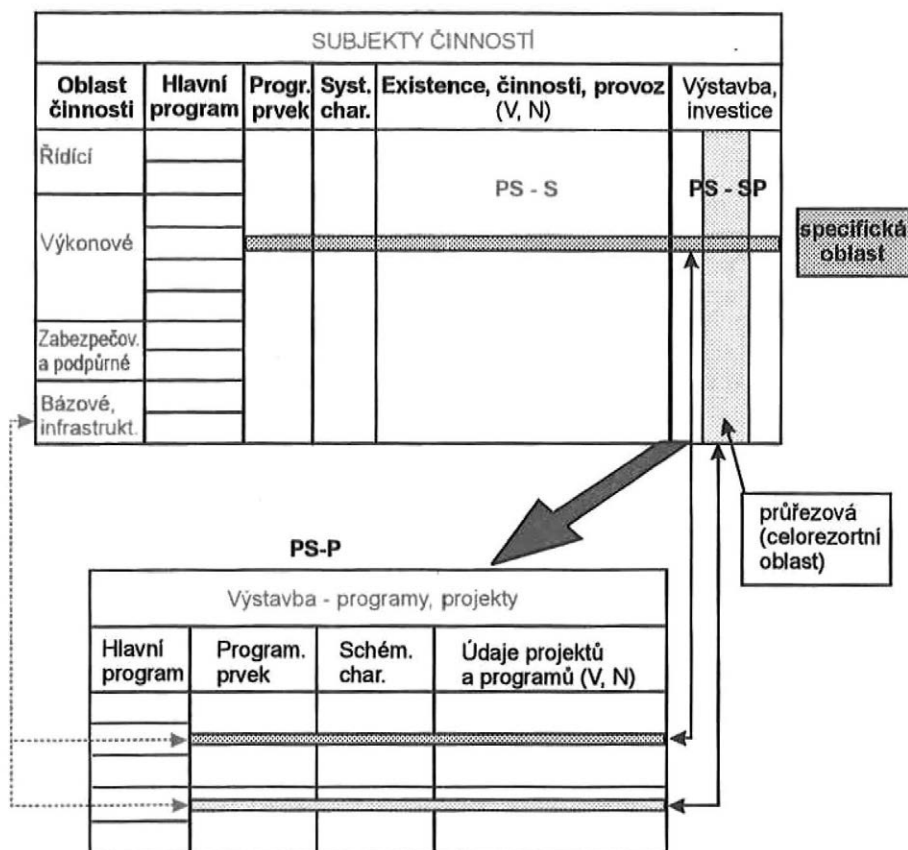
- PS-S (s programovými prvky a hlavními programy typu „subjekt“)
- PS-P (s programovými prvky a hlavními programy typu „projekt, program“).

Při jejím sestavení je nutno důsledně sledovat a v systémových charakteristikách dokumentovat provázanost („navěšení“) potřeb, činností a subjektů, a to nejen v části PS-S (podmíněnost existence zabezpečovacího nebo podpůrného prvku potřebami (requirements) řídicího nebo výkonového prvku apod.), ale především provázanost („navěšení“) projektů a programů v části projektové PS-P na reálné potřeby prvků v části subjektové PS-S (v obrázku znázorněno plnou šipkou).

Jak již bylo uvedeno, vývojové aktivity ve prospěch řídicích, výkonových, zabezpečovacích a podpůrných subjektů zajišťují v oblasti zdrojové báze a infrastruktury rezortu specifické subjekty, zahrnuté v části PS-S (znázorněno čárkovanou šipkou). V kalkulaci nákladů je nutno ošetřit, aby příslušné výdaje v této oblasti byly důsledně rozděleny na část zajištění projektu ve prospěch daného subjektu a na část vnitřního zabezpečení funkce bazového (zdrojového, infrastrukturního) prvku. Upozorňuji, že stále se pohybujeme na úrovni programové a nikoliv organizační struktury a **programově se nezabýváme otázkami organizačními**, které jsou, zvláště v oblasti materiálně technického zabezpečení složité a citlivé.

Ještě uvedu jednu poznámku k terminologii, především k donedávna nevhodnému používání slova „program“ jako druhé úrovně programové struktury. Programový prvek (subjektový), na př. „mpr“, nelze doslovně chápat fyzicky jako mechanizované prapory v rámci daného hlavního programu, např. „sil okamžité reakce“, ale jako časově, věcně a nákladově definovaný program (vývojový proces) existence, činnosti a přípravy mechanizovaných praporů, svázaný s programy a projekty jejich vývoje v části PS-P. Totéž se týká části PS-P. Programem tedy není doslovně, fyzicky „letadlo L-159“ nebo „plynofikovaná kotelna v posádce XY“, ale program nákupu L-159 nebo projekt plynofikace dotyčné kotelny.

Na závěr tohoto odstavce ještě jednou připomenu, že programová struktura se sestavuje **pro každý z roků programovacího horizontu** (v současném pojetí pět let). Technicky lze řešit buď sestavením pěti kompletních struktur nebo uvedením pěti řádků pro každý programový prvek. Je samozřejmé, že práce s programovou strukturou nelze realizovat bez využití počítače.

- V/N ... věcné a nákladové ukazatele
 — ... přesun, věcné navázání (zdůvodnění) projektu
 procedurální realizace projektu

Obr. 2: Hlavní komponenty programové struktury

Využití programové struktury

Tento odstavec se pokusím koncipovat netradičně, a to položením a zodpovězením dvou otázek:

- ◆ Je konstruování programové struktury nezbytně nutné pro racionální řízení činnosti a vývoje rezortu?
- ◆ Existuje jediný postup (algoritmus) správného sestavení programové struktury?

Odpověď na obě tyto zjišťovací otázky je, jak se dalo ostatně očekávat, záporná. Proč tedy taková pozornost programové struktuře? Pokusím se podat vysvětlení.

K první otázce: Je známo, že v řadě členských států NATO se PPBS nebo jeho modifikace, ani programová struktura, z různých důvodů nevyužívají, a přesto je vývoj jejich rezortů obrany úspěšný a výstavba ozbrojených sil, řízení a využívání zdrojů na vysoké úrovni. Pracuje se pouze s organizační strukturou, a to jak na vrcholové a střední rovině alokace zdrojů, tak v řízení jejich reálných toků a využití. I v samotné metodě PPBS, resp. SPPR existují jiné metodologické možnosti, jak popsat propojenost a programovost v základním řetězci od potřeb až po rozdělení a využití zdrojů, např. indikací příslušného propojení (provázání, „navěšení“) u prvků organizační struktury, viz [3]. Proč je tedy programová struktura i v novelizovaném pojetí využívání SPPR zařazena?

Důvodů je několik a za hlavní z nich pokládám současnou „stabilní nestabilitu“ organizační struktury a početních ukazatelů rezortu. Je to jedno z výrazných negativ současného stavu, které, doufejme, že pouze neprogramově, zakládá podmínky pro nízkou výslednost práce a pro neefektivní (z hlediska společenského) využívání zdrojů. Jakkoliv je to špatné, organizační strukturu i početní charakteristiky lze měnit, s různými více nebo méně objektivními důvody, každého půl roku.

Oproti tomu programová struktura, pokud se nezmění vnější východiska řízení a vývoje rezortu, zejména obranné potřeby (výzvy), je stabilizovaná. Vždy totiž budou existovat, jako u každého živého organismu, činnosti a jim odpovídající subjekty řídicí a výkonné, zabezpečovací, podpůrné a zdrojové (vstupní, báze, infrastruktura). Jak budou konkrétně organizovány (např. zda bude nákup materiálu a služeb integrován v logistice AČR, nebo realizován rezortní složkou mimo AČR), je jiný problém.

Stejně tak vždy budou existovat vývojové procesy, vázané buď na potřeby specifických subjektů, nebo na vývoj v průřezových oblastech rezortu. Programová struktura umožňuje nejen stabilizované, na konkrétní organizační struktuře téměř nezávislé, zobrazení subjektů a procesů činnosti a vývoje rezortu, ale zároveň přehledný a počítačově snadno zpracovatelný popis, provádění modelových propočtů, objektivizovanou primární alokaci zdrojů ve vazbě na obranné potřeby i zobrazení účelu v třírozměrném (v současné době) popisu rozdělení nákladů v programovém plánu, viz [1], [2].

Při této příležitosti se přece jen musím zmínit o postavení organizační struktury v SPPR a o jejím vztahu vůči struktuře programové. Některé aspekty tohoto problému (primárnost programové struktury v alokaci zdrojů a konstrukci organizační struktury) jsem již uvedl. Význam organizační struktury v SPPR je podstatný. V reálných subjektech a vazbách organizační struktury probíhají reálné zdrojové toky, procesy evidence, účetnictví a kontroly zdrojů. Funkcionáři v organizační struktuře, a pouze oni, mají pravomoc a odpovědnost za hospodaření složek, jimž velí, resp. je řídí.

Jako se v celém procesu SPPR při přechodu mezi fázemi plánování, programování a rozpočtování posouvá časový horizont, rozlišovací úroveň a konkrétnost činností, cílů, subjektů a zdrojů, tak postupně narůstá význam a uplatnění organizační struktury. Je to zcela pochopitelné, nejen ze základní filozofie a metody SPPR, ale i z praktických, věcných důvodů: V určitém stadiu procesu SPPR (ve fázi programování v základních ukazatelích a ve fázi rozpočtování v plném rozsahu) je nutno zahrnout **stavové, funkční a nákladové parametry konkrétní reality rezortu**, vázané nikoliv na programové subjekty, ale na konkrétní, adresované, lokalizované prvky. Jedná se především o ukazatele, vázané na dislokaci, ubytování a výcvik vojsk, a rovněž na reálné konkrétní nároky fungování rezortu v organizační dimenzi.

K druhé otázce: Programová struktura představuje, jak již bylo uvedeno, funkční zobrazení subjektů, realizujících úkoly rezortu, k stanovení programů a k objektivizaci alokace zdrojů v dimenzi účelu (pokrytí obranných potřeb). V tomto smyslu je metodologickým obratem SPPR, pomůckou, nástrojem, který má sloužit, nikoliv trápit, komplikovat nebo snad dokonce zamlžovat situaci. Vzhledem k dané struktuře, obsahu a naléhavosti obranných potřeb (úkolů, výzev) je míra jednoznačnosti různá, avšak vždy by mělo být uplatněno hledisko transparentnosti a praktičnosti a rovněž stability při konstantnosti vstupů (zejména potřeb v oblasti eliminace bezpečnostních rizik).

V zásadě tedy u programové struktury jakožto zobrazení, pomůcky, metodologického obratu procesu SPPR, nelze klást otázku pravdivosti, správnosti nebo taxativnosti. Neadekvátní je rovněž požadavek, že „programová struktura nesmí být stejná jako struktura organizační“. Programová struktura je, proti organizační, prostě zcela něco jiného, představuje zcela jiný pohled, slouží zcela jinému účelu. **Obě struktury, odpovídá-li jejich obsah názvům, proto z principu nemohou být stejné a netřeba tento problém řešit.** Takto střízlivě je nutno pohlížet na dosud uplatňovanou i nově koncipovanou programovou strukturu.

Katastrofální chybou by ovšem bylo nepochopení podstaty obou struktur, prezentované např. požadavkem „zadání a schválení programové struktury pro rok ...“ nebo „zařazení x-tého mpr v posádce AB do programové struktury“. Samozřejmě, že existuje propojení mezi organizačními a programovými subjekty, avšak nikoliv jako podřízenost, adresace a lokalizace (kromě specifických individuálních prvků). Jedná se, s určitou nadsázkou, o vztah struktury např. dopravních prostředků při zpracování dopravní koncepce nebo zásad dopravního režimu v určité lokalitě a evidencí na dopravním inspektorátu (podobných příkladů vztahu „programového“ a „organizovaného“ lze uvést více).

Stručně řečeno, stejně jako výměna starých čepic za barety, ani přejmenování organizační struktury na programovou neznamena v oblasti plánování a řízení zdrojů „vstup do Evropy“ nebo dosažení moderních parametrů. Snad tento článek přispěje k lepšímu pochopení těchto otázek.

Jak tedy využívat programovou strukturu? Jsem toho názoru, že její nesvazující, účelová pozice, nezátížená křečící správnosti nebo nesprávnosti, schválení nebo neschválení, vytváří z programové struktury a celkově z programového pohledu na vývoj velice efektivní prostředek, jak zkvalitnit, zjednodušit a zrychlit rozhodovací procesy. Klíčový význam má programová struktura při zpracování programových návrhů a plánů fáze programování SPPR jako prezentace účelové dimenze alokace zdrojů.

Je ovšem důležité, aby programování nebylo redukováno pouze na nákladovou stránku, aby nebylo „hraním si“ s věcně ani nákladově nejen objektivně nezdůvodněnými, ale programově zveličenými miliony a miliardami a akceptováním první varianty, vyhovující zdrojovým omezením. **Programování v SPPR je vysoce náročná intelektuální činnost**, v které se prolínají a přirozeně střetávají aspekty věcné, časové a nákladové (a snad občas i jiné), v současné praxi však bez dostatečného akcentu na systémový a programový přístup a komplexní chápání úkolů a funkcí rezortu. Programová struktura může dát těmto procesům transparentnost, objektivnost a, možno říci, i kulturu, ovšem nikoliv jako postačující podmínka.

Aby se fáze programování SPPR vůbec mohla realizovat, je **nutná změna stylu práce** na vrcholovém stupni řízení rezortu. Efektivnost, tempo prací a odpovědnost snižuje styl všeobecného „podkládání - připomínkování“ a nedostatečná kooperativnost. Značnou překážkou je zaměňování jednoduchosti a primitivnosti a nevyužívání moderních prostředků procedurální analýzy a podpory tvorby struktur. Na hranici černého humoru je tvrzení, že zakoupený prostředek za x milionů Kč nebyl využit, protože naplnění vstupů bylo pracné. Občas se zdá, že se bojíme nejen programové struktury, ale i práce vůbec.

Manažer, nebo správce?

Ve fázi programování při reálném využití programové struktury mají značný význam **manažeri programových prvků**. Odlišnost od dřívějších „správců“ není jen v označení, ale zejména v postavení a činnosti. V novém pojetí SPPR se předpokládá aktivní zaměření na sledování stavu manažeru „svěřených“ programových prvků daného typu, jejich života, činnosti a vývoje, a to nejen vzestupu, ale i případné redukce a likvidace. Manažer programového prvku bude zároveň sledovat pokrok vojenství, vědy a technologií v dané oblasti a iniciativně ovlivňovat efektivní vývoj prvků. Nejde tedy o administrativní funkci nebo zaměření na pasivní sledování nákladů, předávání a sumarizování požadavků „zdola“. Funkce manažera programového prvku vyžaduje nejen odbornost a informovanost, ale i systémový pohled, náročnost a předvídavost.

Důležitá je i schopnost komplexního pohledu na rezort jako celek (předpokladem je ovšem promyšlená a konsenzuálně akceptovaná koncepční a strategická báze činnosti a výstavby rezortu), oproštění se od jakéhosi, občas dokonce s pochopením akceptovaného, „vybojovávání“ zdrojů. Manažer jako zpracovatel programových návrhů by měl být laskavým, předvídavým a zároveň odborně náročným „patronem“ svých prvků.

Proti dřívějšímu není v novelizovaném pojetí SPPR zavedena funkce správce hlavního programu, protože šlo o **zbytečné a občas paradoxní dublování organizačních nadřízených**, včetně některých pravomocí v alokaci zdrojů. Programování bude programováním, s jasně vymezeným rozhraním (a zároveň dobrým vztahem) vůči jiným procesům SPPR a řízením rezortu vůbec. Zejména bude zřetelně koncentrována vyvážená odpovědnost a pravomoc organických náčelníků a řídících pracovníků ve věcně a nákladově objektivně podloženém nárokování a následném využívání zdrojů.

Jako poslední, ale ne nejmenší, uvedu využití programové struktury v *inverzním režimu SPPR*, kdy se zpětně, od reálně vynaložených zdrojů, sleduje stav subjektů a jejich činností a posuzuje stupeň naplnění obranných potřeb. Jde o důležitou zpětnou vazbu, která, až bude náležitě uplatněna, bude účinným systémovým opatřením k odfiltrování povrchních

pohledů, přístupů a zdvořilostních hodnocení, k indikaci a eliminaci neefektivních výdajů, k zamezení plýtvání zdroji, netěsností ve zdrojových tocích nebo případného programového „tunelování“ nebo jiného „odsávání“ společenských prostředků [4]. Z tohoto hlediska nejde, v případě obav z programové struktury, o důsledek neznalosti nebo nedostatečného pochopení a můj článek k změně postoje nijak výrazně přispět nepomůže.

Závěr

Využívání SPPR v našem rezortu prochází vývojem, tu více, tu méně přirozeným, přímočarým a efektivním. Nastává čas, kdy je nutno rychle a jistě, možno říci programově, na bázi minulých pozitiv a zkušeností a současných znalostí, přistoupit k prohloubení úvah a přístupů k chápání filozofie SPPR a jeho dílčích komponent. Samozřejmě úvahy a přístupy samy o sobě nic neřeší, pokud nejsou následovány konkrétními aktivitami a procesy. Současný proces „dospívání“ SPPR, přes všechny potíže, má pozitivní trend, v kterém se zřetelně krystalizuje využívání SPPR na vrcholové úrovni řízení rezortu jako efektivního prostředku k transparentní a racionální alokaci zdrojů, přípravě plánovacích dokumentů a programových rozhodnutí v oblasti rozvoje a zabezpečení činnosti rezortu a ke zpracování výdajové části návrhu státního rozpočtu - kapitoly MO (z definice SPPR v [1]).

Tímto článkem jsem se snažil přispět k pozitivní změně postojů a zkvalitnění přístupu v některých otázkách programování, zejména v akceptaci a pochopení programové struktury. Doufám, že nejen diskuse této otázky, ale i upozornění na další, nikoliv triviální problémy v širších souvislostech cílově programového řízení a jednotného chápání pojmů (není cíl jako cíl, co vlastně znamená programování) budou u čtenářů iniciovat zájem o problematiku a případně pomohou v řešení konkrétních otázek v procedurách SPPR.

Přivítám jakoukoliv odezvu na svůj článek i případné další náměty k řešení problematiky SPPR. *Pracuji na SOP MO a moje tel. číslo je (MO Praha) 201 204.*

Literatura:

- [1] SOP MO, FS MO: Metodika SPPR (5. cyklus).
- [2] Svoboda, V.: Zdroje, priority, pořádek a odpovědnost - VR 4/97.
- [3] Svoboda, V.: K některým systémovým problémům plánování výstavby AČR - VR 5/94.
- [4] Svoboda, V.: Ad SPPR (A 2005 - 4, 5/97).

Podplukovník Ing. Miroslav Š t a n g l, CSc.

Pravděpodobné směry rozvoje ozbrojených sil a vojenského umění

Pokračující dynamický vývoj mezinárodní politické, ekonomické a vojenské situace ve světě a množství uvolněných, v minulosti utajovaných informací z vojenské a vědeckotechnické oblasti je v současné době zdrojem inspirací autorů řady prognostických publikací. Autoři se z různých pohledů a na různé odborné úrovni pokoušejí vyhodnotit budoucí mezinárodní vývoj, vytýčit požadavky na ozbrojené síly v prvních desetiletích příštího století a zhodnotit možnosti jejich naplnění a rozpracování vojenského umění. Přirozeně jde o problematiku velmi širokou a k jejímu pojetí lze uplatňovat různá východiska, řadu různých hledisek a dospět tak k rozdílným, někdy až protichůdným závěrům. Předložený článek vychází z předpokládaných potřeb ozbrojených sil, z předpokládaného tempa a hlavních směrů rozvoje vědy a techniky současných vyspělých států a na těchto základech odvozuje pravděpodobný směr rozvoje hlavních druhů vojenské výzbroje a nových způsobů vedení boje. Jeho závěry se v zásadě shodují se závěry různých studií zveřejněných během posledních let v odborném tisku členských států NATO i některých dalších států.

Na neznámém válečnickém poli bez reálného protivníka a operačního plánu

Pro prvou dekádu příštího století se v globálním měřítku všeobecně předpokládá přetrvání multipolárního stavu, ve kterém budou pokračovat dynamické a obtížné prognózovatelné změny. Tento stav bude nejprve dále fragmentizován, ale v lokálních podmínkách mohou krátkodobě i dlouhodobě vznikat vyhraněné bipolarity. V pozdější době není vyloučena ani změna trendu směrem k opětné globální polarizaci.

Potřeby rozvoje ozbrojených sil se většinou odvozují z předpokládaného vývoje poměru sil. Problémem ale mnohdy bude již samotné naplnění jmenovatele tohoto poměru. Pro řadu států včetně některých nejvyspělejších bude totiž příznačná absence stálého reálného či legitimního protivníka a úkoly ozbrojených sil bude nutno pružně přizpůsobovat možným změnám ve vojenskopolitických závazcích a různorodosti možného charakteru jejich nasazení. Dojde k dalšímu rozšíření spektra úkolů ozbrojených sil od situací nedosahujících úrovně mezinárodního ozbrojeného konfliktu až po reálné nebezpečí vzniku konfliktu globálního charakteru, po hrozbu nebo i reálné použití nekonvenčních zbraní včetně zbraní hromadného ničení a nekonvenčních způsobů vedení boje. Charakter činnosti ozbrojených sil bude z tohoto hlediska rozmanitý z hlediska cíle a zájmu na jeho dosažení, rozsahem a zapojením světových mocností a vojenskopolitických koalic, aktuální mezinárodní politickou situací a světovým veřejným míněním, vyspělostí techniky, vojenského umění a připraveností vojsk protivníka a také geografickými, klimatickými a demografickými podmínkami. Bude problematické abstrahovat únosný počet variant

typické modelové situace a žádnému z faktorů nebude možné jednoznačně přiřazovat dominantní úlohu.

Posun ve veřejném mínění vyvolává již v dnešní době potřebu **výrazného snížení ztrát** na živé síle a omezení účinku zbraní na civilní obyvatelstvo, civilní objekty a životní prostředí. Paralelně s humanitními opatřeními bude ale na druhé straně pokračovat i trend snižování významu lidského faktoru ve všech fázích bojové činnosti a snaha o přenesení jeho těžiště na techniku.

Většina současných výhledových studií stírá rozdíl mezi jednotlivými druhy ozbrojených sil a se zdůrazňuje **úlohu jejich jednotného úsilí** jako celku. Z něho vyplývající požadavky na **společnou protiletadlovou a protiraketovou obranu na válčišti**, na společnou přípravu, společnou logistiku a na **trvalou součinnost** všech součástí zvyšují nároky na přesnou a spolehlivou **identifikaci** vlastních prostředků v reálném čase, u které se požaduje rozšíření působnosti na úroveň mezi jednotlivými druhy ozbrojených sil i na úroveň mezinárodní.

Přetrvávají požadavky na **pružnost** z hlediska složení, možnost rychlého doplnění, volné organizace se schopností rychlých organizačních změn, rychlého přizpůsobení podmínkám válčiště, charakteru protivníka a na další zkracování časové náročnosti plánovacích a výkonných procesů. Poroste požadavek na **vysokou mobilitu** ve všech prostředích, a to jak ve smyslu přepravy na válčiště, tak i pro pohyb v rámci válčiště, na stále **větší odolnost** proti všem druhům zbraní a na **nezávislost** vedení boje na povětrnostních a klimatických podmínkách, denní a roční době, terénu a dalších faktorech.

Ze všeho nejvíce se trvale stupňují požadavky na všechny složky **informačního zabezpečení**, směřující až k nezbytnosti **vybojování informační nadvlády** jako nezbytné podmínky dosažení vítězství. Z tohoto hlediska se hovoří o různých formách **informačního boje**, který může svým podílem na ostatní vojenské aktivitě za určitých okolností přerůst v **informační válku**.

Větší důraz bude kladen na všestranné logistické zabezpečení na válčišti v reálném čase.

Namísto vojenské poptávky komerční nabídka?

Požadavky na růst kvality vojenské techniky svým charakterem postihují převážnou část spektra základního i aplikovaného výzkumu. Vojenské řídicí orgány většiny států budou v příštích letech ale disponovat omezenými finančními prostředky a budou trvale nuceny bránit jejich neefektivnímu rozptýlu, tzn. udržovat si nutné vědecké kapacity pro pasivní sledování širšího spektra vědy a techniky, kdy aktivní vědeckovýzkumná účast se bude zužovat pouze na několik málo oborů, které mohou mít pro růst technické převahy rozhodující význam. Pro bližší perspektivu se jedná především o rychle se rozvíjející oblasti elektroniky a o její aplikace ve spojovací a výpočetní technice včetně využití při rozvoji umělé inteligence a robotizace. Za stejně důležité obory se považují různé aplikační oblasti fyziky vysokých energií i klasické fyziky, systémy přeměny a uchování energie, výzkum nových konstrukčních materiálů, biotechnologie, ale také některé oblasti geofyziky a ekologie.

Předpokládané ekonomickopolitické podmínky získávání vojenského materiálu a techniky stavějí do popředí požadavek na její cenovou a technologickou dostupnost, se stále větším podílem komerčních technologií, a to i v případě malosériové výroby. Vojenská technika musí být za všech podmínek spolehlivá, všestranně sloužitelná,

energeticky úsporná, málo náročná na obsluhu, údržbu a zabezpečení a musí splňovat náročné ekologické normy.

V hlavní hnací síle technického rozvoje ozbrojených sil, dosud představované převážně požadavky vojenských orgánů, nastávají závažné přesuny. V budoucnosti budou z tohoto hlediska mnohdy významnější nabídky výrobních organizací.

Většina zahraničních studií ale navzdory předpokládanému rychlému tempu vědeckotechnického rozvoje nepočítá v nejbližších desetiletích s výraznějšími převratnými změnami ve výzbroji vojsk a ani pro ně nevidí závažnější důvody. Požadavky budou naplňovány postupně cestou běžné modernizace vojenské techniky. Nedostatky finančních prostředků budou vyvolávat spíše prodlužování cyklů obměny bojové techniky a zvýší požadavky na její životnost až na 30 let i více. Kvalitativně nová technika by se měla objevovat ve výzbroji v zásadě až po roce 2010 nebo i později. Více se bude projevovat rozvoj v nehmotných oblastech, v systematice, v architektuře a infrastruktuře výstavby, ve všech oblastech vojenského umění, v rozvoji nových vojenských odborností a profesí a v přípravě vojsk.

Jádrem moderních armád mají být vysoce mobilní síly s lehkou, ale účinnou a odolnou výzbrojí, zajišťované silnou a přesnou palebnou podporou letectva a dělostřelectva a po všech stránkách zabezpečované týlovými složkami.

Všeobecně se i v další perspektivě počítá se zachováním letecké a námořní převahy a v některých souvislostech se přechází až na požadavek **absolutní převahy ve vzduchu** od začátku konfliktu (Air Dominance, USA). V pozemním vojsku se ale někdy připouští početní převaha protivníka, kterou lze eliminovat trvalou vlastní technickou převahou.

Netradiční prostředky a netradiční vedení bojové činnosti

Netradiční palebné prostředky a netradiční způsoby ničení a umlčování protivníka se zřejmě v dohledné době nestanou trvalou součástí výzbroje a taktiky v žádné armádě. V některých zvláštních případech se však nedá vyloučit jejich významnější zásah do průběhu ozbrojeného konfliktu.

Některé snahy o ovlivnění geofyzikálních jevů ve prospěch situace na válčišti zatím nejsou pokryty dostatečným množstvím teoretických poznatků a většina vojenských odborníků si uvědomuje jejich riziko i pro vlastní stranu. V úvahu přicházejí pouze v extrémních případech, ale i zde se zřejmě omezí maximálně na jevové stránky některých úzce specifických dějů v lokálním měřítku.

Také technologie založená na soustředěné elementární energii nebyla přes širokou základnu vědeckotechnických poznatků v polních podmínkách dosud prakticky vyzkoušena a během příštích 10 až 15 let do koncepce zbraňových systémů významněji nezasáhne. Výkonné chemické lasery mohou být ojediněle s pravděpodobně s určitými technickými problémy uplatněny v protiletadlové a protiraketové obraně, spíše však teritoria států než na válčišti. Plynodynamické a některé nové chemické typy se mohou stát významnou součástí systémů vlastní aktivní ochrany velké námořní, letecké a později i pozemní techniky. Kvantové generátory s pevným aktivním prostředím se mohou uplatnit při

konstrukci pěchotní nebo palubní doplňkové výzbroje určené k osleповání detektorů systémů nízkoleťících letounů a vrtulníků, pozemních palebných prostředků a jejich systémů řízení palby. Reálné uplatnění posledních z nich ale naráží na stále větší zábrany legislativního charakteru.

Od zbraní hromadného ničení ke zbraním hromadného zneschopnění

Od začátku 90. let se rodí koncepce nové samostatné kategorie **neletálních zbraní**, schopných dočasně a pokud možno bez zdravotních následků vyřadit z boje živou sílu, nedestruktivně vyřadit z provozu bojovou techniku či omezit její takticko-technické parametry, ekologicky nezávadným způsobem omezit možnosti využití terénu a komunikací nebo i přiměřeně a šetrně omezit možnosti národního hospodářství protivníka.

Elektromagnetické neletální zbraně mohou ve své podstatě výrazně rozšířit soudobé pojetí radioelektronického boje. Mohou být určeny k vyřazení jak technického, tak i programového vybavení prostředků průzkumu, velení a spojení a dalších radioelektronických prostředků, robotizované či inteligentní munice, ale mohou také narušit elektrická zařízení na klasické bojové technice. Specifickým druhem elektromagnetických zbraní mají být mikrovlnné neletální zbraně, využívající soustředěného elektromagnetického záření kmitočtu 106 až 1011 Hz a působící převážně na centrální nervovou soustavu živé síly. Mohou způsobovat poruchy vnímání, únavu a ospalost nebo naopak neklid a stres, pocity hladu, žízně, teploty, chladu, bolesti, svědění nebo i akustické, optické, pachové a chuťové vjemy. Optické neletální zbraně mohou dočasně oslepit nechráněnou živou sílu. Oprávněné výhrady mezinárodního práva k takovému způsobu uplatnění kvantových generátorů směřují zájem odborníků spíše mimo oblast koherentního světla. Například na ostré mihotající se světlo, které může za tmy výrazně omezit možnost míření, orientace i pohybu a při některých barvách a kmitočtových rytmech vyvolávat únavu nebo naopak iniciovat vyšší nervovou činnost až po epileptický stav. Sonické neletální zbraně jsou založené na kombinaci nelibozvučných tónů a akordů s různými šumy a zázněmi nebo na infrazvuku a prokazují vysoký psychologický účinek na nechráněné osoby, u kterých se dostávají pocity strachu vedoucí až k panice. Destruktivní účinek infrazvuku na různé druhy konstrukčních materiálů a na kardiovaskulární systém člověka je rovněž znám.

Zajímavým netradičním využitím klasické mechaniky mohou být **tribologické neletální zbraně**, ovlivňující třecí síly. Mohou způsobovat vyřazení komunikací a vzletových a přistávacích drah tenkou vrstvou kluzké hmoty. Reciproční obdobou mohou být **abrazivní bojové prostředky**, představované například aerosolem tvrdých keramických materiálů a způsobující zadření spalovacích motorů a při použití proti rychle letícím vzdušným cílům též narušení povrchu včetně zviditelnění prostředků opatřených povrchovou úpravou technologie stealth.

Většina technických problémů konstrukce neletálních zbraní je již vyřešena. K jejich uplatnění však většinou zbývá hlouběji prostudovat mechanismus jejich působení na lidský organismus, o jehož neškodnosti a reverzibilitě nejsou zatím všichni odborníci jednoznačně a bez výhrad přesvědčeni. Často je napadán zejména plošný či prostorový účinek řady zástupců této kategorie, v mnohém obdobný zbraním hromadného ničení. Legislativní neshody a nejasnosti panují zejména kolem uplatnění chemických dočasně

zneschopňujících látek, které je v současné době v rozporu s ustanovením mezinárodní dohody o zákazu výroby, skladování a vojenského použití chemických zbraní. Jednoznačné nejsou ani názory na možnost použití biologických prostředků napadajících pohonné hmoty, papír a další vojensky významné materiály.

Od pouhého vybojování nadvlády ve vzduchu k absolutní převaze

Dlouhodobý historický požadavek na nadvládu ve vzduchu přechází do budoucna na požadavek absolutní převahy ve vzduchu od začátku konfliktu (Air Dominance, USA). Zároveň roste podíl letectva na vybojování informační nadvlády, na zachování globální transparency válčiště a zajištění jeho obrany ve strategickém měřítku. V samotné oblasti letecké techniky se v nejbližších desetiletích ale výraznější změny nepředpokládají.

Zřejmě nedojde k výraznějšímu urychlení rozvoje strategického letectva. U strategických bombardovacích letounů půjde o další snižování radiolokační odrazné plochy a o zvyšování odolnosti včetně uplatňování aktivních prostředků obrany. Značná část úsilí bude ale mimo to zaměřena na prodloužení životnosti zavedených typů. Ve výzbroji strategických bombardovacích letounů se bude více přenášet pozornost na konvenční prostředky a poroste snaha zdůrazňovat konvenční charakter tohoto druhu letectva i z legislativního hlediska.

U taktického letectva bude pokračovat snaha o standardizaci až univerzálnost a projeví se dalším poklesem sortimentu letounů, modulovou nástavbou a variantní výzbrojí. Rostoucí bojové možnosti moderní výzbroje a rozšíření možností doplňování paliva za letu povedou také k dlouhodobější stabilizaci základních takticko-technických parametrů letounů. Dojde pravděpodobně k dalšímu zkracování vzletové dráhy, uplatnění svislého vzletu a přistání, ale nadále zůstane omezeno na speciální námořní letouny. Moderní konstrukční materiály umožní více naplnit nově vzniklé požadavky na nízkou radiolokační odrazivost, která bude zpravidla menší než 1 m^2 , na nízkou úroveň tepelného a akustického vyzařování, na nízkou kouřivost motoru a v neposlední řadě i na hospodárnost provozu.

Automatizace a robotizace bude uplatňována postupně a živou osádku bojových letounů nahradí zřejmě až ve vzdálenější budoucnosti. Plně robotizovány budou postupně pouze letecké prostředky vzdušného průzkumu a spjení. U pilotovaných letounů ale postupná robotizace pilotáže umožní více využít nestabilní draky s mnohem většími manévrovacími schopnostmi. Význam bude mít také při vzletu a přistání za ztížených podmínek, v ochraně letounu proti prostředkům PVO a ve vlastním vedení účinné palby. Uplatňování prvků bioniky v činnosti osádky bude ale pomalejší, než se původně očekávalo a ve větší míře se očekává až ve 20. létech.

Hlavní působiště modernizace bude u taktických letounů představovat výzbroj a elektronické prvky jejího ovládání. Cílem je současné vyhledání a sledování 5 až 10 vzdušných cílů na vzdálenost 150 až 250 km a stejného množství pozemních cílů na vzdálenost do 100 km včetně jejich pokrytí účinnou palbou nezávisle na povětrnostních podmínkách, rušení a viditelnosti.

Vysoká pozornost bude věnována udržení odolnosti proti narůstajícím možnostem systémů PVO. Přenesení hlavního úsilí od pasivní ochrany na prostředky aktivní obrany, které se zatím prosazuje pouze u velkých strategických letounů, se počátkem příštího století uplatní ve stále větší míře i u taktických letounů.

Posuny zřejmě brzy nastanou ve významu bojových vrtulníků vojenského letectva. Stále větší nasycenost vojsk lehkými přenosnými protiletadlovými prostředky společně s prudkým rozvojem bezpilotních prostředků pravděpodobně brzy vytlačí vrtulníky z oblasti bojového zajištění, průzkumu, spojení a velení. Rostoucí možnosti polního dělostřelectva ve vedení přesné nepřímé palby však také budou postupně omezovat význam bitevních vrtulníků a zatlačovat je do role záložních prostředků, kde plněji využijí svoji operativnost. Na druhé straně se výrazně posílí funkce vrtulníku jako přepravního prostředku. Dopravní vrtulníky by měly dosáhnout únosnosti až 20 tun při doletu 370 až 400 km v plně autonomním režimu a zajistit plně automatizovanou manipulaci s nákladem.

Bez spojení a bez informačního zabezpečení nelze velet ani řídit boj

Rostoucí význam získávání, třídění, zpracování, předávání a ochrany informací ve vojenství nechybí v současné době v žádné analýze rozvoje ozbrojených sil.

Narůstající důraz na jednotné úsilí všech druhů ozbrojených sil v mezinárodním měřítku vede k **postupné integraci řízení bojové činnosti do jednotné informační sítě**, která obsáhne všechny oblasti v horizontální i vertikální rovině. Snahou je vybavit všechny stupně včetně jednotlivců u všech druhů vojsk a služeb inteligentními terminály, poskytujícími vytyřené aktuální informace a nabízejícími alternativy řešení situace včetně pravděpodobných důsledků rozhodnutí. Uvolňování struktury velení a nárůst paralelních vazeb v rámci tzv. *otevřeného bojiště* povede ke stále složitější architektuře sítě a při výstavbě víceúrovňových systémů bude vyžadovat nové přístupy k naplnění požadavků na všestrannou slučitelnost uživatelských prostředí, komunikačních rozhraní a uplatnění jednotného komunikačního jazyka.

U technických prostředků průzkumu se počítá s dalším rozšířením spektra detekčních metod a senzorových technologií. U klasických detekčních prostředků se všeobecně počítá s dvoj- až trojnásobným zvýšením rozlišovací schopnosti a s výrazným snížením závislosti na povětrnostní situaci, na elektromagnetickém a akustickém pozadí. Počítá se s větším rozšířením akustických, seizmických, tepelných, biochemických i jiných detektorů.

Vedle naplňování vlastního informačního systému bude trvale stejně důležité narušování informačního systému protivníka ochranou vlastních informací, emisí dezinformací, účinným rušením jeho technických prostředků průzkumu a spojení až po snahu o aktivní průnik do jeho informační sítě a vedení softwarové diverze. Úsilí získat a důsledně využít pro potřeby vlastních vojsk co nejvíce komplexních informací různého druhu a zároveň bránit v obdobném úsilí protivníkovi, zpravidla označované jako informační boj, je již svým významem srovnatelné s ostatními druhy vojenské činnosti a může je i přesáhnout a přerůst do měřítka informační války. **Informační boj i informační válka se může vést jak v době míru, tak i v době ozbrojeného konfliktu různé úrovně intenzity.** Nejintenzivněji se zřejmě povede v době bezprostředně před zahájením konfliktu.

Cílem informačního boje i informační války má být vybojování informační nadvlády. Řada soudobých studií považuje vybojování informační nadvlády za nezbytnou podmínku dosažení vítězství, objevují se však již názory o možnosti jeho postačující úlohy k dosažení politických cílů bez dalších druhů operační činnosti vojsk.

V otázkách spojení bude snahou, aby celkové kapacitní možnosti a komfort vojenských prostředků trvale udržely krok s odpovídajícími civilními prostředky za respektování specifických požadavků na utajení, odolnost proti rušení, odposlechu a účinkům zbraní a na spolehlivost za všech povětrnostních a elektromagnetických podmínek. Vedle linkových spojů, u kterých se počítá s komplexním přechodem na optovláknové metody přenosu, jsou za klíčový problém považovány otázky efektivního využití šířky spektra pro přenos digitální informace všeho druhu. Přenosové možnosti mají dále zvýšit kompresní obvody, které při využití diskretních kosinových transformací dosáhnou až 5000-násobné komprese dat.

Pro technické zajištění úkolů průzkumu, spojení, velení a řízení se počítá s postupným nasazením rozmanitých pozemních, vzdušných i kosmických prostředků. Z nich se největší perspektiva příkládá malým, plně robotizovaným bezpilotním letounům o celkové hmotnosti několika kilogramů a rozměrech nepřesahujících 1 až 2 metry. Budou zpravidla jednoúčelové, ale budou působit skupinově, po početnějších celcích, které zajistí systémové plnění úkolů na různých výškách, směrech a různými senzory včetně přenosu a retranslace signálu v různých pásmech a včetně řízení činnosti celého kompletu. Jejich doba setrvání ve vzduchu má dosáhnout 24 hodin až několika dní a jejich levná sériová výroba má umožnit hromadné nasazení i v případech jednorázové použitelnosti.

Jaké předběžné závěry pro činnost ozbrojených sil lze tedy učinit?

V technických prognózách rozvoje ozbrojených sil se zřídka dochází k vojensky významným závěrům. Kromě toho je zatím vyvozují zpravidla separátně buď pouze technici, nebo pouze společenskovední odborníci. Proto je nutno považovat závěry za předběžné a **podrobit je hlubší analýze v konfrontaci s předpokládanou genezí vojenského umění**, vojenské politiky, společenských věd a s aktuální společenskou a mezinárodní situací. Zatímco společenskovední a částečně i vojenští odborníci mají spíše tendenci předbíhat ve vývoji vojenské doktríny reálné technické možnosti, jsou závěry technických a přírodovědeckých odborníků zpravidla strážlivější a během příštích 10 až 15 let významnější změny v zásadách činnosti ozbrojených sil nepředpokládají.

Řada společenskovedních odborníků zakládá na soudobých možnostech průzkumu, informační technologie a vysoce přesných zbraní představu o kultivované konvenční válce, ve které ztráty živé síly protivníka nebudou zpravidla prioritním cílem a rovněž materiální a ekologické škody mohou být za jistých okolností minimalizovány. Ta se ale zatím může stát realitou pouze v malém lokálním ozbrojeném konfliktu s dostatečně slabým protivníkem. Mnohé méně vyspělé, ale populačně silné militantní státy mohou na druhé straně do značné míry technickou a informační převahu svého protivníka kompenzovat přenesením bojové činnosti do členitého terénu, do měst, rozptýlením sestavy a výraznou snahou o způsobení co nejvyšších ztrát živé síly netradičními léčkami, relativně levnými a dostupnými zbraňovými systémy s vysokou a plošnou ničivostí (zápalnými, termobarickými), teroristickými akcemi proti civilnímu obyvatelstvu a dalším nerespektováním mezinárodní legislativy až po odhodlání použít zbraně hromadného ničení.

V **operačním umění** může dojít k přehodnocení významu jednotlivých prvků bojové činnosti. **Dosah účinné palby** může v některých případech omezit **taktický význam**

manévru a palba se tak může stát hlavním operačně taktickým faktorem v útoku i v obraně. **Manévr bude mít více strategický význam** při počáteční fázi konfliktu, při obsazování území a při zakončení konfliktu politickými prostředky.

Ani v podmínkách otevřeného válčiště se nezmění **úloha překvapení**. Jeho cíle a prostředky se však výrazně změní. Pravděpodobně bude klesat význam klasických forem maskování, fyzické klamně činnosti a různých forem bojového zajištění. Momenty překvapení se z válčiště přesunou více do nehmotné oblasti, ve které bude mít rozhodující úlohu informační boj se svými podsystémy včetně průzkumu a zpravodajství. Tyto prvky svým významem pravděpodobně postupně přerostou rámec bojového zabezpečení a stoupne i jejich význam v době míru.

Mezinárodní legislativa zřejmě vyvolá posuny ve významu, metodice a zásadách výbušného zatarasování.

Bude pokračovat **trend integrace ochrany vojsk**, která v mnohém změní poměr aktivních a pasivních prvků, jakož i technických a taktických opatření. Vedle ochrany proti všem druhům zbraní v sobě zahrne i ochranu proti dalšímu nebezpečí na válčišti a proti nepříteli prostředí.

Účinnost veškerých změn bude do značné míry závislá na možnostech týlového a technického zabezpečení s globální, mezinárodní a mezirezortní působností v reálném čase a integrující v sobě potřeby všech druhů ozbrojených sil.

Literatura:

- Fisette, M.F.: A Technology Strategy for Emerging Systems. Defence Systems International 10/1997.
- Haug J.: The Science and Engineering Apprentice Program. Army Research, Development & Acquisition Bulletin 1/1997.
- Kendall F.: Army Research and Development. Army Research, Development & Acquisition Bulletin 11/1996.
- Decker G.F.: An Army Perspective and Strategic Vision on the Future. Army Research, Development & Acquisition Bulletin 11/1996.
- Arbona P.L.: Soldiers, Technology and the 21st Century. Army 1/1996.
- National Research Council USA: Strategic Technologies for the Army of the 21st Century. USA National Academy Press, 1992.
- Vasiljev A.: Ekipirovka soldata XXI věka. Zaruběžnoje vojennoje obozrenije 11/1996.
- Mužžichin L.: Koncepciji rozvítija suchoputnyh vojsk SŠA. Zaruběžnoje vojennoje obozrenije 1/1997.
- Linder B.: A Case for Employing Nonlethal Weapons. Military Review 9/1996.
- Kolektiv Forum der Studium Gesellschaft der DWT: Technologische Entwicklungen im Bereich Bewaffung - Rohrwaffen, Munition und Flugkörper. Wehrtechnik 5/1997.
- Rhades J.: Streitkräfte für das 21. Jahrhundert. Wehrtechnik 5/1997.
- Sullivan, G.R.: Vize budoucnosti. Vojenské rozhledy 6/1995.

hanous. htm

Podplukovník Ing. Milan Hanousek

Operace pozemního vojska USA v duchu nového polního řádu FM 100-5

Teorie vedení operací je armádách NATO oblastí, která zasluhuje stálou pozornost i v Armádě ČR. V tomto roce vyjde nový polní řád americké armády FM 100-5 „Operace“, který představuje evoluční mezník ve vývoji teorie vedení operací a operačního umění vůbec v současnosti bezesporu nejmodernější armády světa. Tato teorie má i prokazatelný dopad na ostatní armády Severoatlantické aliance. Pro důstojníky AČR je zapotřebí, aby se i oni seznámili se základy této nově přepracované publikace, aby dokázali pochopit procesy v teorii a praxi pozemních sil USA a tím i jejich vliv na ostatní armády Aliance. Navíc i proto, že v současné době se jak na GŠ AČR, tak i na VA Brno rozpracovávají základy budoucích předpisů, které budou na taktické i operační úrovni obdobnou nebo velmi těsně související problematiku řešit.

* * *

Nová „doktrína použití pozemních sil USA“ v mnohém navazuje na předešlé poznání a navíc objevuje nové aspekty. Historicky vzato, od vydání první publikace v roce 1905, je to již čtrnácté vydání polního řádu řešícího vedení operací pozemním vojskem USA. Reprezentuje určitou vizi chování pozemního vojska (PV) v operacích na předpokládané období let 1998 až 2005. Jejím smyslem je vyjádřit, jaká by měla být očekávaná bojová činnost pozemního vojska v operacích, poskytne-li se mu dostatek prostoru pro tvůrčí a iniciativní přístup.

Velmi významným aspektem, který prolíná celým obsahem textu, je zdůraznění provázanosti mezi strategickou, operační a taktickou úrovní. Operační úroveň je řešena jako prioritní, nicméně se řeší tak, aby byla zřejmá její integrální návaznost s vyšší a nižší úrovní.

titulek v textu
Pozemní vojsko USA v moderním konfliktu

V první části pojmenované „Pozemní vojsko a konflikt“ se zdůrazňuje, že pouze pozemní vojsko může ovládnout území, zde existující populaci a zdroje. „Vítězná válka je možná pouze na zemi,“ zdůrazňuje se.

K tomu, aby se tak stalo, musí se pozemní vojsko USA řídit doktrínou. Aby vůbec bylo možné definovat a popsat doktrínu použití pozemního vojska, je nutné vyjít od základů. Tyto jsou dány státní vojenskostrategickou koncepcí, z níž vycházejí strategické požadavky na pozemní vojsko. Tyto požadavky jsou vyjádřeny slovy *projekce sil* (tj. schopnost rychle se přemístit a operovat všude ve světě), *ochrana sil*, *nastolení informační nadvlády*, *umění utvářet bojový prostor*, *vést rozhodné operace a podpora ostatních druhů ozbrojených sil*.

Ze strategických požadavků vychází tzv. koncepce. Představuje souhrn názorů popisujících základní možnosti pozemního vojska k dosažení úspěchu v operacích. Jsou

dále rozvíjeny studiem realizovaných operací, na základě aktuálního výcviku a zkušeností a na základě analýz možné budoucí činnosti pozemního vojska.

Na základě formulovaných koncepcí vzniká doktrína. Ta „operacionalizuje“ každou danému strategickému požadavku podřízenou koncepcí tím, že popisuje, jak bude pozemní vojsko využívat dané koncepty při naplňování strategických požadavků v průběhu operací. K tomu musejí být k dispozici systémy a prostředky, jimiž pozemní vojsko požadavky plní, a nakonec i druhy technologie, k nimž pozemní vojsko má přístup.

Obecně je termín doktrína definován jako řídící element činností ozbrojených sil v zájmu státních cílů, kterou vedoucí činitelé uvážene aplikují.

Doktrína pozemního vojska je potom definována jako vyjádření přístupu pozemního vojska při vedení tažení, operací, bojů a dílčích aktivit. Rovněž ustanovuje řadu standardů k plánování a vedení činností pozemního vojska ve společných, multinárodních a mezirezortních operacích. Základna pro její tvorbu se opírá o teorii, historii, zkušenosti a společný přístup. A v tomto duchu předpis FM 100-5 představuje klíčový dokument vyjadřující doktrínu použití pozemního vojska při vedení operací. Jak je zdůrazněno v textu předpisu, po více než 200 let USA požadují a budou nadále požadovat, aby se pozemní vojsko uplatňovalo v konfliktu prostřednictvím **odstrašování** potencionálního agresora (tj. hrozba silou), **nátlak** (vmanévrování protivníka do předem naplánované a pro něj nevýhodné situace), **uklidňování** přátel a spojenců, poskytování základní **podpory** v oblastech postižených krizí.

Konflikt (tento termín je používán většinou i tam, kde se dříve používalo termín *válka*) může mít řady forem. Může nastat kdekoli na světě a mít mnoho úrovní násilí. Pozemní vojsko musí být schopno selektivně využívat veškeré aspekty své vojenské síly, v jakékoli oblasti a za jakýchkoli okolností. Musí být schopno tuto sílu použít v souvislosti s daným konečným cílem, s ohledem na daná omezení. Pozemní vojsko může vést a vzájemně kombinovat čtyři hlavní kategorie operací: **útočnou operaci (útok)**, **obránnou operaci (obranu)**, **stabilizační operaci (stabilizaci)** a **podpůrnou operaci (podporu)**. Podle FM 100-5 moderní operace pozemního vojska mohou být ve své podstatě unifikovány jako **společné (joint)**, **mezirezortní (interagency)** a **mnohonárodní (multinational)**.

Jednotlivé složky samy o sobě, jak vojenské, tak ostatních státních rezortů, nepostačují pro splnění konečného cíle, proto se stát nemůže obejít bez žádného z prvků svého potenciálu. Síla diplomacie, armády, informací a ekonomiky představuje vzájemně propojené oblasti, které musí být společně využity k dosažení cílů USA.

V některých operacích bude hrát hlavní úlohu vojenská síla za podpory dalších nástrojů. V jiných operacích může být vojenská síla použita jenom proto, aby usnadnila činnost ostatním prvkům obranného potenciálu. Proto musí být předpokládané cíle stanoveny odpovídajícím způsobem.

Vojenské operace představují složité, obtížně proveditelné procesy. Jsou vedeny ve třech základních rovinách moderního konfliktu: **fyzické, informační a morální**. Jsou obecně charakterizovány mezinárodní i vnitřní situací, daným protivníkem a s ním souvisejícím ohrožením, fyzickou a duševní únavou lidí a ostatními faktory, vnášejícími do celého procesu náhodné chyby, neočekávané potíže a zmatek (tzv. frikce), které činí zdánlivě snadné vždy obtížným.

Obejit tyto frikce vyžaduje železnou vůli a pevnost (**morální síla**), mohutné ozbrojené síly a vybavení (**fyzická síla**) a schopnost vidět, rozhodnout a jednat s velkou rychlostí a přesností (**informační nadvláda**).

Důležitým prvkem doktríny pozemního vojska zůstává lidský faktor - voják. Nakonec je to voják, dobře vyzbrojený, vedený a vycvičený, kdo realizuje operační doktrínu a plněný daný cíl. „Vojákovo srdce, víra a duše jsou vším,“ konstatuje se v předpisu.

Základy teorie operací pozemního vojska USA

Ve druhé části předpisu nazvané „Základy operací pozemního vojska“ je formulovaná operační koncepce prezentovaná jako základ doktríny pozemního vojska.

Operační koncepce pozemního vojska USA vyjadřuje v souhrnu následující myšlenky. Pozemní vojsko USA plní své cíle po celém světě využitím kombinace a realizace *útočných, obranných, stabilizačních a podpůrných operací*.

Operace v sobě zahrnují rychlé rozvinutí, rozhodné použití vojenské síly a udržování nutné síly k dosažení úspěchu v dlouhodobé perspektivě. Přes celou řadu vojenských operací je cílem pozemního vojska USA dosáhnout nadvlády (dominance) v bojovém prostoru řízením podstaty, rozsahu a tempa operace. Bez ohledu na to, zda se jedná o bojovou činnost rozsáhlými konvenčními silami, ustupující povstalec, účinky přírodních katastrof či předcházení otevřenému konfliktu, **stálým cílem pozemního vojska USA je získat iniciativu, udržovat ji a dosáhnout konečného úspěchu**.

V dokumentu se zdůrazňuje, že dosažení dominantního postavení v bojovém prostoru obvykle nevyžaduje totální destrukci nepřítele. **Teprve ztráta vůle nepřítele dosáhnout úspěchu, znamená docílit dominance vlastními silami**. Pozemní vojsko USA poráží nepřítele destrukcí soudržnosti jeho operací. Kombinuje dokonalejší manévry, přesnější palbu, informační nadvládu, dosahuje úplné ochrany vlastních sil. Díky souhře všech druhů ozbrojených sil a vojsk působí intenzitou, jíž síly nepřítele nebudou stačit.

Takové operace manévrují nepřítele do neustále se zhoršující situace, kterou nedokáže překlenout. Fyzická destrukce - reálná i hrozící - je pouze jedním z prostředků, kterým se dosahuje kolapsu nepřítele. Velmi často je totiž prostá fyzická destrukce nepřítele nepřipustně nákladnější, ať už se jedná o ztráty lidského potenciálu, materiálu, času, domácí či mezinárodní pomoc.

Operační principy a funkce

Pozemní vojsko naplňuje operační koncepci na základě řady operačních principů. Jednotlivé principy nemají ve vzájemném vztahu žádnou prioritu. Na druhé straně by měly být vždy posuzovány jako jeden funkční celek. Jsou obecným vodítkem, jejichž interpretace a použití záleží na konkrétních okolnostech. Využívají celou škálu činností - útoku, obrany, stabilizačních a podpůrných operací - tedy včetně těch, kde převažují velká omezení a neletální aspekty vojenské síly. Polní řád FM 100-5 z roku 1993 členil operační principy do dvou částí:

- principy vedení válečných operací,
- principy vedení mimoválečných operací (operací jiných než válka, operations other than war, OOTW).

Pojem „operace jiné než válka“ se již v novém polním řádu pro rok 1998 neobjevuje. Z toho důvodu jsou jednotlivé operační principy formulovány jako jeden funkční celek, přičemž platí pro všechny operace vedené pozemním vojskem USA.

Na tomto místě je vhodné učinit srovnání s FM 100-5 vydaném v roce 1993.

Bojový řád pozemního vojska FM 100-5 z roku 1993 definuje:

principy vedení válečných operací:

- princip cíle,
- princip ofenzivní činnosti,
- princip manévru,
- princip koncentrace síly,
- princip hospodárnosti sil,
- princip jednoty velení,
- princip bezpečnosti,
- princip jednoduchosti,
- princip překvapení.

principy vedení mimoválečných operací:

- princip cíle,
- princip jednoty velení,
- princip legitimity,
- princip vytrvalosti,
- princip kontroly situace,
- princip bezpečnosti.

FM 100-5 pro rok 1998-2005 definuje operační principy takto:

- ▲ princip cíle,
- ▲ princip ofenzivní činnosti,
- ▲ princip manévru,
- ▲ princip koncentrace účinků,
- ▲ princip hospodárnosti sil,
- ▲ princip jednoty úsilí,

- ▲ princip bezpečnosti,
- ▲ princip morálky,
- ▲ princip jednoduchosti,
- ▲ princip překvapení,
- ▲ princip využití výsledků.

Z předchozího srovnání je zřejmé, že kromě ujednocení principů se mezi nimi objevují některé nové prvky či jsou jinak definovány.

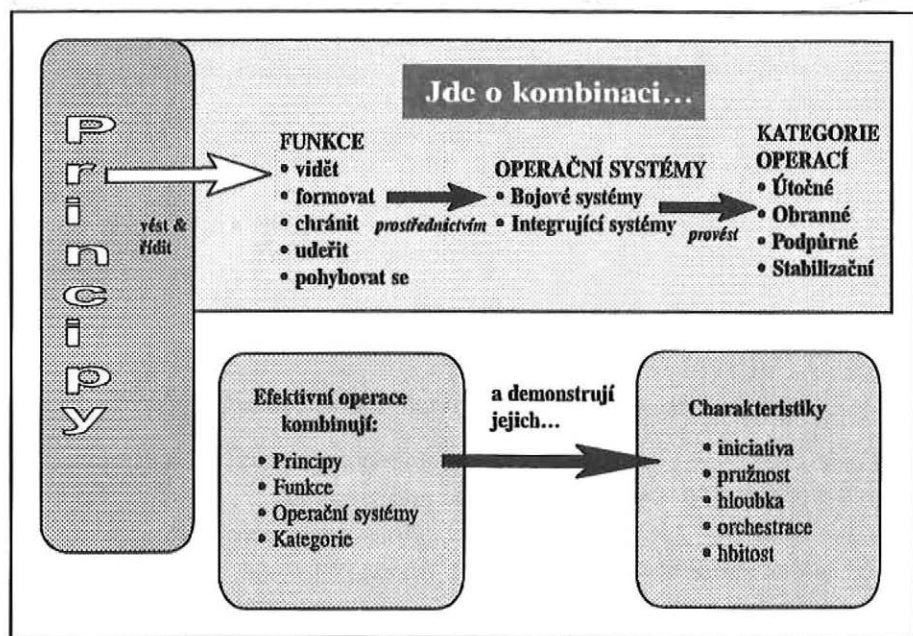
Princip *koncentrace sil* je nahrazen principem *koncentrace účinků*. Důvodem nahrazení je, že již není nutné koncentrovat vojenskou sílu v rozhodujícím čase a rozhodujícím místě za všech okolností (princip koncentrace sil). Tvrdí se, že v určitých případech je nutné koncentrovat účinky bojové síly rozhodujícím způsobem v čase a prostoru, které jsou dány konkrétní situací a jsou využity podle potřeby. Čas se stává více relativním pojmem. Cílem je působit tak dlouho, jak to bude nutné, v místech, kde je to vyžadováno, optimální koncentrovanou silou.

Princip *jednoty velení* se nahrazuje pojmem *jednota úsilí*. Za určitých okolností totiž budou existovat situace, kdy bude třeba řešit řízení takových prvků, které nejsou přímo podřízeny vojenskému velení. Jde např. o nevládní či soukromé organizace.

Nově navrhovaný princip *morálky* vyjadřuje potřebu udržovat vysoký morální kredit vlastních sil a totéž narušovat u sil protivníka.

Nový je i princip *využití výsledků*. Nejedná se však o využití ve smyslu „rozvíjení úspěchu při útočném manévru dispozičními silami“. Jde o snahu umět přenést včas a odpovídajícím způsobem odpovědnost i na další vojenské či nevojenské organizace či instituce, aby tyto pokračovaly, pokud to situace vyžaduje, ve svých aktivitách k dosažení

konečného cíle (na poli humanitárním, hospodářské pomoci, organizace vnitřní infrastruktury země apod.). Tento termín se v konečné podobě předpisu nemusí objevit, diskuse o něm ještě probíhají. Obr. 1 ukazuje vzájemnou propojenost mezi základními principy vedení operací a dalšími obecnými pojmy charakterizujícími operace.

Obr. č. 1: Vztah mezi operačními principy, funkcemi, systémy a kategoriemi

Při aplikaci výše uvedených principů pozemní vojsko USA realizuje a kombinuje pět základních funkcí (core functions). Jsou to základní aktivity, jimiž ozbrojené síly prosazují vojenskou moc. Tyto funkce jsou vyjádřeny slovy vidět (see), formovat (shape), chránit (shield), udeřit (strike) a pohybovat se (move).

■ Funkce „vidět“ znamená např. průzkum, pozorování, přesun do výchozích postavení (síla, složení, záměr), postupy při předávání hlášení o zjištěných skutečnostech. Tzn. schopnost udržovat si trvalý přehled o protivníkovi, prostoru a vlastních silách.

■ Funkce „formovat“ reprezentuje aktivity s cílem omezit a udržet nepřítel v předem naplánovaných postaveních, přípravné palby, opatření k zajištění či zamezení mobility, zásobovací místa, postavení vlastních sil, klamání, apod.

■ Funkce „chránit“ obsahuje ochranu vlastních sil, jejich rozptýl či naopak koncentraci, PVO, opětování přípravné palby, boj s nepřátelským průzkumem, zajištění operační bezpečnosti.

■ Funkce „udeřit“ znamená použití letálních i neletálních prostředků, převyšování silou a asymetrické použití síly, současné i postupné použití síly.

■ Funkce „*pohybovat se*“ vyjadřuje projekci sil, dynamický manévr, rozfázování v čase a prostoru na strategické, operační i taktické úrovni. Tyto funkce reprezentují základní projevy ozbrojených sil při aplikaci vojenské síly. Podobně jako operační principy neplní svůj účel, pokud nejsou chápány ve vzájemném vztahu a při respektování konečného cíle. Jsou aplikovány na všechny operační systémy, kategorie operací a úrovně velení.

Nově zaváděné pojmy

K realizaci základních funkcí používají síly pozemního vojska tak zvané operační systémy (operating systems).

Operační systémy jsou souhrnem vojáků, vybavení, materiálu a procedur, organizovaných jako určitá entita k provedení základních funkcí. Operační systémy (viz obr. 2) se člení na dvě základní kategorie: bojové systémy (engagement systems) a integrující systémy (integrating systems).

Bojové systémy využívají svých účinků přímo k dosažení stanovených cílů. Bojové systémy obsahují podsystémy zajišťujícími následující funkce:

- informační nadvládu (dominanci),
- manévr,
- PVO,
- průzkum, pozorování a zpravodajství,
- mobilitu, přežití,
- palebnou podporu.

Integrující systémy umožňují použití, synchronizaci a orchestraci bojových systémů. Integrující systémy obsahují podsystémy zajišťujícími:

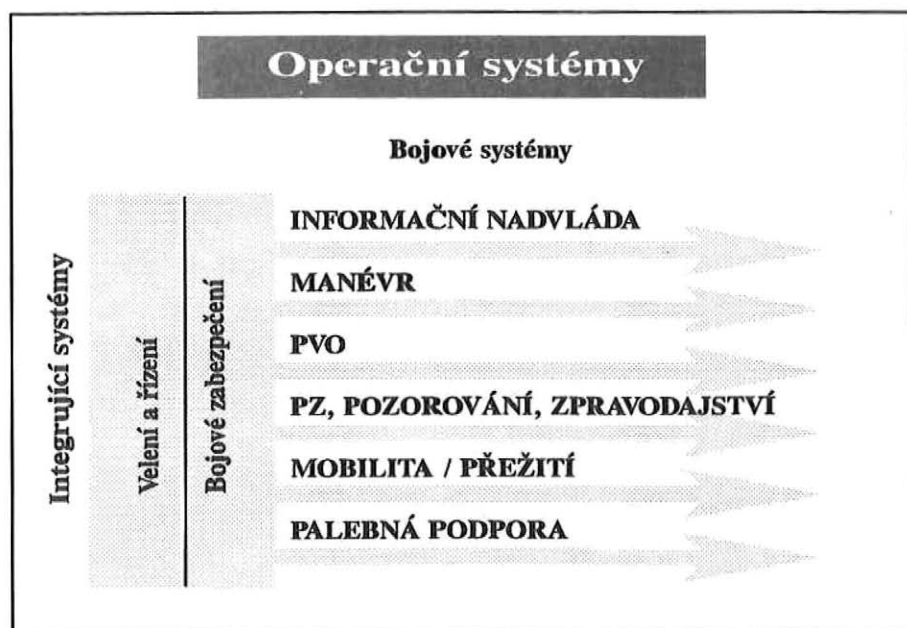
- velení a řízení,
- bojové zabezpečení.

Pojmy integrující a bojové systémy nahrazují dříve používaný termín „taktická funkční oblast“ (battlefield operating systems), který v sobě zahrnoval následující podsystémy: manévr, zpravodajství, palebnou podporu, velení a řízení, protivzdušnou obranu, systémy k zajištění a zamezení mobility, systémy pro zabezpečení přežití vojsk, systémy bojového zabezpečení.

Dalším důvodem nově zaváděného pojmu *operační systémy* byl i zájem nedopustit, aby se tento pojem zaměňoval či nahrazoval jednotlivými druhy vojsk. Poukazuje se na to, že konkrétní operační podsystémy nejsou odpovědností konkrétního druhu vojska.

Např., hovoří-li se o podsystému průzkumu, pozorování a zpravodajství, ihned si každý představí funkcionáře oddělení průzkumu (G2, respektive S2). Ve skutečnosti ale i funkcionáři operačního a výcvikového oddělení (G3) a další štábní specialisté musejí spolupracovat s G2 tak, aby i oni přispěli ke sladěnému získávání informací, jejichž využití vede v konečném důsledku ke splnění cíle.

Pro každého velitele či vojáka na bojišti musí být průběžné získávání informací samozřejmým úkolem bez ohledu na cíl, který je jimi plněn. Rovněž tak zabezpečení mobility vojsk či přežití vojsk na bojišti nejsou pouze záležitostí ženijního vojska. Potenciálně totiž každá jednotka se podílí na určitých opatřeních vedoucích k jejímu

Obr. č. 2: Členění operačních systémů

„přežití“ a rovněž tak na úkolech zajišťujících mobilitu či zamezující mobilitě vojsk protivníka.

Je třeba připomenout, že integrované systémy mohou být rovněž využity v bojové roli. Např. systémy bojového zabezpečení fungují jako bojové systémy např. v případě distribuce potravin civilnímu obyvatelstvu v krizové oblasti.

Asymetrie sil

Operační koncepce vyjadřuje, jak má pozemní vojsko USA využít odhodlanosti, kreativity a iniciativy svého lidského potenciálu. Ukazuje, jak realizovat strategii, operace, boje a dílčí akce. Operační koncepce také vyzývá ke kombinaci činností a systémů, aby se generovaly komplexní, zesílené a asymetrické účinky k dosažení rozhodujících výhod nad protivníky.

Pojem asymetrie je v novém poňmu řádu vysvětlován ve dvou formách. První formou je **asymetrie systémová**, kdy jedna strana má možnosti, které nepřítel nemá nebo takové, s nimiž nepřítel nepočítá. Příkladem může být použití vysoce přesných zbraní v operaci „Pouštní bouře“. Zde bylo použito vlastních bojových systémů jak proti nepřátelským integrovaným, ale i bojovým systémům.

Druhou formou je **asymetrie v důsledku „převýšení silou“**. Tato má dvě komponenty. Kvantitativní, která se projevuje ve vyšším počtu konkrétního druhu bojové techniky, než má nepřítel. Kvalitativní stránka se zase projevuje ve vyšších možnostech dané techniky vůči obdobné u nepřítel (např. ve srovnání účinného dostřelu tanku M 1 a T-72).

Klíčové prvky operačního umění

Ve třetí části polního řádu nazvané „Operační umění“ je operační umění charakterizováno jako umění v pravém slova smyslu. Je definované jako neustále aktualizované hledání způsobů směřujících ke zvládnutí jakéhokoli aspektu konkrétní rozporupné situace či nepřátelství.

V této souvislosti jsou definovány tzv. klíčové úkoly spojené s aplikací operačního umění. Jedná se o *velení, plánování a přípravu operace, vlastní realizaci operace a její bojové zabezpečení*.

Pojem **velení** je definován jako prosazování autority, jež veliteli oprávněně umožňuje prostřednictvím podřízených plnit stanovené cíle.

Plánování a příprava, druhý klíčový úkol, umožňuje společné pochopení a jednotu při dosahování cíle. Zahrnuje čtyři dílčí úkoly:

- ▲ pochopit celou škálu možných situací,
- ▲ analyzovat situaci, aby se zjistilo, co je důležité, tj. klíčové prvky operačního záměru,
- ▲ vymyslet jednoduché, účinné a pružné plány,
- ▲ připravit síly k provedení těchto plánů.

Plánování a příprava je řízena situačními faktory: cílem (tj. hlavním úkolem), nepřítelem, terénem a počasím, jednotkami vlastních sil, dispozičním časem a okolnostmi civilního charakteru (Mission, Enemy, Terrain and Weather, Troops, Time Available, and Civilian Considerations, METT-TC). Na základě těchto faktorů používají tvůrci plánu prvky operačního záměru, aby stanovili koncové stavy, způsoby a prostředky. Na *taktickém stupni* se proces plánování a přípravy může jevit jako relativně neformální, průběžná improvizace, která sleduje cíl být pouze jeden či dva kroky před nepřítelem a využít své schopnosti předvídat, jednat a reagovat tak rychle, aby nepřítel nebyl schopen odpovédět.

Na *operační i strategické úrovni* plánování odráží mnohem volnější přístup, protože časové dispozice jsou širší, je nutná koordinace více prvků, jednotka velení je méně absolutní a vyžaduje se vyšší podíl štábu. Plánování a příprava jsou podstatnými prvky, avšak pro úspěch nedostačují. **Vlastní realizace** přetváří plány do koncového stavu.

Bojové zabezpečení

Základní prvky operační koncepce pozemního vojska - získat iniciativu, udržet ji, rozvíjet úspěch - představují základ pro účinnou realizaci. Jejich efektivní realizace není možná bez účinného bojového zabezpečení - základní možnosti, funkce, činnosti a úkoly nutné k tomu, aby podpořily všechny prvky operačních sil. Ačkoli bojové zabezpečení samo o sobě nemůže zajistit úspěch operací pozemního vojska, jeho nedostatek garantuje neúspěch.

Za klíčové logistické funkce označuje polní služební předpis FM 100-5, zásobování, údržbu a opravy materiálu a techniky, přepravu, zdravotnické zabezpečení, personální zabezpečení, tedy obecně služby jako takové. V předpisu se rozlišují tři úrovně zabezpečení.

Strategická úroveň zabezpečení spojuje národní obrannou ekonomickou základnu (lidé, zdroje, průmysl) s vojenskými operacemi na válčišti.

Operační úroveň zabezpečení, která zajišťuje provázanost strategické kapacity s taktickými požadavky tak, aby byly splněny operační plány.

Taktická úroveň zabezpečení zahrnuje veškeré činnosti bojového zabezpečení nutné k realizaci bojů a dílčích aktivit.

Systém bojového zabezpečení se zaměřuje na vyzbrojování, opravy, zásobování PHM, osobami, přepravu, naplňování záměrů velitele, operační koncepci a maximalizaci svobody volby činností.

Ke dvěma klíčovým logistickým koncepcím patří operační rozsah a plánování a příprava bojového zabezpečení.

Operační rozsah je dán potencionálním rozměrem a trváním, v nichž síly pozemního vojska USA mohou úspěšně využít svoje možnosti. Je ovlivňován řadou faktorů včetně bojového potenciálu nepřítele, vlastními možnostmi bojového zabezpečení, délkou, kapacitou a bezpečností komunikačních tras i účinností distribučních systémů.

Plánování a příprava bojového zabezpečení zahrnuje takové aktivity, které maximalizují účinnost logistické podpory. Obsahuje tři základní činnosti: shromažďování informací a zacházení s informacemi, plánování a přípravu.

Základní kategorie operací pozemního vojska

Teoretici a tvůrci polního řádu FM 100-5 ve čtvrté části pojmenované „Vedení operací“ rozhodli, že do budoucna nebude pozemní vojsko členit operace na typicky válečné a mimoválečné (operace jiné než válka). Rovněž tak se již nemá hovořit o konfliktech nízké, střední a vysoké intenzity. Za rozhodující kritérium je obecně považován cíl, který má být v příští operaci splněn. Na tom pak záleží, jaký charakter nabude určitá operace. Z tohoto pohledu jsou pak operace členěny na následující kategorie (viz obr. 3):

- ◆ **útočné operace** (offensive operations) jsou takové, které se vedou s cílem nanést úder na nepřítele. Jsou to rozhodující operace - poslední prostředky velitele k vnucení jeho vůle nepříteli;
- ◆ **obránné operace** (defensive operations) jsou ty, v jejichž důsledku je zastaven útok nepřítele. Ačkoli patří k základním kategoriím, nelze jimi samostatně dosáhnout konečného rozhodnutí. Obranné operace musejí být zásadně použity tak, aby společně nebo následně byly doprovázeny útočnou činností;
- ◆ **stabilizační operace** (stability operations) - *nově zavedený pojem* - používají vojenskou sílu k tomu, aby ovlivnily politické prostředí, usnadnily diplomacii a přerušily (zamezily) speciální ilegální aktivity. Zahrnují jak akce reagující na vývoj situace, tak i donucovací akce.
- ◆ **podpůrné operace** (support operations) - *nově zavedený pojem* - poskytují základní zásobování a služby na pomoc vymezeným skupinám. Jsou většinou vedeny na pomoc trpícím a pomoci občanským autoritám reagujícím na krizi. Podpůrné operace jsou obvykle charakterizovány nedostatečnou činností protivníka (oponenta). Uvedené

operace mohou v průběhu času měnit svůj charakter. V určitém období převládá charakter jedné, později se může projevit jiná kategorie.

Kategorie operací

Přinutit, odstrašit, uklidnit a podpořit

PV vede a kombinuje čtyři základní kategorie operací

- **Útočné:** nanést úder na protivníka; rozhodující forma války; ultimativní prostředky ke vnucování vůle.
- **Obranné:** zastavit útok protivníka; završeny útokem k dosažení rozhodnutí.
- **Stabilizační:** vliv na politické prostředí, usnadnění diplomacie, zamezování specifickým ilegálním aktivitám.
- **Podpůrné:** poskytuje základní služby a zásobování.

jako součást společného, multinárodního
a mezirezortního týmu

Obr. č. 3: Kategorie operací

Tento charakter se může rovněž měnit v souvislosti s organizační úrovní, ze které se posuzuje. Jako příklad se zde uvádí operace „Pouštní bouře“. Když ji koaliční síly zahajovaly, zdála se být převážně zcela útočnou. Avšak na stupni sboru, velení pozemního vojska a hlavního velení byly již zřetelné prvky obranné, stabilizační i podpůrné. Cílem operace totiž bylo nejen vyhnat vojska Iráku z Kuvajtu (útočný charakter operace), ale i zajistit ochranu okolních států před iráckou agresí (obránný charakter). Nutností rovněž bylo dosáhnout stability v regionu (stabilita). Kromě toho obyvatelé Kuvajtu i Iráku potřebovali pomoc a podporu (podpůrný charakter).

Kategorie operací aplikují široké spektrum cílů v násilných i nenásilných podmínkách, aby odvrátily či vyřešily konflikt. Jakmile je stanoven cíl, velitel analyzuje faktory METT-TC, aby stanovil, jak a jaký stupeň kategorií bude začleněn do celkové koncepce operace. Žádná kategorie nezůstává bez povšimnutí, všechny musejí být v určitém stupni zváženy. Síly PV jsou řízeny obecnými imperativy společnými pro každou ze čtyř kategorií. Všechny čtyři kategorie operací jsou vedeny v kontextu operačního rámce, který poskytuje koncepční strukturu k plánování operací v bojovém prostoru. Tento operační rámec seskupuje různé činnosti a organizuje je s cílem dosáhnout současných, detailních a zesílených účinků.

Operační rámec zahrnuje prvky operace vedené v hloubce, dotyku a týlu, průzkum je součástí všech tří. Každá kategorie operace obsahuje různou škálu činností nižší úrovně,

kteří určují rozsah voleb příslušných dané kategorii. Toto jsou tzv. druhy útočné, obranné, stabilizační a podpůrné operace.

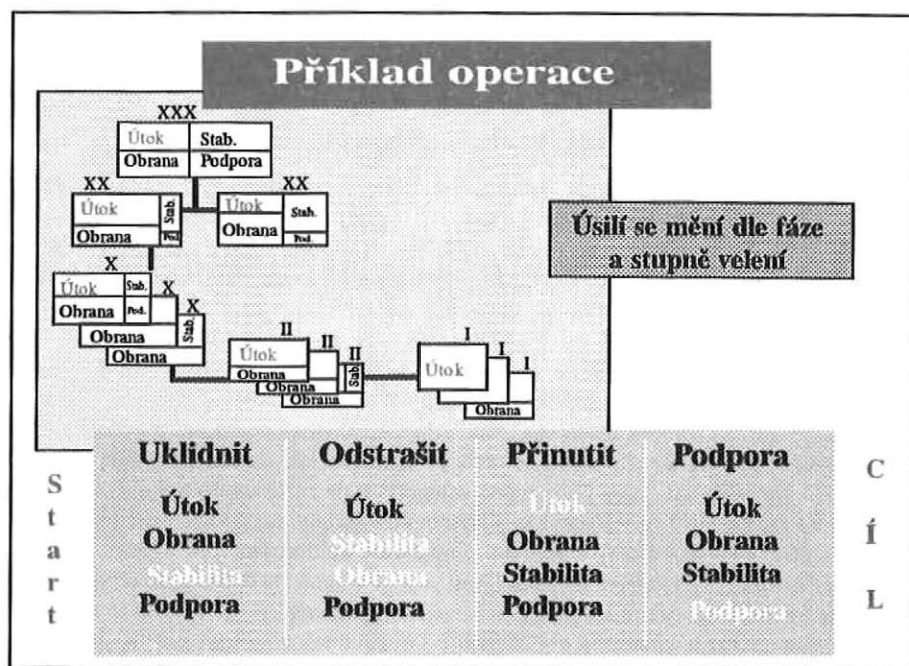
Útočné, obranné a podpůrné operace se obecně projevují ve fázích (obdobích). Podle FM 100-5 takto rozfázovaná struktura nemůže být používána v různém spektru stabilizačních operací. Délka a podstata každé fáze bez ohledu na to, kde se přihodí, se bude měnit od situace k situaci.

Za druhy **útočných operací** se považují: *navázání dotyku, útok, rozvíjení útoku, pronásledování*. Jednotlivé útoky mohou být nenadálé, po přípravách, zničující, protiútoky, klamné, demonstrativní a přepady.

Fáze (období) útočných operací mohou být: *přípravná* (příprava, formování a rozvinování sil), *prováděcí* (realizovaná útočnou činností) a *přechodná* (v této fázi síly mohou přejít do obrany, pokračovat v útoku, rozvíjet ho či pronásledovat nepřítele). Za **druhy útočného manévru** se považují: obchvat, obejít, průlom, čelní útok a pronikání jednotlivě nebo ve skupinách přes nepřátelské linie (infiltration).

Proti bojovému řádu FM 100-5 z roku 1986, který je v AČR dostatečně znám, se zde uvádí obejít jako zvláštní forma manévru.

Mezi druhy **obránných operací** patří: *mobilní obrana, prostorová obrana, ústup*. **Fáze (období) obranných operací:** *přípravná, rozhodující, přechodná*.

Obr. č. 4: Změna charakteru operace v jejím průběhu

Druhy stabilizačních operací: *mírové operace, protidrogové, asistenční, podpora povstalců, projekce síly, boj s terorismem, evakuace civilního obyvatelstva, podpora civilním autoritám, pomoc odpůrcům povstání, podpora občanských nepokojů.*

Druhy podpůrných operací: *humanitární pomoc, pomoc při ochraně životního prostředí (při živelních pohromách, haváriích apod.)*

Fáze (období) podpůrných operací: *reagování na situaci, odkrytí rozsahu škod, obnova.*

Rozsah operací pozemního vojska

V páté části předpisu nazvané „Možnosti vedení operací“ se hovoří o roli pozemního vojska v tak zvaných *unifikovaných* činnostech, tzn. ve společných, mezinárodních a mezirezortních operacích. Dále se rozebírá projekce síly, úloha pozemního vojska v informačních operacích a jak by se pozemní vojsko mělo chovat v tzv. integrované válce.

Společné operace (joint operations) jsou definovány jako vojenské aktivity dvou či více druhů ozbrojených sil. Tvrdí se, že účinná společná integrace nevyžaduje společné velení na každé úrovni velení, ale vyžaduje pochopení synergie (společného působení) na všech úrovních velení. Společná synergie je rozšířením synergie druhů vojsk patřící pozemním silám. Kombinace několikanásobných, různých možností vytváří vojenskou sílu, která má mnohem větší potenciál, který sumarizuje každou její součást.

USA rutinně sledují své zájmy i prostřednictvím **mezinárodních operací** (combined operations), které vtahují ozbrojené síly dvou či více států bojujících společně se společným cílem.

Mezirezortní operace (interagency operations) mohou být řízeny různými vládními rezorty. Propojují vojenské operace s dalšími nástroji státní či mezinárodní síly (moci). Tyto zahrnují vládní instituce (USA), instituce spolupracujících států, nevládní organizace, soukromé dobrovolnické organizace, hostitelské zemské organizace, regionální a mezinárodní organizace.

Projekce síly (force projection) je chápána jako rozšiřování vojenské přítomnosti. Je ústředním prvkem strategie USA a dominantním modelem vojenských operací pozemního vojska. Projekce síly zahrnuje šest navazujících období: mobilizaci, rozmístění sil, zahajovací operace, rozhodující operace, stažení sil a demobilizaci. Za zvlášť významný aspekt operací pozemního vojska se považují tzv. informační operace.

Informační operace (information operations) jsou definovány jako činnosti, které získávají údaje, informace, znalosti a poznatky. Zároveň se snaží zamezit nepříteli získat to samé. Informační operace nejsou považovány za nic nového, avšak tvrdí se, že nyní mají možnost těžit z digitalizace, automatizace a distribučních možností, které nabývají zcela nových kvalit. Kromě fyzické likvidace lidí a zdrojů mohou nyní armády přímo působit na informace nebo nepřátelské informační systémy k získání výhod v operačním měřítku. Informační operace jsou klíčem k informační dominanci. Ta je považována za takový stupeň informační nadvlády, který dovoluje vlastníku používat informační systémy a jejich možnosti k dosažení zásadních výhod v operačním rámci.

Pojem **integrovaná válka**, který je v předpise používán, v sobě obsahuje možnosti vedení operací za situace, kdy mohou být použity zbraně hromadného ničení.

Závěr

Shrňme-li dosavadní výklad, dostáváme se k hlavním změnám, které od roku 1993 nastaly a promítají se v novém předpise. A zároveň i k tomu, co se osvědčilo a zůstává zachováno.

Jaké hlavní změny tedy nastaly? Především ve struktuře a stylu, jakým je předpis zpracován. Nová doktrína možného použití pozemního vojska je podána velmi zevrubně. Jsou nově definovány kategorie operací, funkce a principy. Nově je zaveden termín operační systémy. Ke zcela novým kapitolám patří kapitola o velení, informačních operacích, integrované válce a provedení operace.

Zachováno zůstává především pojetí vedení operací v hloubce, v dotyku a ve vlastním týlu. Rovněž tak pojem projekce síly, principy vedení úspěšné operace, útočné i obranné formy provádění manévru, stejně tak jako zvláštní důraz na úlohu lidského faktoru při vedení operací.

Operační koncepce je charakterizována jako evoluční nikdy nekončící teorie pevně spjatá s praxí a vyvíjející se na základě praktických zkušeností.

Literatura:

- FM 100-5 "Operations", Headquarters, Department of the Army, Washington, D.C., poslední koncept z 8/1997.
- FM 100-5 "Operations", Headquarters, Department of the Army, Washington, D.C., první koncept z 4/1997.
- FM 100-5 "Operations", Headquarters, Department of the Army, Washington, D.C., vydání z roku 1993.
- Zpravodajská informace č. 7 (371) Polní řád armády USA FM 100-5 „Vedení bojové činnosti“, upravený překlad vydání z roku 1986. Praha 1990.

Reforma má dvě části. O té první mluví všichni – kolik má být tanků, letadel. Ale nejdříve je třeba dělat to, co je levnější. Letadla a další technika mohou přijít později. Nejdůležitější je změna v hlavách a srdcích lidí. Cítím uspokojení, že se o to česká armáda snaží.

*John Shalikashvili, bývalý vrchní velitel NATO v Evropě a předseda sboru náčelníků štábů
USA, MF Dnes 10. 3. 1998*

K úloze pozemních sil Armády České republiky

„Záměr koncepce výstavby Armády ČR do roku 2000 s výhledem do roku 2005“ je sice jen „záměrem“, ale postupně se opatření realizují. Dnem 1. 11. 1997 vznikla dvě nová velitelství pozemních sil, která nahradila velitelství armádních sborů a proběhla další reorganizace ministerstva obrany.

Redakce IMPULSu k této příležitosti vydala pěknou barevnou názornou pomůcku, kde je nejvíce prostoru věnováno nové organizační struktuře ministerstva obrany a podřízenosti orgánů velení operačního stupně. Ze schématu je zřejmé, že kromě čtyř náměstků a dvanácti orgánů převážně v čele s vrchními řediteli je součástí i Generální štáb AČR. Podle mého názoru není správné, aby součástí ministerstva obrany (MO) ČR byl Generální štáb AČR. MO ČR, jako koordinující orgán vlády ČR, řešící problematiku obrany státu, je pak v široké, nejen vojenské, veřejnosti chápáno jako nějaké „ministerstvo armády“. Z této neujasněnosti pak vycházejí názory, dokonce i z úst vysoce postavených ústavních činitelů, že „obrana státu je záležitostí pouze armády“, že „do NATO vstupuje armáda“ atd. Podle mého názoru je třeba tyto orgány oddělit.

Teorii nelze přehlížet

Ve svém článku „Způsoby použití Armády České republiky“ (VR 1/98) jsem se snažil ukázat, že z pěti základních aspektů (z nichž vychází „Záměr koncepce výstavby Armády ČR...“) je aspekt „*druhy ohrožení, vůči kterým musí být AČR schopna účinně zasáhnout*“ tím rozhodujícím aspektem. Jestliže má být AČR „schopna účinně zasáhnout“, je třeba nejen znát druhy ohrožení, ale především mít rozpracovanou teorii vojenského umění, tedy principy a zásady použití vojsk v různých krizových situacích - od povodní, přes rozsáhlé a závažné diverzní činnosti až po vojenské napadení cizí mocí.

Je pro mne zcela nepochopitelné, že jedno z mála pracovišť, které bylo schopno takovouto teorii vytvářet, bylo zrušeno. Ano, jde o Ústav obranných studií AČR (byl součástí ministerstva obrany - nebo „ministerstva armády?“). Dokonce byla zeštíhlena i redakce Vojenských rozhledů a z důvodů mně neznámých bude tento teoretický časopis vycházet jen 4x do roka, což je naprosto nedostačující. Groteskně vypadá tento stav v porovnání s nabobtnalou organizační strukturou MO ČR.

Vzhledem k tomu, že teorie vojenského umění rozpracována není, logicky z tohoto strohého konstatování vyplývá, že nové organizační struktury vojsk podle „Záměru koncepce ...“ neberou tento aspekt (tedy principy a zásady vojenského umění) vážně. Existující operační předpis Všeob-P-6 již není pro dnešní podmínky dost dobře použitelný. Již několikrát se nám v nedávné minulosti vymstilo podceňování teorie (stačí vzpomenout např. vznik brigád územní obrany, se kterými neuměli velitelé sborů dosti dobře plnit úkoly vzhledem k jejich výzbroji a vybavení). Vzhledem k tomu, že armáda nebude plnit úkoly v jakékoliv krizové situaci sama, ale bude fungovat celý „jednotný bezpečnostní systém“, kdy podle povahy ohrožení budou gestorem různá ministerstva vlády, by bylo

žádoucí, aby existovala instituce, která by zkoumala otázky použití sil a prostředků jednotného bezpečnostního systému jako celku.

Vojsko územní obrany není doceněno

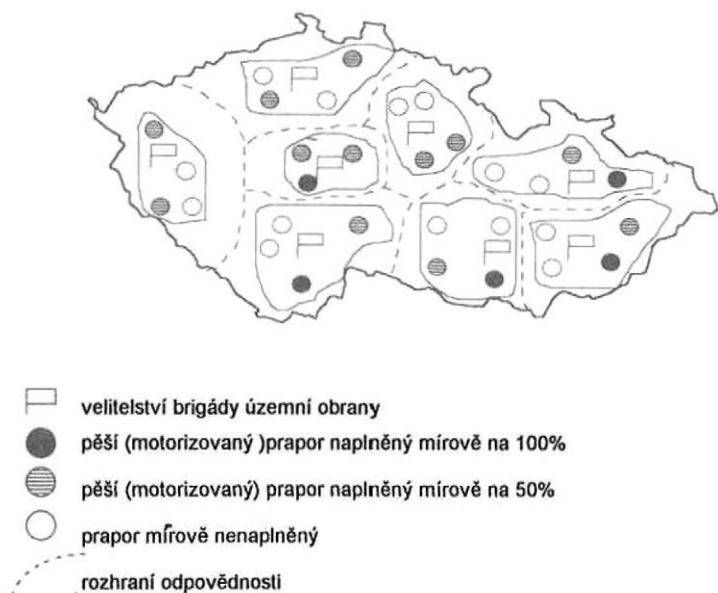
V záměru koncepce je jednoznačně pokládána hlavní pozornost na pozemní vojska. Na druhé straně je zcela očividné, že vojska územní obrany jsou chápána jako méně významná. Důkazem toho je mimo jiné skutečnost, že jsou mírově nenaplněna a jsou součástí tzv. hlavních obranných sil. Jejich použití se bohužel předpokládá až ve stavu ohrožení státu nebo ve válečném stavu. Podle mého názoru by měla být funkční i v míru a v nouzovém stavu, což by si žádalo jejich částečné mírové naplnění. Územní princip a odpovědnost z něho vyplývající pro orgány velení těmto vojskům je to rozhodující, proč vojsko vzniklo.

Tento druh vojska, rovnoměrně dislokován na teritoriu, mírově naplněn např. na 40 až 60 % (nejlépe po praporech či rotách) by byl k dispozici nejen při živelních pohromách, průmyslových haváriích, terorismu a migracích (v nouzovém stavu), ale i při rozsáhlé diverzní činnosti (která neprobíhá jen kolem státní hranice s předpokládaným agresorem) a překvapivě provedené agresí (což nemůžeme nikdy vyloučit). Pro použití tohoto druhu vojska hovoří především požadavek celoplošnosti zásahu v relativně krátké době a bez složitých přesunů a manévřů. Loňské povodně by se řešily určitě snadněji, kdyby tato vojska byla k dispozici. Dovedete si představit, že by policejní zásah proti narušitelům pořádku snesl časovou prodlevu kvůli nutnému přesunu sil z jiného okresu či z druhého konce republiky? Požadavek praxe vedl k tomu, že Policie ČR je založena na přísném teritoriálním principu své dislokace a působení. Samozřejmě je zde otázka, na čí úkor naplnit mírově tato vojska? Dle mého názoru na úkor pozemního vojska. (Mimochodem jsme „odborníky“ na volbu pojmů. Pojem „pozemní vojsko“ vedle „vojska územní obrany“ je mírně řečeno dezorientující. Proč jsme opustili zažitý pojem „polní vojsko“?)

Bojeschopnost naší armády bychom snížením počtu mechanizovaných brigád nesnížili. Z hlediska aktuální potřeby bych považoval za rozumné, aby byla stejná pozornost věnována jak vojsku územní obrany, tak i pozemnímu vojsku. Má úvaha však směřuje i k tomu, aby se podstatně zvýšil bojový potenciál vojsk územní obrany, především zvýšením počtů obranných prostředků (protitankových zbraní, protiletadlových prostředků, zatarasovacích prostředků aj.). **Podstatné posílení vojska územní obrany na úkor pozemních vojsk není v rozporu ani s naším předpokládaným členstvím v NATO.** Své závazky v duchu článku 5 washingtonské smlouvy jsme schopni plnit i tehdy, když budeme mít podstatně menší pozemní vojsko. Pro Alianci by konečnou bylo tím nejlepším vkladem do společné obrany důmyslně zorganizovaná obrana vlastního státu.

Silná „vrstva“ vojsk územní obrany, která by byla organizačně uspořádána do potřebného počtu brigád územní obrany s velitelstvími brigád (místo velitelství územní obrany) by měla být páteří pozemních sil a základem naší „národní“ armády. **Obr. č. 1** znázorňuje variantu možného rozmístění a mírové naplněnosti těchto vojsk. Znalost místních podmínek by také mohla sehrát důležitou úlohu v případě nasazení vojsk společně s ostatními prvky jednotného bezpečnostního systému a místním obyvatelstvem.

Rovnoměrná mírová naplněnost obou druhů pozemních sil by umožnila nejen jejich přípravu, ale i přípravu velitelského sboru (společně s vojsky) a hlavně přípravu záloh, která by mohla být z hlediska vyloučení přesunů záloh do výcvikových základů levnější.

Obr. 1: Dislokace a mírová naplněnost brigád územní obrany (varianta)

Základem úspěchu při nasazení vojsk je systém velení

Při dosavadním objasňování názoru na úlohu vojsk územní obrany a pozemních vojsk jsem se zcela záměrně vyhnul otázce velení těmto vojskům. I ve svých dřívějších článcích jsem se touto problematikou zabýval. Považuji za nutné se opět k problému vrátit. Existence dvou velitelství pozemních sil od 1. 11. 1997 je realitou. Velitelství vojska územní obrany v Táboře stojí v čele všem vojsk územní obrany na teritoriu ČR a Velitelství pozemního vojska v Olomouci zase všem pozemním vojskům v AČR, včetně brigády rychlého nasazení. Toto asymetrické uspořádání se mi jeví v podmínkách hlubokého míru jako možné, ale z hlediska předpokládaného nasazení AČR např. v uzávěře státní hranice (USH) nebo v obranné operaci AČR jako nevhodné. Podle mne zde není dodržena jedna z rozhodujících zásad a tou je, že **systém velení v míru musí být budován tak, aby fungoval za války**, tedy z hlediska AČR i v obranné operaci. Velení silám a prostředkům logistické podpory z jediného místa velení (a to ne z H MV, ale z velitelství logistiky) se mi zdá zvláštní. Lze zapochybovat i o funkčnosti velitelství vzdušných sil, které všem vzdušným silám AČR, včetně bojových vrtulníků, velí z jednoho místa velení (a to opět ne z H MV).

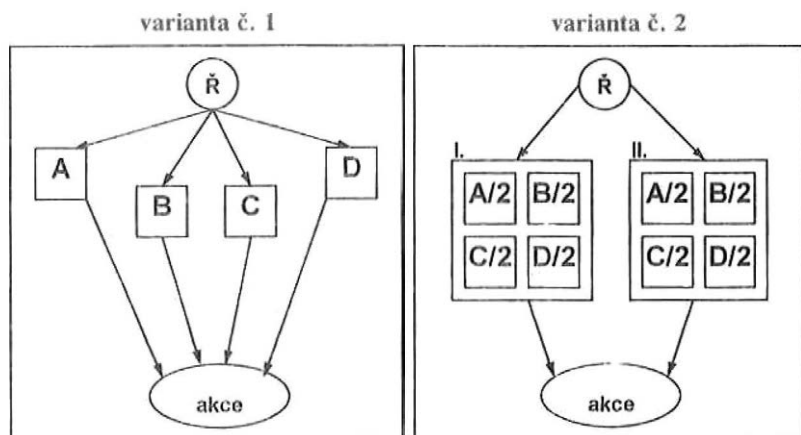
Podle mého názoru je tato mírová struktura systému velení nevýhodná pro velení vojskům za stavu ohrožení státu či ve válečném stavu. Uznáme-li, že účinnost vojsk v akci, tedy např. v obranné operaci, je závislá především na velení, pak jednoznačně otázku velení vojskům podceňujeme. Jestliže totiž druhy vojsk izolujeme od sebe již v míru, těžko dosáhneme efektu při jejich předpokládané „úzké součinnosti“ v operaci. Nechtěl bych

být v kůži velitele operačního uskupení, který sice odpovídá za dosažení cíle své operace, ale má k tomu jen omezené možnosti, které jsou limitovány vyčleněným úsilím letectva (kterému nevelí), vyčleněným úsilím vojska PVO (kterému nevelí), vyčleněnými silami a prostředky logistické podpory (kterým nevelí) a koneckonců i nutnou mírou úzké součinnosti s „místními“ vojsky územní obrany, kterým sice velí (těm, které spadají do prostoru obrany), ale způsob velení není jasný ani jedné straně. Již jsem ve svém dřívějším článku (viz VR 2/97, str. 80) poukazoval na skutečnost, že se v podstatě místa velení zbytečně „transformují“ (příchodem mnohých operačních skupin z ostatních operačních velitelství).

Systém velení vychází z organizačních struktur. A právě při tvorbě těchto organizačních struktur se, podle mého názoru, nepřihlíželo ke skutečnosti, jak bude AČR fungovat v akci, v operaci z hlediska velení. I při povodních v roce 1997 jsme mohli vysledovat, že příčina počáteční těžkopádnosti a nižší akceschopnosti nasazených vojsk byla ve velení, které vycházelo z mírově nedomyšlených struktur.

Jsem přesvědčen o tom, že centrálně použitá vojska v určitém prostoru (a nejen vojska, ale i ostatní prvky jednotného bezpečnostního systému) musí být řízena z jednoho centra - a to již v míru. Pro názornost uvádím na obr. č. 2 varianty zasazených různých prvků (A, B, C, D) ve společné akci, při které se vyžaduje vzájemná úzká součinnost mezi těmito prvky. „Ř“ představuje vrcholný řídicí subjekt tohoto systému.

Ve které variantě lze předpokládat lepší výsledný efekt? Ve variantě č. 1 jsou všechny otázky potřebné úzké součinnosti prvků v kterémkoliv prostoru akce závislé na „Ř“. Nikdo jiný nemůže akci „uřídit“. Představte si, že „A“ je velitel operačního uskupení se svým pozemním vojskem. Určitě by byl v nezáviděníhodné roli.

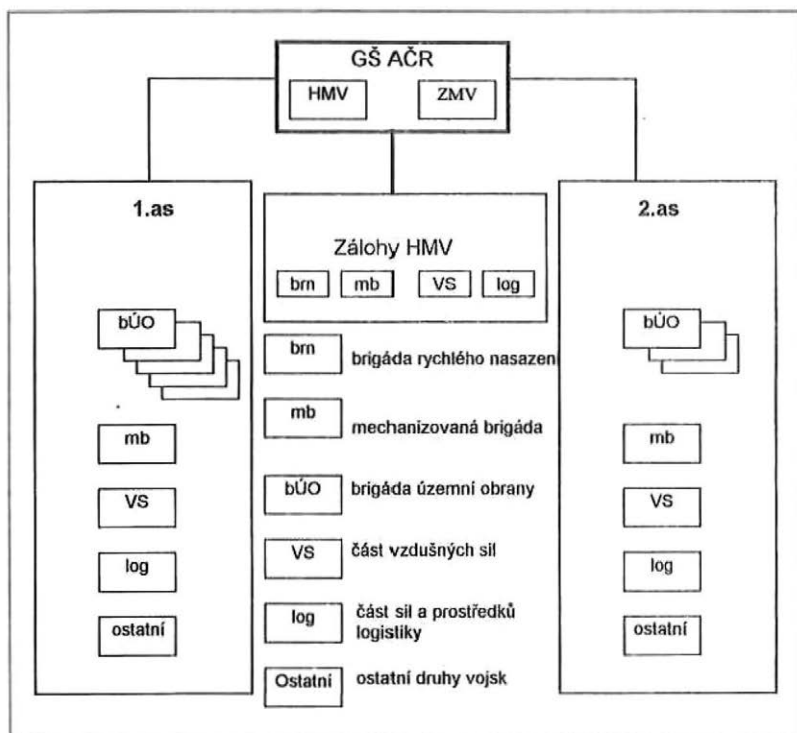

Obr. 2: Akceschopnost zasazených prvků (varianta)

Dnes velmi frekventované pojmy „operační uskupení“, „velitel operačního uskupení“ apod. jsou jen momentálně módními termíny. Dříve také existovala různá uskupení operačního, operačně-taktického i taktického významu. Říkalo se jim např. posílený prapor, brigáda či posílený a podporovaný armádní sbor. Tedy nic nového, jen nové pojmy k označení stejné skutečnosti.

Ve variantě č. 2 se předpokládá, že organizační struktura nasazených prvků odpovídá potřebám při jejich zasazení. Otázky součinnosti prvků v akci je úměrně rozložena mezi „Ř“ a řídicí subjekty účelových uskupení I. a II. (již předem připravených). Troufám si tvrdit, že výsledný efekt zasazených prvků při variantě č. 2 bude nesrovnatelně vyšší. Pod variantou č. 2 si lze představit dřívější sborovou strukturu AČR.

Opuštění sborové struktury vojsk je, zdá se, krokem zpět. Existuje vůbec analogie u vyspělých armád států NATO a armád našich dalších sousedů? Těžko hledám argumenty, jež by dokazovaly logiku soudobého řešení. Kdo je zná? Vybízím příznivce současného řešení k odborné diskusi u „kulatého stolu“ a to co nejdříve.

Obr. 3: Makrostruktura AČR (varianta)

Na závěr mého zamyšlení se nad místem a úlohou dvou hlavních druhů pozemních sil AČR uvádím na obr. č. 3 svou představu makrostruktury AČR budoucnosti. Měla by být založena na akceschopných vojscích územní obrany, učených do brigád, které by byly základem dvou armádních sborů. Každý z těchto sborů by byl v podstatě soběstačný nejen k okamžité asistenci při „nevojenských ohroženích“, ale i k vedení operací a podle potřeby by byl posilován silami a prostředky ze záloh hlavního velení. K „vytvoření“ vrstvy vojsk územní obrany by měly postačovat podstatně menší pozemní síly (mám na mysli mechanizované brigády, jejichž počet by se mohl snížit). Jedinými operačními stupni velení by byla velitelství armádních sborů. I budování štábního informačního systému by potom mohlo být jednodušší a předpokládám i levnější.

Trendy vojenství počátku příštího století a jejich vliv na výstavbu AČR

Blížící se 21. století zvyšuje zájem vojenské odborné veřejnosti o prognózy dalšího vývoje vojenství a jeho důsledků pro AČR. Zatímco právě připravovaná „Konceptce výstavby rezortu obrany do roku 2003 s výhledem do roku 2008“ představuje především střednědobý koncepční dokument, širší odborná diskuse, která by vytvářela myšlenkový rámec pro prognózu vzdálenější perspektivy příštích přibližně dvacet let zatím chybí. Kromě koncepčních pracovišť rezortu obrany, jakým je např. odbor obranné politiky a strategie MO a některá pracoviště Vojenské akademie Brno, by se do této diskuse měly zapojit všichni, kdo cítí potřebu se k problematice vyjádřit, a to bez ohledu na služební zařazení, vojenskou, pedagogickou nebo vědeckou hodnost.

Východiskem pro prognózu dalšího vývoje vojenství a jeho vlivu na AČR by měla být především analýza vývoje geostrategického prostředí, tzv. revoluce ve vojenství a koncepcí výstavby ozbrojených sil rozhodujících států NATO, zejména USA.

Revoluce ve vojenství se stává ve vojenské odborné literatuře stále více diskutovaným fenoménem. Stěžejní se přitom stává otázka zda je možné současný stav skutečně označit za skutečnou revoluci ve vojenství, která zásadním způsobem změní způsob vedení bojové činnosti v příštích dvaceti až padesáti letech, nebo zda se jedná pouze o další, převážně pouze evoluční etapu vývoje vojenství.

Současné období je charakteristické informační revolucí, přechodem do epochy informací, které se stávají rozhodující pro bojovou činnost založenou na znalostech (knowledge-based warfare). Informační revoluce vytvořila základní předpoklady pro vedení informační války, která pravděpodobně zásadním způsobem změní charakter vojenství.

INFORMAČNÍ VÁLKA

Pojem informační válka se objevuje v západní odborné literatuře pravděpodobně poprvé v roce 1976 ve studii „Weapons Systems and Information War“, kterou zpracoval Thomas P. Rona pro firmu Boeing Corporation. Informační válka je v této studii definována jako „boj rozhodovacích systémů“. Další práce definují informační válku jako „využití informací k dosažení národních cílů“, jako „způsob lidského myšlení a zejména způsob lidského rozhodování“ nebo jako „novou formu války“.

V širším významu je informační válka chápána jako součást státní politiky, která usiluje o dosažení národních zájmů s minimálním použitím tradiční vojenské síly. Zdůrazňuje se, že informační válka představuje v tomto smyslu „politickou válku“, ve které použité zbraně nejsou sice viditelné a zřejmé, zato jsou však velice konkrétní ve svých účincích.

Za hlavní druhy informační války se zpravidla považuje:

- Opatření proti systémům velení a řízení protivníka (C2W), která představují rozhodující druh informační války.
- Elektronická válka, tj. metody, které zvyšují, snižují nebo zachycují tok elektronů nebo informací s cílem získat převahu v elektromagnetickém spektru.
- Zpravodajská válka (intelligence-based warfare), tj. integrace senzorů, vysílačů a procesorů do průzkumných systémů.
- Psychologická válka, tj. opatření k ovlivňování vnímání, záměrů a orientace politiků, velitelů a vojáků.
- Kybernetická válka (cyberwar), tj. využití informačních systémů proti virtuálním jednotlivcům nebo skupinám osob.
- Působení hackerů, tj. osob využívajících speciální postupy ke zničení, snížení účinnosti, vytěžování nebo kompromitaci informačních systémů.
- Ekonomická válka, která může mít podobu informační blokády nebo informačního imperialismu.

Charakteristiky informační války

Za hlavní charakteristiky informační války je možné považovat nepřetržitost, simultánnost, zvýšenou rychlost reakce a nelineárnost, stálou zpětnou vazbu, stírání rozdílů mezi jednotlivými stupni velení, stírání rozdílů mezi civilní a vojenskou sférou a podobnost informační války činnosti v civilní ekonomice. Všechny tyto charakteristiky se projeví nejen u vševojskových jednotek, ale i u jednotek bojového a týlového zabezpečení, především v oblasti vojenského zpravodajství, spojení, dopravy a logistiky.

- * **Nepřetržitost, simultánnost, zvýšená rychlost reakce a nelineárnost.** Nepřetržitost se projeví zejména v průzkumu protivníka v reálném čase, simultánnost v rozmísťování sil a prostředků k dosažení a udržení převahy nad protivníkem, zvýšená rychlost reakce se projeví zejména ve vztahu ke změnám v činnosti protivníka a nelineárnost ve schopnosti nanášet údery pouze na jeho nejdůležitější cíle.
- * **Stálá zpětná vazba.** Stálá zpětná vazba umožní téměř okamžitou reakci na změny situace. Spojena je zejména s širokým využitím spojových družic a vysoce kapacitních optických kabelů. Stále důležitější úlohu budou mít při vytváření stálé zpětné vazby hromadné sdělovací prostředky. Určité nebezpečí však představuje skutečnost, že agenturní zprávy neobsahují často dostatek objektivních informací, jsou zkratkovité a v některých případech mají tendenci vytvářet „virtuální realitu“.
- * **Stírání rozdílů mezi jednotlivými stupni velení.** Tradiční rozdělení stupňů velení na strategický, operační a taktický, které je založeno na velikosti sil a prostředků, prostoru činnosti a době jejího trvání, se změní zejména s ohledem na tyto skutečnosti:
 - možnosti sil a prostředků se výrazně zvýší při současném prudkém snížení jejich počtu,
 - velikost prostoru činnosti vojsk a vzdálenost na kterou mohou působit se může zvětšovat až na hranici danou velikostí naší planety a kosmického prostoru,
 - zvýšením rychlosti činnosti vojsk a vzdálenosti na kterou mohou působit se výrazně sníží čas, který je k dispozici.

Důsledkem bude zvýšení složitosti politického a vojenského plánování a rozhodování. Malá skupina špičkových specialistů působící utajeně pod přímým civilním řízením může působit strategickými, operačními nebo taktickými prostředky informační války proti jakémukoliv stupni velení protivníka.

- * **Stírání rozdílů mezi civilní a vojenskou sférou.** Stát a ozbrojené síly již nebudou mít absolutní monopol na prostředky násilí, zejména „informačního násilí“. Strategická (národní) těžiště se budou postupně přesouvat do oblasti bankovních, finančních, energetických a distribučních systémů. Civilní infrastruktura bude stále důležitějším cílem, její ochrana vojenskými silami a prostředky však bude stále problematičtější.
- * **Podobnost informační války činnosti v oblasti civilní ekonomiky** Informační válka odráží některé důležité charakteristiky civilní ekonomiky, zejména snahu o informační převahu a informační záruku (information assurance). Projevuje se to zejména v těchto skutečnostech:
 - Znalosti se stávají jádrem vojenské síly a rozhodujícím zdrojem její účinnosti. Vojenská síla bude stále více charakterizována nehmotnými hodnotami než materiálními prostředky.
 - Snížení velikosti ozbrojených sil si vyžádá zvýšení přesnosti a výběrovosti při jejich nasazení.
 - Vojenská profese bude stále více záviset na vzdělání a zkušenosti a méně na rutině a hrubé síle. Informace se stanou podstatou války, zvýší se význam inovací, improvizace nahradí mechanické a rutinní postupy.
 - Organizační struktury se stanou volnější, méně hierarchické, výrazně se zvýší integrace všech sil, prostředků a služeb.
 - Zvýší se rychlost činnosti na všech stupních velení, zejména rychlost ve vztahu k tempu rozhodovacího procesu protivníka.

Prostředky odstrašení proti informačnímu úderu

Za hlavní prostředek odstrašení proti informačnímu úderu se považuje:

- * Zastrahování a tlak na vlády vlastníci prostředky informační války, podobně jako v případě jaderných zbraní.
- * Snaha o získání parity v oblasti informačních technologií.
- * Monitorování technologického vývoje, který může vést ke zvýšení účinnosti informačního úderu.
- * Přijetí mezinárodních právních mechanismů v oblasti informační války.
- * Mezinárodní smlouvy omezující výrobu a použití informačních komponentů některých zbraňových prostředků.
- * Institucionalizace speciálního systému včasné výstrahy proti potenciálnímu nebo reálnému informačnímu úderu.
- * Nebezpečí, že informační úder by mohl mít na útočníka, vzhledem ke stále větší provázanosti a vzájemné závislosti procesů ve světě, negativní dopady.

Problematickou informační války se zabývají v různém rozsahu ozbrojené síly většiny hospodářsky vyspělých zemí. Komplexně je řešena zejména v ozbrojených silách USA a Ruska.

Koncepte informační války v ozbrojených silách USA

V ozbrojených silách USA byla koncepce informační války poprvé oficiálně zpracována v Nařízení ministra obrany z roku 1992. Toto nařízení bylo tajné a neumožňovalo proto širší odbornou diskusi a přijetí všeobecně používaných definic. První oficiální vládní prohlášení k problematice informační války se objevuje v roce 1994 ve Výroční zprávě ministra obrany. V této zprávě se uvádí, že informační válku tvoří činnosti zaměřené k zachování neporušitelnosti vlastních informačních systémů před jejich vytěžováním,

poškozením nebo zničením, při současném vytěžování, poškozování a ničení informačních systémů protivníka v procesu dosahování informační převahy při použití síly.

V roce 1996 bylo Nařízení ministra obrany k informační válce novelizováno, a přesto, že bylo jako celek opět tajné, některé jeho části, včetně základních definic, byly odtajněny. Základní definice informační války uvádí **tab. 1**.

Národní informační potenciál

Zvláštní pozornost je věnována národnímu informačnímu potenciálu, který představuje široký rozsah vojenských, vládních a civilních informačních kapacit umožňujících vytěžovat informační sféru v celonárodním měřítku a získávat převahu v této sféře. Informační operace mají být vedeny koordinovaně a společně všemi druhy ozbrojených sil a dalšími vládními a jinými organizacemi.

Důležitým opatřením zaměřeným na zvýšení národní bezpečnosti USA v podmínkách informační války je vytvoření prezidentské Komise pro ochranu klíčové infrastruktury

Základní definice informační války

Tabulka 1

Informační operace	Činnosti zaměřené na ovlivňování informací a informačních systémů protivníka při současně ochraně vlastních informací a informačních systémů.
Informační válka	Informační operace vedené v době krize nebo konfliktu k dosažení nebo podpoře specifických cílů zaměřených k porážce protivníka.
Speciální informační operace	Informační operace, které vzhledem ke své citlivosti vyplývající z jejich potenciálních účinků nebo důsledků, bezpečnostních požadavků nebo riziku pro národní bezpečnost, vyžadují zvláštní posuzovací a schvalovací proces.
Informační záruka	Informační operace, které chrání informace a informační systémy zajišťováním jejich dostupnosti, úplnosti, hodnověrnosti, spolehlivosti a funkčnosti. Zahrnuje opatření k obnově informačních systémů s využitím ochranných, detekčních a reakčních kapacit.
Opatření proti systémům velení a řízení protivníka	Integrované použití utajení (OPSEC), klamání, psychologických operací, elektronického boje a fyzického ničení, společně podporované vojenským zpravodajstvím. Cílem je zabránit protivníkovi v přístupu k informacím a ovlivňovat, snižovat účinnost nebo ničit jeho potenciál velení a řízení při současně ochraně vlastního potenciálu velení a řízení proti obdobné činnosti protivníka.

(Commission on Critical Infrastructure Protection), která má mj. integrovat činnosti v této oblasti mezi státním a soukromým sektorem.

Značná pozornost je věnována vypracování společné doktríny informačních operací, vymezení vzájemného vztahu jednotlivých součástí informačních operací, zejména informační války a opatření proti systémům velení a řízení protivníka a realizaci informačních operací v praktické činnosti vojsk. Informační operace byly již prakticky procvičovány např. v rámci společných cvičení více druhů ozbrojených sil Unified Endeavor nebo Blue Flag a vedeny při operaci Joint Endeavor v Bosně.

NOVÉ PROGRAMY VÝSTAVBY OZBROJENÝCH SIL

K novým programům výstavby ozbrojených sil, které zásadním způsobem ovlivní další vývoj vojenství, patří zejména americký program FORCE XXI, program Army Vision 2010 a program Pozemní vojsko budoucnosti (Army After Next). Pozornost je nutné věnovat i novým koncepcím výstavby ozbrojených sil Ruska, které jsou zpravidla spojeny s radikální reformou ozbrojených sil.

Program FORCE XXI

Program FORCE XXI je zaměřen na restrukturalizaci rozhodujících bojových jednotek pozemního vojska, restrukturalizaci výcvikových a zabezpečovacích organizací pozemního vojska a digitalizaci výzbroje. Zaměřen je na období přibližně do roku 2010. Program je řízen Velitelstvím pro výcvik a doktrínu pozemního vojska (TRADOC) a podílí se na něm několik laboratoří pro výzkum bojové činnosti. Dílčí výsledky programu jsou prakticky ověřovány v rámci moderních válečných experimentů (Advanced Warfighting Experiment, AWE).

Hlavní změny v bojové činnosti pozemního vojska se uskuteční především v oblasti velení na bojišti (battle command), prostoru bojiště (battle space), současně vedených a hlubokých úderů, zahájení nasazení (early entry) a týlového zabezpečení.

■ Digitalizace

Digitalizace představuje aplikaci informačních technologií k získávání, výměně a včasnému použití digitální informace přizpůsobené potřebám uživatele, která mu umožní vytvořit jasnou a přesnou představu o trojrozměrném prostoru bojiště, nezbytnou k plánování a plnění úkolů. Hlavními oblastmi výzkumu v této oblasti jsou telekomunikace a distribuce informací, moderní a interaktivní displeje a moderní senzory.

■ Taktický internet

Základem digitalizace má být taktický internet - integrovaný systém počítačů, rádiových stanic, družicových terminálů, ústředna a programového vybavení, který nepřetržitě, automaticky nebo na vyžádání, přenáší v rámci jednotky vertikálně i horizontálně informace. Rozhodující jsou přitom informace o vlastních vojácích a protivníkovi získané bezpilotními průzkumnými prostředky, společným radiolokačním systémem pro průzkum a řízení palby (JSTARS) a průzkumnými jednotkami, které vytvářejí přesný, nepřetržitě aktualizovaný a společně sdílený obraz bojiště.

Zavedení plně digitalizované divize se předpokládá v roce 2001, digitalizace poloviny všech aktivních divizí v roce 2006.

■ Změny v organizační struktuře

Změny v organizační struktuře se považují ze jeden z nejsložitějších úkolů v rámci celého programu FORCE XXI. Zdůrazňuje se přitom zejména tradiční odpor byrokratické organizace ke změnám a obavy některých jejích vedoucích představitelů o vlastní pozici v nové organizaci.

Přestože o konečné organizační struktuře jednotek nebylo dosud rozhodnuto, existuje několik poměrně autoritativních návrhů prozatímní organizace. Základem těchto návrhů jsou zpravidla dílčí změny v organizaci armádního sboru, snížení úlohy nebo dokonce zrušení divizního stupně velení a výrazné posílení brigádního stupně. Předpokládá se vytvoření lehkých pěších, obrněných, mechanizovaných pěších, vzdušných výsadkových a úderných výsadkových brigád. Lehká obrněná brigáda by měla být srovnatelná se současným lehkým obrněným plukem. Bojová síla nové brigády má být plně srovnatelná nebo dokonce vyšší než bojová síla současně divize.

Program Army Vision 2010

Program Army Vision 2010 je zaměřen na zvýšení účinnosti pozemního vojska při společné bojové činnosti více druhů ozbrojených sil počátkem 21. století.

Zvláštní pozornost je věnována zejména rozhodujícímu (dominujícímu) manévru (dominant maneuver), přesnému úderu, ochraně ze všech dimenzí, soustředěné logistice a informační převaze. Pro každou z těchto částí jsou zpracovány dílčí koncepce a nezbytné prostředky a technologie. Pro informační převahu to jsou např. dílčí koncepce, prostředky a technologie, které jsou uvedeny v **tab. 2**.

Program Pozemní vojsko budoucnosti

Program pozemní vojsko budoucnosti představuje otevřený souhrn různých koncepcí a vizí zaměřených na zvýšení účinnosti pozemního vojska v letech 2010 až 2025. Zahájen byl v únoru 1996 Velitelstvím pro výcvik a doktrínu pozemního vojska. Aktivně je do něj zapojena zejména Válečná škola pozemního vojska (Army War College), která zahájila v této souvislosti speciální akademický projekt.

Pozemní vojsko se má vyznačovat:

- ◆ bojovou činností, která již není založena na postupném zlomení odporu protivníka (non-attrition warfare),
- ◆ ochranou živé síly,
- ◆ nepřetržitým dlouhodobým zabezpečením jednotek,
- ◆ strategickou pohyblivostí.

Dále se má vyznačovat větší strategickou, operační a taktickou pružností, větší bojovou silou a víceúčelovostí, tj. schopností optimálního přizpůsobení konkrétním úkolům a použitím klasické i neletální zbraně.

Dílčí koncepce:

- Nepřetržitě, bezpečně a dynamické spojení
- Nepřetržitá zpravodajská příprava bojiště v reálném čase
- Narušení informačních operací protivníka
- Ochrana a utajení vlastních informačních operací
- Prostředky velení, řízení, spojení, vojenského zpravodajství a výpočetní techniky

Prostředky:

- Globální systém velení a řízení
- Vytvoření, propojení a řízení informačního prostoru bojiště
- Vzájemně propojené strategické, operační a taktické průzkumné prostředky a prostředky velení, řízení, spojení, vojenského zpravodajství a výpočetní techniky
- „Inteligentní rušiče“
- Spojení průzkumných a palebných prostředků

Technologie:

- Rádiové spojení
- Zhušťování dat
- Zdokonalené technologie sítě
- Mobilní, velmi malé družicové vysílače a přijímače
- Víceúrovňová bezpečnostní zařízení

Výzbroj

Technologickým základem výzbroje pozemního vojska má být zcela nová, plně digitalizovaná výzbroj, založená na výsledcích výzkumu z oblasti:

- * biotechnologií (nové syntetické materiály s vlastnostmi materiálů přírodních),
- * vysoce přesného řízení (nanoscience - řízení přístrojů s přesností na desetinu angströmu),
- * „chytrých“ struktur (dynamická kontrola a reakce složitých systémů),
- * širokopásmového spojení (pružné, vysoce kapacitní multimediální spojení),
- * inteligentních systémů (systémy se schopností vnímat, analyzovat, učit se, přizpůsobovat se a jednat),
- * kompaktních zdrojů energie (až desetinásobné zvýšení účinnosti přenosných baterií a generátorů).

Restrukturalizace

Program předpokládá radikální restrukturalizaci pozemního vojska. Organizační struktura má být „plošší“ s nižším počtem jednotlivých stupňů velení, ale s větším podílem velitelů. Základem organizační struktury mají být lehké taktické jednotky s možností

strategické vzdušné přepravy, prostředky pozemní přepravy umožňujícími po přistání působit na vzdálenost až 1500 km a odpovídající údernou silou. Tyto jednotky by měly mít schopnost velmi účinného nasazení z kontinentální části USA do kteréhokoliv místa na světě za 48 až 72 hodin. Rozhodujícím operačním skupením má být vševojskový svaz s přibližně 3 až 5 tisíci vojáky.

Charakteristika bojové činnosti:

Bojová činnost má být charakteristická mj.:

- * nasazením jednotek v městských aglomeracích,
- * intenzivním využíváním vzdušného prostoru v malých výškách vzdušnými výsadkovými a vzdušnými mechanizovanými jednotkami, prostředky vzdušného průzkumu a bezpilotními prostředky,
- * dynamicko-pulzačním nasazením jednotek, jehož základem má být rychlé soustředění sil, rozhodný, přesný úder na předem určené objekty a rychlé odpoutání,
- * nelineárním působením jednotek jako výsledek současného vedení boje na předním okraji a v hloubce,
- * nasazením jednotek na různých směrech jako výsledek působení menšího počtu jednotek ve větším prostoru, které povede k ohniskovým bojům, hlubokým obchvatům a odkrytým bokům,
- * aliančním a koaličním nasazením jednotek.

Lidský faktor

Mimořádná pozornost je věnována lidskému faktoru. V této souvislosti se zdůrazňuje zejména potřeba radikální změny celkové filozofie přípravy a průběhu služby vojáků.

Příprava vojáků má být zaměřena především na zvýšení jejich mentální pružnosti a psychické odolnosti, neboť vysoké tempo bojové činnosti může vést ke značnému emocionálnímu stresu a výrazně snižovat poznávací a psychické funkce. Rozptýlená bojová činnost povede ke zvýšení psychického tlaku na příslušníky nejmenších jednotek, které budou velmi často působit izolovaně.

Příprava velitelů má být zaměřena, kromě zvýšení psychické pružnosti, především na schopnost decentralizované činnosti, založené na vysokém stupni profesionální důvěry mezi velitelem a podřízenými. Prodloužení délky služby u jedné jednotky má vést k vytvoření pevných sociálních vazeb mezi vojáky a umožnit velitelům mj. vést podřízené i při velmi rychlých změnách situace na bojišti s minimální komunikací.

Podstatné změny je možné očekávat v současném průběhu služby, který je charakterizován výraznou orientací na hodnotní růst, velmi častou rotací v různých funkcích a odchodem značné části důstojníků z činné služby po 12 až 20 letech služby.

V této souvislosti se uvažuje o vytvoření třech základních sítí vojenských kariér - velitelské, štábní a technické, které by mj. umožňovaly *setrvání ve funkci a další odborný růst nezávisle na růstu hodnotním*. Uvažuje se rovněž o vytvoření podmínek k výraznému zvýšení počtu důstojníků sloužících až do 55 roku života.

Celkově se předpokládá, že bojové jednotky budou složeny z mentálně vyspělejších a věkově starších vojáků, což se pravděpodobně odrazí i na vyšších personálních výdajích.

Podle názoru některých amerických vojenských psychologů by bylo vhodné na základě osobnostních charakteristik jednotlivých vojáků vytvářet zvlášť jednotky pro klasickou bojovou činnost a jednotky pro mírové, humanitární a jiné neválečné operace.

ZÁVĚRY PRO VÝSTAVBU AČR

Z tendencí vývoje vojenství v 21. století mohou vyplývat pro Armádu České republiky tyto dlouhodobější závěry:

- ▲ Armáda České republiky by měla představovat v prvních desetiletích 21. století moderní ozbrojené síly schopné plnit úkoly spojené s obranou České republiky a plněním jejich mezinárodních závazků v novém geostrategickém prostředí, které bude charakteristické zásadními ekonomickými, technickými, sociálními, náboženskými a kulturními změnami spojenými pravděpodobně s růstem globálního napětí a konflikty.
- ▲ Armáda České republiky by měla být pružná, pohyblivá a víceúčelová, schopná účinného nasazení s ozbrojenými silami dalších států a dalšími organizacemi, schopná získávat převahu v manévrové bojové činnosti a vést přesné údery. Dále by se měla vyznačovat ochranou jednotek, jejich účinným a efektivním týlovým zabezpečením a schopností dosahovat alespoň omezenou informační převahu.
- ▲ Základem výstavby AČR by měly být současně probíhající a vzájemně provázané změny ve výzbroji, způsobech nasazení a organizační struktuře.
- ▲ Technologickým základem výzbroje musí být zejména digitalizace a mikroprocesory, jako předpoklad miniaturizace, zvýšení dosahu a přesnosti výzbroje, zrychlení přenosu a zpracování dat a zvýšení přehledu o situaci.
- ▲ Vývoj v oblasti klasických zbraní, jako jsou např. tanky, obrněné transportéry nebo dělostřelecké zbraně bude pravděpodobně evoluční - zvýšení pohyblivosti, ochrany a palebné síly má své technické hranice. Revoluční technologický vývoj je však možné očekávat v oblasti elektroniky, optoelektroniky a výpočetní techniky, která může rozhodujícím způsobem ovlivnit průzkumné, spojovací a navigační prostředky, prostředky řízení palby, avioniku, různé pilotované a bezpilotní prostředky a inteligentní munici. Pozornost je nutné věnovat rovněž předpokládanému vzniku zcela nových technologií, spojených např. se syntézou dat, umělou inteligencí nebo simulačními technikami, které mohou radikálním způsobem zvýšit účinnost výzbroje.
- ▲ Armáda České republiky musí být připravena k nasazení v různých operačních a částečně i geografických podmínkách, zahrnujících široké spektrum možností, od klasické bojové činnosti až po humanitární a mírové operace, od nasazení malých skupin vojáků až po nasazení svazků v rámci aliančních nebo koaličních operací.
- ▲ Bojová činnost jednotek musí být charakteristická iniciativou, pružností, hloubkou, víceúčelovostí a součinností. Důležitým úkolem je přitom vyvážený podíl manévru a palby. Bojová činnost bude ovlivňována nejen úkolem, protivníkem, terénem, počasím, vlastními jednotkami a časem, který je k dispozici, ale stále více i civilním prostředím. Při vedení bojové činnosti se výrazně zvýší význam času a informací, částečně se sníží význam prostoru, který ztratí svůj dosud statický charakter. Obsazení prostoru silami a prostředky jako předpoklad pro jeho ovládnutí, bude méně důležité než schopnost jeho nepřetržitého využívání v celé šířce a výšce.

- ▲ Bojová činnost musí být vedena současně na předním okraji a v celé hloubce prostoru odpovědnosti daného stupně velení. Boj v hloubce a na předním okraji musí tvořit jeden integrovaný celek s cílem ovlivňovat pohyb protivníka a ničit jeho nejdůležitější cíle.
- ▲ Účinnost bojové činnosti bude podmíněna schopností jednotek působit v městských aglomeracích, široce využívat vzdušný prostor v malých a středních výškách, rychle soustřeďovat síly a prostředky, nanášet rozhodný úder na objekty protivníka a rychle se odpoutat a působit nelineárně na různých směrech.
- ▲ Zvláštní význam bude mít, a to i v podmínkách mírových operací, schopnost vést informační operace a získávat informační převahu. Při vedení informačních operací je nutné věnovat pozornost opatřením proti velení a řízení protivníka, zejména ochraně vlastního velení a řízení, práci s veřejností a civilním záležitostem. Dosažení informační převahy je pak podmíněno mj. zajištěním nepřetržitého, bezpečného a pružného spojení, nepřetržitou zpravodajskou činností v reálném čase a narušením informačních operací protivníka.
- ▲ Organizační struktura AČR musí být optimálně přizpůsobena zavedené výzbroji a způsobům nasazení. Základem organizační struktury by měly být relativně malé, zpravidla lehké útvary, dostatečně pružné k nasazení v různých podmínkách, s dostatečnou palebnou silou, schopností vzdušné přepravy, vysokou pohyblivostí a odolností po vysazení a minimálními požadavky na týlové zabezpečení.

* * *

Rozhodujícím předpokladem realizace všech těchto výše uvedených změn je zvýšení kvality lidských zdrojů. V této souvislosti je nutné věnovat pozornost zejména zvyšování psychické pružnosti a odolnosti vojáků, schopnosti decentralizované činnosti a vytváření pevných sociálních vazeb v jednotkách. To mj. v neposlední řadě předpokládá soustředit se na vztahy mezi lidmi, kariérní řád, odborný růst vojáků, zlepšení životních podmínek pro jejich službu i soukromý život.

Armáda České republiky se změnila z armády orientované útočně v armádu, která je určena jen k obraně vlastního území. Z této základní myšlenky se potom v souladu s nastupujícími trendy vývoje vojenství odvíjejí další otázky týkající se změn struktury, výzbroje, způsobů velení, i našich záměrů připojení se do aliance NATO. Není možné, aby se AČR změnila okamžitě na armádu, která by byla minimálně na úrovni nejvyspělejší země NATO, ale její reforma musí stále pokračovat tak, aby se postupně stala rovnocenným partnerem vojskům demokratických zemí.

František Němec

Podle možností, nebo podle potřeb?

(ad: L. Hodbož: *Ještě jednou k SPPR - II, VR 3/97*)

Když se zamýšlíme nad způsobem rozhodování o výši vojenské části státního rozpočtu, je nutné si uvědomit souvislosti všech složek bezpečnostní politiky státu.

Podle autora výše uvedeného článku je pro určení velikosti mírové struktury armády možné volit v zásadě dva přístupy: (a) přizpůsobit velikost mírových počtů armády možnostem státu, nebo (b) stanovit velikost vojenských výdajů v závislosti na potřebách mírové struktury armády.

Autor dále konstatuje: „Je zjevné, že v posledních letech (zejména od roku 1993) nabývá převahy první způsob financování armády, zatímco při důsledné realizaci systému plánování, programování a rozpočtování a v zájmu zajištění odpovídající úrovně obranyschopnosti armády i státu jako celku by měl být uplatňován především druhý způsob.“

* * *

Co k tomu dodat? V současné době se stalo v demokratických zemích samozřejmostí, že i při přípravě státního rozpočtu je bráno na vědomí, že vnější bezpečnost státu je zajišťována: na prvním místě zahraniční politikou státu, ekonomickou silou, vnitropolitickou stabilitou, a konečně i ozbrojenými silami.

Takto chápáná bezpečnost státu v žádném případě neznamená podceňování úlohy armády, ale její úloha je začleňována do širších souvislostí. Všechny složky bezpečnostní politiky spolu souvisí a musí být zabezpečeny co nejefektivněji. Není proto například možné ekonomicky neúnosně vysokými vojenskými výdaji zpomalit růst ekonomické síly státu nebo dokonce zapříčinit porušení její vnitropolitické stability.

V demokratických zemích se stalo v posledních desetiletích samozřejmostí, že vojenské výdaje jsou limitovány ekonomickými možnostmi státu. Ekonomové se shodli na názoru, že ekonomicky únosné jsou vojenské výdaje ve výši cca 2 % hrubého domácího produktu, přičemž 3 % jsou považována za maximální, jen s obtížemi únosnou hranici.

Je proto přirozené, že i u nás po nastolení demokratického politického systému je výše vojenských výdajů stanovována podle ekonomických možností země. V rámci takto stanovené výše vojenských výdajů je pak nutné zajistit maximální úroveň obranyschopnosti armády podle současného vývoje vojenské techniky, ale i rychle se vyvíjejících názorů na realizaci obrany. Tento stav není možné považovat za nepochopení politického vedení státu pro otázky armády, ale ve skutečnosti je projevem širšího a daleko realističtějšího chápání vnější bezpečnosti státu.

Respekt k ekonomickým možnostem země se v naší armádě ještě zcela neprosadil. Důsledkem toho jsou značné potíže, které se již několik let objevují v různých oblastech jejího financování.

Především není zodpovězena otázka, jak velká armáda, s jakým množstvím výzbroje odpovídá těmto novým podmínkám, které je nutno vzít na vědomí. Rozhodnutí o početním stavu, který by odpovídal ekonomickým podmínkám, není samozřejmě jednoduché. Značně však může pomoci srovnání s jinými armádami západní Evropy.

Porovnáme-li náš počet obyvatel k počtu obyvatel Německa, Belgie, či Nizozemí, můžeme odvodit od početního stavu jejich armád, že naše armáda by měla mít asi 42 000 vojáků. Tomuto rozhodnutí se však veřejné mínění v armádě zatím vzpírá. Je však třeba si uvědomit, že dáváme-li na obranu stejný díl HDP a ponecháváme si armádu podstatně větší, musí nám chybět značné finanční prostředky. Dochází potom k „úsporám“, které ve skutečnosti žádnými úsporami nejsou, ale znamenají snižování kvality ozbrojených sil. Typickým příkladem je snižování letových hodin pilotů, když jejich omezený počet se přiblížil ke kritické hranici únosnosti.

Bez stanovení racionálního ekonomicky únosného početního stavu armády se skutečně neobejdeme. Problém financování armády je ještě stížen tím, že náš HDP je asi na poloviční úrovni HDP zemí NATO. Ještě řadu let bude trvat, než náš hrubý domácí produkt dosáhne standardní úrovně. Do té doby nebude mít armáda srovnatelné rozpočtové zajištění. Neúměrně vysoký početní stav armády by tuto situaci ještě zhoršoval. Za 15 - 20 let, až náš HDP bude na západoevropské úrovni, budou i naše vojenské výdaje připadající na jednoho obyvatele na srovnatelné úrovni, naše armáda se bude moci vyrovnat po všech stránkách se spřátelenými armádami. Ale i potom bude nutné, aby početní stavy naší armády byly na srovnatelné úrovni.

Měli bychom se zbavit iluzí, že existuje nějaká možnost jak vytvořit podmínky pro stanovení rozpočtu podle „potřeb obranyschopnosti armády“.

Důsledné šetření, respektive racionální hospodaření, bude v dalších letech prostoupeno všemi činnostmi, na všech úrovních. Budeme se však muset naučit šetřit. Dokládá to na řadě příkladů i autor zmiňovaného článku.

Základním opatřením musí být snížení početních stavů a množství výzbroje. Je neúnosné, aby naše armáda měla jako dosud asi 900 tanků, když stejný počet má Francie se čtyřnásobným počtem obyvatel. Belgie při stejném počtu obyvatel má pouze 300 tanků. Je zřejmé, že počty pracovníků na centrálních orgánech a různých úřadech také neodpovídají budoucím, ale ani současným potřebám armády. Ani počet důstojníků neodpovídá racionálním potřebám. Máme i nadbytek vyšších důstojníků, kteří často vykonávají činnosti, pro které by stačila nižší kvalifikace.

Jaký je rozdíl ve výši rozpočtu v případě „rozpočtu podle potřeb mírové struktury“ a „rozpočtu podle ekonomických možností“? Odpověď je obtížná. Problém totiž spočívá již v samotných představách o mírové struktuře armády. Shodnout se na racionální podobě tankové armády je obtížné jak pro politiky, tak pro vojenské odborníky. Názory se budou vždy až diametrálně lišit. Z rozporných názorů, které se v diskusích objevily, je to více jak zjevné.

V těchto diskusích se hovoří o bezpečnostních rizicích. Snaha při všech dalších úvahách vycházet z jejich popisu či hodnocení je přirozená. Problém je však v tom, že rizika jsou v současné době tak nepředstavitelná, že o nich konkrétně hovořit nelze. Současná bezpečnostní situace našeho státu nemá v dosavadní historii obdoby. Se sousedními státy máme mimořádně přátelské vztahy, nemáme žádné vážnější názorové rozdíly. Sousedíme se státy, které již jsou nebo v nejbližších letech budou členy NATO.

Když hodnotíme význam našeho vstupu do NATO, málo zdůrazňujeme, že tímto vstupem se staneme členy aliance, která v maximální míře vylučuje vzájemné konflikty mezi členskými zeměmi. Podle mého názoru má tento přínos NATO pro vnější bezpečnost státu zásadní význam. Někdo může namítnout poukazem na problémy vztahů mezi Řeckem a Tureckem, že i mezi spojenekým státy mohou vzniknout problémy. Ale i tento příklad je důkazem, že i tak vážné rozpory mohou být v alianci řešeny a eskalaci problémů (ozbrojenému střetnutí) může být zabráněno.

Při všech úvahách o vnější bezpečnosti se nesmíme bát konstatovat, že v dohledné době 15 - 20 let naší zemi žádné vojenské napadení nehrozí. Z nepochopitelných důvodů jsou takové závěry odmítány. Ale to je přece jeden z největších úspěchů politického vývoje v Evropě, kdy po porážce komunistických režimů vznikla naprosto nová situace. Nikdo si přece nedovede představit, že by v blízké době mohly mezi námi a Německem, Rakouskem, Polskem či Slovenskem vzniknout spory, které by musely být řešeny silou. Nedovedu si ani představit, že by se u nás našli lidé, kteří by byli ochotni takové konfrontace podporovat.

To ale vůbec neznamená, že nemáme mít ozbrojené síly, že nemáme dávat na obranu takovou část HDP jako je obvyklé v západní Evropě. Je však třeba koncipovat vojenskou politiku našeho státu podle potřeb, které odpovídají současné reálné situaci a předpokládanému vývoji situace.

Naše armáda musí být připravena plnit úkoly, které bude mít v rámci povinností vyplývajících pro náš stát z členství v NATO. Bude to především účast našich vojáků na různých mírových operacích Aliance, ale bude to i účast či podíl na celkové odstrašující síle ozbrojených sil NATO, které budou mít značný preventivní význam pro další politický vývoj v Evropě, ale nejen v ní.

Budeme-li hodnotit potřeby armády podle jejích reálných budoucích úkolů, dojdeme nepochybně k závěru, že není žádný příkrý rozpor mezi „velikostní mírovou strukturou armády“ vytvořené na základě ekonomických možností státu, a armádou, jejíž výše rozpočtových nákladů je stanovena podle potřeb armády. Bude se pravděpodobně jednat pouze o rozdíl nákladů v absolutních částkách vyplývající ze stále ještě zaostávajícího hrubého domácího produktu. Předpokládaný růst HDP nám umožní, aby toto zaostávání přidělovaných prostředků se postupně zmenšovalo.

Je zajímavé sledovat, jak se diskuse našich odborníků zatím vyhýbají změnám v názorech na vedení ozbrojeného konfliktu, ke kterým v posledních letech ve světě dochází. Stagnace této diskuse může mít negativní vliv na rozhodování o podobě příští armády a její současnou transformaci.

Mám dojem, že u nás stále ještě převládají představy o vedení války, které se opírají o zkušenosti války, která skončila před padesáti lety. Extrémním projevem těchto názorů byl před několika měsíci veřejně prezentovaný názor o způsobu využití a dobudování pohraničních opevnění.

Současná válka, pokud by k ní došlo, by zřejmě měla naprosto jiný průběh. Ještě před nedávnem nepředstavitelný technický rozvoj dosáhl takové úrovně, že se již nepočítá se

střetnutím masových armád, které by při současné úrovni techniky byly mimořádně ohroženy.

Praktickými důsledky těchto změn v myšlení je snaha o malé armády s moderní, vysoce účinnou výzbrojí. Ustupuje se od armád vytvářených na základě povinné vojenské služby a vytváří se profesionální armáda s malými zálohami. Zálohy mají buď profesionální charakter (viz americká Národní garda), anebo jsou tvořeny bývalými profesionálními vojáky po splnění jejich závazků.

Není možné, abychom nadále přehlíželi, že v současné době již profesionální armádu mají USA, Kanada, Velká Británie, na profesionální armádu rychle přechází Belgie a Nizozemí, a pro profesionální armádu se rozhodla Francie a Španělsko. Poučné je rozhodnutí počtem obyvatel stejně velké Belgie, která vedle svých 40 000 profesionálních vojáků, bude mít pouze 30 000 záloh.

Naše armáda však v rozporu s tímto vývojem snad předpokládá, že bude cvičit stotisícové zálohy, které neodpovídají současným reálným potřebám. I my musíme dojít k závěru, že tímto způsobem dochází k nepřijatelnému plýtvání prostředků.

* * *

Na celé situaci je nejhorší, že je vytvářeno veřejné mínění, jako by neprofesionální armáda a její mohutné zálohy byly stále v zájmu našich občanů. V důsledku tohoto tak rozšířeného názoru se žádný politik neodváží vyslovit jiný názor, anebo má jen velmi málo možností se k němu dopracovat.

Jak daleko je NATO připraveno jít při svém rozšiřování?

Po první vlně rozšíření vyvstane otázka, co se stane s NATO? Nežůstane tím, čím bylo, ale současně se z něho nestane druhá Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (OBSE). V krátkém výhledu bude NATO i s novými třemi členy zaměřeno především na kolektivní ochranu podle článku 5 washingtonské smlouvy, nikoli na kolektivní bezpečnost.

Z rozhovoru s představitelem Úřadu pro ratifikaci rozšíření NATO při ministerstvu zahraničí USA Cameronem Munterem, Právo 16. 3. 1998.

Jak dál v pozemních silách AČR?

(Náměty k rozpracovávání Záměru koncepce pozemních sil AČR)

V jarních měsících 1997 byl na MO ČR rozpracován a posléze vládou ČR také schválen dokument nazvaný **Záměr koncepce pozemních sil AČR**, jenž se stal později objektem pozornosti sdělovacích prostředků především v souvislosti s v něm uvedenými počty tanků a navrhovaným prodejem stovky nejmodernějších tanků AČR Alžírsku. Uvedu některé z otázek kladených a různě komentovaných novináři v uvedené kauze „tanky“, např. (volně vyjádřeno):

- * Na základě čeho, jakých podkladů a kalkulací bylo v průběhu jednoho až dvou měsíců možno značně redukovat počet tanků, do té doby (tj. záměrem koncepce) předpokládaných v organizačních strukturách pozemních sil AČR a vzápětí nabízených k odprodeji, jestliže se mezitím v okolních státech počty obrněné techniky zásadněji nezměnily, přičemž navíc v těchto sousedních státech na rozdíl od AČR nejsou počty techniky snižovány pod limity stanovené dohodami?
- * Proč vlastně bylo účelné (tak výhodné) prodávat právě nejlepší tanky, i když přes relativně nedávno provedenou modernizaci musely být (přestože patřily v AČR mezi ty „lepší“) před vlastním prodejem na základě požadavku zákazníka stejně dále repasovány (upravovány)? Jaký vlastně je či v čem spočíval rozdíl mezi repasí tanku zastaralého a modernějšího, když cenově je to podle vyjádření vedoucích pracovníků VOZ údajně téměř totožné, proč tedy nebylo možno pro zákazníka repasovat (modernizovat) raději starší tanky (výsledný efekt by byl přece stejný), aby armádě zůstaly zachovány alespoň po určitou dobu ty „lepší“?
- * Za jakou částku (v přepočtu na aktuální kurz koruny) byly před lety uvedené tanky pořízeny a modernizovány, za jakou částku měly být prodány a kolik by stála následná (nezbytná) modernizace těch tanků, jež by pozemním silám AČR zůstaly - tzn. jaký by byl v souhrnu celkový efekt uvedeného obchodu (tj. byl by stejně „výhodný“ jako v případě výměny stíhaček za polské vrtulníky)?

Tyto otázky bych doplnil o některé další, jejichž zodpovězení by mne (a domnívám se, že asi nejen mne) velmi zajímalo, např.:

- Na základě jakých kalkulací a předpokladů vůbec byly stanoveny počty tanků uvedené v záměru koncepce pozemních sil AČR?
- Nebylo důvodem a cílem uvažovaného prodeje tanků především a pouze získání finančních prostředků, umožňujících nakoupit pro vzdušné síly letouny L-129 (jako náhradu za vyměněné MiG-29), a tak alespoň zčásti vyřešit problém získání techniky potřebné pro zajištění udržovacího výcviku pilotů a nalétání alespoň minimálního počtu hodin leteckým personálem? Byly při tomto dalším „obchodu století AČR“ (kromě již zmíněné výměny letecké techniky do této kategorie osobně řadím především centrální zásobování AČR potravinami a teplem, výběrové řízení na dodavatele štábního informačního systému a připravované záměry na nákup letecké techniky, tj. nadzvukové

stíhací letouny) brány v úvahu jeho možné důsledky pro pozemní síly AČR a jejich současnou či budoucí výzbroj nebo se opět vycházelo z tezí „vždyť přece nejbližších deset let státu žádné nebezpečí agrese nehrozí“ či „zalátáme jednu díru“ (ve vzdušných silách) bez ohledu na vznik další (pro změnu v pozemních silách AČR)?

- Pro jaký typ ohrožení státu, jaký způsob vedení konfliktu a na jakou dobu vedení bojové činnosti (vzhledem k možným či očekávaným ztrátám bojové techniky v jeho průběhu a možnostem ekonomiky státu je průběžně uhrazovat) postačují počty tanků uvažované v stávajícím i pro uvedený obchod modifikovaném záměru koncepcí?
- Do jaké míry byly změny prováděné v dislokaci a organizačních strukturách pozemního vojska už od počátku roku 1997 opodstatněny pouze ekonomickými důvody (tj. úsporou finančních prostředků snížením počtu posádek a s ním spojenou kumulací vojsk i techniky) i za cenu zvýšení jejich případné zranitelnosti, značného prodloužení mobilizačních lhůt atd., a do jaké míry respektují tyto změny požadavky obranyschopnosti státu vzhledem k rozdílnému charakteru a míře nebezpečnosti (závažnosti) různých typů ohrožení státu?
- Na základě čeho bylo zahájeno provádění uvedených organizačních a dislokačních změn v podstatě ještě před schválením záměru koncepce vládou, proč tedy vlastně byl záměr koncepce předkládán ke schválení vládě už nebo až v době své faktické realizace? Atd. atd.

Jestliže se totiž pokouším nalézt na uvedené otázky či problémy odpověď alespoň sám pro sebe, docházím k značně problematickým závěrům a konstatováním, rozcházejícím se s těmi oficiálními či publikovanými v denním či odborném vojenském tisku, což bych se chtěl pokusit dále dokumentovat a objasnit.

V září 1997 vznikl pracovní tým k řešení vědeckého úkolu „PERSONÁL“ (řízení vojenského personálu v nových organizačních podmínkách), jehož zadavatelem je odbor personalistiky a vzdělávání MO ČR. Při zahájení práce jsem si na základě zadání, stanoveného cíle řešení a požadavků zadavatele vědeckého úkolu vymezil dále uvedené základní, a podle mého názoru **zásadní teze a východiska**, logicky na sebe navazující, které je nutno při řešení stanoveného problému, tak jak je zadán, respektovat:

■ **Organizační struktury AČR**, jejich dislokace a struktura jejich personálního naplnění (z hlediska jednotlivých kategorií personálu - vojáci z povolání, v další službě, občanskí zaměstnanci nebo důstojníci, praporčíci, poddůstojníci, vojíni, případně i podle struktury a poměrného zastoupení jednotlivých hodnot) musí vycházet z určení AČR.

■ **AČR je mocenským orgánem státu**, určeným k eliminaci některých druhů rizik ohrožujících bezpečnost státu, zejména pak vojenských (úloha a úkoly AČR jsou v této souvislosti vymezeny především v následujících dvou dokumentech:

- **Vojenská strategie ČR (1995):** „ČR a její armáda musí být připravena čelit vojenskému napadení jakkoli silným protivníkem z kteréhokoli směru a za jakýchkoli podmínek zahájení a vedení války s využitím všech možností mezinárodních bezpečnostních struktur a spojenců“ (VR 2/95, s. 5).
- **Národní obranná strategie ČR (1997):** „AČR je určena k obraně státu proti vnějšímu vojenskému napadení, k plnění úkolů udržení či nastolení míru a

k obraně ve smyslu závazků, které pro ČR vyplývají z Charty OSN a mezinárodních smluv. Dále je určena k eliminaci nevojenských a smíšených ohrožení, která pro jejich rozsah nemohou likvidovat k tomu určené orgány. AČR musí být schopna úspěšně plnit úkoly obrany státu v celém rozsahu, a to jak samostatně vlastními silami, tak i ve spolupráci s ozbrojenými silami případných spojenců. *V závislosti na ekonomických možnostech státu a omezeních, která stanovuje vláda pro rezort MO, musí AČR disponovat takovými počty vojenských profesionálů a vojáků v základní službě vybavených potřebnou technikou a z hlediska logistiky zabezpečených na takové úrovni, aby na základě těchto počtů bylo možno věcně a úspěšně mobilizačně naplnit válečné počty a aktivní účastí do důsledku splnit posláním AČR při řešení krizových situací, které jí ukládá zákon.* (VR 2/97, s. 8). Uvedeným zákonem je v současné době chápán především Branný zákon a zákon o Armádě ČR č. 15/93 Sb.

■ **Nevojenská rizika**, na jejichž eliminaci se může AČR v duchu výše uvedeného spolupodílet, mohou být:

- *Přírodní povahy* - vznikají nezávisle na vůli a vědomí lidí (havárie, pohromy, katastrofy, epidemie ap.).
- *Sociální povahy* - jsou vyvolány vědomou činností lidí (terorismus, masová migrace ap.), k jejichž eliminaci jsou určeny bezpečnostní systémy státu, mezi něž patří především Integrovaný záchranný systém (IZS), jehož garantem činnosti je MV ČR a Policie ČR, jejímž garantem činnosti je také MV ČR, a k jejichž podpoře může AČR v případě potřeby vyčleňovat k tomu určené (vhodné) síly a prostředky ze své (mírové) organizační struktury.

■ **Vojenská rizika** lze v zásadě rozlišit podle rozsahu na:

- *Globální konflikt* - zahrnuje větší počet států a větší část povrchu Země.
- *Regionální konflikt* - účastníky je několik států na území jednoho nebo několika z nich.
- *Lokální konflikt* - účastníky jsou pouze dva státy a odehrává se pouze na jejich území, k jejichž případné eliminaci je určen obranný systém státu, jehož podstatnou část tvoří AČR (garantem její činnosti je MO ČR) a v jejíž prospěch ve vyhlášeném válečném stavu státu působí všechny jeho aktivované systémy včetně výše uvedených bezpečnostních (tj. integrovaného záchranného systému a Policie ČR). Přitom z hlediska reálné síly státu a armády je AČR schopna reálně působit a plnit požadované úkoly a cíle v podstatě pouze v případě účasti v lokálním konfliktu (v ostatních typech konfliktů budou její úloha a možnosti značně ovlivněny jak silami působícími na straně případných spojenců, tak především silou a charakterem působení případného nepřítele).

■ **Obranný systém (systém obrany) státu** (zahrnující mj. i AČR) musí být „konstruován“ (připraven) „pro nejnepríznivější situaci“ (viz Pezl, VR 3/97, s. 38 - bohužel tato „nejnepríznivější situace“ ale není v uvedeném článku jeho autorem blíže specifikována).

■ **Nejnepríznivější situaci** lze podle mého názoru vymezit následujícím způsobem:

- *Z hlediska nevojenských rizik* je nejnejpříznivější situací především katastrofa (pohroma, havárie ap.) přírodní povahy, vyvolaná neočekávaně působením přírodních sil,

K eliminaci následků přírodních katastrof, průmyslových havárií ap. je proto nutno mít k dispozici odpovídajícím způsobem připravené a technicky vybavené síly a prostředky schopné v ohrožených prostorech co nejdříve zasáhnout a případné následky minimalizovat (především z hlediska zachrany životů lidí, minimalizace škod, omezení důsledků na životní prostředí ap.). Tzn., že síly schopné takového zásahu by měly být rozmístěny buď nerovnoměrně po území státu (na základě vyhodnocení prostorů ohrožených takovou událostí) nebo rovnoměrně tak, aby byly schopny zasáhnout kdekoli co nejdříve.

- *Z hlediska vojenských rizik* je jí především lokální konflikt, zahájený překvapivým napadením s pravděpodobným cílem případného agresora ovládnout část území státu (přičemž důvody tohoto napadení či agrese mohou být různé). Pojem „překvapivost, překvapení“ v této souvislosti znamená zahájit určité aktivity dříve než má obránce k dispozici všechny síly určené k její eliminaci!

K eliminaci tohoto cíle agrese (lokálního konfliktu) je nutno mít k dispozici síly a prostředky schopné zasáhnout od samého začátku agrese, tj. co nejdříve od zahájení vojenských akcí, a minimalizovat tak případný územní zisk agresora. V této souvislosti je (bylo by) nutno vyhodnotit především časové a prostorové možnosti případného útočníka usilujícího o dosažení překvapení, mj. možné způsoby překročení státní hranice (SH) silami rychlého nasazení, případně silami speciálního určení případného agresora a jejich možné tempo postupu po překročení SH, vzhledem k časovým možnostem zásahu sil brigády rychlého nasazení do takto ohrožených či napadených prostorů u SH.

Organizační struktura AČR a její mírová dislokace by proto měla či spíše musí vzhledem k výše uvedeným tezím a s nimi souvisejícími problémy umožnit:

- **Podpořit činnost IZS a Policie ČR v případě jejich aktivace při náhlé realizaci (vzniku) nevojenského ohrožení značného rozsahu** (živelní pohroma, katastrofa, havárie, masová migrace obyvatelstva z území sousedních států ap., např. průběh cvičení Hexagrand 97 a relativně rychlý nárůst potřeby zmobilizovat řádově tisíců nepředurčených příslušníků záloh k posílení Policie ČR či relativně velmi rychlý zásah příslušníků útvaru CO z Bučovic při zřícení domu v říjnu 1997 na náměstí Svobody v Brně). Dislokace, typ mírově naplněných útvarů pozemních sil AČR (převážně mechanizované, a pouze minimálně naplněné jiné druhy vojsk, např. ženijní vojsko) umožňují splnit uvedený požadavek pouze v poměrně značně omezeném rozsahu.
- **Pružně reagovat i na případné překvapivé napadení území státu, a tím i minimalizovat možné územní zisky agresora, které mohou být hlavním cílem provedení vlastní agrese jako předpoklad vytvoření výhodných podmínek pro zahájení následných, a na základě zkušeností i značně vleklých jednání mezinárodních orgánů a institucí včetně Mezinárodního soudního dvora v Haagu (jde např. o rozdělení Kyperské republiky, trvající od r. 1978). Splňuje tento požadavek např. dislokace a akceschopnost útvarů 4. brn a dalších útvarů pozemních sil AČR?**
- **Reagovat na možný charakter případného lokálního konfliktu** (v uvedené souvislosti jde především o značnou diskutabilnost současného chápání jediné možné varianty zahájení konfliktu, tj. „po období příprav a masovým nasazením zmobilizovaných armád“, což je mj. i ve značném rozporu s názory západních aj. vojenských odborníků (články ve Sborníku VA, řada A č. 1 a 2/96, 1 a 2/97, ve Voj.

rozhladech ročníků 96 a 97, Informační zprávy ÚOS AČR v roce 1996, viz odkazy na literaturu v závěru článku).

Vzhledem k rozdílné úloze a možnostem pozemního vojska a vojska územní obrany (VÚO) při obraně státu a odražení případné agrese a faktické nenahraditelnosti pozemního vojska (vzhledem k nemožnosti ekonomiky státu v reálném čase, tj. době trvání konfliktu, zajistit svůj přechod na válečnou výrobu a uspokojit potřeby ozbrojených sil při uhrazování jejich možných ztrát, zejména u obrněné techniky (tanků, BVP, samohybných děl ap.) je nutno přehodnotit stávající názory na mírovou naplněnost a dislokaci uvedených složek pozemních sil AČR. Proto z uvedených konstatování pak vyplývají (lze vyvodit) základní teze pro návrh organizační struktury a dislokace sil a prostředků pozemních sil AČR:

■ **Vojsko územní obrany.** U vojska územní obrany jako účelné (či spíše dokonce nutné a současně pravděpodobně i ekonomicky výhodnější) se jeví **mít k dispozici regionálně a diferencovaně** (z hlediska prostorů ohrožených jak nevojenským, tak případně i vojenským ohrožením státu) **rozmístěné prapory územní obrany** (např. přibližně na území bývalých krajů či v souladu s novým státoprávním uspořádáním, zejména pak v příhraničních prostorech státu), tj. zhruba 8 až 14 praporů územní obrany v následující možné mírové organizační struktuře, tzn. v každém:

- velitelství a štáb,
- tři až čtyři roty územní obrany, z toho
- dvě (až tři) mírově naplněné vojáků základní služby (postupně po nástupních termínech v zájmu vytvoření podmínek pro jejich co největší akceschopnost v kteroukoli dobu výcvikového roku),
- jedna mírově naplněná pouze velitelským sborem a v průběhu roku doplňovaná vojáků v záloze (předurčenými pro jednotky územní obrany) povolávanými po ucelených turnusech (tj. pokud možno organických celcích - četách a rotách - včetně jejich předurčených velitelů), což by umožnilo jak obnovovat novodobost výcviku příslušníků záloh, tak i současně průběžně udržovat jejich stmelenost na přijatelné úrovni a zkrátit tak dobu případného bojového stmelení malých jednotek,
- čtyři (roty) druhů vojsk, zabezpečení velení, logistiky ap. tak, aby uvedené prapory územní obrany byly schopné v případě potřeby a nasazení schopné v podstatě okamžité a samostatné činnosti, a to po dobu tří až pěti dnů.

Při počtech okolo 300 - 400 příslušníků každého z praporů jde tedy celkem zhruba o 2400 až 5600 tabulkových míst pro vojáků základní služby a z povolání (v další službě) z počtů tvořících (vyčleněných pro) pozemní síly AČR. K uvedeným počtům je nutno navíc připočítat počty příslušníků stávajících velitelství územní obrany (v krajích) včetně jim podřízených mobilizačních základů, místních vojenských správ a strážních jednotek podle konkrétní dislokace a potřeb dané části teritoria. Jejich celkový počet si vzhledem k mně dostupným informacím neodvážuji odhadovat (u těchto organizačních celků tvoří jejich značnou část funkcí občanští zaměstnanci).

Zdůvodnění: Uvedená „kombinovaná“ struktura (jednotky VÚO naplněné vojáků základní služby a vojáků v záloze) umožňuje:

- provádět výcvik zaměřený na dosažení připravenosti jednotek a útvarů VÚO jak pro plnění specifických úkolů při obraně daného teritoria (i s přihlédnutím k zvláštnostem charakteru terénu v něm - horský, zalesněný, rovinatý, zastavěný ap.), tak i pro velmi

rychlé plnění úkolů v podmínkách nevojenského ohrožení státu přírodního charakteru (poskytování pomoci obyvatelstvu o oblastech postižených katastrofou) nebo sociálního charakteru (uzávěra státní hranice, příjem a třídění uprchlíků atd.),

- mít k dispozici v podstatě skutečně podle reálné potřeby rozmístěné síly a prostředky umožňující jejich relativně rychlé použití v případě nutnosti, případně i rychlý nárůst sil jejich přesunem z nezasažených regionů nebo povoláním záloh z daného regionu,
- udržovat (mít k dispozici) ubytovací prostory pro příslušníky armády povolávané např. v případě vyhlášení nouzového stavu (např. povodně či Hexagrad 97, kdy podle stávající legislativy ještě nelze využít připravené dekrety na objekty) atd.

Nově zaváděný pojem „pozemní vojsko“ se jeví v návaznosti na „pozemní síly“ a „vojsko územní obrany“ (působící mimochodem také především na zemském povrchu) jako nedomyšlený, zbytečně komplikující pojmový aparát, a navíc nevystihující podstatné odlišnosti „pozemního vojska“, „pozemních sil“ a „vojska územní obrany“, na rozdíl od ještě v nedávné minulosti používaného pojmu „polní vojsko“ pro současné „pozemní vojsko“ (přičemž komplikace mohou nastat i při překladu uvedených pojmů do angličtiny či němčiny vzhledem k v těchto jazycích zažitě odborné vojenské terminologii).

■ **Polní či pozemní vojsko.** V souvislosti se záměrem koncepce zde zachovat brigádu rychlého nasazení s třemi až čtyřmi mírově naplněnými prapory, tj. mechanizovanými, výsadečnými, případně i tankovým ap. (na rozdíl od stávajících jednotypových „mechanizované tankových“) s dalšími útvary druhů vojsk, zabezpečení velení, logistiky ap. v následné (obecné) struktuře praporů:

- velitelství a štáb,
- tři až čtyři roty (pokud možno jednoho typu v rámci každého praporu), z toho
- dvě až tři roty mírově naplněné vojáky základní služby (postupně po nástupních termínech v zájmu vytvoření podmínek pro jejich co největší akceschopnost v kteroukoli dobu výcvikového roku),
- jedna rota (až dvě roty) mírově naplněná pouze velitelským sborem a v průběhu roku doplňovaná vojáky v záloze (předurčenými pro mechanizované jednotky) povolávanými opět po ucelených turnusech (tj. pokud možno organických celcích - četách a rotách - včetně jejich předurčených velitelů),
- čtyři (roty) druhů vojsk, zabezpečení velení, logistiky ap. tak, aby prapory byly schopné okamžité a samostatné činnosti po dobu tří až pěti dnů.

V závislosti na vnitřní organizační struktuře brigády, jednotlivých praporů a jejich dalších jednotek a útvarů by mohlo jít celkem o asi 2000 až 3000 tabulkových míst pro vojáky základní služby a z povolání (v další službě) z počtu tvořících (vyčleněných pro) pozemní síly AČR.

Zdůvodnění: Uvedená „kombinovaná“ struktura pozemních sil (tj. mírově naplnění vybraných útvarů jak pozemního vojska, tak i VÚO) umožňuje:

- při celkově limitovaných počtech pozemních sil mít k dispozici akceschopnou sílu a současně zajistit průběžně prováděný výcvik záloh v odbornostech nezbytných pro mechanizované vojsko, které nelze cvičit u útvarů vojska územní obrany,

- ušetřit hlavní síly (tj. pozemní vojsko) AČR pro skutečně vážnou situaci, související s vojenským ohrožením (těžiště případné činnosti v příhraničních prostorech leží od počátku na silách a prostředcích VÚO),
- ušetřit i náklady na výcvik (výcvik jednotek VÚO s „lehčí“ technikou a výzbrojí je podstatně méně (finančně) náročný než výcvik s bojovou technikou mechanizovaných útvarů („polního“ vojska). Navíc budou (mohou být) vojáci základní služby (VZS) v jejím průběhu cvičeni u toho druhu vojska, k němuž by byli po jejím skončení předurčení (v současné době jsou v podstatě téměř všichni VZS předurčení k pozemním silám víceméně zbytečně cvičeni u mechanizovaných útvarů a-jednotek, přestože značná část z nich bude později (v případě potřeby) povolávána k jednotkám a útvarům VÚO, kde svou „odbornost“ (osádka tanku, osádka BVP ap.) nevyužijí, přičemž navíc je nutno kalkulovat v plánech rozvinutí vojsk s neúměrně dlouhými lhůtami jejich bojového stmelení, předcházejícími jejich případnému nasazení.

Jinou variantou uvedeného návrhu může být, mít např. tři až čtyři prapory brn na „plných“ tabulkových počtech vojáků v činné službě (VZP, VDS, VZS) a jeden (až dva) prapory rámcované (tj. v podstatě pouze s velitelským sborem) pro výcvik záloh mechanizovaného vojska, dislokované u některých z uvažovaných mobilizačně výcvikových základů pozemních sil („polního“ vojska).

Výcvik vojáků v záloze, povolávaných po ucelených turnusech (tj. pokud možno organických celcích - četách a rotách včetně jejich předurčených velitelů) by umožnil jak obnovovat novodobost výcviku příslušníků záloh, tak i současně průběžně udržovat jejich stmelenost na přijatelné úrovni a zkrátit tak dobu případného bojového stmelení. Přitom podobný systém výcviku záloh je již delší dobu uplatňován např. i v útvarcích Bundeswehru (BW), jak mj. vyplynulo z besed se studenty FA BW v Hamburku při její návštěvě příslušníky VA Brno a VAK GŠ v říjnu 1997, takže se mj. naskytá otázka - jakým způsobem a jaké že vlastně zkušenosti vospělých armád jsou v AČR přebírány a uplatňovány?

Je zřejmě asi diskutabilní (vzhledem k současnému stavu reorganizace a redislokace pozemních sil) uvedený návrh uvádět v život, a proto si v tomto směru nedělám žádné iluze. Na druhé straně se ale domnívám, že je nutno (není-li už bohužel skoro pozdě) o uvedené problematice podstatně šířeji a hlouběji (než tomu bylo až dosud) diskutovat, protože je snad ještě čas zachovat pro AČR, a tím i pro stát alespoň některé armádou opouštěných objektů, jimž hrozí buď devastace (v důsledku jejich vyklizení a nevyužívání) či předání „za hubičku“, byť i orgánům státní správy (mají-li o takovéto objekty vůbec zájem a jsou-li schopny je smysluplně upravit a využívat, např. televizní šot o problémech spojených s předáváním a využitelností břeclavských kasáren). K nucené evakuaci či ubytovávání obyvatelstva či emigrantů, případně k ubytování povolávaných záloh, nemusí totiž dojít pouze v letních měsících, kdy jsou volné školy, jako tomu bylo při povodních v létě 1997, ale také i v zimě, kdy by bylo např. velmi obtížné budovat a využívat např. stanové tábory.

Na závěr svého článku bych si dovolil připojit ještě jedno, zamyšlení či vyjádření osobního stanoviska.

V posledních letech mi v této souvislosti nejvíce vadí, že v zájmu podpory určitého stanoviska, tzn. ne odborného rozhodnutí, se u nás už zase několik let (stejně jako v minulosti) některá fakta vědomě zamlčují a některá zase pro změnu zveličují jen proto, aby bylo dosaženo požadovaného efektu.

Někdy se zapomíná, že nelze např. hovořit o nestrannosti nebo objektivnosti tehdy, není-li dáno slovo či nejsou-li poskytnuta stejná práva všem. Vystupovali-li např. počátkem letošního roku s citovou, emocionální argumentací v prospěch NATO ve sdělovacích prostředcích umělci a jiné osobnosti místo věcné politické, ekonomické a vojenské argumentace politiků, ekonomů a vojáků, tzn. odborníků, pak i na mne takováto propaganda působila spíše kontraproduktivně a vyvolávala spíše pochybnosti a otázky - proč mne takto oslovují tito, a ne ti k tomu povolání. Proč je mi sdělováno pouze „toto“, když s danou záležitostí souvisí „to i ono“.

Pak se nelze divit, že asi většina příslušníků armády, mne nevyjímaje, má z rozporu mezi tím, jak je stav armády hodnocen na veřejnosti a jak ho vidí dnes a denně vlastními očima, (slovy prezidenta republiky) blbou náladu. Ještě že jsem nenapravitelný snílek a optimista, jak mi už dávno před lety řekl jeden můj kolega.

Literatura:

- * Blažek, V.: Teritoriální vojsko - přehled zahraničních dokumentů. Ústav obranných studií AČR, Praha, AI 21/96.
- * Fiedler, J.: K bezpečnostní situaci v Evropě. Ústav obranných studií AČR, Praha, AI 18/96.
- * Florián, J.: Pohledy na optimalizaci armády, VR 2/96.
- * Kasprowicz, T.: Řízení změn a rozvoje vojenské organizace, VR 3/97.
- * Masničák, J.: Síly speciálního určení, část 1. Předurčení, úkoly a účel sil speciálního určení. Sborník VA v Brně, řada A, 2/96.
- * Masničák, J.: Výcvik a podmínky zasazení sil speciálního určení. Sborník VA v Brně, řada A, 1/97.
- * Masničák, J.: Způsoby a formy vedení nekonvenčních operací silami speciálního určení. Sborník VA v Brně, řada A, 2/97.
- * Nozko, K.: Funkčnost polského obranného systému, VR 2/97.
- * Olszewski, R.: Vojenské odstrašování, VR 3/96.
- * Pezl, K.: Řízení a velení při obraně státu, VR 3/97.
- * Rich, D.: Elitní jednotky a jednotky elity ve Francii, VR 6/95.
- * Scibiorek, Z., Kaczmarek, W.: Možná vize příštího konfliktu, VR 5/96.
- * Sullivan, R.G.: Vize budoucnosti, VR 6/95.
- * Zákravský, J.: Transformace pozemního vojska USA na sílu 21. století. Ústav obranných studií AČR, Praha, AI 25/96.
- * Zákravský, J.: Výstroj a výzbroj vojáka 21. století. Ústav obranných studií AČR, Praha, AI 12/95.
- * Vojska teritoriální obrany - budoucnost polské armády, VR 3/95.

Evropa 21. století (Podvědomá obava z konfliktu)

Mnozí střízlivě uvažující lidé mají v podvědomí již dnes neurčité tušení budoucího vojenského ohrožení, kterému se nevyhneme. Stejně nejasný pocit měli někteří lidé počátkem třicátých let, kdy ještě hitlerovský fenomén byl v pozici nejasného ohrožení dnes zažívaného z islámského fundamentalismu (proti němuž je odpor i v řadách islámského duchovenstva a inteligence) a nejasných expanzivních tendencí probouzejících se mocností. Když jsem se zabýval pocity těchto lidí, shledal jsem v jejich nezřetelných obavách určité jednotící hledisko - jakýsi archetypální obraz ohrožení. Není těžké jej popsat.

Považují český prostor za nešťastné místo. Čechy - střed Evropy - je křížovatkou nejrůznějších vpádů a tlaků. Navzdory veškerým obětem a všemu hrdinství jsme dějinami odsouzeni k porážkám pro svou geografickou i faktickou malost. Vstup do NATO je proto pozitivním uklidňujícím prvkem. Ale zároveň lidé pociťují znatelný odchod evropských států (v rámci celého světa) do mocenského stínu a ekonomické průměrnosti.

Do popředí se dostává Asie a USA bojuje o udržení se na výsluní. S tím je spojen pocit oslabení Evropy a vnímání tohoto prostoru jako budoucí kořisti, která se musí ubránit. Předpokládají, že Evropa se ocitne v 21. století v globální politické krizi a armády budou po určitou dobu hrát stejně důležitou a osudovou roli jako v roce 1938 nebo 1945 ...

Osudový okamžik

Kdy může v 21. století dojít k zatažení Evropanů do rozsáhlejšího konfliktu? Z politicko - ekonomického hlediska lze o možném ohrožení mluvit až po roce 2010, resp. kolem roku 2015. K prvním problémům sice může dojít během následujících čtyř až pěti let, a to především v oblasti muslimských států (od Černého moře, přes Balkán do Středomoří), ale sporné je zda by byla k dispozici síla, která by mohla tak brzy dosavadní západoevropský poklid narušit (pokud si odmyslíme nepřijemnosti s terorismem).

Strašíme-li rokem 2015 jako s mezníkem geopolitické krize, skutečný čas krize může oscilovat kolem tohoto data s chybou několika let. Na scéně se objeví opět skutečné velmoci a bude otázkou, zda USA zůstanou jedinou supervelmocí. Časové období do propuknutí globální krize lze rozdělit na čtyři období:

- ① období konsolidace - končí rokem 2000,
- ② období integrace - s rokem 2005 budou již zřetelné obrysy dalšího vývoje jednotlivých států z hlediska politického i vojenského,
- ③ čas dlouhodobých programů - od roku 2005 plynule až k imaginárnímu období střetu v roce 2015,
- ④ příprava na krizi - současně s třetím obdobím se po roce 2010 začne definitivně mocensky formovat profil jednotlivých velmocí. Jejich politici a obyvatelstvo si budou uvědomovat svou vzrůstající sílu a vznášet (z jejich pohledu) oprávněné požadavky a připravovat se na převzetí dominantní role ve svém regionu.

Pokud období konsolidace skončí s rokem 2000, je to jen shodou čísel. K velkým proměnám na politické scéně došlo kolem roku 1989 - 1990 a rok 2000 završí deset let od okamžiku, kdy se učíme nové světové realitě. Deset let je nejmenší časovou periodou přivyknání novému, aby se stalo všední zkušeností.

S rokem 2000 vlastně teprve bude dotvářen politický a ekonomický základ dalšího rozvoje východoevropských zemí v novém podmínkách. Bude to také jen rok po našem přijetí do NATO (1999). **Přijetí do Aliance bude spíše aktem důvěry pro budoucnost, než důsledkem současné schopnosti být v Alianci rovnocennými partnery. Armády východní Evropy byly od roku 1990 do poloviny devadesátých let clevědomě svými vládami zanedbávány, protože neexistovalo reálné ohrožení a při redukci výzbroje a početního stavu armády vznikla i iluze možnosti podstatného snížení vojenských rozpočtů. Počítá se, že k nebezpečí většího konfliktu na hranicích Evropy nedojde před rokem 2005.**

Proto do konce století je akceschopnost východoevropských armád a civilní obrany (ochrany) omezená. Nejedná se ale jen o problém východoevropských států.

V březnu 1997 se německým parlamentem rozeslo, že armádě chybějí ve značném rozsahu náhradní díly a v některých jednotkách je proto více než polovina vozidel nepojízdných. Uvedla to pro list Bild Zeitung poslankyně za Křesťanskodemokratickou unii (CDU) Claire Marienfeldová s odvoláním na výroční zprávu branného výboru Spolkového sněmu. Vojáci podle branného výboru musejí někdy nahrazovat některé součástky náhradními díly z jiných vozidel, a tuto praktiku označila za kanibalismus. Odvedenci procházejí výcvikem na vozidlech pocházejících někdy až ze šedesátých let a místo chybějící cvičné munice se občas používají silvestrovské rakety. Jeden plukovník konstatoval, že jeho instruktážní tým má k dispozici jen jeden dalekohled.

Integrace

S rokem 2005 budou již zřetelné obrysy dalšího vývoje potenciálních mocností. A bude to také období posilování svazků Ruska s okolními státy v rámci SNS. Rusko, až postupně opět zesílí, bude nuceno udržet jistou východní dobu NATO, aby zvládlo proměnlivé poměry (a tím i nebezpečí) v blízkém sousedství, protože islámský fundamentalismus, ambice některých asijských států a narůstající vliv Číny, to vše bude bez východní aliance, kterou by se měl stát Svaz nezávislých států (SNS), obtížně zvládnutelné.

Vyspělé státy dokončí pokročilé projekty a zahájí sériovou výrobu nových typů zbraní určených pro 21. století. Např. v roce 2004 se očekává v USA vzlet nového víceúčelového bojového letounu JSF, který má nahradit dosavadní F-16, A/F-18 a kolmo startující AV-8 (americká verze britských harrierů) a v Británii kromě harrierů by měly nahradit i stárnoucí stíhací bombardéry zn. Tornado. První sériový stroj má vzlétnout v roce 2007 a od té chvíle se rozběhne výroba pro americké a britské síly a možná i pro Norsko, které také zvažuje nákup těchto letounů.

Do roku 2004 by měla mít ČR 72 podzvukových, ale výkonných bojových letounů L-159 a bude rozhodnuto o novém nadzvukovém stíhacím bombardéru pro naše letectvo. V Polsku se plánuje posílení armády podle obdobného schématu. K roku 2003 by měly být uváděny do výzbroje také nejmodernější čínské stíhací bombardéry F-10 - a tak lze pokračovat do nekonečna ... Všechny vyspělejší a mocensky orientované státy se připravují na možnost střetů v 21. století.

Období přípravy na krizi

Zhruba od roku 2010 budeme moci sledovat postupné zvyšování tlaků regionálních mocností na okolí a znovu se nastolí otázka definic zájmových sfér. Příchod této krize nebude zpočátku zřetelný, nevybočí z obecného rámce nervozity, obdobné dnešní: např. indicko-pákistánské přestřelky na hranicích, palestinsko-izraelská krize, řecko-turecké napětí kolem sporného ostrova a rozdělení Kypru, odmítání zásahů do vnitřních záležitostí Číny jinými státy, iránská nevráživost a vyhrožování fundamentalistických sil vůči západním státům atp. Některé z obdobných situací se mohou stát rozbuškami krizí.

Lidé si budou zvykat na „určitou nervozitu“ a zvýší se postupně zbrojní výroba. Již dnes hledají západní státy prostředky na zvýšení svého vojenského potenciálu bez nutnosti zvýšit vojenský rozpočet, což je (pro rok 2015) naléhavý signál z daleké minulosti (roku 1997).

Ne náhodou Pentagon také přehodnocuje obrannou strategii Spojených států. Sníží stav svých jednotek o 110 000 mužů a počet válečných lodí o 35. Snížen bude také počet letadel. Cílem opatření je ušetřit ročně 15 miliard dolarů, které se použijí na modernizaci armády. Americká vláda počítá na rok 1998 s rozpočtem 250 miliard dolarů, který by měl zůstat stejný do začátku příštího století. Americká armáda má přes 1,6 milionu aktivních vojáků. V dobách studené války v roce 1984 to bylo 2,2 milionu vojáků. USA počítají s větší operativností svých jednotek a schopností vést úspěšně dva vojenské konflikty v různých částech světa současně. To ale vyžaduje investice do nejmodernějších komunikačních a zbraňových systémů.

Konflikty dosud vždy vznikaly příliš lehce. Vlastně nikdy nezačaly, protože jak uvedl německý vojenský klasik Carl von Clausewitz, jsou jen pokračováním politiky jinými prostředky. Napětí a politicky složité vztahy přecházely do válečných aktů nenápadně, plynule. Lidé si na zvyšující se napětí zvykli jako na součást doby.

Mocnosti zítřka

Po roku 2010 si podrží USA status supervelmoci, Rusko zesílí ve vojenské oblasti, vzpamatuje se i ekonomicky a bude schopno si své hranice ubránit. Japonsko udrží intenzitu svého zbrojení na druhé až třetí příčce ve světě, takže jeho obranyschopnost bez závislosti na USA se zvýší, byť se nestane definitivní. Korea, která se vzpamatuje z prokletí, kterým pro ni bylo sjednocení s vychrtlou Severní Koreou, se stane nejagresivnějším ekonomickým tygrem, který si bude tvrdě vynucovat svou ekonomickou s poluúčast na výrobě a prodeji výrobků po celém světě. Vojensky bude Korea jen regionální mocností.

Indie kvůli vnitřním rozporům pravděpodobně nezesílí ve vojenské oblasti natolik, aby byla schopna tvrdé nezávislé zahraniční politiky. Bude přetrvávat mlčenlivé technologické spiklencevství s Ruskem založené na zachování akceschopnosti proti islámské hrozbě, ale zároveň i vůči Číně. Po ekonomicko-politické stránce však nebude Indie plnohodnotnou mocností.

Složité vnitřní vztahy a patový vztah s Čínou zbrzdí indické ambice. Islámské země budou rozděleny nejméně do dvou zájmových uskupení, z toho ty agresivnější budou země fundamentalisticky zaměřené. Tyto tábory spolu budou více méně spolupracovat, pokud to bude oboustranně výhodné.

Evropa bude kolektivní mocností v rámci EU, resp. NATO. Jednotlivé státy nebudou mít mocensky váhu. Společně se supervelmocí USA bude Evropa schopna zajistit křesťansko-liberální prostor proti vnějšímu útočníkovi.

Dvě aliance

Z hlediska budoucího konfliktu jsem optimista, pokud se týká hypotéz tzv. východního ohrožení, charakterizovaného především ruským fenoménem. V roce 1997 Boris Jelcin dokázal prosadit ukončení patové války v Čečensku a respektovat rozšíření NATO. Byl podepsán ustavující akt o vztazích mezi NATO a Ruskem. V rámci toho se NATO zavázalo, že nebude ve východoevropských zemích skladovat a rozmísťovat jaderné zbraně. To ani nemusí, protože v případě válečné krize není problém letecky dopravit jaderné nálože kamkoli během několika desítek minut až hodin.

Důležité na dokumentu je, že se Rusové snaží zvýšit prestiž Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (OBSE) jako skryté politické protiváhy vůči NATO, protože v rámci OBSE působí i státy, které nejsou členy NATO. V dokumentu bylo uvedeno, že NATO a Rusko napomohou posílení OBSE, včetně dalšího rozvoje její role jako hlavního nástroje preventivní diplomacie, zabraňování konfliktům, řešení krizí, obnově po ukončení konfliktů a regionální bezpečnostní spolupráce, a napomohou také zvýšení její akceschopnosti při provádění těchto úkolů.

OBSE je přesto relativně bezvýznamná, protože nemá vojenskou moc. Důležitější však je, že byla dohodnuta *stálá společná rada NATO a Ruska*. Při narůstání krizových situací může být významným faktorem spolupráce.

Pokud tato rada bude skutečně fungovat, může se po roce 2000 stát orgánem, který bude udržovat východní a západní alianční politiku (SNS a NATO) v harmonii, nutnou jako protiváha islámských společenství. Rusko si bude v takové situaci stále více uvědomovat, že patří spíše do Evropy, než do aliance s Čínou nebo Íránem.

Rusko se může dostat do obdobné pasti jako Evropa. Jeho existence může být (v rámci přerozdělování zájmových sfér) zaměřena na udržování dosavadních hranic a vnitřní kontinuity proti asijským (a specificky islámským) tlakům. NATO se může za této situace stát partnerem v obraně dosavadního statu quo. Obdobně na tom bude i západní aliance.

Opatrní politikové nebyli příliš nadšení z rozšiřování NATO právě kvůli imperiální nervozitě v Rusku a nebezpečí, že by toho mohli využít ruští ultranacionalisté. Ale smlouva s Ruskem může vést při přerozdělování sfér vlivu k opaku - bude zde stálý orgán, ve kterém se v případě krizí mohou stanoviska Ruska a NATO sbližovat bez náhlých, příliš ukvapených konzultací. Činnost stálé společné rady Ruska a Aliance se může stát nakonec i něčím co dnes nelze vůbec docenit - společným plánovacím orgánem pro případ blížící se krize, pokud by hrozilo nebezpečí ohrožení východního i západního prostoru Evropy. Předpokládám, že Rusko svou sílu bude potřebovat po roce 2000 k uhájení starých carských územních zisků, ne k výhrůžnému postoji vůči Západu.

Proti čemu se bránit?

Pokud skutečně dojde kolem roku 2015 ke globální krizi při přerozdělování sfér vlivu, Česká republika by byla zasažena tímto konfliktem jen okrajově. Hrozbou mohou být jen balistické rakety a střely s plochou dráhou letu, v ojedinělých případech snad i průniky letounů protivníka. K vlastním bojovým akcím dojde pravděpodobně mimo teritorium

střední a západní Evropy. Potenciálními oblastmi konfliktů je Asie na ruských a všech čínských hranicích, Pacifik, Střední východ, oblast Středomoří, do jisté míry i Balkán.

Pro ČR to znamená zdůraznit v obranné doktríně především střežení vzdušného prostoru, schopnost obrany proti úderům ze vzduchu a schopnost vypořádat se s teroristickými komandy, případně s polovojenskými skupinami, které by mohly být součástí divokých migračních vln.

V záměrech koncepce výstavby Armády ČR do roku 2000 s výhledem do roku 2005 mezi druhy ohrožení vůči kterým by musela Armáda ČR zasáhnout je uveden jako jeden z faktorů: „Rozsáhlé migrační vlny prostoupené ozbrojenými polovojenskými skupinami a neorganizovanými plenícími tlupami, které není možno kontrolovat a jejichž pronikání na území ČR není Policie ČR schopna zamezit.“ V těchto situacích se předpokládá i využití letectva při různých krizových situacích, včetně využití dopravního či bitevního letectva při zvládání velkých vln uprchlíků.

Děti, které letos nastoupí do základních škol budou kolem roku 2015, obdobně jako generace mladých mužů v roce 1938 a 1939, vystaveny faktu, že se s nimi počítá v nejnejpříjemnější lidské práci: v ozbrojeném konfliktu. Není důvod se domnívat, že lidé po desítkách tisíc let opustí hazardní hru s agresivitou jako šanci kolektivního zisku. Z psychologického hlediska se s budoucími konflikty lidé smířují již dnes.

Zatímco ve východních zemích v letech 1990-92 byla armáda hluboce podceňována jako zbytečný žrout peněz, v roce 1997 zmizely všechny iluze ohledně budoucí bezpečnosti. Vliv na změnu postojů má kriminalita uvnitř státu upozorňující na všudypřítomný prvek agresivity. Dále patová situace v izraelsko-palestinských vztazích a informace z dalších konfliktních oblastí naznačují, že se může stát cokoli.

Omezený konflikt se může rozrůst do nadregionálního až globálního střetu spuštěného na **principu domina**. Podobně jako zdánlivě omezená akce Rakousko-Uherska vůči Srbsku v roce 1914 byla startérem výbuchu existujícího globálního napětí.

Zisk z agrese je dnes již více než pochybný. Nelze však mohutný agresivní útok některé nové mocnosti, na jehož konci má být zisk, úplně vyloučit. Iracionální duševní pochody jsou velmi silnou hybnou pákou nejen v umění, ale i v politice a v jejím nejhorším důsledku - v ozbrojeném útoku. Nesmíme zapomenout, že v roce 1939 zahajoval Hitler válku s armádou, která nebyla schopna bojovat na západní i na polské frontě současně. Japonsko rozpoutalo válku proti spojencům zoufalým útokem na Pearl Harbor, aby na čas ochromilo americkou tichomořskou flotilu. Tvůrce tohoto odvážného plánu, vrchní velitel japonského námořnictva admirál Jamamoto, přitom oficiálně upozornil, že Japonsko válku prohraje se všemi důsledky.

Z tohoto pohledu, s nástupem dalších mocností na scénu světa, je rozsáhlý konflikt kolem roku 2015, pravděpodobný. Lidé hrozbu podvědomě cítí již dnes. Na přezbrojení naší armády pro úkoly 21. století nám zbývá zhruba dvanáct let ...

Globální bezpečnost - optimalizace mezinárodních vztahů (Úkoly pro 21. století)

Uvedený článek navazuje na Strategii řízení společnosti a armády z hlediska politiky a vědeckého rozvoje pro 21. století, zveřejněného ve VR 1/98.

* * *

Globální řízení bezpečnosti a optimalizace mezinárodních vztahů jsou cíle mezinárodní politiky 21. století. Tuto vizi podporuje konkrétní výslednice vývoje společnosti za podpory vědeckotechnického rozvoje, a to znásobením sil kladných i záporných v nových, před tím nebyvalých podmínkách z hlediska četnosti obyvatel na jedné straně, globálních vztahů a omezujících podmínek přírody na druhé straně. To vyvolává **potřebu nové kvality řízení věcí veřejných a aplikaci této kvality do vojenských věd a vojenské praxe**. Jednu z cest k tomuto cíli naznačuje tento článek.

Politologie objevuje objektivnější a efektivnější cesty k řízení věcí veřejných. Ale i přes toto poznání v **praktické politice** převažuje metoda pokus - omyl. Politika pro 21. století by měla být postavena na modelu politického chování, konkretizovaného soustavou modelů a principů s možností poznat rozpornosti uvedených principů. **Tedy na systémovém pojetí politiky.**

Objevení podstaty a možnosti řešení této rozpornosti je založeno na zhodnocování a vážení obsahu těchto principů. To se stává základem politického rozhodování, které šetří čas i peníze.

Podíváme-li se na náš problém z „poschodového domu“ a dáme-li praktické politice stejné šance jako systémovému rozvoji politiky, to znamená že se na ně díváme pod stejným úhlem, můžeme udělat následující závěry:

a) **Přes velké poznatky a znalosti ve sféře politologie schází určitý přechodový most pro jejich realizaci, a proto se často praktická politika realizuje od voleb k volbám.** Problémy, často i z nedostatku času, se vesměs řeší metodou „pokus - omyl“.

Politické strany mají svou teorii jak si udržet voliče, co jim slíbit, co nesplnit, co udělat nepřehledným, a tím i nekontrolovatelným. Teorie systémové politiky je pro některé politiky jen utopií. Praktická politika bývá obalena vrstvou byrokracie, která je její součástí a tvoří neprostupnost názorů lidí, kteří umí definovat dosud i neřešené problémy potřeb společnosti. Těžiště poznání praktické politiky je blízko realitě poznání „mas“, které chce získat jako voliče, neboť při volbách nakonec rozhoduje počet hlasů. Kvalita hlasů se z tohoto pohledu jeví jako druhořadá. V tomto procesu vytváří armáda stabilizující prvek ve státě a podílí se tím na snižování četnosti konfliktních situací.

b) **Systémový rozvoj politiky** je spojen s úsilím o poznání a kreativnost na základě kterých je realizováno i rozhodování. Propojuje státní praktickou politiku s politikou mezinárodní a je spojen s vědecky orientovanou kulturou. To umožňuje rozhodovací procesy spojit se zodpovědností jejich realizátorů, a tím sledovat i vyšší aktivitu politiků v realizaci věcí veřejných. **Těžiště této systémové politiky je blíže rozvoji světové politiky.** Oba politické směry řízení věcí veřejných mají někdy k sobě daleko, s hlediska nároků na politiku pro 21. století.

„A nebude-li včas řešeno **dilema mezinárodní bezpečnosti**, konfrontující státy a lidi na celé zeměkouli, nalezeny principy globálního řízení lidstva a mechanismy bezpečnosti, pak to ve svém důsledku může dospět do katastrofy vedoucí až ke zničení lidské civilizace a života na Zemi. Při řešení bezpečnostního dilema bude třeba překonávat neochotu některých států vzdát se vlastních zájmů ve prospěch kolektivní bezpečnosti, přesvědčovat je na konkrétních příkladech o výhodnosti a prospěšnosti vedoucí k dalšímu rozvoji jejich prosperity a demokracie.“ (Plk. doc. Ing. Jiří Strnáděk, CSc., VR 4/97, str. 8).

Realizace této cesty je vyjádřena modelem politického chování, konkretizovaného soustavou principů, které umožňují sledovat a vyjádřit jejich rozpornost, provést zhodnocení a zvážení sledovaných principů v politickém rozhodování při řízení věcí veřejných. Tento proces probíhá ve stávajících institucích, které realizují vládní program.

Bezpečnostní rizika signalizují změny v politickém chování a změny v rozhodovacím procesu, který by měl směřovat k inovaci procesu řízení věcí veřejných, tedy k politické kvalitě rozhodování. Politické chování, nemá-li být živelné, je odrazem technologického procesu, který se skládá z technologických úseků a jim odpovídajících činností, konkretizujících vstupy, proces, výstupy, v rámci vazeb mezi uvedenými technologickými úseky. Přehlížením uvedených zákonitostí, obecně platných ve všech oborech lidské činnosti, vzniká živelnost, která není žádoucí.

Filozofie řízení světové politiky vychází ze zkušeností z minulosti, kdy v monarchii vládla šlechta a protiváhou byli podaní. V současnosti je to režim totalitní, nebo demokratický a jejich vlády. Protiváhu tvoří občané. Budoucnost směřuje ke globalizaci.

Stávajících 154 suverénních států si s ohledem na realizaci globální bezpečnosti a optimalizaci mezinárodních vztahů pravděpodobně vytvoří světovou vládu se světovou ústavou a vymezením právního prostoru pro realizaci rozhodovacích procesů světové vlády, aby došlo ke globálnímu soužití občanů různých států. To předpokládá změnu mechanismu moci, odpovídající novým podmínkám vývoje společnosti. Předpokládá se globální řízení rozvoje potřeb společnosti s respektováním specifických podmínek kulturních odlišností v jednotlivých teritoriích. Vyšší rovnoměrnost ve využití výsledků vědeckotechnického rozvoje. Efektivní čerpání zdrojů všeho druhu. Zvyšování ekologické kvality prostředí a života, s ohledem na trvale udržitelný rozvoj společnosti. Vznikne nová společenská dělba práce, s ohledem na nové možnosti využití výsledků informatiky.

Předpokládá poznání omezujících podmínek v zásobách, které nám dává naše ZEMĚ. Cesta k řešení směřuje k poznání záporných sil společnosti, kde je vazba na bezpečnostní

kritéria. Aktivita je nutné zaměřit na vývoj kultury a ekologický rozvoj potřeb společnosti. Odtud směřuje pohled na model funkce světové vlády a na politickou kulturu voličů a volených v procesu řízení a realizaci věcí veřejných, spojených se zajišťováním potřeb společnosti.

V první fázi půjde o posílení vlivu OSN a dalších demokratických institucí současného světa, a to si vyžádá vytvoření nástrojů pro prosazování rozhodnutí Rady bezpečnosti a rezolucí přijímaných Valným shromážděním OSN jak mocenskými, tak i jinými prostředky.

◀ Svět můžeme považovat za systém ▶ *Luc*

V tomto případě mám na mysli svět jako **mezinárodně politický systém**. U každého systému nás obvykle zajímají jeho dvě základní vlastnosti - **chování systému a jeho struktura**. Chování je vždy závislostí mezi podněty a odezvami, systém se přitom může chovat chaoticky, živelně, nahodile neboli neřízeně, nebo naopak cílově. U tak složitých a při tom pro život lidstva tak důležitých systémů je přirozené žádat **cílové chování**. Abychom ale mohli hovořit o cílovém chování, musí být **dán jednak cíl (cíle)**, k němuž systém svým chováním směřuje, **dále řídicí element**, který systém směrem k cíli (cílům) řídí, a konečně musí být **známé rušivé vlivy**, jež mu v dosažení žádoucího cílového stavu brání.

Teorie chaosu se snaží vysvětlit spontánní procesy rozvoje, chápe chaos i antichaos jako organické součásti evolučního vývoje. V tomto případě uvažuje autor tak, že chaos v přírodě se jeví jako objektivní proces, nezávislý na lidských aktivitách. Postupně přechází v řád, aby nastal opět chaos.

Chaos v procesu vývoje a řízení společnosti je odvislý od systémového a metodického poznání podstaty problémů, lidských aktivit a jejich vzájemných kombinací. Působí zde především vliv subjektivních přístupů aktérů a jejich aktivit. Vyšší kvalita poznání může zvýšit kvalitu řízení procesů a snížit důsledky chaosu.

Lidstvo potřebuje vytvořit nový světový systém s cíli žádoucího rozvoje této planety a cestami k jejich dosažení, s vhodnou strukturou a cílovým chováním a konečně s řídicím orgánem, který svět k novému světovému systému cílevědomě povede. K tomu je rovněž nutné vytvořit nový světový řád jako soubor pravidel a norem, zajišťujících soulad národních zájmů se zájmy celé planety, s mezinárodní bezpečností.

Je možné a reálné takovýto globální systém řešit? Je narůstající chaotizace, kterou je možné sledovat na úrovni chování jednotlivých států, i v globálním měřítku snížit a omezit?

Když ano, tak jak? V čem jsou překonány klasické formy a přístupy k řešení těchto problémů?

Řešení je možné za předpokladu, že stávající poznání globálních problémů bude řešeno „**synchronizovanými dílčími modely**“, jejichž vypovídací schopnost odpovídá globálním cílům, a stávající **institucionální řešení globálních problémů bude z hlediska logicky, funkčně a ekonomicky provázaných činností zaplňovat „děravé“**, a proto i často chaotické rozhodovací procesy.

Tuto problematiku nelze tedy řešit jen klasickými přístupy, ale je nutné využít „**systémovou abecedu**“, která objeví strukturu prvků a jejich vzájemnou vazbu, nezbytnou k řešení vzniklých problémů.

Na začátku uvedeného procesu je nutné říci, co bude předmětem našeho zkoumání a jakým způsobem to budeme zkoumat. To předpokládá konkretizování určitého **metodického postupu**, který je realizován ve studii globální bezpečnost - optimalizace mezinárodních vztahů.

Jednotlivé státy tvoří prvky, které mají mezi sebou své vztahy. Tyto vztahy se dále prohlubují v rámci různých světových seskupení a z hlediska globálních vztahů tak vzniká globální výslednice sil V, která je realizací vnitřní a zahraniční politiky, která se dále skládá ze sil P_k kladných a sil P_z záporných. (Síly záporné budeme konkretizovat jako „bezpečnostní rizika.“)

Proto je nutné vytvořit základní model funkce vztahů ve společnosti a armádě, definovat problémové oblasti, definovat cíle které chceme docílit a znát i omezující podmínky. Vědět, kdo je realizátorem cílů, znát soustavu institucí a obecný technologický model procesu rozvoje armády a společnosti, znát model architektury světové bezpečnosti a právní prostor pro spolupráci, mít nástroje ke globálnímu řízení společnosti, směřující k realizaci stanovených cílů (viz obr. 1).

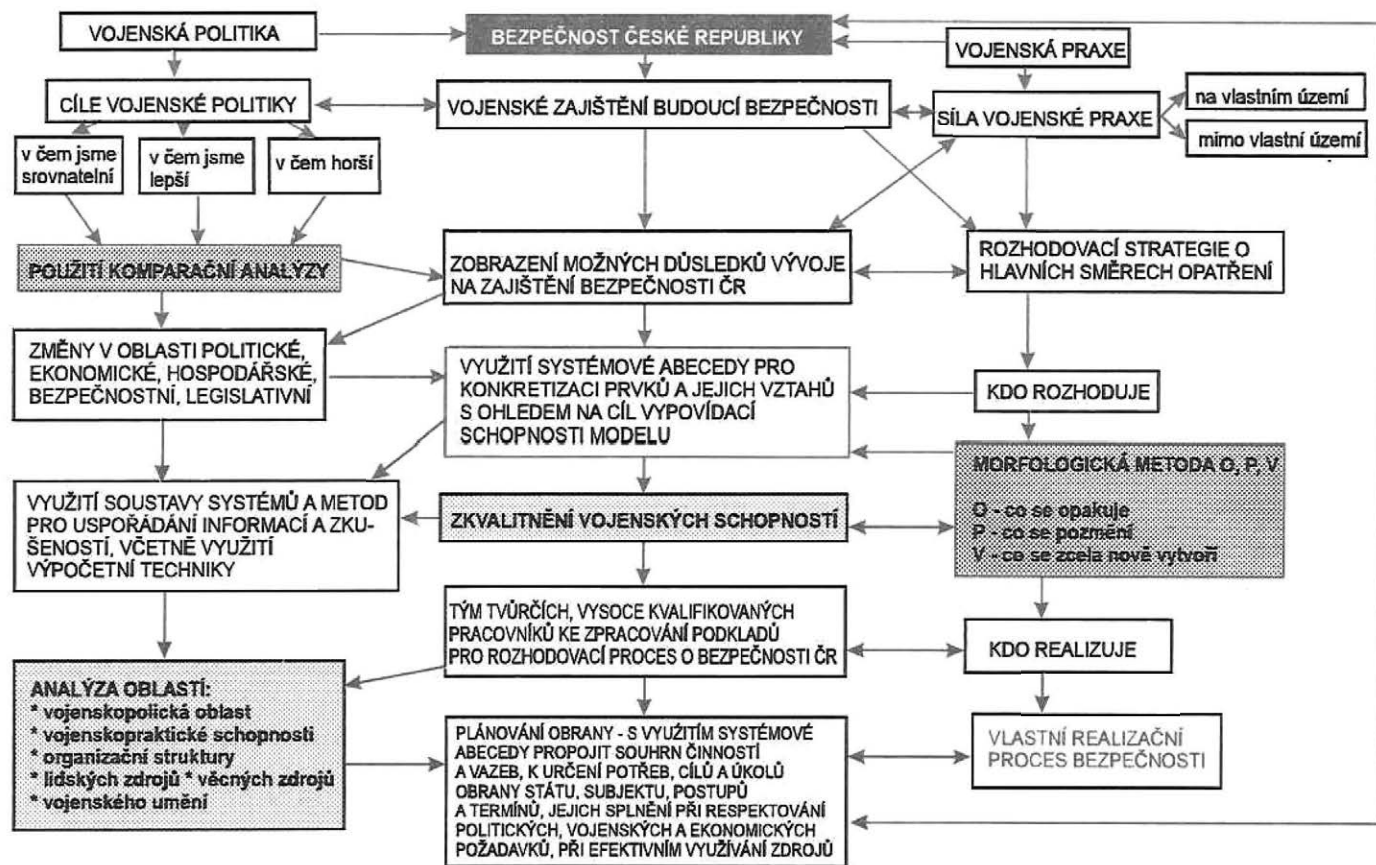
Je nutné si uvědomit, že **řídící systém funguje** prostřednictvím určitých institucí, které mohou mít **porušený technologický proces**, složený ze soustavy činností, nezbytných k realizaci záměrů a cílů, realizovaných prostřednictvím **organizace práce**.

Existuje aktuální systém mezinárodních vztahů a současný stav globální bezpečnosti a soustava politických, vojenských, ekonomických, sociálních a kulturních cílů. Tyto cíle vychází z poznání zdrojů chaosu a možných způsobů jeho řešení. Tak vznikají nové vývojové tendence, směřující k novému světovému systému mezinárodních vztahů a cílové globální bezpečnosti, spojené s novou strukturou institucí, respektující vývoj již současně globalizace ekonomické, globalizace politické a bezpečnostní, spojený s realizací inovačního procesu, který je odrazem vědeckotechnického rozvoje a realizace potřeb společnosti.

Hodnocení a měření objektivnosti cesty k novému světovému systému prostřednictvím bezpečnostních rizik, směřuje k omezení chaosu a ke stanovení váhy jednotlivých bezpečnostních rizik, s ohledem na respektování daných podmínek a strukturu činností, spojených se zajištěním cílů. Nepochopení a nerespektování určitých nezbytných činností, které jsou analogií „**technologického postupu**“ v rámci systému řízení, vede ke chaotizaci a v důsledku toho chaos může minout hlavní cíle vývoje společnosti.

Vývoj společnosti v čase t vychází ze současného světového systému mezinárodních vztahů a odpovídajícího současného stavu globální bezpečnosti a analýzy současného řídicího systému a jeho subjektů. Do další vývojové cesty je vložena soustava bezpečnostních rizik a ohrožení a prostřednictvím morfologické metody OPV se hledá to, co by se mělo z hlediska činností opakovat O, co pozměnit P, co zcela nově vytvořit V, pro realizaci nového světového systému mezinárodních vztahů, cílové globální bezpečnosti a nového organizačního uspořádání řídicího procesu.

Politika jako nástroj řízení věcí veřejných, se svými politickými aktivitami, je úzce spojena s kritérii pro hodnocení výsledků řízení, s vazbou na politické instituce, které zajišťují realizaci definovaných cílů rozvoje společnosti. Vlastní realizační proces v rámci

Obr. č. 2: Bezpečnost ČR systémově

určité technologie, spojené se soustavou institucí, může probíhat jako ideální proces, nebo jako ztrátový proces, vlivem „déravosti“ či „předimenzování“ činností v rámci technologického procesu. Jsou zde konkretizovány vazby mezi soustavou činností a konkrétní institucí.

Politické aktivity se týkají jak realizace potřeb společnosti, tak globálního procesu řízení společnosti, včetně globální bezpečnosti a optimalizace mezinárodních vztahů a mezilidských vztahů. Cílem je nalézt rozpory mezi ideálním a ztrátovým procesem a z toho vyvození efektivnosti řešeného úkolu.

Z metodického pohledu uvedený model konkretizuje prvky, které vymezují určitý prostor činností a jejich vzájemné vztahy. Je možné sledovat, jaké informace a zkušenosti nám konkretizují jednotlivé prvky, co již o daných problémech víme či nevíme, co nám jako celek vypráví daný model a jak navazuje na model jiný, aby s ním navázal kontakt a tím se realizovala výpověď v rámci „systémové abecedy“. Jednotlivé modely mohou mít společného jmenovatele v principu problému, ale potom se rozvíjí každý jiným směrem, k nové vypovídací schopnosti o modelu.

Specifikou lidského života je skutečnost, že je sociálním životem. Lidský jedinec přežívá jako kulturní bytost jen v podmínkách spolupráce a dělby práce s dalšími jedinci, ale i mezi skupinami a institucemi. Vytváří se tak síť vztahů, která v důsledku demografického růstu a technologického vývoje stále houstne. Část této sítě představují vztahy politické.

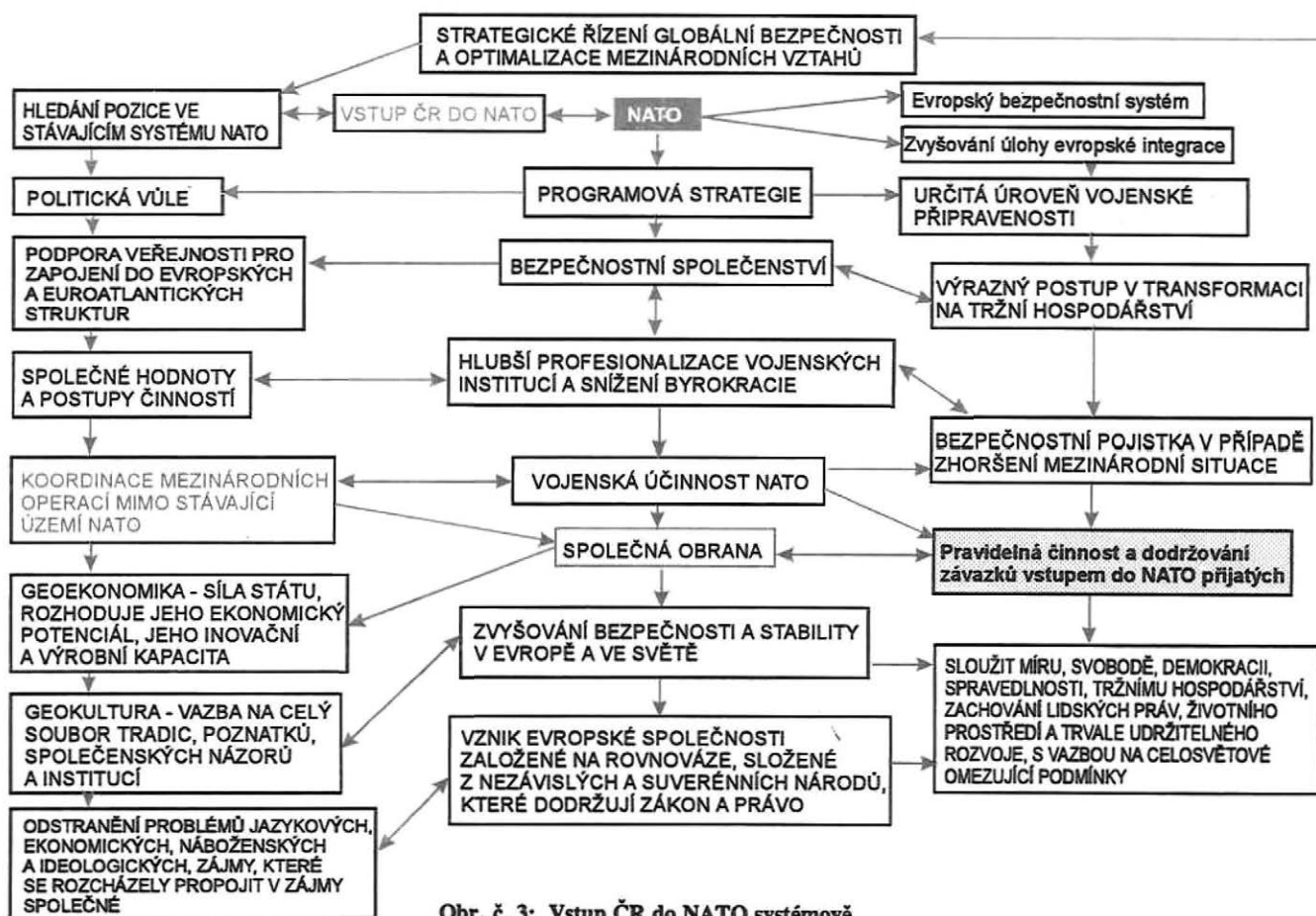
Politické vztahy se utvářejí v procesu organizování společnosti podle osy moci. Moc je duševní a fyzická schopnost aktérů dosáhnout požadovaných účinků, jednat svobodně. Moc je tedy schopnost v případě potřeby překonat odpor a dosáhnout kontroly či ovlivnění aktérů.

Jako sociální fenomén moc napomáhá fungování společnosti: zajišťuje stabilitu základních vztahů jednotlivců, skupin a tříd ve společnosti a někdy navíc přidává vědomě zacílené změny těchto vztahů. Politika je tedy zdrojem stability i dynamiky - naplňování společných cílů, a to včetně zajišťování podmínek pro život jednotlivců. Moc by měla pomáhat dosáhnout potřebné harmonie, kooperace či vyvážení tlaků. V praktické činnosti politiků jak jednotlivců, tak i skupin, se však moc často mění v asociální nástroj a slouží pak proti skutečným zájmům skupiny, v jejímž rámci působí.

Zvýšit věcnou účelnost na úkor osobního pocitu důležitosti politiků a zajistit zodpovědnost za rozhodnutí politiků by se mělo považovat za samozřejmost. Skutečnost je jiná.

Účastníci rozhodování jen zřídka usilují o optimální řešení - neberou v úvahu všechny alternativy a sáhnou po „nejlepší možnosti, to je takové, která vyhovuje aktuálním účelům. Státník hledá uspokojivé množství informací a uspokojivý model situace, ne komplexní racionalitu. Státníci jsou více ovlivňováni svými představami než novými informacemi.

„Někteří státníci jsou jako naivní vědci - hledají příčiny událostí, vytvářejí a testují hypotézy, a to vše při nedostatku vzdělání a informací, času a v prostředí plném ideologických stereotypů a křivých se zájmů. V této změti se vytváří jakási „sociální inteligence“, která na rozdíl od ideální racionality podléhá nedostatkům jednotlivce, organizačním problémům a roztržitém zájmům.“ (Viz práce M. Hermanové, Ch. Hermana a J. Hagana, Almanach „Civilizácia a budúcnosť“.)

Obr. č. 3: Vstup ČR do NATO systémově

Uvedený popis možného politického chování je nutné si uvědomit z hlediska tvorby bezpečnostní architektury, neboť Bezpečnostní radu státu tvoří předseda vlády, místopředsedové vlády a další členové vlády, kteří jsou pověřeni řízením ministerstev, do jejichž působnosti náleží zahraniční věci, obrana, vnitřní bezpečnost, pořádek a finance. Předsedou Bezpečnostní rady státu je předseda vlády.

Kde nemáme problémy, kde jsme srovnatelní, kde jsme výrazně lepší a kde výrazně horší, to je základ objektivního a efektivního přístupu na vstup do NATO. Jak se tomu přiblížit popisuje model analýzy bezpečnosti České republiky na obr. č. 2.

Vstup do NATO by neměl být jen podřízení se danému pořádku v NATO vytvořeném. Je to tak závažný krok, že si vyžaduje vytvoření vlastního modelu, z něhož vyplyne, jaké předpoklady a nároky představuje vstup do NATO, což přibližuje obr. č. 3.

* * *

■ Uvedené modely nás vedou k tomu, uvědomit si, co z hlediska mezinárodní politiky tvoří rámec podmínek, které jsou pro nás výhodné, a těch, které musíme respektovat. Která bezpečnostní rizika ovlivňují naše jistoty a jak jim čelit. Jak to ovlivňuje funkční provázanost složek armády.

■ Co bude ovlivňovat náš vstup do NATO, co to bude představovat za výhody a co za nevýhody k daným současným podmínkám z hlediska politického, ekonomického, vojenského, sociálního, ekologického.

■ Co z hlediska bezpečnosti České republiky bude nutné ujasnit v oblasti vojenské politiky a vojenské praxe, co bude nutné zkvalitnit, kdo to bude zajišťovat, kdo realizovat.

■ Jaká bude provázanost mezi obrannou strategií NATO a koncepcí rozvoje a funkce armády ČR, jaká je vazba mezi globální bezpečností a bezpečností ČR, jaká je vazba na koncepci výroby zbraní v ČR a její propojenost na koncepci výroby zbraní v NATO.

Literatura:

- * Bezpečnostní politika České republiky - Závěrečná zpráva výzkumného projektu. Ústav mezinárodních vztahů v Praze 1996.
- * Gleick James: Chaos, vznik nové vědy. Ando Publishing, Brno 1996.
- * Janda Jaroslav: Globální bezpečnost. Mezinárodní politika, ročník XXI, 1/97, str. 9-11.
- * Kennedy P.: Svět v 21. století. Nakladatelství Lidové noviny, Praha 1996.
- * Kočí Jaroslav: Optimalizace mezinárodních vztahů (studie). Ústav mezinárodních vztahů, Praha 1996.
- * Kočí Jaroslav: Globální bezpečnost: optimalizace mezinárodních vztahů (studie). Ústav mezinárodních vztahů, Praha 1997.
- * Plk. doc. Ing. Jiří Strnádek, CSc.: Evropská bezpečnostní politika v 21. století. Vojenské rozhledy 4/97.
- * Krejčí Oskar: Mezinárodní politika. Victoria Publishing, Praha 1997.
- * Civilizácia a budúcnosť. Almanach FSS 1990-96. Futurologická spoločnosť na Slovensku, júl 1996.

Strategické myšlení

(Vztahy politiky, strategie a taktiky)

Francouzské nakladatelství Presses universitaires de France vydalo na podzim roku 1997 nevelkou knihu autorů Pascala Reysseta a Thierry Widemanna „La pensée stratégique”. Redakce považuje za účelné seznámit čtenáře s jejími hlavními myšlenkami, zajímavými vojáky. Ekonomická strategie a strategie her, jimiž se autoři rovněž zabývají, nebyly do tohoto přehledu zahrnuty. Je přirozené, že tento článek nemůže nahradit četbu dotyčné knihy.

* * *

Strategické myšlení je důležitou součástí lidského myšlení. I když se strategie rodí z přání zvítězit, odpovídá také požadavku míru a rovnováhy.

Politiku lze definovat jako vědu a umění týkající se vládnutí lidským společenstvem k dosažení jejich bezpečnosti a prosperity.

Strategie poskytuje prostředky k jejich dosažení. Je uměním použít sílu k dosažení cílů stanovených politikou. Na státní úrovni se používá „velké strategie”, jejímiž složkami jsou strategie vojenská, ekonomická, diplomatická atd. Každá tato strategie obsahuje svoje **operační strategie**, které volí taktiku. (Vojenská operační strategie je známa jako „operační umění”.)

Přechod od politiky ke strategii je přechodem od „mluvení” k „jednání”: politika stanoví účely a určí protivníka, strategie formuluje svoje cíle a uvádí prostředky pro jejich dosažení do činnosti v prostoru a v čase.

Taktika je akčním prostředkem strategie. Její cíle jsou konkrétní a účinky měřitelné. Je souhrnem elementárních operací, které volí a vzájemně kombinuje strategie pro dosažení svého cíle. Takto souvisí strategie s politikou a taktikou. Stává se, že politika zasahuje „dolů”, až na taktický stupeň.

VELKÉ KATEGORIE STRATEGIE

Strategie vojenské, ekonomické i osobní mohou být různých typů: nátlak, zabraňování, zastrasování, přesvědčování, odstraňování atd. Přesto je možno uspořádat strategie do několika velkých kategorií. Mezi těmito kategoriemi jsou dvě důležité, které zahrnují všechny ostatní a vyjadřují dva *postoje*: ofenziva a defenziva. Tyto postoje mohou být uspořádány podle dvou *způsobů*: přímý a nepřímý.

■ Strategický postoj: strategie ofenzivní a defenzivní

Ofenzivní strategie se snaží změnit existující řád. Naproti tomu, defenzivní strategie má konzervativní povahu, je zaměřena na zachování řádu věcí.

Ofenzivní strategie. Strategie je ofenzivní, když je jejím účelem vnutit svou vůli Druhému, dokázat mu svou převahu tím, že uchopíme iniciativu a zbavíme ho jeho volnosti jednání. Ze všech hledisek je nutně nákladná a je vždy omezená v čase.

Existuje několik způsobů ofenzivního postupu. Extrémní formou je *strategie zničení*. Snaží se o úplné podrobení protivníka: o bezpodmínečnou kapitulaci. K tomu je zaměřena na úplné vítězství zničením nepřátelských sil. Pojem „síla“ je zde chápán nejen ve vojenském smyslu, nýbrž zahrnuje celou strukturu schopnou klást odpor ofenzivě: sociální, psychologickou, kulturní atd. Nejčastější je v konfliktech se silným ideologickým obsahem: náboženským nebo národním.

Naproti tomu, *strategie s omezeným cílem* je zaměřena na určitý objekt, jehož chce dosáhnout použitím násilí kontrolovaného v prostoru a čase, aby se vyhnula „stupňování do extrémů“: přinutit protivníka poddat se bez narušení všeobecné rovnováhy. Budeme-li zdůrazňovat méně účel nějaké strategické akce a více dočasnou dimenzi, je účelné rozlišit dvě další formy ofenzivních strategií: strategie usilující o rozhodující bitvu a vyčerpávací strategie.

Strategie usilující o rozhodující bitvu se snaží o pokud možno nejrychlejší rozhodnutí a přijímá rizika s tím spojená. Spočívá na jistotě převahy nad protivníkem a usiluje o střetnutí s ním, i když disponuje všemi svými silami: je to střetnutí „silného se silným“.

Když nelze počítat s rozhodujícím tažením nebo rozhodující bitvou, protože nedisponujeme výraznou převahou, je možno použít *vyčerpávací strategie*, spočívající v „opotřebení“ sil, zdrojů a morálky protivníka. Počítá s časem a opírá se více o moc než o pohyb. Její hlavní nebezpečí je v tom, že vyčerpání postihuje obě strany.

Poslední formou ofenzivní strategie je *strategie přesvědčování*. Jejím účelem je dosáhnout podrobení protivníka bez skutečného zasazení svých sil. Jde o jeho psychologické odzbrojení. Tato strategie vyžaduje výraznou vojenskou převahu - nebo možnost dosáhnout toho, aby tomu protivník věřil. Podrobení druhého není výsledkem skutečného násilí, nýbrž násilí virtuálního. Donucování se uskutečňuje na imaginární úrovni: představa možného zničení neúnosnějšího než upuštění od toho, co útočník vyžaduje. Tato strategie - až na výjimku věrohodného jaderného vydírání - je účinná pouze pro dosažení omezených cílů. Je to strategie mocností proti zemím vojensky slabým.

Defenzivní strategie. Jejím účelem je odradit protivníka, aby zahájil ofenzivu nebo v ofenzivě pokračoval. Odrazování je

- buď skutečné: klademe odpor proti akci protivníka ve snaze zbavit ho naděje, že nám silou vnutí svou vůli, nebo
- virtuální: jde o odstrašování. V defenzivním řádu je symetrické tomu, čím je v oblasti ofenzivy strategie přesvědčování. Spočívá v tom, že Druhému zabráníme přejít do akce tím, že ukážeme svoje možnosti reakce a dokážeme mu, že to, čeho chce dosáhnout ofenzivou, má příliš vysokou cenu a je spojeno s velkými riziky. „Vnutíme protivníkovi nepoužití síly.“

Odstrašování není novodobým objevem souvisejícím s jadernými zbraněmi. Svědčí o tom zásada starých Římanů: chceš-li mír, připravuj válku. Avšak „předjaderné“ odstrašování se liší od odstrašování jaderného. Předjaderné odstrašování spočívá na perspektivě neúspěchu agrese, avšak tato perspektiva není nikdy absolutní. Vždy je možno se pokusit zastavit se a vyjednávat, když věci probíhají špatně. Předjaderné odstrašování

spočívá na kalkulaci rizika a toho, co je v sázce. Naproti tomu jaderné odstrašování se snaží paralyzovat protivníka *jistotou nepřijatelné ceny*. Nic z toho, co je v sázce, neodpovídá podstoupnému riziku.

■ Strategický postup: strategie přímá a nepřímá

Strategické postoje ofenzivní a defenzivní mohou být kombinovány dvěma strategickými způsoby, tj. způsoby, jakými přistupujeme k protivníkovi: přímo nebo nepřímo.

Přímá strategie. Její podstata spočívá v tom, že proti Druhému využíváme především vlastní sílu a méně spoléháme na analýzu a využití jeho slabých míst. Ať je to v rámci vyhlazovací války nebo omezeného konfliktu, působíme proti Druhému vždy „čelně“ a vojenská síla je hlavním prostředkem. Tato strategie při útoku i obraně vždy usiluje o rychlé rozhodnutí. Především však spočívá na důvěře v hodnotu ozbrojené síly a na odmítnutí anebo neznalosti jiných forem nátlaku.

Nepřímá strategie. Usiluje o dosažení vítězství jinými prostředky než je střetnutí „silného se silným“. Spočívá v tom, že „nechytáme býka za rohy“ a volíme „cestu nejmenšího očekávání“. Je zaměřena méně na boj a více na manévr založený na analýze sil a slabých míst nepřítele. Využitelná slabá místa mohou být stejně řádu vojenského jako politického, sociálního, ekonomického, kulturního. Nepřímá strategie usiluje o rozptýlení nepřátelských sil, rozvrácení komunikací, umlčení velitelských stanovišť, působení na morálku vojsk nebo na obyvatelstvo. Kalkuluje s časem, usiluje, ne-li o vyhnutí se, tedy alespoň o odsunutí okamžiku střetnutí s hlavní složkou nepřátelských sil. Když je toto střetnutí nevyhnutelné, musí k němu dojít proti nepříteli předem (politicky, morálně, materiálně) oslabenému. Účelem je do sáhnout vztahu „silného proti slabému“, tj. oslabit Druhého vítězstvími na podružných válčističkách. Tento postup vyhovuje především tomu, kdo se za ofenzivy stejně jako za defenzivy obává svedení bitvy v terénu zvoleném protivníkem.

Nepřímá strategie může nabývat mnoha forem, od prostých dodávek zbraní nepříteli nepřítele, až po bombardování civilního obyvatelstva ke zlomení jeho morálky, předpokladu, že se takto oslabí ofenzivní nebo defenzivní možnosti armády.

POVAHA STRATEGICKÉHO MYŠLENÍ

■ Strategie jako kombinatorika a dialektika

„Vést válku znamená uvažovat, kombinovat myšlenky. Strategie kombinuje čas, místa, prostředky, různé zájmy, což patří do oblasti dialektiky.“ Takto se v roce 1776 vyjádřil Joly de Maizeroy.

Od 18. století si uvědomujeme kombinační povahu strategie. Dnes tento pojem zcela obecně znamená různé možné vztahy uvnitř soustavy prvků. Pro G. W. Leibnize je strategie vědou o kombinacích použitelnou na pojmy všeho druhu, pokud je spojována s tvůrčím uměním. Strategie kombinuje různorodé prvky a je tvůrčím procesem a syntézou, avšak především je „mentálním postojem“ dříve, než bude „postojem“ v terénu - metodou uvažování dříve, než bude vedením akce. Maizeroy považuje dialektiku za vnitřní proces myšlení, který stoupá od jedné tvrzení k jiným tvrzením až po principy, a definuje ji jako „nejvznešenější schopnost ducha, přemýšlení“. Nyní, když používáme

tento pojem v oblasti strategie, odhalujeme především intelektuální schéma respektování jinakosti. Dialektika je procesem vývoje reality, který probíhá při střídání protichůdných pohybů vyplývajících z protichůdných pólů myšlení nebo akce.

V tomto smyslu definoval André Beaufre strategii jako „**umění ovládat dialektické působení vůle, které k řešení svého konfliktu používají sílu**“. Tuto myšlenku vyslovil již Sun Tzu, podle něhož je cílem války zaútočit na strategii nepřítele. Avšak Clausewitz ji formuloval jako první, když doporučil, aby nebyli protivníci nikdy posuzováni odděleně: tvoří nerozdělitelný celek a musejí být posuzováni jako takoví. Existuje neoddelitelnost stran, kterou lze nazvat *principem agonistické vazby*: vztah mezi protivníky tvoří dynamickou jednotu, systém, který je skutečným předmětem strategické analýzy.

■ Strategie Druhého

Strategie se rodí z přítomnosti Druhého (jímž může být jednotlivec až skupina států). Druhý nepředstavuje nutně protivníka, avšak kromě absolutní neutrality (která je zřídka trvalá a často ireálná) bude v důsledku své samotné přítomnosti v daném okamžiku zahrnut do nějakého *záměru*, který je v řádu *přání* v nejširším slova smyslu, v němž bude vystupovat jako partner, nebo jako překážka více méně nepřátelská. Právě povaha tohoto záměru a reakce Druhého zahájí strategický proces.

Funkce strategie byla definována jako *negace Druhého*. To však neznamená, že Druhý musí být vždy zničen. Pojem negace byl zaveden pro vyjádření hluboké povahy strategie, povahy, která není strnulá, nýbrž je naopak podrobena intenzivním variacím.

Posoudíme-li dva extrémy, na jedné straně je absolutní negace Druhého, která vede, *jestliže to prostředky umožní*, k jeho zničení, a na druhé straně nulová míra negace, která by byla symbiózou. V těchto dvou zřídka realizovaných případech, které podle Clausewitzovy koncepce absolutní války slouží jako abstraktní záchytné body, existuje redukce na jednotu, a to totální identifikací s Druhým, nebo totálním zničením Druhého - zánik jinakosti: Druhý je negován *jako Druhý*. To odpovídá dvěma teoretickým situacím nemožné jinakosti.

Avšak tento Druhý v té míře, v jaké rovněž tvoří strategickou entitu, také vypracuje svůj systém představ v pojmech negace. Protože je strategie dialektickým procesem, může být analyzována jako různé *variace intenzity vzájemných negací*.

Tato funkce strategie jako negace je ve vzájemném vztahu se způsobem akce strategie, tj. *donucením*. Způsob, jakým se negace konkretizuje, je rovněž podřízen křivce variace intenzity: od naprosté absence nátlaku vykonávaného na Druhého až po totální masakr. Existují dva geometrické body, kde se negace a donucení ztotožňují: přijatá identifikace a genocida. Mezi těmito záchytnými body určují všechny *variace strategické intenzity* dva parametry.

Zde rozlišujeme dvě složky strategie: svou funkcí (negace Druhého) je zaměřena na politiku; svým způsobem akce (donucení) je orientována na taktiku. Taktika, konkrétnější než strategie, je *zvěcněním vztahů* s protivníkem - neboli konvergencí s protivníkem. V souladu se zvolenými strategickými metodami používá prostředky, které sahají od uplatnění fyzického anebo psychologického donucování, přes všechna stadia přesvědčování, až po lásku k bližnímu.

Od jednotlivce až po skupinu států je strategie realizací nějakého přání.

■ Strategie a čas

Strategie má dvě stránky: jednou je akce a druhou je přemýšlení o této akci, jež bylo nazváno „praktickou teorií“. Rozhraním mezi nimi je rozhodnutí, tj. umění přechodu k jednání - k historii. Tento proces probíhá v čase mezi pamětí a anticipací: pamatováním způsobů akcí a anticipací provedení. Minulost tvoří vědění strážce a umožňuje mu, před budoucností, prozkoumat oblast možností, vyhodnotit je, třídit je - s vyloučením nejméně pravděpodobných - a především je hierarchizovat, a tak racionálně zakládat přítomnost rozhodnutí. Rozhodnutí se týká volby akce nejlépe odpovídající skutečnosti, jejíž znázornění je nedokonalé a dočasné. Strategie má sklon k racionalizaci minulosti: teorií, principů a k jejich konjunkturálnímu uspořádání tak, aby odpovídaly dané situaci, k racionalizaci minulosti, a v důsledku toho budoucnosti: snížit podíl náhody, nejistoty. Avšak nemožnost integrovat všechny parametry reality, na níž se snažíme působit, a dialektická povaha strategie způsobují, že přítomnost rozhodnutí je vždy *sázkou*, ponořením do nejistoty.

Čas strategie je též časem toho Druhého. Trvání je možno vnímat také jako omezení (nutnost jednat v omezeném čase) nebo jako zdroj, prostředek (když říkáme, že čas pracuje pro nás). Tento parametr závisí na zvláštnostech situace anebo na povaze protivníka, na jeho kultuře. Například Orient, na rozdíl od Západu, nepovažuje čas za homogenní tok, nýbrž za následnost okamžiků, některých příznivých, jiných nepříznivých. Vyčkávání na příznivé okamžiky je podporováno etikou trpělivosti.

■ Od neproměnných k principům

Ideálem racionálního myšlení je *systém*. Účelem strategického myšlení je, ne-li dosáhnout takového systému, tedy alespoň analýzou strategické praxe rozpoznat *neproměnné*, které mají umožnit formulaci *principů*.

Strategické myšlení toho používalo od svých počátků. Nejstarší principy jsou také nejzřejmější. Jsou dva: především důležitost *překvapení*, potom zásada, podle níž je pro dosažení vítězství nutno soustředit maximum sil na daném místě v daném okamžiku. Tento princip byl později formulován jako princip *soustředění sil* (nebo *úsilí*).

Pokud jde o ostatní principy, byly v různých „školách“ formulovány různě, buď zhuštěně v syntetické formě (francouzská škola), nebo ve formě analytické (Anglosasové). Francouzská strategie zná tři „hyperprincipy“: *soustředění úsilí*, *volnost jednání*, *ekonomie sil*. Princip volnosti jednání spočívá na myšlence, že úspěch bude mít ten, kdo si za chová svou volnost jednání a maximálně omezí volnost jednání protivníka. Zásadu ekonomie sil je nutno chápat ve smyslu „řízení“: jde o to racionálně rozdělit svoje prostředky ve funkci různých potřeb, jinými slovy, umět posoudit minimum sil nutných pro podružné potřeby, aby bylo k dispozici maximum sil pro hlavní akci.

Americká strategie je výrazným příkladem analytického přístupu. Rozlišuje devět principů: *sledování cíle*, *zajištění*, *soustředění*, *překvapení*, *jednotnost velení*, *ofenzivní přístup*, *pohyblivost*, *ekonomie sil*, *jednoduchost*.

■ Neprůhlednost a průhlednost

„Dnes vytvořím bojovou sestavu, kterou neprokouknou ani bohové.“ Takto se vyslovil vojevůdce ve staroindickém eposu *Máhabhárata* a potvrdil tím důležitost utajení při

vypracování a aplikaci strategického zámyslu. Všechny strategie byly vypracovány při nejvyšším utajení na úrovních států a vojenských štábů. Strategie musí zůstat neprůhledná pro nepřítele (a často pro vlastní vojska příležitostně obětovaná), a přitom zcela průhledná pro ty, kteří jsou pověřeni její aplikací na nejvyšší úrovni. Odhalit smysl strategie Druhého je klíčem k vítězství, takže diplomaté a zpravodajské služby hrají velmi důležitou úlohu.

Ve druhé polovině 20. století probíhal vývoj tohoto hlediska strategického myšlení, spolu se vznikem ekonomické strategie pod silným vlivem sdělovacích prostředků, které si vynucují politické nebo „konzumní“ respektování spojeneckých anebo nepřátelských názorů. Strategie se takto projevuje a vyjadřuje zejména ústy ekonomických nebo politických „lídru“, kteří se snaží vyhrát bitvu především ve sdělovacích prostředcích, nikoli v terénu. Bylo vzato na vědomí, že vítězná strategie, vyjádřená se zdánlivou průhledností, nutně musí získat souhlas, včetně paradoxního souhlasu Druhého, protože se usiluje pouze o převahu a nikoli o zničení protivníka. Za tímto parciálním vzdáním se neprůhlednosti budou skuteční stratégové umět i nadále skrývat pohnutky, stoupence a výsledky svého strategického myšlení.

ZÁVĚR

Strategické myšlení prošlo dvěma plodnými obdobími. Prvé z nich, které předcházelo křesťanství, znalo teoretiky pozoruhodné inteligence jako byli Sun Tsu, Kautiliya a řeční stratégové. Nepřekvapuje, že toto období je totožné s vyvrcholením čínské, indické a středomořské filozofie. Druhé období, v němž žijeme po tři století, přivodilo mondializaci vojenství, jež vyústila v jaderné slepé uličce a ve vzniku ekonomického strategického myšlení. Takto mezinárodní vůle mocných států zřejmě vyústí v ozbrojeném míru, který směřuje na jedné straně k neutralizaci nebo omezení místních konfliktů, nebo na druhé straně ke zvládnutí projevů terorismu revolučního nebo náboženského. Toto období se zaměřuje na ekonomickou válku a pozoruje, jak jsou podniky a regionální státy v oblasti strategické tvořivosti postupně nahrazovány národními státy zmítajícími se mezi snahou otevřít svoje hranice a snahou žárlivě zachovat svoje vymoženosti. I když se mír stal prioritním ekonomickým požadavkem, zdá se, že se mezitím porušují ekonomické, politické a kulturní rovnováhy v rámci planety. **Revoluce demokratizace a rychlost šíření informací mohou vyústit v nové konflikty** vyvolané národy, které - dohnány do extrému například v Africe - se mohou navrátit k agresivnímu nomádismu v naději, že se budou podílet na bohatství bohatých států.

Dnes strategie různých společenství nabývají stále větší složitost, protože musejí respektovat individuální strategie lidí, rozhodnutých k tomu, že budou svobodně utvářet svůj osud a používat také strategického myšlení, které již není výsadou hrstky rozhodovacích činitelů a více méně „moudrých“ vizionářů. Tato atomizace strategického myšlení je pravděpodobně důležitým činitelem naděje, protože lidské bytosti, v zásadě porušující tradice, se učí lépe představovat si a sdílet budoucnost ve světle válečné minulosti.

(Překlad Josef Nastoupil)

Vojenské letectvo: teorie a praxe nátlaku

Článek Davida Gatese z Institutu strategických studií při Lancasterské univerzitě byl uveřejněn v č. 3/1997 časopisu *Defense Analysis*. Zkráceno a redakčně upraveno.

* * *

Úspěch spojenecké letecké ofenzivy *Instant Thunder* za války v Perském zálivu byl takový, že mnoho expertů začalo představovat vojenské letectvo jako nejvyšší a nepřekonatelný nástroj vojenského nátlaku. Někteří autoři dokonce dospěli k závěru, že po stoletích, kdy dominovaly pozemní či námořní síly, příští epocha ve vývoji vedení válek bude „letecko-kosmickým tisíciletím“.

Je tomu skutečně tak? Může vojenské letectvo splnit takový úkol, jaký je na něj kladen? Je nesporné, že letectvo musí v každém případě výrazně přispívat ke dvěma základním funkcím vojenských sil: k odstrašování a nátlaku.

Odstrašování je základní úlohou všech ozbrojených sil v míru. Ačkoli v praxi může být tento úkol upřesněn podle toho, kdo a jak má být odstrašován a od čeho, armády existují především proto, aby přesvědčily každého potenciálního protivníka o tom, že by použití násilí jako nástroje politiky, a to i politiky obranné, bylo kontraproduktivní: buď by protivník v konfliktu prohrál, anebo by cena za vítězství, kterou by musel zaplatit, byla příliš vysoká. Zřídka kdy můžeme věrohodně prokázat, že odstrašování bylo úspěšné, ale následky jeho selhání jsou evidentní. Obyčejné blufování snad může někdy potenciálního nepřítele odradit, avšak věrohodnost každé politiky odstrašování závisí na manifestované fyzické schopnosti reagovat na každou výzvu a na politické vůli tak učinit. Základ odstrašování tedy spočívá na implicitní nebo explicitní hrozbě, avšak takový postoj sám o sobě nenaznačuje, že po každé provokaci bude následovat odvěta. Navíc hrozby, které mohou být užitečné při politice odstrašování, nemusí být nutně použitelné i pro politiku nátlaku.

Carl von Clausewitz, jehož dílo *Vom Kriege* (O válce) je tím nejpresvědčivějším výkladem toho, co je válka, nebo alespoň čím by měla být, definoval její trvalé a všeobecné charakteristiky. Zatímco například ještě Machiavelli velmi neochotně přiznával, že technologie, s níž byly konflikty vedeny, mohou během doby procházet velkými změnami, Clausewitz správně viděl, že zbraně spolu s taktikou (kterou by měly v ideálním případě určovat), patří k těm proměnným, s nimiž je nutno ve válce počítat. To, že dnes, mnoho desetiletí poté, co Clausewitz napsal dílo *Vom Kriege*, je tato kniha stále důležitá pro studium fenoménu války, svědčí o jeho schopnosti rozpoznat její trvalé a univerzální rysy.

Clausewitz především tvrdil, že se může změnit mnohé, pokud jde o detaily ve vedení války, avšak konstantním zůstává používání násilí k politickým cílům.

Zhruba řečeno, existují dva způsoby použití vojenské síly pro dosažení politických cílů: buď zničení materiálních prostředků nepřítele, nebo jeho vůle k odporu. První způsob je často označován jako „odejmutí“ (denial), druhý jako „nátlak“ (coercion). Tyto dva přístupy se vzájemně nevylučují.

Na rozdíl od dřívějších vojenských teoretiků Clausewitz nezdůrazňoval jen materiální faktory války, jako je výzbroj a výstroj, ale také faktory málo postižitelné, jakými jsou třeba psychologie a morálka. Dokonce i dnes je tento Clausewitzův přístup mnohými odborníky zanedbáván. Vypracovávané doktríny, zvláště ty, které se týkají leteckých sil, se vztahují téměř výlučně k dosažení technologické převahy. Nechápu, že konečným strategickým cílem v každém konfliktu je především zlomit vůli protivníka.

Ve strategickém uvažování Clausewitz rozlišuje dvě klíčové koncepty: nátlak a odstrašování. Zatímco se odstrašování týká odrazování protivníka od zahájení určitého způsobu činnosti, nátlak zahrnuje použití hrozby války nebo ozbrojené síly k přesvědčení protivníka, aby upustil od takového jednání, které je považováno za nežádoucí. **Ozbrojené síly se používá „k přinucení nepřítele, aby splnil naši vůli“, a to tak, že ho uvedeme „do situace, která je pro něho nepřijatelnější než oběť, kterou od něho požadujeme“.** Jestliže není nakonec přinucen k přizpůsobení tím, že není schopen pokračovat v zápase, bude tak musit učinit buď vzhledem k nepravděpodobnosti vítězství, nebo vzhledem k nepřijatelné ceně za dosažení vítězství. Jinými slovy, **nátlak je použití násilí k tomu, aby byl protivník přinucen k určitému chování.**

Tato koncepce je jádrem Clausewitzovy snahy o formulaci všeobecné teorie, co je válka, nebo přinejmenším, čím by měla být: je pokračováním politiky jinými prostředky, konkrétně násilím. Válku nemůžeme srovnávat projevům násilí, které jsou (nebo budou) účelem samy o sobě. Nutno rozlišovat mezi „hrubou silou“ a „nátlakovou silou“. I když se tento rozdíl může jevit jako nepatrný, rozlišení je důležité: jestliže byly určeny cíle použití síly, máme kritéria, podle nichž můžeme měřit úspěch nebo neúspěch jejího použití. Pomsta je příkladem hrubé síly, protože není spojena s úvahou o žádoucí reakci. Na druhé straně nátlak takovou reakci předpokládá.

Válka je pokračováním existující politiky jinými prostředky: prostředky se mohou změnit, avšak cíle, alespoň v teorii, zůstávají stejné. Nejúčinnější formou nátlaku je hrozba, která nemusí být uskutečněna, za předpokladu, že je dostatečně věrohodná a obávaná.

Obecně řečeno, cílová strana je pod psychologickým tlakem, na který může reagovat dvěma způsoby: může buď před požadavky protivníka kapitulovat, nebo klást odpor. Odpor potom může mít formu prosté obrany, při níž se cílová strana snaží minimalizovat svoje ztráty, avšak běžnější je použití „protinásilí“ zaměřeného alespoň na určité odvetné akce, takže protivníkovi mohou být způsobeny vyšší, v ideálním případě neúměrné ztráty. Již pouhá možnost určité formy odvety značně ztěžuje kvantifikaci celkových ztrát, které může protivník utrpět. Jak odstrašování, tak nátlak jsou složité psychologické vztahy zahrnující problémy vnímání, hodnocení, komunikace. Každá strana uvažující o použití nátlaku musí vždy posuzovat subjektivní hodnocení cílové strany toho, co je ohroženo a za jakých okolností, jaká je hodnota toho ve vztahu k výhodám získaným nepřehlížením k jakýmkoli výstrahám a akcím, a také, zda je hrozba věrohodná.

K úkolům, před nimiž stojí strana hodlající vykonávat nátlak, patří jasné vyjádření toho, co se požaduje od cílové strany, jak zvýšit její subjektivní výdaje způsobené vzdorováním, jak zmenšit domnělé výhody vyplývající z nepoddajnosti a jak zvýšit věrohodnost uplatňované hrozby. Clausewitz zastával názor, že „cílem války musí být porážka nepřítele“, a toho lze dosáhnout pouze „neustálým vyhledáváním centra jeho moci“ a útokem na ně.

Každá bojující strana má „určité těžiště, centrum veškeré moci a pohybu, na němž závisí vše. Je to bod, proti němuž musí být zaměřena veškerá naše energie“. Uváděl také různé cíle které mohou představovat „těžiště státu“, jako je např. hlavní město (za předpokladu, že tvoří „nejen administrativní středisko, ale také středisko sociální, profesionální a politické aktivity“), či ozbrojené síly. V ideálním případě strana vykonávající nátlak může zjistit jediný objekt, bez něhož by protivník nebyl schopen pokračovat v odporu. Jestliže by byl tento objekt zničen, vyrazen nebo umlčen, jeho porážka by byla nevyhnutelná. V praxi ovšem síla protivníka vyplývá ze synergismu několika těžišť, což činí zjišťování klíčových objektů, jakož i útok na ně, velmi problematickým.

Clausewitz tuto obtíž uznával a navrhoval řešení se zřetelem ke zdrojům síly své doby. Později zejména teoretici letectva, jejichž myšlení nebylo spoutáno fyzickými omezeními pozemních ozbrojených sil, přijali při volbě cílů strategického bombardování podobný způsob myšlení. Pro Julio Douheta bylo klíčem k vítězství otřesení morálky protivníka, vítězství mělo být dosaženo bezohledným bombardováním obydlených středisek. Jeden z jeho současníků, britský letecký maršál Sir Hugh Trenchard, s ním souhlasil pokud šlo o účel, nikoli pokud šlo o prostředky, protože považoval za těžiště průmyslovou infrastrukturu; jejím zničením by bylo dosaženo demoralizace pracovních sil a tím také podkopání válečného úsilí. A zcela nedávno plukovník americké armády John A. Warden sestavil pro volbu cílů během operace *Instant Thunder* koncepční rámec, ve kterém umístil zjištěná těžiště Iráku do pěti soustředných kruhů. Cíl nejvyšší priority - jímž bylo vojenské a civilní vedení - byl ve vnitřním kruhu. Potom byly na řadě výrobní objekty, infrastruktura a obyvatelstvo. Rozvinuté ozbrojené síly byly ve vnějším kruhu.

Warden tvrdil, že, „ačkoli máme sklon považovat vojenské síly ve válce za to nejdůležitější, ve skutečnosti jsou pouze prostředkem k dosažení cíle. Jejich funkcí je ochrana vlastních vnitřních kruhů nebo ohrožení vnitřních kruhů nepřítele. ... Je zbytečné zabývat se nepřátelskými silami, jestliže mohou být obcházeny pomocí strategie anebo technologie, a to jak za defenzivy, tak za ofenzivy“.

Letectvo jako prostředek nátlaku není omezováno postupnými operacemi, které jsou charakteristické pro pozemní boj. Je ideální pro obcházení nepřátelských sil. Avšak při jeho použití musí ten, kdo hodlá použít nátlaku, posoudit, na které cíle nutno provést úder, aby bylo dosaženo daného účelu. To předpokládá zjištění silných a slabých míst protivníka. Hledání Achillovy paty protivníka může být prospěšnější než hledání jednotlivých těžišť, ale současně je nutno posuzovat zranitelnost každého prvku jeho celkové „bojové síly“. Strategická letecká síla může být z tohoto hlediska přirovnána k atentátníkovi, který očekává, že jediným výstřelem přivodí dalekosáhlé změny. Letectvo může vykonat totéž jako atentátník, tj. může proniknout každou obranou a zničit daný cíl, respektive jej poškodit.

Ovšem nejistota, jak může protivník reagovat na takový vývoj, velmi ztěžuje úspěšnou aplikaci teorie nátlaku. Nátlak je psychologický proces, a proto musí být zaměřen proti vnímavým, nikoli neživým prvkům nepřátelské „bojové síly“. Může to být vládnoucí elita nebo vojenský štáb. Je obtížné určit psychologickou reakci jednoho člověka, když však máme co dělat s větší skupinou lidí, může být účinek psychologického nátlaku ještě

nepředvídatelnější. Příklad z nedávné doby: nálet amerických letadel na sídlo Muamara Kaddáfího v Tripolisu v dubnu 1986 byl podle tehdejšího ministra obrany USA Caspara Weinberga zamýšlen tak, aby se libyjský vůdce přestal domnívat, že „může beztréstně používat terorismu“. Avšak tento jediný trestný nálet se ukázal jako neefektivní. Ministerstvo zahraničních věcí později přiznalo, že Kaddáfí nebyl přinucen, aby se terorismu vzdal. A zničení letounu nad Lockerbie, Pan America 103, v r. 1988 je dokonce přičítán libyjským agentům, kteří provedli odvetu za bombardování Tripolisu.

Cílové skupiny mohou také dospět k závěru, že přímé i vedlejší ztráty protivníka brzy vyváží jejich vlastní. Podle Clausewitze je to hodnota politického účelu, která určuje oběti, které je nutno přinést, co do velikosti a trvání. Hodnocení výdajů a zisků se ovšem může měnit s časem. Jakmile válčící strana utrpěla určité ztráty, může usilovat o pomstu mimo vlastní, původní cíl. Když výdaje spojené s konfliktem narůstají, kapitulace může být stále méně a méně přijatelná; čím více strana investuje, tím menší je její důvod, aby přijala méně, než může dostat. Ve srovnání s tím, co již bylo obětováno, se všechny další ztráty, které může protivník způsobit, jeví jako okrajové.

Jestliže je přijetí rozhodnutí v době krize složitou záležitostí, potom jeho realizace za války může být neméně náročná. Pokud je komunikační systém ozbrojených sil nějakého státu rozrušen bombardováním nebo jinými prostředky, potom jak nejvyšší vojenské vedení, tak civilní představitelé nemají možnost řídit ozbrojené síly. Tato koncepce tzv. dekapitace (zbavení protivníka hlavy) fascinuje některé letecké teoretiky již od prvního zavádění vysoce přesných, respektive řízených zbraní umožňujících cílené útoky na nepřátelské orgány velení. Politický řídicí orgán je v tomto případě možné přirovnat k lidskému mozku: po jeho zničení tělo zemře, po jeho izolaci je tělo paralyzováno, po jeho uvedení ve zmatek je tělo neovladatelné. Odtud americké bombardování Tripolisu, tak závěry plk. Wardena za letecké ofenzivy ve válce v Perském zálivu, že hlavním cílem bombardování musí být vládnoucí hierarchie Iráku.

Příkladem úspěšného, rychlého a levného nátlaku byla operace *Deliberate Force*. Bylo izolováno vedení státu. Letectvo NATO přerušilo jeho prostředky velení a spojení, zbavilo srbské vojenské a civilní činitele možnosti velet. Z 1026 zbraní použitých při leteckému bombardování bylo 708 s vysokou přesností. A většina z nich byla použita proti srbským velitelským strukturám. Srbové posléze nebyli schopni účinně koordinovat svoje akce a postupně ztráceli schopnost uplatňovat vlastní strategii. Nebyli schopni zabránit leteckým útokům a stáli před možností, že jejich protivníci, Chorvatí a Bosňané, této situaci využijí. Za těchto okolností jim zbylo jediné řešení - souhlas se zastavením palby.

Operace přímo přispěla k dosažení politického cíle, kterým bylo uzavření příměří v Bosně. Jako taková je nejen dokonalým příkladem úspěšné strategické bombardovací operace, ale je také příkladem praktické aplikace teorie nátlaku. V pozemní válce je totiž získané nebo ztracené území alespoň přibližným ukazatelem toho, kdo získává převahu, ale úspěch letecké války je měřitelný mnohem nesnadněji: vyhodnocování úspěšnosti jakéhokoliv nátlaku je velmi omezené. Míra škod způsobených bombardováním je v tomto ohledu vypovídá málo, neboť jsou hodnoceny pouze způsobené fyzické škody, nikoli psychologický účinek, který mělo bombardování na cílovou skupinu všeobecně a na její politické představitele zvlášť. Stejně tak jako úspěch nebo neúspěch odstrašování ovlivňuje potenciálního agresora, úspěch nebo neúspěch nátlaku závisí na reakcích zamýšlené oběti.

A zde je namístě zdůraznit, že v bývalé Jugoslávii to nebyly jen bombardovací nálety, které vedly k dosažení strategického cíle. K výsledku vedle použití letectva NATO přispěly také hospodářské sankce a diplomatické úsilí i válečné vyčerpání Srbů a jejich pozemní strategická situace. V každém případě je politika dekapitace (zbavení hlavy) nejen nesnadná, ale také není trvale udržitelná. Moderní komunikační systémy (včetně mobilních telefonů) a předávání pravomocí v ozbrojených silách oslabují důsledky všech dekapitačních útoků. Likvidace velení protivníka se snáze vysloví než uskuteční; místo velení může být velmi obtížně zjistitelné a bývá dobře chráněno. Ani nelze považovat za jisté, že jeho vyřazení přinese řešení problému. Především je zapotřebí někoho, s kým je možno jednat o mírovém uspořádání a kdo je dostatečně silný, aby provedl všechna přijatá opatření. Když je jedna skupina vůdců zlikvidována nebo svržena, kdo ji nahradí? A budou jejich nástupci více ochotni nebo schopni kompromisu?

V míru při hledání řešení nemáme jinou možnost, než se obrátit k historii: neexistují žádné jiné ověřené a přezkoušené zásady kromě těch, které poskytují minulé konflikty. Mimo to, i když vedení válek během staletí doznalo obrovských změn, války mají stále více společného než jiné formy lidské činnosti. Zkreslení způsobené neúplnými daty prolíná každou analýzou historické události. Situace je v případě vojenských dějin dále komplikována množstvím faktorů, které mohou být důležité, a problémy, s nimiž se setkáváme ve snaze uspořádat fakta do souvislého rámce.

Když Carl von Clausewitz formuloval univerzální teorii války, dospěl k závěru, že válka má dvě trvalé charakteristiky: její politický účel a její násilnou povahu. Válka více než většina lidských aktivit ukazuje obtížnost stanovení normativních, natož predikativních pravidel, ale přesto se o to stále mnoho analytiků pokouší, bez ohledu na všechny kritické výhrady z jiných oborů. O psychologické problematice již bylo zmíněno.

Názory, že technologická revoluce umožňuje dosáhnout vítězství pouze letectvem, přehlíží především fyzická omezení jeho použití, ale také velkou důležitost morálního faktoru ve válce. Navíc vztah mezi různými druhy ozbrojených sil je synergický a některé druhy zbraní mohou plnit určité úkoly lépe než jiné. Letectvo má vynikající schopnost rychlého přemístění síly na velké vzdálenosti, nicméně existují okolnosti, za nichž tato schopnost je málo, pokud vůbec, důležitá.

Od té doby, co se pojmu „strategický“ používá jako synonyma k označení použití letectva způsobem, který splní politické cíle, letečtí stratégové se snaží vytvářet takové podmínky, z nichž lze z takového zasazení získat maximální politický účinek. Za války to znamená zjišťování zjevně důležitých cílů a provedení úderů na ně. To ale může vyvolat spory o trvání, intenzitu a rozsahu bombardování potřebného k dosažení požadovaného účinku. Situace se navíc komplikuje, když čelíme protivníkovi, který nemá ani výrazná „střediska síly“, ani žádnou Achillovu patu. Je těžké si představit, jak by mohlo letectvo plnit úlohu, kterou posledních třicet let plnilo britské pozemní vojsko v Severním Irsku. Při protiteroristických, protigerilových a policejních operacích má letectvo pouze okrajovou použitelnost.

Protože účelem nátlaku je přimět nepřítele ke splnění našeho požadavku, je strategickým cílem každého konfliktu zlomení jeho vůle k odporu. Ve válce jde o vůli jak vydržet, tak způsobit ztráty. Tvzení Roberta Papeho, že „...nátlak selhal, i když strana vykonávající nátlak zvítězí“ je nepřesvědčivé. Z teoretického hlediska byly totiž všechny dosavadní války v jistém smyslu totální: i když cíle konfliktu bývají omezené, nevyplývá z toho, že

jsou omezené také prostředky nutné pro jejich realizaci. Ani množství obětí nemusí být nevýznamné. Vyhlídky na relativně snadné vítězství bývají vždy lákavé. Clausewitz o tom napsal: „Určení i té nejmenší možnosti porážky stačí. ... Protivník se samozřejmě soustředí na to, aby tuto *pravděpodobnost* realizoval, a nikoli na dlouhodobou totální porážku nepřítele.“

* * *

V dnešní době mají některé státy stále větší nechuť k tomu, aby platily cenu, kterou válka nevyhnutelně vyžaduje. Je lákavé si představit, že by snad bylo možné zredukovat zranitelnost vojáků v boji použitím bezpilotních letadel či jiných zařízení, ale vést konflikt pouze těmito prostředky je nesmysl. Nemůžeme přece očekávat, že se protivník rozhodne, že povede válku stejnými metodami jako my.

V minulosti byly oběti leteckého útoku pomstěny teroristickými činy a braním rukojmích, čímž byla obcházena technická převaha protivníků. Proto představa, že technologická revoluce umožňuje levně a rychle vítězit, pouze pomocí letectva, je sice lákavá, avšak chybná. Předpovědi mnoha teoretiků leteckých válek se nesplnily, i když se někteří významní odborníci domnívají, že právě tyto jejich předpovědi byly potvrzeny vítězstvím ve válce v Perském zálivu a nespornou pacifikací Bosny. Je nepopiratelné, že letectvo mělo v těch nebo oněch případech značný význam, ale je rovněž jasné, že svou úlohu, a možná větší úlohu při rozhodování o výsledku konfliktů, sehrály i další faktory. A z této skutečnosti je nutno vycházet při všech dalších úvahách o letectvu a jeho možnostech jako nástroje nátlaku.

(-nas-)

Summit OBSE v prosinci 1996 označil tuto organizaci za základ evropské bezpečnosti, přičemž NATO prohlašuje, že ono je jejím úhelným kamenem. Jak to vidíte vy?

Určité zmatení je na místě. V příštích několika letech vyvstane koncepční problém, co je přesně či úlohou. USA to vidí jednodušeji než Francie a někteří jiní Západoevropané: NATO je bezpečnost, OBSE je demokracie a Evropská unie je prosperita. OBSE má na práci spoustu důležitých věcí, od lidských práv po budování občanské společnosti. Je-li však třeba organizace, která vojensky zakročí, v případě nutnosti, pak je to NATO.

Z rozhovoru s představitelem Úřadu pro ratifikaci rozšíření NATO při ministerstvu zahraničí USA Cameronem Munterem, Právo 16. 3. 1998.

Bezpečnostně politické varianty Rakouské republiky:

Bezpečnost samostatně, nebo v koalici?

Pro vojensky slabý stát, jako je Rakousko, neexistuje volba mezi bezpečností zajišťovanou samostatně nebo v koalici, neboť se nejedná o dvě rovnocenné alternativy. Ozbrojené síly zde mohou účinně působit jako prvek pro ochranu nebo dosažení bezpečnosti pouze společně s ostatními prvky. To není nic nového, ale všeobecně známá věc. Tak je to také

vyjádřeno v koncepci všeobecné obrany Rakouské republiky a v jejím plánu obrany. Blíže o této bezpečnostní koncepci našeho jižního souseda pojednává článek generálního inspektora Bundesheeru gen. Karla Majcena ve Sborníku 1/97 Institutu pro strategický výzkum Zemské akademie obrany Rakouska.

* * *

Současná bezpečnostně politická situace v Rakousku se dá označit jako „vyčkávací solidarita“. Vypracovaný plán obrany zatím platí, obsahově je však již z větší části překonán, což je doloženo i na vládní úrovni restrukturalizací rakouských ozbrojených sil - Bundesheeru (BH) - prováděnou od roku 1992 podle programu nazvaném HEERESGLIEDERUNG-NEU (H-N).

Rozhodnutí ministerské rady vzhledem k reorganizaci BH stanovuje:

- základním úkolem vojenské obrany země zůstává obrana Rakouska před agresí zvnějška,
- opouští se od koncepce obrany prostoru a přechází se na zajišťovací a obranné síly, schopné pružně reagovat v příhraničním prostoru,
- mírově naplněné síly musí být schopny rychle reagovat na situaci,
- dosáhnout schopnosti mobilizačního doplnění na plný stav při vývoji situace, směřující k ohrožení,
- střežit území a vzdušný prostor, zabránit jeho zneužití i početně silnějším protivníkem,
- chránit státní hranici (SH), zahájit obranný boj přímo na SH formou vedení boje na zdrženou,
- být schopni bránit se až do zahájení účinného působení politických opatření nebo mezinárodních bezpečnostních mechanismů,
- plnit úkoly na celém území Rakouska, bez ohledu na roční dobu, počasí a terén,
- podílet se na zajišťování míru a odvrácení konfliktů v rámci mezinárodních organizací,
- brát v úvahu úkoly, vyplývající z mezinárodních a vojensko-politických závazků,

- podílet se na mezinárodní pomoci při katastrofách a na humanitárních operacích,
- částí sil se podílet na bezpečnostní pomoci ve prospěch policie,
- vytvářet odpovídající předpoklady pro výstavbu ozbrojených sil,
- zajistit dodržení principu dobrovolnosti při zasazení v zahraničí.

Tím, že bylo pozastaveno přepracovávání plánů obrany, chybí výše uvedeným předpokladům základní propojení s trvalou bezpečnostní a brannou politikou.

Mezi politickými uskupeními v Rakousku chybí v této problematice základní soulad. Existují sice různé názory a prohlášení, které nejsou nijak propojeny, ale rozhodnutí o bezpečnostní politice na sebe nechávají čekat. A tak se přijímají bezpečnostně politická rozhodnutí v evropském rámci (ZEU, NATO) bez účasti Rakouska.

Zejména v oblasti ozbrojených sil postrádáme potřebný politický předstih. Přestože není patrné aktuální vojenské ohrožení, je stát v dohledné době plně odpovědný za zajištění stability a za bezpečnost svých občanů. Ozbrojené síly jsou „posledním prostředkem“, nevyhnutelným pro předcházení krizím.

V Rakousku se dlouho diskutuje o „náhradním řešení“ v použití ozbrojených sil, něco jako policejní zajišťovací síly. To je v politice demokratických států něco nového a vzhledem k plnění úkolů si nelze představit, že by to bylo cenově přijatelné. Při takové koncepci, kdyby se nepodařilo odvrátit krize, nevojenská obrana před nebezpečím by byla neúčinná a došlo by k válce, odpadla by řada činností typických pro vojenské jednotky a navíc by se vytratil bezpečnostně policejní prvek (chyběl by statut kombatanů). V takovém případě by daňový poplatník ztratil ochranu. K tomuto tématu jsou veřejné diskuse zvláště potřebné.

OTÁZKY STRUKTURY

Pro BH má rozhodující význam, zda cílů bezpečnostní politiky bude dosaženo samostatně, nebo v koalici. Současná příznivá bezpečnostní situace vede k představě, že by bylo snad možné zajistit vojenskou bezpečnost Rakouska samostatně, za předpokladu, že požadované prostředky na armádu nebudou jen slibovány, ale budou k dispozici. Je ale tato politika skutečně výhodná? Např. ve Finsku politiku neutrality označují jako zastaralou, jako pozůstatek studené války. Navíc důsledkem rozhodnutí o neúčasti v obranné koalici při zachování bezpečnostně politické solidarity bylo zavedení rozsáhlého program vyzbrojování ozbrojených sil.

Organizační struktura BH by proto měla brát v úvahu následující skutečnosti:

- ▲ v současné době není aktuální přímé vojenské ohrožení,
- ▲ existuje nebezpečí rozšíření vojenského konfliktu ze sousedních zemí do Rakouska,
- ▲ pokud lze předpokládat, že by se Rakousko vojensky bránilo, bylo by to poprvé, kdy by muselo zvládnout vojenské ohrožení,
- ▲ představa ohrožení se může měnit z hlediska středně a dlouhodobého, základní organizační struktura BH musí umožnit jeho přestavbu v průběhu příštích deset let,
- ▲ zvyšují se technologické požadavky, Rakousko nebude moci zvládnout samostatně některé vojenské úkoly (např. protiraketovou obranu),
- ▲ také nevojenská ohrožení vyžadují vojenskou podporu (pomoc).

Na základě uvedených skutečností má Rakousko na výběr čtyři možné bezpečnostně politické varianty:

- ◆ zachování trvalé neutrality (solidarita odpovídající neutralitě),
- ◆ připojení se k nějakému obrannému společenství (plná solidarita),
- ◆ plnění úkolů neutrality bez členství v koalici,
- ◆ připojení se k systému kolektivní bezpečnosti.

V případě „samostatnosti“ by BH musel:

- vybudovat samostatnou PO,
- zajišťovat a bránit samostatně vlastní území,
- zúčastnit se zasazení v mezinárodním rámci.

Pro splnění těchto úkolů by bylo potřebné modernizované vybavení a vyšší finanční náklady, aby se využilo programu H-N. Při současné finanční a společensko-politické situaci se to ale zdá nemožné.

V případě řešení této situace v koalici, na základě členství v EU (s možností volby připojení se k ZEU, případně k NATO), měl by BH řešit následující úkoly:

- ◆ střežit vzdušný prostor včetně pozemní protivzdušné obrany objektů,
- ◆ zajistit obranu území na státní hranici i v hloubce,
- ◆ přispívat ke společné obraně (např. s jednotkou, vybavenou a vycvičenou podle mezinárodních norem),
- ◆ zúčastňovat se společného zasazení v mezinárodním rámci.

Pokud by měl BH přijmout tyto úkoly, bylo by nezbytně nutné provést strukturální změny v programu restrukturalizace H-N. Rakousko by v každém případě využívalo části nákladů v rámci koalice. BH by se ale napřed musel přizpůsobit všem standardům NATO.

Finanční nárůst by měl být udržován v rámci toho, co by mohlo být v „lepších časech“ označováno jako část hrubého domácího produktu a co také ještě představuje v západo- a středoevropských státech minimum příspěvků na obranu. Je-li tato finanční suma nepředstavitelná nebo politicky neúnosná, bylo by potřebné zvážit, zda se nevzdát takové vojenské obrany. Přijatelným řešením by možná byl jakýsi symbolický příspěvek, třeba ve formě „placení po částech“. Program H-N, přijatý v roce 1992, by se utvářel v souladu s dalším vývojem.

Je potřebné, aby se neprodleně zavedla organizační struktura BH, přizpůsobená jasně vymezenému bezpečnostně politickému vývoji v Evropě. Stále však k tomu chybí politické předpoklady, svědčí o tom např. finance.

Dalšími faktory nejistoty při plánování organizačních struktur BH jsou otevřené otázky branného systému a právní nejistoty, jako např.:

- branná povinnost nebo dobrovolná armáda,
- zůstane zachována svobodná volba mezi vojenskou a civilní službou, i když zákonodárci se na tento problém dívají jinak,
- přijetí žen do BH bylo mezitím vyřešeno (je zakotveno v koaličních smlouvách),
- mnohé otázky branného zákonodárství ještě stále čekají na úpravu nebo přepracování.

Důsledky chyb v rozhodování o základních otázkách jsou následující:

- nejistoty v plánování vedou k neuceleným a tím ne hospodárným postupům, to vede k mrhání prací lidí a jejich zklamání,
- důležitá rozhodnutí o organizačních otázkách se nebudou moci uskutečnit.

Nejistota v plánování negativně ovlivňuje přidělování lidských zdrojů a finančních prostředků. To vede ke krizi motivace a k negativnímu vlivu na výkonnost a celkovou hospodárnost v BH.

ZÁVĚRY

Musíme se vyvarovat se dalšího poškozování BH a tím i bezpečnosti Rakouska. To vyžaduje včasnou odpovědnost politiků za budoucí obranu země a zahrnuje následující problémy:

▼ V jakém rozsahu se mají přijímat za své základní otázky vojenské obrany země? Jaké další úkoly by měly plnit ozbrojené síly?

▼ Měla by být poskytována pomoc i v případech nevojenského charakteru, např. v oblasti znečišťování životního prostředí nebo při katastrofách v rámci celosvětových humanitárních aktivit?

▼ V jakém rozsahu by měly být dány k dispozici prostředky na obranu země pro jiné vojenské úkoly, jako je např. spoluúčast při zasazení v rámci mezinárodních organizací?

Stanovení cílů bezpečnostní politiky a funkcí ozbrojených sil je úkolem politického vedení. To má rovněž odpovědnost za vyčlenění odpovídajících prostředků. Vojenské vedení má ale ukázat, jaké důsledky bude mít politické rozhodnutí nebo naopak nerozhodnost.

Bundesheer byl první institucí v Rakousku, která reagovala na změny v bezpečnostně politické situaci v Evropě. Již v r. 1991 byla spolkové vládě předložena zpráva „Bezpečnostně politické prostředí a rozvoj ozbrojených sil“. V roce 1992 byly podniknuty první kroky k realizaci koncepce restrukturalizace ozbrojených sil H-N a v r. 1994 bylo navrženo vytvořit institut „Integrovaná bezpečnostní politika“ jako celostátní sdružení.

I přes klesající vojenský rozpočet a pozastavená rozhodnutí se při plánování v armádě vždy usilovalo o nalezení způsobů hospodárného plnění úkolů. Mnohá opatření, pokud o nich bude rozhodnuto, se účinně projeví za 10-15 let. Zvyšování profesionalizace příslušníků BH (např. výuka cizích jazyků), ale také interoperabilita jako jeden z hlavních cílů programu PfP (kompatibilita a standardizace) by se měly realizovat co nejdříve.

Pokud je integrace pro rakouské politiky upřednostňovanou metodou pro řešení evropských celosvětových problémů (připojení se k OSN, účast v OBSE, připojení se EU), pak z toho plyne, že se o otázkách spojení má mluvit i v souvislosti s ozbrojenými silami. To pak musí být v souladu s plánem přijatým vládou (jaro 1998) k přípravě na zapojení se do aliance NATO.

Předpokládáme, že program Partnerství pro mír společně s naší angažovaností v rámci OSN představuje dostatečný rámec k tomu, aby následovala legislativní opatření a byly vyčleněny příslušné finanční prostředky.

(přel. Koz)

Nová hrozba zbraní hromadného ničení?

V období tzv. studené války byly středem mezinárodní pozornosti především zbraně hromadného ničení. Jaderné zbraně stály v pozadí každého většího sporu mezi Východem a Západem i vztahů mezi aliancemi. Téměř všechny priority zahraniční politiky byly tím či oním způsobem spjaty s nebezpečím třetí světové války a hrozbou milionů obětí. Po jejím skončení se strategický zájem přesunul na jiné problémy, a ty jsou většinou stranou hlavní pozornosti veřejnosti. Mimo profesionály zabývající se obrannou politikou, se o zbraně hromadného ničení (ZHN) stará jen velmi málo občanů. Protože co je hlavní úlevou pro obyčejné lidi? Je to na prvním místě pocit, že nehrozí nebezpečí jaderné války. Avšak ZHN stále představují nebezpečí, i když poněkud jiného druhu než v období studené války. Podrobněji se touto problematikou zabývá ředitel Institutu pro výzkum války a míru při Kolumbijské univerzitě (USA) profesor Richard K. Betts, jehož článek Nová hrozba hromadného zničení, uveřejněný v americkém časopise Foreign Affairs January/February 1998, přinášíme ve zkrácené redakční úpravě.

* * *

Předně je třeba uvést, že jaderné zbraně nejsou tím jediným nebezpečím, které nám hrozí. Do popředí zájmu odborníků se dnes dostávají hlavně chemické a biologické zbraně. Studená válka skončila a jak americké, tak ruské jaderné zásoby jsou mnohem menší. Snížila se pravděpodobnost globální apokalyptické války. Ale na druhé straně se stále zvyšuje pravděpodobnost, že bude použito menší množství ZHN.

Mezi odborníky nejsou nová nebezpečí ignorována. Programy proti šíření jaderných zbraní (counterproliferation) se staly v Pentagonu a mezi zpravodajci všední, každodenní činností. Nicméně tyto změny nebyly většinou na veřejnosti ani zaregistrovány, což limituje ochotu politiků příslušné programy podporovat. I armáda věnuje pozornost spíše ZHN, které ohrožují americké ozbrojené síly v zahraničí, než těm ZHN, které by mohly zabít miliony civilistů uvnitř samotných Spojených států.

Musíme mít stále na paměti, že například role, kterou tyto zbraně hrají, se stále mění. Již to nejsou ty nejmodernější zbraně. Naopak.

Za prvé se stále více a více stávají zbraní slabých, tj. států či aliancí, které jsou vojensky nanejvýš druhé kategorie. I důležitost jednotlivých typů ZHN se posunula. Největší zájem je o biologické zbraně; jaderné zbraně jsou na druhém místě, a až daleko za nimi jsou chemické zbraně.

Za druhé: hlavními prvky bezpečnostní politiky studené války byly odstrašení a kontrola zbrojení. Ale vůči některým novým hrozbám nelze provádět politiku odstrašení a kontrola zbrojení s ohledem na ZHN byla marginalizována. V některých případech může politika odstrašení a kontrola zbrojení mít zcela opačné účinky.

Za třetí: některé z metod, které by mohly vyřešit současné ohrožení ZHN novými způsoby, nemusí být na veřejnosti populární. Jde o program civilní obrany, který je odmítán a zesměšňován. Některá z neefektivnějších opatření zabránění útokům uvnitř Spojených států mohou ohrozit tradiční občanské svobody.

Za čtvrté by snížení nebezpečí útoku ZHN uvnitř USA mohlo mít i důsledky pro zahraniční politiku. Mohlo by vyžadovat stažení se z některých konfliktních oblastí. Americká aktivita, která je hlavní zárukou současné mezinárodní stability, se tak paradoxně stává primárním zdrojem americké zranitelnosti.

V období studené války byla hlavním důvodem jaderného nebezpečí ve Spojených státech strategická angažovanost v Evropě, Asii a na Středním východě. Ale angažovanost tehdy předpokládala, že existuje přímá spojitost mezi regionální stabilitou a americkým přežitím. Tato spojitost je dnes méně evidentní. Neexistuje žádná hrozící supervelmoc (či ideologie, která představuje v podstatě totéž), je zde pouze řada sice vážných, ale zcela lokálních konfliktů. Jako jediný stát, který dnes působí jako pacifikační síla mimo své vlastní území, se Spojené státy stávají cílem pro ty, jejichž mocenské aspirace jsou mařeny vojenským potenciálem Spojených států.

Když se jaderné zbraně objevily, představovaly tu nejmodernější vědeckou aplikaci vědy, technologie, techniky. Mohly si je dovolit jen velmoci. Jaderné zbraně existují více než půl století, chemické a biologické zbraně dokonce ještě déle. Nejenomže tyto zbraně stárnou, ze strategického stanoviska se dokonce stávají primitivními. Kdysi zbraň mocných, dnes se staly jedinou nadějí tzv. militantních států či teroristů. Proč? Protože Spojené státy mají převahu v konvenčních zbraních - což je něco, co nikdy neměly proti Sovětskému svazu.

Perský záliv v r. 1991 demonstroval americkou převahu způsobem, který mnohé ohromil. Ačkoliv vojenský rozpočet stále klesá, žádný jiný stát se nestal silnějším. Americké vojenské výdaje zůstávají totiž stále více než třikrát vyšší než jakéhokoli potenciálního protivníka, jsou vyšší než vojenské rozpočty Ruska, Číny, Iránu, Iráku, Severní Koreje a Kuby dohromady. Navíc neexistuje žádný důkaz, že by úroveň vojenské profesionality v těchto zemích rostla takovým tempem, že by se z těchto států mohly stát vážní soupeři, i kdyby vydávaly na své armády víc. V americké armádě proběhlo něco, co někteří nazývají revolucí ve vojenství. Americké ozbrojené síly zůstávají bez konkurence, co se týče jak zbraní, zpravodajských a informačních systémů, organizační a doktrinální pružnosti, tak integrace „systému systémů“, který je klíčem k moderní bojeschopnosti.

Více než kdy jindy, tou hlavní silou jsou vojenští profesionálové. I kdyby potenciální protivníci Spojené státy v závodech ve zbrojení dohnali, jejich vojenská organizace a kultura je pravděpodobně v závodech o lepší management, zavádění technologie a velení v boji nedožene.

Pro potenciální protivníky je nemožné, aby se postavili proti Spojeným státům v konvenčním boji, pro menší skupiny jakými jsou např. teroristé, je to zcela vyloučené. Budou-li mít Spojené státy štěstí, budou tyto skupiny užívat jen klasické výbušniny. Zatím jen málo teroristických skupin projevuje zájem o ZHN. Bombové útoky či braní rukojmí ohrožuje jen několik set životů. Doufejme, že se tak děje jen na základě nějakých nám

neznámých motivů, a ne jen z důvodu, že těmto skupinám chybí patřičné kapacity pro ZHN.

Není jisté, že se na takové omezení můžeme spolehnout. Některé skupiny již ZHN použily, ale nebyl to velký úspěch. Japonská sekta Óm šinrikjó v roce 1995 rozptýlila v tokijském metru nervový plyn sarin, ale bylo zabito „jen“ dvanáct lidí. Někteří analytici se domnívají, že ti, kteří zaútočili na World Trade Center v r. 1993 naplnili bombu kyanidem, který při explozi shořel (což nebylo potvrzeno, ale velké množství kyanidu bylo nalezeno později u pachatelů).

Může se stát, že podobné skupiny nebudou v budoucnu tak zcela neschopné. Pokud se teroristé rozhodnou, že zastraší politiky, tím že způsobí ohromné škody, ZHN se pro ně stávají tím atraktivnějšími, čím jsou dostupnější.

Za páté: nesporná vojenská převaha přesunula pozornost armády jinam, pryč od ZHN. V období studené války byly ZHN základem amerického vojenského potenciálu, protože USA stály proti jiné supervelmoci, jejíž konvenční síly se obávaly. Dnes se již nikdo nestará o střely MX či bombardéry B1, a už málokdo o dohodu o redukci strategických zbraní. Kdo se v Pentagonu zajímá o to, jak by mohly Spojené státy použít ZHN pro strategické účely?

O co se ale vojenští plánovači skutečně zajímají je, jak zabránit potenciálním protivníkům použít ZHN, jako „asymetrický“ prostředek proti konvenční síle USA, jak chránit americké pozemní a námořní síly v zahraničí před útoky za použití ZHN.

Takový postoj je správný, ale odvrací pozornost od hlavního nebezpečí. Nejde o to, že by potenciální protivníci mohli použít jaderné a chemické zbraně proti americkým obrněným jednotkám či lodím. Jde o to, že by se mohli pokusit potrestat Spojené státy zasažením amerických měst.

< Vyberte si zbraně správně > *Amc*

Až do začátku uplynulého desetiletí byly problémem jaderné zbraně. Chemickým zbraním věnovali určitou pozornost odborníci, ale nikdy nebyly v popředí zájmů prezidentů a vlád. A na biologické zbraně se téměř zapomnělo díky jejich zákazu podle konvence o biologických zbraních z roku 1972. Chemickým a biologickým zbraním se začala opět věnovat pozornost až v devadesátých letech. Je příznačné, že biologické zbraně, kterým byla věnována zatím nejmenší pozornost, představují pravděpodobně to největší nebezpečí.

Chemických zbraní si veřejnost v posledních desetiletích všímala více, zvláště od té doby, co byly použity Irákem proti iránským jednotkám v irácko-iránské válce 1980-88 a proti kurdským civilistům v r. 1988. Chemické zbraně jsou dostupnější než jaderné zbraně, protože technologie, která je zapotřebí pro jejich výrobu, je daleko jednodušší. Ale je velmi obtížné, logisticky a operačně, dopravit potřebná množství chemických zbraní nad rozsáhlá území, aby bylo dosaženo desítek tisíc obětí jako třeba při leteckém náletu za druhé světové války.

Bylo vynaloženo mnoho úsilí na kampaně za zákaz chemických zbraní. To je sice chválihodné, ale vedlejší účinky takového zákazu nejsou tak docela bezproblémové. Například zákaz chemických zbraní znamená, že vzhledem k odstrašování se jaderné zbraně stávají důležitějšími než kdy předtím byly. Je to proto, že smlouva jako taková

nemůže na sto procent zabránit, aby protivníci nepoužili chemické zbraně, a Spojené státy se slavnostně možnosti odvety stejnými zbraněmi vzdaly.

V minulosti USA odmítaly použití chemických zbraní jako první, ale vyhradily si právo použít je jako odvetu, jestliže je nepřítel nasadí jako první. Konvence o chemických zbraních z roku 1993, která vstoupila v platnost loni v dubnu, žádající, aby Spojené státy zničily veškeré zásoby svých chemických zbraní, tuto možnost vyloučila. Prakticky to znamená, že je vyloučena zásada nepoužít jaderné zbraně jako první, protože to jsou vlastně jediné zbylé ZHN, které jsou pro odplatu k dispozici.

Použily by Spojené státy jaderné zbraně jako první proti zemi či skupině států, které by zabily několik tisíc Američanů chemickými zbraněmi? Je těžké si představit, že by toto tabu bylo porušeno. Ale scénáře konvenčního vojenského odstrašení nepostačují a síla amerického odstrašení nesmí být snížena. Bylo by riskantní, kdyby vznikl precedent, že někdo může použít ZHN proti americkému lidu, aniž by jako odvetu neutrpěl podobný útok. Omezení alternativ strategie odplaty neznamená, že odstrašení nezbytně selže, ale zcela jistě ji neposílí.

Přínosem konvence o chemických zbraních je, že se ztížila možnost tyto zbraně získat: jsou již čtvrt století stigmatizovány stejně jako biologické zbraně.

Jaké účinky má zákaz chemických zbraní pro země, které chtějí za každou cenu, z jakýchkoli důvodů, ať pro odstrašení, agresi, pomstu, získat ZHN? Zákaz především redukuje zábrany získání biologických zbraní, protože ty se stávají stejně ilegální jako chemické.

Biologické zbraně v sobě kombinují maximální ničivost a snadnou dostupnost. Jaderné zbraně mají velký smrtící potenciál, ale je těžké je získat. Biologické látky spojují obě kvality. Studie z r. 1993 uvádí, že letadlo, které doručí 100 kg zárodků sněti slezinné - které se v těle rychle množí, produkují toxiny a způsobují krvácení - ve formě aerosolu v noci nad Washingtonem, D.C., může zabít asi milion až tři miliony lidí, to jest 300krát víc, než kdyby letadlo vezlo desetkrát větší množství sarinu.

Na rozdíl od jaderných zbraní, je snadné biologické zbraně vyrobit. Pokrok v biologii odstraňuje množství problémů při zacházení a uchovávání těchto látek, a mnoho problémů je navíc možné řešit obyčejným vědeckým výzkumem.

Teroristické skupiny si pravděpodobně jaderné zbraně nezvolí. Vyžadují velké investice, rozsáhlou infrastrukturu a jsou vystaveny věrohodnému útoku ze strany Spojených států. Značné množství obyvatel lze snadněji než jaderným výbuchem zabít snětí slezinou.

V rámci Pentagonu se zájem o biologické zbraně v posledních letech zvýšil, ale jinde, mezi veřejností, bohužel takový zájem není. To je z jedné strany dobré, protože velká publicita by jen dodávala možným protivníkům informace. Ale na druhé straně je to špatné, protože to nepomáhá úsilí zavést nutná opatření - např. na poli civilní ochrany - která by mohla částečně utopit jaderný, chemický či biologický útok.

(Odstrašení a kontrola zbrojení)

V slovníku studené války dominovaly ZHN, odstrašení. O odstrašení se mluvilo i v armádě. To se ale dnes týká daleko menšího množství hrozeb než kdysi. Logika odstrašení má zabránit nevyprovokované a jasné agresi, tj. za situace, kdy agresor souhlasí s tím, že je agresorem, a ne obráncem.

Odstrašení nefunguje tak spolehlivě, když obě strany vidí jedna druhou jako agresora. Příkladem mohou být intervence Spojených států v konfliktech třetího světa. Země, která měla být zastrašena, zkusila zastrašit Spojené státy. Byly to špatné kalkulace.

Pro zemi, která bývala cílem amerického odstrašování, Rusko, se strategická situace změnila. Zastrasování bylo založeno na předpokladu sovětské konvenční převahy.

Americká strategie spočívala na stupňování hrozby: aby odstrašila útok sovětských obrněných divízií, hrozila, že Amerika bude první, kdo použije jaderné zbraně. Dnes se situace otočila. Neexistuje Varšavská smlouva, Rusko má poloviční či snad ještě menší vojenský potenciál než bývalý Sovětský svaz a jeho současné ozbrojené síly jsou v rozkladu, zatímco NATO se rozšiřuje na východ. Je to Moskva, která musí kompenzovat svou konvenční slabost spoléháním se na svůj jaderný potenciál. Na začátku 80. let Rusko vyhlásilo, že nepoužije jaderné zbraně jako první. Ale po skončení studené války, za situace svého hlubokého úpadku, se této politiky zřeklo.

Dnes musíme Rusko uklidňovat, ne odstrašovat. Skutečně vážné nebezpečí představuje únik materiálů z ohromných ruských jaderných zásob, které mohou získat antiamerické skupiny, ať jsou kdekoli. Pokud Amerika nemá v úmyslu na Rusko zaútočit, ruské jaderné síly nepřestávají žádný problém. **Problémem je redukce ruských jaderných zásob.**

A podobně americká převaha v konvenčních silách způsobuje, že se Čína musí ve stále větší míře spoléhat na eskalační strategii. Číňané vyhlášovali, že nepoužijí jaderné zbraně jako první. Tuto politiku přijali v době, kdy jejich základní strategickou doktrínou byla „lidová válka“, která spočívala na masové mobilizaci a zbraních nízké technologie.

Víra v tuto doktrínu byla vážně ořesena vítězstvím Američanů v Perském zálivu. Znovu by ZHN nepředstavovaly žádný problém, pokud by měly sloužit jen k odstrašení Spojených států, protože Spojené státy nemají v žádném případě v úmyslu na Čínu zaútočit. Jak se ale tyto předpoklady vztahují k možné válce s Tchaj-wanem? To je konflikt, který nikdo pochopitelně nikdo nechce, ale který nemůže být zcela vyloučen. Jestliže se Spojené státy rozhodnou otevřeně odstrašovat Peking od útoku na Tchaj-wan, bude se opakovat situace studené války. Kdo ale pozná kdo koho odstrašuje?

Avšak hlavním problémem politiky odstrašení je, že stále spočívá na teorii, která určovala politiku studené války: na hrozbě odplaty druhého úderu. Tato odplata předpokládá znalost toho, kdo zahájil útok, jeho adresu, na které se zdržuje. To není nic těžkého, pokud hrozba přichází od nepřátelské vlády, ale stává se to velkým problémem, pokud by byl nepřítel anonymní. Příkladem je bombový útok na Pan Am Flight 103 nad Lockbie ve Skotsku.

Obrana se přesouvá od politiky odstrašování k prevenci. Většina odborníků je rozhodně proti vypracování strategie prvního úderu. Pokud uvažujeme o militantních státech či teroristech, není prakticky nikdo stoupencem politiky prvního úderu, ale většina zároven předpokládá, že bude možné zahájit odzbrojovací akce proti jakékoli skupině vlastních ZHN.

Je to jednak eliminace chemických zbraní, která snižuje možnosti odstrašení. Potom je to omezení kontroly zbrojení na nástroje, které mohou být používány jako odstrašující

hrozby. Není to špatná politika, ale v tomto kontextu funguje proti maximalizaci odstrašování.

Partner Spojených států při jednání o kontrole zbrojení - Rusko, se odzbrojilo z velké části dobrovolně. Ale navzdory standardnímu mínění, pro Spojené státy nebylo tím nejdůležitějším, aby přesvědčily Moskvu, aby se zbavila jaderných zbraní. Clinton se místo toho rozhodl pro rozšiřování NATO, což tlačí Rusy právě opačným směrem.

(Civilní ochrana) *Amz*

Navzdory všem novým omezením, zůstává politika odstrašování důležitým aspektem strategie. Není toho mnoho, co Spojené státy potřebují dělat, aby svou odstrašující kapacitu udržely i nadále.

Zastánci stálého zvyšování obranného potenciálu (většinou přívrženci SDI z Reaganových časů), zůstávají zafixováni na jeho nejméně závažné formě: na použití vyspělé technologie proti balistickým střelám. Přitom o to, co by mělo být naší nejvyšší prioritou, se nezajímají. Tím by měla být **příprava systému civilní ochrany** při použití ZHN na území Spojených států.

Aktivní obrana proti řízeným střelám je drahá investice, která by mohla i nemusela fungovat. Byla by budována proti ohrožení, kterému v dohledné době několika nebudou muset Spojené státy čelit, ale které nemá vůbec nic společného s hrozbami, které musí být řešeny již nyní. **Opatření civilní ochrany** jsou velmi levná, a mohou být i daleko efektivnější, než proti rozsáhlému sovětskému útoku.

Během studené války byly debaty o tom, zda je aktivní protiraketová obrana vůbec možná, technologicky proveditelná, nutná. Dnes nemusíme znovu diskutovat o SDI, abychom viděli, že současná hrozba ZHN je zanedbatelná. Ještě mnoho let nebudou Irák, Írán či Severní Korea schopny použít mezikontinentální řízené střely. Tyto země pravděpodobně mají určité omezené množství jaderných hlavic, dostupné biologické zbraně. Jakým způsobem je doručit na cíl? Alternativy k balistickým řízeným střelám jsou letadla, řízené střely vypouštěné z lodí, a nekonvenční prostředky jako pašování, ve kterém zpravodajské služby těchto zemí přímo vynikají.

Obranný systém proti balistickým střelám, ať už stojí více či méně než 60 miliard, jak to nedávno odhadl rozpočtový výbor Kongresu, by v žádném případě nezabránil moderním formám útoku. ZHN by použily hlavně militantní státy a teroristické skupiny. A navzdory veškerému úsilí, které mělo zabránit jejich užití, je možné že tyto zbraně použity budou. Jestliže se tak stane, musí být připravena veškerá opatření, která mohou zmírnit jejich účinky.

Již v posledních fázích studené války bylo těžké přimět veřejnost, aby se zajímala o ochranu proti rozsáhlému útoku SSSR, proti výbuchu jaderných zbraní velké ráže. Snad se životy, které by mohly být zachráněny, zdály nicotné ve srovnání s miliony, které by byly ztraceny. **Hodnota civilní ochrany více vynikne v kontextu omezeného útoku**, možná jaderných zbraní malé ráže. Řada opatření může zvýšit ochranu obyvatelstva či nápravu biologických, jaderných a chemických účinků. Jsou jimi zásoby plynových masek, vybavení a výcvik pro dekontaminaci, připravený program pro hromadnou vakcinaci, antibiotika, širší a důkladnější plánování postupů při vzniku mimořádné situace, informace o pohotovostních úkrytech a mimořádných akcích pro snížení individuální zranitelnosti.

Tato opatření mohou snížit ztráty a velikost utrpení, i když rozdíl, co se týče obětí, bude malý. Civilní ochrana je obzvláště levná, zejména ve srovnání s obvyklými vojenskými programy a aktivními vojenskými opatřeními. Až do nedávna to bylo půl miliardy dolarů - méně než dvě desetiny procenta rozpočtu na obranu, méně než dva dolary na hlavu každého Američana šlo na protichemickou a biologickou ochranu, zatímco téměř čtyři miliardy byly vynaloženy na obranu proti balistickým střelám. **Proč politici nevěnují pozornost programům, které tlumí následky pohrom,** místo toho, aby zahajovali drahé programy, které ve skutečnosti nedávají vůbec žádnou záruku, že budou fungovat tak, jak se očekává?

Jednou z odpovědí je konceptuální setrvačnost. Během studené války si strategové spíše zvykli na obavy z nepřitele s velkým množstvím ZHN než na nepřitele, který jich má málo. Po desetiletí otázka strategické obrany byla prezentována jako spor mezi těmi, kteří neviděli žádnou jinou alternativu než odstrašování, a těmi, kteří doufali, že SDI nad Spojenými státy nahradí politiku odstrašování nezranitelností. Žádná z těchto dvou koncepcí se nevztahuje k nejpravděpodobnějšímu ohrožení ZHN ve světě po skončení studené války.

Základem odporu proti programu civilní ochrany je určitá psychologická averze. Její protivníci obvykle argumentují tím, že civilní ochrana je nebezpečná iluze, která nemůže nijak podstatně snížit hrůzy útoku, který vyhladí stovky měst. Protože podporuje falešný pocit bezpečí, mohla by se stát destabilizujícím faktorem a vyprovokovat v době krize útok. Ať již tato argumentace v době studené války platila či ne, teď zcela jistě neplatí.

Dnes jako včera existuje důvod, proč je civilní obrana nepopulární: znepokojuje totiž lidi. Připomíná jim, že jejich zranitelnost vůči ZHN není jen špatným snem, který bude vyřešen díky strategickým plánům odstrašení, prevence a zachycení.

Civilní ochrana může snížit škody, ne je minimalizovat. Protivník může vyvinout takové biologické látky, na které známé vakcíny a antibiotika nereagují. V okamžiku, kdy ZHN způsobí desítky tisíc mrtvých, propukne hysterie všeho druhu. Jedna z nich bude určitě: Proč nás na to vláda nepřipravila? Politici si nemohou dovolit, aby se vystavovali nepřízní veřejnosti. Jestliže je za současné situace mezi veřejností odpor proti rozsáhlé distribuci civilní ochrany, zásobám, školení používání ochranných prostředků či zdravotním službám, to nejmenší, co můžeme udělat, je optimalizovat plány a přípravu civilní ochrany, aby tyto činnosti mohly být co nejrychleji realizovány, jakmile vznikne první krize.

Čím se nebezpečí, že by teroristé mohli použít nějakou ze ZHN budou brát vážněji, tím víc poroste zájem o preventivní bezpečnostní opatření. Tím nejsamozřejmějším je **intenzivní shromažďování zpravodajských informací.** Kde to předpokládá sledování cílových skupin, odkud by se mohli rekrutovat teroristé (např. stoupenci palestinských organizací, stoupenci různých náboženských kultů, radikálové, kteří udržují styky s Irákem, Íránem nebo Libyí), mohou vzniknout kontroverze ohledně narušování soukromí, prohlídek a konfiskací.

Pokud nebezpečí ZHN zůstává hypotetické, takové kontroverze nebudou snadno řešitelné. Útok ZHN zatím nebyl realizován, americké bezpečnostní složky měly neuvěřitelné štěstí: skupina zadržená v r. 1993 pro plánování bombového útoku v Lincolnově tunelu byla infiltrována informátorem, který byl náhodou zajištěn pro jízdu bez státní poznávací značky.

Kdo se obává porušování občanských svobod, komu vadí špehování, by si měl uvědomit, co by se stalo, kdyby nebylo možné pachatele identifikovat. Předpokládejme, že radikální

islámská skupina zahájí biologický útok, zabije sto tisíc lidí, a vyhlásí, že udělá totéž znovu, nebudou-li splněny její podmínky. Pravděpodobnost takového scénáře není vysoká, ale nemůžeme takovou situaci pokládat jen za obyčejnou fantazii. Je stěží myslitelné, že by zpanikařený systém zacházel s arabskými Američany jako s japonskými Američany, které nahnal po Pearl Harboru do koncentračních táborů. Proto by rozšíření možností kontroly - tváří v tvář takové hrozbě - bylo menším zlem.

Je ústup tou nejlepším obranou? / *Ant*

Žádný program nemůže eliminovat všechna nebezpečí. Jedním z rizik je, že ve stále proměnlivém, neustáleném světě po skončení studené války by se Spojené státy mohly neočekávaně ocitnout v konfliktu s Ruskem či Čínou. Dnes nejsou stanoveny žádná přesná a ustálená pravidla, která by mohla zastavit konflikt týkající se baltských států či Tchaj-wanu, tak jako existovala po kubánské krizi. Dalším rizikem je, že některá ze skupin, které dávají za vinu Spojeným státům své problémy, se může rozhodnout, že se pomstí, tím, že způsobí škody Američanům tam, kde žijí. Velké nebezpečí je hněv malých států či náboženských a kulturních skupin, které vidí Spojené státy jako ďábelskou sílu blokující jejich legitimní aspirace. Americká vojenská a kulturní hegemonie představuje základní hrozbu radikálům snažícím se narušovat status quo. Je to přímo spojeno s nespravedlivým obviňováním, že USA jsou zodpovědné za udržování světového pořádku. Že jsou světovým četníkem, což vzbuzuje potřebu těchto skupin postavit se na odpor.

Je to vše důvodem pro ústup a obnovu izolacionismu? Ne, je příliš pozdě zastavit zahraniční nechuť tím, že ustoupíme. Nepřátelské skupiny a vlády nikdy nepřestanou obviňovat Spojené státy ze svých problémů. A v zahraniční politice jde přece o víc, než zamezit pokusům poškozovat Spojené státy.

Důležité bezpečnostní zájmy se vzájemně nedoplňují, tak jako v dobách studené války. Základní úkol - chránit americkou pevninu před útokem ZHN - se může někdy ocitnout v rozporu se širší pojetou bezpečností a se zájmy, které vyžadují angažovanost i mimo západní Evropu a americký kontinent. Spojené státy by se v žádném neměly vzdávat svých širších politických záměrů, ale měly by je prosazovat opatrně - zvláště na Středním východě - kde jsou širší bezpečnostní zájmy v podstatě v rozporu se zásadami prevence užití ZHN na území Spojených států.

Obejde se svět bez NATO?

(Úvaha nad rozšiřováním Severoatlantické aliance)

Už v roce 1991 po rozpadu SSSR dospěli stratégové NATO k názoru, že bezpečnost Aliance neohrožuje ani tak otevřená agrese proti území některého z členských států, jako spíše důsledky destabilizace vyvolané hospodářskými, politickými a společenskými obtížemi a také národnostními spory ve středoevropských zemích. Tento závěr se nazýval „Strategický koncept 1991“. Aniž by se o tom přímo zmiňoval, vycházel z předpokladu, že právě destabilizace tohoto druhu vyvolaly v Evropě za půl století dvě světové války.

Na jedno století a jeden kontinent by to už mohlo stačit, usoudili koncepční stratégové a přikročili k vypracování plánů zajišťujících, aby nedošlo k recidivě. Záměr to nebyl nijak nový. Aliance se už nejednou rozšiřovala. V roce 1952 přičlenila Řecko a Turecko, v r. 1955 Německo (západní) a v roce 1982 Španělsko. V každém z případů převládá shodný názor, že rozšíření NATO spojenece posílí ve studené válce se SSSR.

Dnes se samozřejmě nikdo ruské invaze, k jaké došlo v roce 1956 v Maďarsku nebo v roce 1968 v Československu, neobává, a dokonce ani nátlaku, jakým byl Chruščovův přilet do Varšavy v říjnu 1956. Historie je však, jak známo, učitelkou života a je lepší být pro všechny případy a pro vlastní dobrý pocit pod účinným bezpečnostním deštníkem. A právě NATO představuje jediný správně fungující kolektivní účinný mechanismus v Evropě. Podstatné argumenty lze shrnout do několika jednoduchých bodů:

① Západ vyhrál studenou válku a posun jeho hranic - tedy hranic jeho bezpečnosti - je logickým důsledkem tohoto vítězství.

② Skrývání nebo zatemňování této skutečnosti vede k její karikatuře. Není-li cílem rozšíření NATO zvýšení bezpečnosti Západu, nemá celá operace při ratifikačním procesu žádné šance: ani jeden dnešní západní parlament nepotvrdí změnu charty NATO pouze z filantropických a ze sentimentálních pocitů vůči zemím, které jen nemnoho poslanců dokáže vůbec najít na globusu.

Odvolávat se přitom na to, že cílem západní expanze na východ je posílení tržního hospodářství či demokracie v Polsku nebo v Maďarsku, jak se to občas děje v USA, je nejen matení pojmů, ale také nebezpečná absurdita. Není-li totiž cílem rozšíření NATO posílení bezpečnosti jeho členů, ale šíření demokracie a tržního hospodářství, měly se začlenit do NATO nikoli Polsko nebo Maďarsko, ale Rusko a Bělorusko, protože právě tyto země v těchto záležitostech potřebují pomoc.

③ Začlenění zemí střední a východní Evropy pod bezpečnostní deštník NATO není jen přirozený, historicky a morálně odůvodněný akt zadostiučinění za léta, po která SSSR za lhotejného přihlížení Západu okupoval polovinu Evropy, ale je také v politickém a vojenském zájmu Západu.

Tento zájem nespočívá v možnosti, že by se státy střední a východní Evropy ponechané v jakési šedé zóně nikoho vrátily k Moskvě, nebo že by chtěly znovu patřit do sovětského bloku.

Hrozba pro Západ tkví v něčem jiném - totiž v tom, že odmítnuté státy, které budou natrvalo zbaveny dobročinného vlivu mechanismů NATO (nemusí jít hned o celkovou integraci), budou vystaveny rozmanitým otřesům a křečím a budou se muset pokoušet vyřešit samy své vlastní problémy nebo spory se sousedy. Může v nich pak převládnout chaos a dojít k různým „Bosnám“, za které bude Západ muset - tak jako právě v Bosně - zaplatit značně vyšší cenu. Naopak pouhý výhled na integraci s NATO způsobil, že se Maďaři dohodli se Slovenskem a Rumunskem, a že se v Rumunsku poprvé - a právě a jen proto, že to Aliance vyžadovala - na bukureštské vládě podílí i maďarská menšina.

④ Právě odmítnutí pokrytectví a jasné vymáhání plodů vítězství ve studené válce představuje navzdory zdání a povrchním zvěstem nejlepší způsob, jak Rusko vtáhnout do okruhu akcí zaručujících skutečnou bezpečnostní strukturu Evropy. Právě tváří v tvář rozhodnosti především USA muselo Rusko nakonec nikoli souhlasit, protože o souhlas ho nikdo nežádal, ale uznat nevyhnutelnost rozšíření NATO a jeho důsledky. Jen na základě této rozhodnosti Západ - fakticky USA - dokázal Rusko dotlačit k podpisu zakládacího či ustavujícího aktu vztahů mezi NATO a Ruskem.

Nezáleží na názvu. Jakou hodnotu má tento akt ukáží až dějiny. Ale trpělivá a rozhodná argumentace, taktická moudrost a věrnost slušné a spravedlivé myšlence se nakonec vyplácejí: stačí připomenout sice skromnou, ale v zásadě loajální součinnost Ruska pod velením NATO v Bosně.

Oč Rusku ve skutečnosti jde?

Kreslí se nová mapa Evropy. Z ruského hlediska jde o změnu k horšímu, nejen co se týká kvantity, tedy ve smyslu poměru sil, ale i co do kvality: má nabýt nového a horšího mezinárodního postavení, jeho sláva je u konce právě tak jako jeho supervelmocenský vliv, jeho prestiž navenek i doma utrpěla porážku a ve vnitřní politice má potíže. Pravda vyšla najevo: o místě na zemi a o pozici ve státě už nerozhodují ani síla hlasu, ani atomové hlavice. Zkouška síly se přenesla do hospodářských a technologických statistik. Nikoli množství a přesnost hlavic, nýbrž kvalita počítačů dnes vymezují úroveň země.

Nejsou-li argumenty, které Rusko oficiálně uvádí, příliš přesvědčivé a neobstojí-li při bližším zkoumání, oč tedy vlastně jde? Zkusme to zjistit. Skutečné důvody ruského „nět“ jsou, jak je vidět, někde jinde. Kde?

1. „Nět“ ve věci NATO má nahradit soudržnou zahraniční politiku Ruska, přizpůsobenou potřebám po prohrané studené válce - politiku, jakou se Rusku stále nepodařilo vypracovat.

2. Hlasité „nět“ je adresováno také - a možná především - navenek a má při střetu s útoky ze strany komunistů před ruským veřejným míněním zakrýt skutečnost, že Rusko ztratilo postavení supervelmoci a umožnit Jelcinovi zachovat tvář v politické situaci, která je pro Rusko bolestná.

3. „Nět“ má také - a možná hlavně - za cíl zvýšit cenu: odškodnění Kremlu ze strany Západu kvůli tomu, aby spolkl hořkou „natovskou“ pilulku. Jelcinova účast v G 7 plus 1 (on sám už mluví o G 8), západní úvěry, na základě zakládajícího aktu vzniká společná konzultační komise NATO s velkými výsadami (Rusko má šanci ovlivňovat rozhodnutí

NATO ještě dřív, než tři noví členové překročí práh Aliance), Clintonovo gesto: tři noví členové, nikoli pět.

Znamená to, že jsou odůvodněné nářázky, které se po podpisu zakládacího aktu v Paříži tu a tam proslechly, na novou Jaltu? Ne, to je nesmysl. Je tomu naopak. **Přes velké riziko nepochopení by se za současných podmínek dalo říci, že jsme svědky faktické eliminace Jalty z roku 1945, že jsme svědky korekce dějin a prostřednictvím současného začleňování do NATO a do Evropské unie návratu k situaci, kdy se podoba zeměpisné a politické Evropy bude znovu krýt s Evropou civilizační a kulturní.**

Existuje společný zájem?

Může existovat. Jaké z toho všeho totiž vyvodit závěry? Stojí tu znovu proti sobě dva světy? Ne nezbytně a ne úplně. V novém uspořádání nalezneme určité prvky společného zájmu. Společného zájmu s Ruskem, byť to vypadá paradoxně. Takže:

1. Západ rozšířil svou bezpečnostní sféru a způsobil, že tři země ležící na východ od Německa, nejen vstoupily do fáze demokracie, ale má se jim dostat i bezpečnostních záruk. Německo se dostalo do středu Evropy, nikoli na její okraj. To je psychologicky velmi důležité pro evropské vnitřní rozpoložení.

2. Paradoxně to vede k tomu, že až teď, v rámci NATO a definitivně mimo sféru ruského vlivu, jsou bývalé satelitní země, připraveny a konečně schopny navázat s Ruskem skutečně dobré sousedské a dokonce přátelské vztahy. Nebude to snadné, dědictví je tíživé, ale při oboustranné dobré vůli je to alespoň možné. Je to vskutku historická šance - zbytek pak už záleží na politikách.

3. Patří to k nejspřávněji pochopenému zájmu Ruska. Moskva z tohoto kola vychází oslabena jak politicky, tak co se týká prestiže. Zároveň se však až teprve nyní Rusko, opírající se o dobré vztahy se Západem a ustálenými institucionálními rámci spolupráce (mj. s nejbohatšími pokladnicemi světa: s Mezinárodním měnovým fondem, Světovou bankou, Pařížským klubem věřitelů), může dát přesvědčit, že mu ze západní strany nic nehrozí a že se může klidně - s rostoucí západní pomocí - začít zabývat skutečnými problémy své obrovské země.

Vojenská spojenectví se, jak známo, rodí v podmínkách společného vnějšího nepřítele. Jistý počet analytiků, a to i západních, nabyl dojmu, že zároveň s koncem studené války by se měla rozpadnout a zaniknout i Severoatlantická aliance. Dokonce i kdyby Aliance formálně nezanikla, tvrdili znalci, zůstane z ní přece po ztrátě nepřítele jen prázdná skořápka. Jenže se zprávy o zániku NATO ukázaly jako předčasné. Ba co víc: Aliance nejenže odmítla zaniknout, ale, jak víme, začala se naopak rozvíjet. Přirozeně, změnily se důrazy a priority. Aliance zmodernizovala svou strategickou doktrínu a přizpůsobila ji novým podmínkám.

Existuje nějaká jiná varianta bezpečnostní organizace? Teoreticky vzato, OBSE, která se vyvinula z helsinské konference v r. 1975, nebo ZEU jsou - nebo mohly by být - schopny NATO v roli bezpečnostního garanta zastoupit. Ve skutečnosti však žádná s těchto institucí ještě k této roli nedorostla. OBSE je příliš velká a v situaci, kdy je si všech šestapadesát států rovno, ji paralyzuje zásada konsenzu. ZEU možná někdy dospěje k tomu, aby

působila tak, jak zamýšleli její zakladatelé, a stane se základem sjednocených evropských vojenských sil. Velmi omezené pokroky při utváření společné evropské obranné a zahraniční politiky však zatím vyvolávají dalekosáhlou skepsi.

* * *

Důvod, proč NATO přežilo, je vnitřní povahy. NATO bylo a je zásadním a nezastupitelným činitelem při smíření někdejších nepřátel (a dnešních spojenců) Německa a Francie. NATO činí konflikt svých členských států něčím nepředstavitelným. Kdyby Turecko a Řecko nebyly v NATO, už dávno by po sobě střílely. NATO je také pravou příčinou toho, že se dnes už nikdo nebojí návratu totalitních idejí do Německa. NATO bránilo Západ skoro padesát let a nikdo nemusel zahynout za Lyon nebo Frankfurt. Teď jde právě o to, aby NATO to, co udělalo pro Západ, prodloužilo i na Východ.

(podle polského časopisu Kultura, září 1997, Střední Evropa č. 74, upraveno, red.)

NÁZORY OBČANŮ NA VSTUP DO NATO

Otázka	Ano	Ne
1. Souhlasíte se vstupem do NATO?*	57	38
2. Myslíte si, že bychom měli co nejvíce usilovat o vstup do NATO?	56	44
3. Myslíte si, že vstup do NATO je nejlepším způsobem řešení naší bezpečnostní situace?	57	43
4. Republika by měla vstoupit do NATO co nejdříve.	59	41

Pramen: STEM 3/98

* Pozn.: 5 % odpovědělo nevim, nedovedu posoudit.

Legislativní řešení mimořádných i krizových situací v ČR

(Některé zákony a další právní předpisy, které je upravují, stav k 31.1.1998)

Při své práci na IKM VŠE v Praze se setkávám jak u studentů řádného studia předmětu „základy krizového managementu“, tak u studentů specializačních kurzů „ekonomika a manažerské řízení za KS“ s potřebou přehledu platných zákonů pro oblast krizového managementu. Obdobné požadavky vyjadřují pracovníci státní správy a samosprávy a zaměstnanci hospodářských subjektů, kteří mají řešení těchto otázek ve své pracovní náplni. Můj příspěvek je především pokusem o doplnění chybějícího přehledu platných právních norem pro tuto oblast. V posledních několika letech probíhaly v některých ústředních orgánech státní správy (MO, MV, SSHR, MF, bývalé MH) intenzivní práce na tvorbě koncepce krizového managementu České republiky a na odpovídajících zákonech. Výsledkem tohoto snažení jsou návrhy, které v současnosti procházejí mezirezortním připomínkovým řízením. Domnívám se také, že článek by mohl přispět do diskuse o obsahu právě připravovaných koncepcí, doložit nezbytnost vytvoření jednotné terminologie pro krizový management a umožnit snadnější orientaci v terminologii stávající. Základní pojmy uváděné v citované literatuře z níž jsem čerpal jsou proto psány kurzívou.

Úvodem si dovoluji definovat několik základních pojmů na jejichž významu se lze podle mého mínění shodnout, a to v širokém konsenzu. Podle nejobecnějšího chápání rozumíme pod pojmem **krizový management (KM)** ucelený soubor přístupů, názorů, zkušeností, doporučení, metod a opatření ke zvládnutí krizových situací. Stav ve společnosti, kdy jsou ohroženy její základní funkce a následně její existence je nazýván **krizovou situací (KS)**. Účelový dokument, ve kterém určené subjekty stanoví vlastní opatření a činnost pro řešení KS se nazývá **krizový plán**. Jako **mimořádnou situaci (MS)** rozumíme časově omezený stav, kdy působením škodlivých a ničivých faktorů dochází ke ztrátám na lidských životech a poškození zdraví, ke škodám hospodářským a na životním prostředí.

Za MS jsou zachraňovány postižené osoby, hmotné a kulturní statky. Jsou likvidovány zdroje škodlivých a ničivých faktorů. Postupně jsou likvidovány jejich následky, obnovována výroba, životní prostředí a do normálního stavu je uváděna společnost. Pod pojmem havárie je chápána mimořádná, částečně nebo zcela neovladatelná, časově a prostorově ohraničená událost, která vznikla v souvislosti s provozem technických zařízení a dopravních prostředků, výrobou, užitím, skladováním, zneškodňováním nebo přepravou nebezpečných látek. Vede k ohrožení zdraví nebo života lidí, ohrožení životního prostředí nebo k prokazatelné škodě na majetku.

Řešení KS vyžaduje řadu následující opatření:

- a) *korekci* - minimalizaci příčin vzniku možných KS,
- b) *prevenci* - přípravu na činnost za KS,
- c) *kontrakci* - zmenšení možností vzniku a stupňování KS,
- d) *redukci* - omezení možnosti ničivých faktorů při vzniku KS působit,
- e) *záchranu* - zabezpečení osob a materiálních hodnot před působením ničivých faktorů za KS,
- f) *rekonstrukci* - odstraňování následků působení ničivých faktorů za KS a obnova k původnímu stavu.

Všechna opatření je třeba uskutečňovat v souladu s platnými zákony. Česká republika (ČR) nemá v současné době vytvořen ucelený soubor zákonů pro řešení MS a KS. Je zřejmé, že tento proces nebude ani do konce roku 1998 ukončen. Přesto nelze tvrdit, že ČR nemá k dispozici právní normy, které upravují činnost jednotlivých subjektů za těchto situací. Z následujícího přehledu platných právních norem upravujících řešení MS a KS je zřejmé, že stávající právní úprava nebyla a ani nemohla být tvořena podle jednotné a ucelené „filozofie KM ČR“. Přehled mj. také dokládá, že stav, kdy v ČR neexistuje závazná názvoslovná norma pro oblast KM je jedním z limitujících faktorů pro vytváření nové koncepce.

Domnívám se a moje zkušenosti mě v tom utvrzují, že schůdná a také efektivní cesta k vytvoření názvoslovné normy KM je vznik mezirezortní komise. Iniciátorem jejího jmenování by podle mého názoru mělo být ministerstvo vnitra, popřípadě Správa státních hmotných rezerv. Zastoupení v komisi by měli být zástupci ústředních a územních orgánů orgánů státní správy, zástupci samosprávy, vybraných hospodářských subjektů a vybraných vzdělávacích a vědeckých pracovišť. Názvoslovná norma KM by mohla být k dispozici ještě do konce roku 1998. Pokud by byla kompatibilní s terminologií užívanou v západoevropských hospodářských a vojenských strukturách, usnadnila by uživatelům komunikaci s nimi.

Uváděný přehled platných zákonů a dalších právních předpisů pro oblast KM dokládá další, velmi často diskutovaný fakt. Jedná se o druhý a podle mého názoru mnohem vážnější důvod, který brání rychlému postupu při vytváření nové koncepce KM v České republice. Pokud nebude vytvořen nadrezortní orgán pro řešení úkolů KM a ten nebude vybavený dostatečnými kompetencemi, nebudou ani vytvořeny základní předpoklady pro fungující KM. Svá tvrzení opírám mj. také o zkušenost, kterou jsem nabyl s řadou spolupracovníků v roce 1997 při studijním pobytu na velitelství NATO v Bruselu, na Ministerstvu vnitra Nizozemského království a u společnosti Tanking Oil v Hamburku.

Text je uspořádán tak, že po Ústavě ČR a Listině základních práv a svobod jsou jednotlivé zákony řazeny podle roků, kdy byly zákonodárnými orgány přijaty a v jednotlivých létech podle pořadí schvalovány. Nařízení vlády je umístěno za zákony.

Ústava České republiky, ústavní zákon ČNR ze dne 16. prosince 1992 uvádí v preambuli odhodlání občanů ČR budovat, chránit a rozvíjet Českou republiku. V hlavě druhé stanoví parlamentu pravomoc rozhodnout o vyhlášení *válečného stavu*, pokud je ČR napadena, nebo pokud je třeba plnit mezinárodní smluvní závazky o společné obraně proti napadení. Parlament může se souhlasem obou komor vyslat ozbrojené síly mimo území ČR.

V hlavě třetí stanoví, že *vrchním velitelem ozbrojených sil* je prezident republiky.

Listina základních práv a svobod (na základě usnesení předsednictva ČNR ze dne 16. prosince 1992 součást ústavního pořádku ČR) uvádí v hlavě druhé, že každý má právo na život. Dále uvádí, že nikdo nesmí být podroben nuceným pracím nebo službám. Výjimka je stanovena mj. pro případ *vojenské služby* nebo jiné služby stanovené zákonem namísto povinné vojenské služby a pro případ služby vyžadované na základě zákona v případě *živelních pohrom, nehod nebo jiného nebezpečí*, které ohrožuje životy, zdraví nebo značné majetkové hodnoty.

Zákon č. 40/1961 Sb., o obraně ČSSR, (ve znění pozdějších předpisů) definuje *obranu republiky* jako soubor opatření k zabezpečení *obranyschopnosti země* v míru i ve válce. Opatření se týkají ozbrojených sil, národního hospodářství, teritoria, využití věcných prostředků pro účely obrany a přípravy občanů k obraně a ochraně.

Zákon definuje *brannou pohotovost státu* (BPS) jako stav po nařízení *mobilizace ozbrojených sil*, po vyhlášení *válečného stavu* nebo po vypovězení *války*. Stanoví možná opatření která vyhláší vláda, a jež omezují základní lidská práva a svobody občanů.

Dále zákon stanoví zásady úpravy pozemku, přístup k některým místům, používání pozemku při cvičení, ubytování ozbrojených sil, vyvlastnění, náhrady a válečné škody.

Zákon pozbyl ústavní základ podle ústavy ČR čl.112, odst. 3.

Zákon č. 10/1969 Sb., o Radě obrany státu, (ve znění zákona č.133/1991 Sb.) upravuje zřízení Rady obrany státu. V §9 stanovuje mj. Radu obrany ČR (RO ČR), způsob jmenování a odvolání členů a jejich odpovědnost. Rady obrany se podle §10 zřizují ve vybraných městech a ve všech okresech. Podle §11 měl působnost rad obrany upravit zákon Federálního shromáždění, který však nikdy projednáván nebyl.

Zákon pozbyl ústavní základ podle ústavy ČR čl.112, odst. 3.

Zákon č. 526/1990 Sb., o cenách. Zákon mj. usměrňuje tvorbu cen v případě *ohrožení trhu účinky omezení hospodářské soutěže* nebo v případě *mimořádné tržní situace* a dále zavádí pojem *regulace cen* pro usměrňování cen podle tohoto zákona. Regulace cen je upravena v §§3 až 10.

Zákon definuje regulaci cen jako stanovení výše cen nebo přímé usměrňování výše cen orgány cenovými a orgány místními.

Dále vymezuje *způsoby regulace cen* jako:

- a) *úředně stanovené ceny*,
- b) *věcné usměrňování cen*,
- c) *časově usměrňované ceny*,
- d) *cenové moratorium*.

a) Cenové orgány mohou stanovit *úředně stanovené ceny určeného druhu zboží* jako maximální, pevné nebo minimální. Pod pojmem *maximální cena* je nutno chápat cenu, kterou není přípustné překročit, pod pojmem *pevná cena* cenu, kterou není přípustné změnit a pod pojmem *minimální cena* cenu, kterou není přípustné snížit.

b) Cenové orgány mohou stanovit podmínky pro sjednání cen (*věcně usměrňovat ceny*). Podmínkami pro sjednání cen rozumí zákon buď maximální rozsah možného zvýšení ceny zboží ve vymezeném období, nebo maximální podíl, v němž je možné promítnout do ceny zvýšení cen určených vstupů ve vymezeném období, popřípadě závazný postup při tvorbě ceny nebo při její kalkulaci.

Pokud je regulace cen uplatněna jako *úředně stanovené ceny*, nebo jako *věcné usměrňování cen*, zařazují cenové orgány toto zboží do *seznamu zboží s regulovanými cenami* a ten uveřejňují v *Cenovém věstníku*.

c) Pokud cenový orgán reguluje ceny pomocí *časově usměrňované ceny*, sjednává jejich zvýšení stanovením buď minimálního časového předstihu pro ohlášení uvažovaného zvýšení ceny, nebo minimální lhůty, po jejímž uplnění lze uvažované zvýšení ceny uskutečnit, popřípadě časově omezeného zákazu opětovného zvýšení ceny.

d) Vláda může svým nařízením nejdéle na dobu šesti měsíců stanovit *cenové moratorium*. To představuje časově omezený *zákaz zvyšování cen* nad dosud platnou úroveň daného zboží na trhu. O tomto kroku vláda informuje zákonodárné sbory.

Zákon číslo 283/1991 Sb., o policii ČR, (ve znění pozdějších změn a doplňků), ukládá policii v §2 chránit *bezpečnost osob a majetku*. Při zajišťování *veřejného pořádku* policie spolupůsobí a pokud byl porušen činí opatření k jeho obnovení. Dále vede *boj proti terorismu* a ve vymezeném rozsahu zajišťuje *ochranu státních hranic* a také *ochranu objektů zvláštního významu*. Plní rovněž úkoly při zabezpečování místních záležitostí *veřejného pořádku*, které jí ukládají příslušné orgány obcí. Podle §45 si v tomto případě policejní útvary a orgány obce poskytují navzájem informace nezbytné pro plnění úkolů.

Kompetence *zásahové jednotky služby pořádkové policie* a také *zásahové jednotky rychlého nasazení* vymezuje §42. Mimo jiné je možno nasadit zásahové jednotky k *záchranným akcím*, zejména v případě vzniku *živelních pohrom a katastrof, velkých dopravních nehod a průmyslových havárií*.

Podle §50a může vláda za mimořádné situace při zajišťování ochrany státních hranic nebo k plnění úkolů služby pořádkové policie anebo ochranné služby povolát vojáky v činné službě k plnění úkolů policie, pokud síly a prostředky nebudou dostatečné k zajištění vnitřního pořádku a bezpečnosti státu.

Zákon ČNR č. 475/1991 Sb., o působnosti orgánů veterinární péče ČR (úplné znění zákona ČNR č. 108/1987 Sb., ve znění pozdějších předpisů), stanoví v §1 mj. *nákazové komise* jako orgány veterinární péče ČR.

Zákon v §6 ukládá přednostovi OkÚ zřídit nákazovou komisi k plnění úkolů souvisejících s ochranou proti *nákazám a jiným hromadným onemocněním zvířat*. Dále upravuje složení nákazové komise, vymezuje její kompetence za *mimořádných veterinárních opatření*, při tvorbě *pohotovostních plánů ochranných a zdlavacích opatření* pro případ výskytu *velmi nebezpečných nákaz zvířat* a při tvorbě *ozdravovacích plánů*.

Ústřední nákazovou komisi zřizuje vláda ČR a jejím předsedou je ministr zemědělství. Komise podle §7 zákona řídí přijímání a provádění mimořádných veterinárních opatření nebo je sama nařídí.

Zákon ČNR číslo 553/1991 Sb., o obecní policii, ukládá v §2 obecní policii přispívat k *ochraně bezpečnosti osob a majetku*. Řídí ji starosta nebo pověřený člen obecního zastupitelstva.

Zákon číslo 86/1992 Sb., o péči a zdraví lidu, (úplné znění s působností pro Českou republiku, jak vyplývá z pozdějších změn a doplnění), poskytuje *záchranná služba* odbornou přednemocniční neodkladnou péči.

Základní úkoly a organizační uspořádání soustavy zařízení a pracovišť záchranné služby upravuje Vyhláška Ministerstva zdravotnictví ČR ze dne 28. července 1992, o *zdravotnické záchranné službě (ZZS)*. Mimo jiné ZZS nepřetržitě zabezpečuje kvalifikovaný příjem, zpracování a vyhodnocení *tísňových výzev k odborné zdravotnické první pomoci*. Určuje nejvhodnější způsob poskytování *přednemocniční neodkladné péče*. Poskytuje a zajišťuje přednemocniční neodkladnou péči na místě vzniku náhlé poruchy zdraví a při dopravě postiženého. Zabezpečuje přednemocniční neodkladnou péči při likvidaci zdravotních následků *hromadných neštěstí nebo katastrof*.

Zákon č. 331/1992 Sb., branný zákon, (úplné znění zákona č. 92/1949 Sb., jak vyplývá z pozdějších změn a doplnění) stanoví v §1 *úkoly ozbrojených sil*. Mimo jiné upravuje možnost použití *vojáků v činné službě* při pohromách ohrožujících lidské životy nebo důležité hospodářské statky. Dále mohou být vojáci v činné službě použiti, a to se souhlasem vlády, při střežení *objektů zvláštního významu* a k *ochraně státní hranice*. V těchto případech mají práva a povinnosti jako policisté.

V §2 je upraveno složení ozbrojených sil, které tvoří *vojsko* (souhrn vojáků, tedy osob odvedených a majících služební povinnost), *veřejné ozbrojené sbory* a v době *mimořádných opatření* také *veřejné ochranné sbory*.

Zákon v §45 vymezuje *osobní úkony pro potřeby ozbrojených sil* při vyhlášení *mimořádných opatření* a v §46 *mimořádná opatření mimo dobu branné pohotovosti státu*. V §47 zákon stanoví *mobilizaci a demobilizaci* a v §49 *mimořádná opatření za BPS*.

Zákon č. 403/1992 Sb., o okresních úradech, (úplné znění zákona ČNR č. 425/1990 Sb., ve znění pozdějších předpisů) stanoví v 2, že správním úřadem který vykonává státní správu ve svém

územním obvodu je *okresní úřad* (OkÚ). Zákon umožňuje OkÚ vydávat pro územní obvod okresu na základě zmocnění v zákoně a v jeho mezích právní předpisy s názvem *nařízení okresního úřadu* (viz 3).

Zákon stanoví OkÚ v §5 plnit úkoly spojené s *mobilizačními přípravami státu a úkoly civilní obrany*. Dále zákon stanoví pro OkÚ plnění úkolů spojených s řešením MU v případě *živelných pohrom, havárií nebo jiného nebezpečí*, které ohrožuje životy a zdraví osob, značné majetkové hodnoty nebo životní prostředí. V takovém případě zabezpečuje OkÚ koordinovaný postup integrovaného záchranného systému (IZS). K plnění uvedených úkolů může přednost OkÚ vyhlásit pro území okresu nebo jeho část *stav ohrožení*.

Přednostovi OkÚ vyplývají ze zákona další kompetence. V důsledku živelní pohromy, havárie nebo jiné MU může dojít k ohrožení života a zdraví osob, značných majetkových hodnot nebo životního prostředí. V takovém případě, pokud zvláštní zákon nestanoví jinak, může přednost OkÚ uložit fyzickým a právnickým osobám, správním úřadům a obcím (vykonavatelům) povinnost poskytnout osobní a věcnou pomoc při odstraňování následků této události. Všem vykonavatelům, kteří uloženou povinnost splnili, přísluší po tom náhrada účelně vynaložených nákladů.

Pokud při poskytování osobní nebo věcné pomoci způsobí vykonavatel škodu, případně škodu jinému, a to neúmyslně, zodpovídá za ni stát. Právo vykonavatele na náhradu vynaložených nákladů a právo poškozeného na náhradu škody musí být uplatněno u OkÚ do šesti měsíců.

Zákon ČNR číslo 410/1992 Sb., o obcích (obecní zřízení), úplné znění zákona č. 367/1990 Sb. ve znění pozdějších předpisů, upravuje pravomoci obce. Obec je chápána jako územní celek a právnická osoba.

Významné pravomoci dává zákon obecní radě, která je výkonným orgánem obce v oblasti samostatné působnosti (viz §44). Pokud obecní rada není schopna vlastními silami a prostředky zabezpečit místní záležitosti *veřejného pořádku* v obci, je oprávněna podle § 46 ukládat úkoly útvaru Policie ČR.

Další pravomoci má podle §47 v případě vzniku *živelní pohromy* nebo *jiné mimořádné události*, kdy dochází k ohrožení hospodářského nebo veřejného života v obci. Obecní rada může uložit právnickým osobám povinnost poskytnout *osobní a věcnou pomoc* při odstraňování následků této události. Pokud hrozí nebezpečí z prodlení je k tomu úkonu kompetentní starosta obce, který dodatečně a bezodkladně o svých opatřeních obecní radu informuje. Pokud právnická osoba poskytla osobní a věcnou pomoc, náleží jí náhrada účelně vynaložených nákladů. Vznikne-li jí při poskytování pomoci škoda, je také nahrazena. Právo na náhradu nákladů může být uplatněno do tří měsíců ode dne kdy byly zjištěny, nejpozději však do dvou let po jejich vzniku.

Zákon č. 458/1992 Sb., o státní správě ve vodním hospodářství, (úplné znění zákona ČNR č. 130/1974 Sb., ve znění pozdějších předpisů). Zákon vymezuje v §17 všeobecné povinnosti při *ochraně před povodněmi*. Umožňuje *povodňovým orgánům* v době *nebezpečí povodně* a v době *povodně* přikázat orgánům, organizacím a občanům, a to jen v nevyhnutelně potřebném rozsahu, poskytnout vymezené věcné prostředky, odstraňovat překážky, trpět odstranění staveb a zúčastnit se podle svých možností a sil *zabezpečovacích a záchranných prací* k ochraně před povodněmi.

Rízení ochrany před povodněmi řeší §18 zákona. Ochranu před povodněmi zabezpečují určené povodňové orgány samosprávy a státní správy. Při povodni zabezpečují ochranu tyto povodňové orgány: *povodňové komise obcí* (městských částí Prahy), *povodňové komise okresů*, *povodňové komise ucelených povodí* a *ústřední povodňová komise ČR*. Dále jsou vymezeny pravomoci ke zřizování jednotlivých povodňových komisí a jejich kompetence. Ústřední povodňovou komisí zřizuje vláda ČR která schvaluje její statut. Předsedou komise je ministr životního prostředí a místopředsedou ministr vnitra. Pokud *záchranné povodňové práce* provádějí sbory požární ochrany přísluší jejich ústřední řízení ministerstvu vnitra ve spolupráci s Civilní obranou ČR.

Podle §18 zákona jsou orgány, organizace a občané povinni neodkladně hlásit *nebezpečí povodně* povodňovým orgánům. Český hydrometeorologický ústav zabezpečuje ve spolupráci se správami povodí *předpovědní povodňovou službu*. Komunikace zpráv a hlášení *předpovědní a hlásné povodňové služby* je zabezpečována přednostně.

Náklady na opatření k ochraně před povodněmi vymezuje §20.

Zákon č. 15/1993 Sb., o Armádě České republiky a o změnách a doplnění některých souvisejících zákonů, stanoví Armádu České republiky (ACR) v §1 bránit svobodu, nezávislost a územní celistvost ČR. Mimo jiné vymezuje základní strukturu a vztahy v AČR (viz §§2,4), služební poměry vojáků (viz §5) a statut občanských zaměstnanců (viz §6).

Zákon č. 97/1993 Sb., o působnosti Správy státních hmotných rezerv (SSHR), (ve znění zákona č. 272/1996 Sb.), stanoví kompetence SSHR jako ústředního orgánu státní správy při tvorbě *státních hmotných rezerv* (SHR). Zákonem č. 272/1996 Sb. byla rozšířena působnost SSHR na věci *hospodářské mobilizace* a *hospodářská opatření potřebná pro zabezpečení obrany*.

SHR jsou podle účelu členěny na *hmotné rezervy* (HR) a na *mobilizační rezervy* (MR) a jejich tvorba je součástí *krizových plánů* (viz §4). HR jsou vybrané základní suroviny, materiály, polotovary a výrobky určené pro zajištění *obranyschopnosti* a *obranu státu*. Lze je využít k odstraňování následků KS a k ochraně životně důležitých hospodářských zájmů státu. Uloženy jsou ve skladech SHR, nebo u vybraných ochraňovatelů. MR jsou vybrané základní suroviny, materiály, polotovary, výrobky, stroje a jiné majetkové hodnoty. Určeny jsou k zajišťování nezbytných potřeb ozbrojených sil, výroby a potřeb obyvatelstva za branné pohotovosti státu a za jiných KS. Uloženy jsou u *subjektů hospodářské mobilizace* (SHM), které je za KS využívají.

Vláda rozhoduje nařízením o nakládání se SHR. Vláda také schvaluje návrhy SSHR na změny v seznamu položek HR, jejich uvolňování a záměnu a o svém rozhodnutí informuje Parlament ČR.

Zákon č. 222/1994 Sb., o podmínkách podnikání a o výkonu státní správy v energetických odvětvích a o Státní energetické inspekci, definuje v §12 *stav nouze* jako omezení nebo přerušení dodávek elektřiny, plynu nebo tepla na celém území České republiky nebo v její části. Stav nouze pro celé území ČR vyhláší vláda oznámením v hromadných sdělovacích prostředcích. Stav nouze v části území státu vyhláší ministerstvo průmyslu a obchodu. Zákon přesně specifikuje omezení nebo přerušení dodávek pro případy *živelních událostí*, opatření za BPS, *havárií na zařízeních* pro výrobu a rozvod energie, dále pro případy *dlohodobého nedostatku zdrojů energie* a *smogové situace* podle zvláštních předpisů a také pro případ *teroristického činu*.

Následky jsou likvidovány podle *zpracovaných havarijních plánů* a zákon stanoví držitelům autorizace povinnost podílet se na odstranění havárií a na obnově provozu. Při stavu nouze jsou držitelé autorizace a odběratelé povinni omezit spotřebu.

Zákon č. 266/1994 Sb., o drahách, vymezuje v §49 *nehodu při provozování dráhy* jako *mimořádnou událost* v drážní dopravě, k níž došlo v souvislosti s pohybem drážního vozidla, mající za následek smrt nebo újmu na zdraví osoby, větší škodu na majetku, nebo ohrožení života a zdraví osob. Provozovatel dráhy a dopravce jsou povinni při nehodě zabezpečit uvolnění části dráhy pro obnovení provozování dráhy a drážní dopravy, pokud tomu nebrání jiné okolnosti.

Zákon č. 91/1995 Sb., o požární ochraně, (úplné znění zákona ČNR č. 133/1985 Sb.) zřizuje Hasičský záchranný sbor ČR (HZS) viz §43, 44, 46. Jeho součástí jsou hasičské záchranné sbory okresů (statutárních měst hl. města Prahy, Brna, Ostravy a Plzně). Základním posláním HZS je chránit život a zdraví občanů a majetek před požáry. HZS poskytuje také účinnou pomoc při *živelních pohromách* a *jiných mimořádných událostech*.

HZS okresu (viz §45) je řízen OkÚ a v otázkách výkonu služby na úseku požární ochrany ministerstvem vnitra. Na požádání HZS ČR je povinen vyslat potřebný počet příslušníků k plnění *mimořádných úkolů*. Mimo jiné se jedná o *záchranné práce při živelních pohromách* a *jiných mimořádných událostech*.

Zákon v části čtvrté vymezuje jednotky požární ochrany a stanoví jejich základní úkoly (viz §§65-70). Jednotkami požární ochrany jsou:

- jednotka hasičského záchranného sboru okresu,
- jednotka hasičského záchranného sboru podniku,
- jednotka sboru dobrovolných hasičů obce,
- jednotka sboru dobrovolných hasičů podniku.

Zákon č. 219/1995 Sb., devizový zákon. Zákon v základním ustanovení vymezuje mj. ministerstvo financí a Českou národní banku jako devizové orgány. V §32 stanoví, že vláda může

vyhlásit nouzový stav v devizovém hospodářství, a to buď v případě, že je bezprostředně a vážně ohrožena platební schopnost vůči zahraničí, nebo v případě bezprostředního a vážného ohrožení vnitřní měnové rovnováhy ČR. Pro každý z těchto případů zákon stanoví zákazy.

Vláda vyhláší nouzový stav v devizovém hospodářství oznámením v hromadných sdělovacích prostředcích a dnem vyhlášení nouzový stav také nastává. Nouzový stav končí dnem stanoveným vládou, a to nejpozději do tří měsíců ode dne jeho vyhlášení. Vláda ve svém oznámení uvede o který případ nouzového stavu se jedná, a tím vymezí zákazy.

Vedle dalších případů také v případě ohrožení života a zdraví osob, obrany a bezpečnosti státu vydá devizový orgán zvláštní povolení podle odstavců 1 a 2 §32 zákona. Pokud je účastníkem devizové právního vztahu Česká republika nebo Česká národní banka, zvláštní povolení se nevyžaduje.

Zákon č. 18/1997 Sb., o mírovém využívání jaderné energie a ionizujícího záření (atomový zákon) a o změně a doplnění některých zákonů, definuje v §2 některé základní pojmy. Pod pojmem *jaderná bezpečnost* jsou chápány stav a schopnost jaderného zařízení a obsluhy zabránit nekontrolovatelnému rozvoji štěpné řetězové reakce nebo nedovolenému úniku radioaktivních látek nebo ionizujícího záření do životního prostředí a omezovat následky nehod. *Havarijní připravenost* je schopnost rozpoznat vznik radiační nehody a při jejím vzniku plnit opatření stanovená havarijními plány. *Radiační nehoda* je událost, která má za následek nepřipustné uvolnění radioaktivních látek nebo ionizujícího záření nebo nepřipustné ozáření osob. *Radiační havárie* je radiační nehoda, která vyžaduje opatření na ochranu obyvatelstva a životního prostředí. *Havarijní plán* je soubor plánovaných opatření k likvidaci radiační nehody nebo radiační havárie a k omezení jejich následků. Pod pojmem *havarijní řád* je myšlen havarijní plán pro přepravu jaderných materiálů nebo zdrojů ionizujícího záření. *Vnější havarijní plán* je havarijní plán pro zónu havarijního plánování, a tu zákon vymezuje jako oblast v okolí jaderného zařízení nebo pracoviště se zdroji ionizujícího záření.

Zákon v §18 stanoví povinnosti z hlediska jaderné bezpečnosti, radiační ochrany, fyzické ochrany a havarijní připravenosti. Povinnosti pro případ vzniku radiační nehody vymezuje §19. Mimo jiné vymezuje způsob vyrozumění okresního úřadu, varování obyvatelstva, monitorování ozáření zaměstnanců a dalších osob, předávání informací, spolupráce při likvidaci následků.

Zákon dále vymezuje nakládání s radioaktivními odpady a odpovědnost za jaderné škody.

Nařízení vlády ČSFR č. 284/1992 Sb., o opatřeních hospodářské mobilizace definuje *systém hospodářské mobilizace* (HM) jako souhrn opatření, která provádí orgány státní správy a samosprávy a *subjekty hospodářské mobilizace* (SHM) s cílem připravit fungování hospodářství k zajištění nezbytných potřeb ozbrojených sil a obyvatelstva za BPS. K základním opatřením patří stanovení SHM, tvorba SHR, výstavba mobilizační infrastruktury, uchování výrobních schopností a zvláštní zásoby. Opatření jsou připravována tak, aby je bylo možno využít i při vzniku jiných KS. Nařízení definuje *krizový plán*, jeho obsah a stanoví způsob financování systému HM.

Literatura:

1. Apitz K.: Konflikte, Krisen, Katastrophen (Wiesbaden: Gabler, 1987).
2. Rejdovjan J.: Úvod do krizového managementu (VŠE Praha 1991).
3. Spáčil L.: K pojetí a terminologii krizového managementu (Vojenské rozhledy č. 3/1997).
4. Svoboda V.: Moderně v krizovém managementu - I (Vojenské rozhledy č. 1/1997).
5. Zákony a nařízení vlády (podle čísel uvedených ve Sbírce zákonů).

Co možná nevíte

(Školici a vzdělávací středisko ministerstva obrany Komorní Hrádek)

Školici a vzdělávací středisko MO Komorní Hrádek si za sedm let své existence vybuodovalo nezaměnitelné postavení v rámci struktury Armády České republiky. Vedle počtů absolventů kurzů, výčtu akcí, které zde proběhly, nelze nevidět práci všech příslušníků střediska, kteří mají hlavní podíl na výsledcích, kterých bylo a je dosahováno. Všem vojákům z povolání, občanským zaměstnancům vojenské správy a vojákům základní služby patří ocenění za výsledky, bez nichž by ŠVS MO nepatřilo k nejznámějším zařízením AČR doma, ale i v zahraničí. Kdy školici středisko vzniklo, co je náplní jeho práce, jaký je profil jeho absolventů, to vše je obsahem příspěvku kpt. Dr. Dušana Rybana, který pracuje v Komorním Hrádku jako lektor instruktor se zaměřením na problematiku OSN a NATO.

* * *

Školici a výcvikové středisko vzniklo v historických prostorách Komorního Hrádku již v roce 1990. Později bylo přejmenováno na Školici a vzdělávací středisko ministerstva obrany. Jeho cílem bylo již od samého počátku připravovat důstojníky armády po jazykové a odborné stránce na plnění úkolů na poli zahraničních aktivit, ke kterým Československo a později Česká republika přistoupily, a které mají přímou návaznost na armádu. Hlavními oblastmi v odborné přípravě byly jazyková příprava a speciální příprava.

K zvládnutí přípravy posluchačů byly vytvořeny dvě odborné skupiny - skupina jazykové přípravy, jejímž hlavním úkolem bylo připravovat a provádět výuku v jazykových kurzech anglického, německého a francouzského jazyka - a skupina speciální přípravy, kde nosným programem byly zpočátku kurzy pro členy inspekčních a doprovodných týmů pro realizaci „Smlouvy o konvenčních ozbrojených silách v Evropě“ a s přibývajícím aktivitami armády na mezinárodním poli postupně další odborné kurzy pro potřeby OSN, OBSE, PfP a nejnověji pro vojensko-politické struktury NATO.

Jazyková příprava je organizována převážně v samostatných jazykových kurzech nebo jako součást odborného kurzu. Převažující samostatné jazykové kurzy probíhají ve studijních skupinách s maximálním počtem 10 - 12 posluchačů. Skupiny zohledňují vstupní jazykovou úroveň posluchačů a z ní vycházející cílové zaměření, v tomto případě dosažení jazykových znalostí podle normy STANAG 6001. Tomuto cíli jsou podřízeny učební plány pro jednotlivé skupiny.

V roce 1995 armáda přešla na hodnocení jazykových znalostí podle normy NATO STANAG 6001.

Norma NATO STANAG (Standardization Agreement) 6001 je standardizovaný jazykový profil jazykové způsobilosti. Kód SLP (Standard Language Profile) označuje specifickou způsobilost v jednotlivých jazykových dovednostech: poslechu s porozuměním, ústním projevu, čtení s porozuměním a písemném projevu. Má pět stupňů, ale v praxi se používají jen čtyři.

Od zahájení činnosti střediska v květnu 1990 bylo v jazykových kurzech vyškolen celkem 751 důstojníků, praporčíků a občanských zaměstnanců vojenské správy.

Kurzy anglického jazyka ukončilo 546 posluchačů, německého 139 posluchačů a francouzského 66 posluchačů.

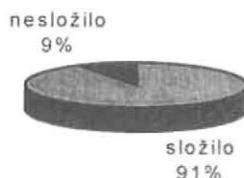
Zde můžeme vidět jednoznačnou převahu anglického jazyka nad ostatními. Příčiny jsou zcela logické. Angličtina funguje jako univerzální světový jazyk a úřední jazyk v těch vojenských strukturách, o které má ČR eminentní zájem. Většina komunikace s armádami NATO se odehrává v angličtině a všechny mise OSN, OBSE, kterých se Česká republika účastnila a bude účastnit, používají úřední jazyk anglický. Valná většina nabízejících se stáží a studijních pobytů v zahraničí tento jazyk vyžaduje. A v neposlední řadě i poptávka civilního trhu práce preferuje více anglicky mluvící zájemce před ostatními.

Zkoušky podle normy STANAG 6001 skládalo celkem 325 posluchačů a z toho 297 úspěšně složilo zkoušku 1. nebo 2. stupně (viz tabulka a graf číslo 1).

Tabulka a graf číslo 1

	složilo	nesložilo	CELKEM
Počet posluchačů skládajících zkoušku podle normy STANAG	297	28	325

Úspěšnost posluchačů při jazykových zkouškách podle normy STANAG 6001

Vysoké procento úspěšnosti je dokladem vysoce profesionální práce učitelů a lektorů, výtečně vypracovaných učebních plánů, a vysoké motivace posluchačů. Nejvyšším motivačním faktorem je vedle taxativně stanoveného požadavku na znalost cizího jazyka ve funkčních povinnostech některých pracovníků především nezanedbatelná možnost uplatnit své jazykové vzdělání při dalším studiu na zahraničních vojenských školách. Dále se nabízí možnost absolvování různých krátkodobých - v trvání několika týdnů a střednědobých - několikaměsíčních - kurzů ve vzdělávacích střediscích armád zemí NATO. Tyto kurzy jsou nabízeny AČR ve velmi širokém spektru, které pokrývá prakticky všechny odbornosti v armádě. Další možností je účast v misích OSN a OBSE, kde v současné době působí 32 důstojníků AČR a další působí jako styční důstojníci v misi SFOR. V současnosti

se spolu s ukončením speciálního kurzu naskýtá možnost práce ve vybraných vojenských strukturách NATO. Nezanedbatelná je i širší možnost uplatnění v civilním sektoru po ukončení aktivní vojenské kariéry.

Tabulka a graf č. 2 znázorňují věkovou strukturu jazykových kurzů.

Zvolil jsem kritérium věku dosaženého v roce 1997. Posluchače jsem rozdělil do těchto kategorií: do 30 let věku, 30 - 40 let věku, 40 - 50 let věku a nad 50 let věku. Prakticky to znamená, že absolutní většina je v tomto roce v aktivním věku.

Výsledek znázorněný v grafu nijak nepotvrzuje některé zprávy z denního tisku o vysílání důstojníků v důchodovém věku do jazykových kurzů jako formy odměny a eventuálního snadnějšího uplatnění v civilní sféře. Je třeba podotknout, že podle stávajících zákonů a předpisů musí důstojník AČR odejít do zálohy v 55 letech fyzického věku a je tedy možno předpokládat ještě jeho pozdější uplatnění v civilní sféře.

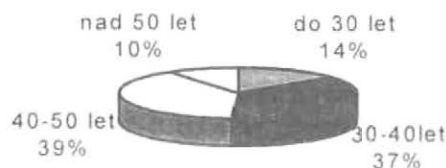
Z grafu vyplývá, že prakticky 78 % posluchačů se nachází v kategorii 30 až 50 let věku, tedy v aktivních letech své kariéry. Téměř shodné procentuální vyjádření kategorií 30 - 40 a 40 - 50 let dokumentuje pozornost věnovanou této kategorii ze strany personálních orgánů. Důvodem je fakt, že důstojníci v kategorii 40 - 50 let mají z titulu zastávaných funkcí znalost jazyka ve funkčních povinnostech podmíněné náplní práce a předpokladem úzké spolupráce s protějšky v armádách NATO.

Kategorie 30 - 40 let je perspektivní skupinou, která je cílevědomě na tuto úroveň funkcí připravována.

Tabulka a graf číslo 2

	Do 30 let		30 - 40 let		40 - 50 let		Nad 50 let		Celkem
	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%	
ANGLIČTINA	78	14	199	36	215	39	54	11	546
NĚMČINA	14	10	49	35	60	43	16	12	139
FRANCOUZŠTINA	14	21	27	41	23	35	2	3	66
CELKEM	106	14	275	37	298	39	72	10	751

Věková struktura absolventů jazykových kurzů

Dalším faktorem může být i skutečnost, že podle nové koncepce vojenského školství, respektive jeho části zaměřené na jazykovou přípravu, absolvent vojenské vysoké školy by měl dosáhnout jazykového vzdělání na úrovni SLP 2.

Zastoupení nejmladší kategorie ve věku 20 - 30 let pouze 14 % je vysvětlitelné jednak výše uvedeným faktem, jednak i skutečností, že tato kategorie vojáků z povolání zastává v armádní hierarchii základní funkce, kde požadavek znalosti cizího jazyka není zatím až tak aktuální.

Zde ovšem bude muset dojít k dílčím změnám z několika důvodů. Časový odstup od ukončení vysoké školy k dosažení funkce s předepsanou jazykovou znalostí může způsobit citelné snížení úrovně znalosti jazyka, a tím vlastně nutnost začínat jakoby odpočátku. Dále i jednotky a nižší stupně budou v budoucnu spolupracovat se svými partnery z armád NATO a tato spolupráce se neobejde bez vzájemné komunikace. A v neposlední řadě nesmíme zapomínat, že právě tato kategorie tvoří bázi pro výběr vhodných kandidátů k zastávání vyšších funkcí.

Toto vše souvisí s problémem nevyváženosti věkové struktury armády, kdy počty odcházejících vojáků z povolání nejsou ve stejné míře nahrazovány nově příchozími, a dále postupným stárnutím důstojnického sboru, kde nezáměr o službu v armádě u mladé generace vede k nedostatečnému počtu právě nejmladší kategorie vojenských profesionálů na úkor ostatních a samozřejmě starších kategorií.

K úplnému přehledu a zhodnocení efektivity jazykových kurzů bohužel chybí zpětná vazba informací o uplatnění absolventů respektive jejich jazykových znalostí v rámci jimi zastávané funkce.

Jednou z prvních, velmi dynamicky se rozvíjejících aktivit se prakticky okamžitě po změně společenských podmínek stala spolupráce s OSN.

Kurzy pozorovatelů OSN začaly být organizovány Školícím a výcvikovým střediskem MO Komorní Hrádek na podzim roku 1992. Od té doby se uskutečnilo 21 třítydenních kurzů.

V počátečním období přípravy a provádění těchto kurzů byly, vzhledem k prakticky nulovým zkušenostem z tohoto typu operací, problémy s obsahovou náplní kurzů. Důraz byl položen na jazykovou přípravu - výuku angličtiny, konverzaci a vojenskou slovní zásobu, později byla přidána radiokomunikace a nejužívanější anglická slova v radioprovozu. Kurz trpěl citelným nedostatkem instruktorů, kteří se mohli ve výuce opírat o praktické zkušenosti z mise. V roce 1993 zasáhli do výuky první instruktoři - především vojenští pozorovatelé, kteří se vrátili z mise UNPROFOR na území bývalé Jugoslávie. V průběhu let 1994 a 1995 byl instruktorský sbor nejenom obohacen o další důstojníky, kteří po návratu z misí nastoupili v ŠVS MO, ale i o zkušenosti ze zahraničních kurzů vojenských pozorovatelů OSN organizovaných státy s více než třicetiletou zkušeností na tomto poli - Rakouskem, Švýcarskem, Holandskem nebo Finskem. S využitím těchto zkušeností byl vytvořen nový model kurzu, který respektuje standardní mezinárodní model přípravy vojenského pozorovatele OSN.

Základní podmínkou pro přijetí do kurzu vojenských pozorovatelů OSN je znalost angličtiny minimálně na stupni 2 normy STANAG 6001. Veškeré přednášky a praktická zaměstnání probíhají v anglickém jazyce, jakož i testy a úkoly, které posluchači plní.

Kurz je koncipován jako mise OSN ve fiktivním státě, kam nastoupili noví pozorovatelé OSN, a kde probíhá nejprve jejich počáteční seznámení se situací, administrativní

procedury, seznámení s topografií a územím mise s postupným přechodem k plnění úkolů, jež jsou náplní vojenského pozorovatele OSN. Důraz je položen na radioprovoz v angličtině, orientaci v terénu, ženíjní přípravu se zaměřením na minové nebezpečí, techniky a postupy používané v misích OSN jako například hlídkování, pozorování, eskortování, odzbrojení, příprava a dozorování voleb, na zdravotní přípravu, historii OSN a seznámení s misemi, kde se účastní čeští důstojníci, a metodiku vyjednávání a vyšetřování.

Vedle teorie je více než 60 % zaměstnání vedeno praktickou formou plnění úkolů v terénu. Posluchači obdrží od operačního důstojníka briefing s úkoly, které musí v průběhu určeného časového limitu splnit, a dále všechny relevantní informace týkající se běžných organizačních věcí tj. přidělení vozidel, určení vedoucího týmu, informace o stavu komunikací a jejich průchodnosti, bezpečnostní pravidla, frekvence spojení a strukturu hlášení o splnění úkolů.

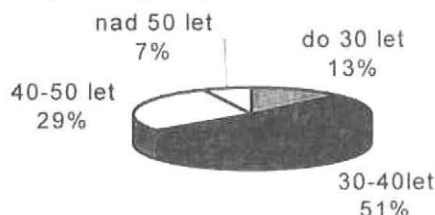
Na určené trase jsou zřízeny stanoviště s instruktory, kteří hrají role určené jim scénářem. Situace jsou postaveny jednak podle nejběžnějších činností s kterými se vojenský pozorovatel může setkat na území mise, jednak se zaměřením na extrémní situace, kdy správná reakce rozhoduje o ohrožení života či zdraví vojenského pozorovatele OSN či jeho kolegů v týmu.

Mezi standardní situace patří orientace podle mapy v neznámém terénu, demonstrace přítomnosti sil OSN, průjezd kontrolními stanovišti OSN nebo místních vojenských a politických uskupení, běžný styk s místním obyvatelstvem, vedení radioprovozu podle stanovených pravidel a podání písemného hlášení z průběhu hlídkování.

Tabulka a graf číslo 3

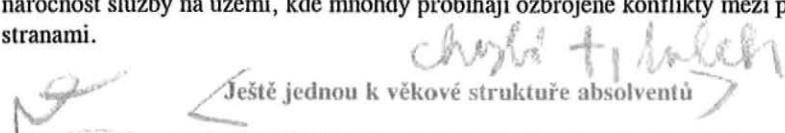
	Do 30 let		30 – 40 let		40 – 50 let		Nad 50 let		Celkem
	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%	
Pozorovatelé OSN	38	13	158	51	87	29	20	7	303

Věková struktura absolventů kurzu vojenských pozorovatelů OSN

Extrémní situace, kterým je věnována značná pozornost, jsou rekognoskace minových polí a chování při vstupu či vjezdu do minového pole, zdravotnická příprava s důrazem na poskytnutí první pomoci při zraněních a povolání odborné pomoci, vyjednávání s pseudovojskými skupinami terorizujícími obyvatelstvo, účast při odzbrojovacím a demobilizačním procesu, chování při napadení týmu OSN a zajištění vojenských pozorovatelů OSN.

Pokud si uvědomíme, že vojenský pozorovatel OSN je neozbrojená osoba chráněná pouze vlajkou OSN a modrým baretem jako vyjádření příslušnosti k silám OSN, vyvstává náročnost služby na území, kde mnohdy probíhají ozbrojené konflikty mezi protistojícími stranami.

Tabulka a graf číslo 3 (viz) znázorňují celkový počet absolventů kurzu vojenských pozorovatelů OSN a jejich věkovou strukturu.

Nadpoloviční většina absolventů ve věkové kategorii 30 - 40 let dokládá skutečnost, že při výběrovém řízení je důraz položen vedle požadavku na určitou míru zkušeností a praxe také na předpokládanou fyzickou a především psychickou zátěž. Jedno z nejnižších procentuálních vyjádření účasti věkové kategorie nad 50 let je dáno více méně administrativním opatřením rozkazu ministra obrany, který striktně vymezuje jako nejvyšší věkovou hranici 50 respektive 53 let fyzického věku.

Pro školici a vzdělávací středisko je tento kurz přínosným mimo jiné i z pohledu zpětné vazby. Jednak procento využití vyškolených důstojníků je poměrně vysoké - podle zdrojů na oddělení zabezpečení odborníků v zahraničí, které řídí vysílání pozorovatelů do misí, se pohybuje okolo 80 % - a dále se podařilo stabilizovat velmi dobrý systém spolupráce s pozorovateli, kteří po návratu z mise předávají zkušenosti pro aktualizaci výuky a v neposlední řadě se podílejí jako externí instruktoři na výuce.

Kurz vojenských pozorovatelů OSN je kurzem, který vychází ze standardů západních armád a obsahem i kvalitou splňuje přísná kritéria na jeho provedení. Dokladem jeho úrovně je i záměr velení AČR zahájit v roce 1998 mezinárodní kurzy vojenských pozorovatelů OSN za účasti posluchačů z evropských států zainteresovaných v misích OSN.

Závěry:

a) Obsah vzdělávacího procesu reflektuje kvalitativně nové potřeby Armády České republiky a absolventi jazykových i odborných kurzů nacházejí uplatnění ve strukturách AČR.

b) I přes počáteční nezkušenost s problematikou zaměřenou na mezinárodní spolupráci v oblasti vojenských aktivit se podařilo na základě zkušeností a s využitím spolupráce především s armádami států NATO vybudovat funkční systém výuky jak jazyků, tak i speciálních typů kurzů.

c) Školici a vzdělávací středisko MO Komorní Hrádek díky takto zaměřené výuce získalo vysoký kredit v rámci AČR i v zahraničí s perspektivou mezinárodní spolupráce ve vzdělávacím procesu.

d) Jazyková příprava je v souvislosti s deklarovanou snahou České republiky o plnoprávné členství v Severoatlantické alianci nezbytnou součástí profesní přípravy důstojníka AČR.

e) Vhodné se jeví pečlivě zhodnotit vstupní úroveň posluchačů jazykových kurzů a od ní odvíjet cílové požadavky, na tomto základě zvýšit počet absolventů s úspěšně složenou zkouškou podle normy STANAG 6001 stupeň 2 a 3, a tak dosáhnout nárůstu efektivity jazykové přípravy.

f) V kurzech organizovaných skupinou speciální přípravy využívat účasti posluchačů s mezinárodním složením, a tím dosáhnout vedle dalšího rozvoje jazykových znalostí i kvalitativní posun na základě výměny zkušeností s obdobným typem výuky.

g) Věkové složení absolventů kurzů, kde 78 % důstojníků je ve věku 30 - 50 let, a tedy v aktivním věku, je podle mého názoru uspokojivé, v budoucnu doporučuji pozornost více zaměřit na kategorii 30 - 40 let. Tuto oblast nemůže ŠVS MO nijak ovlivnit, neboť výběr uchazečů ve všech typech kurzů je v pravomoci nadřízených orgánů.

h) Doporučuji pokračovat a posílit spolupráci s důstojníky, kteří po absolvování odborných kurzů mohou zhodnotit jejich využití v praxi a zpětně být nápomocni při jejich úpravě s cílem maximálního přiblížení k požadovaným výsledným produktům.

i) V souvislosti s absencí kariérního řádu je jistým demotivujícím prvkem nepřilíš zřejmé funkční zařazení absolventů po ukončení především odborných typů kurzů.

j) V této souvislosti vidím jako nedostatek nemožnost zapracování uplatnění absolventů jazykových a odborných kurzů v praxi.

* * *

Moje shrnutí zdaleka nevystihuje všechny aspekty jazykové a speciální přípravy důstojníků AČR ve Školícím a vzdělávacím středisku MO Komorní Hrádek. Přesto se domnívám, že i tyto závěry mohou pomoci zlepšit kvalitu výuky s cílem dosahovat v budoucnu ještě lepších výsledků než dosud.

Není bez významu na závěr ještě dodat, že nemalá pozornost je věnována zachování kulturního odkazu zámku Komorní Hrádek pro další generace - byly zrestaurovány reprezentativní prostory Rytířského sálu, Zeleného a Modrého salonku, Herny a barokní kaple, jejíž slavnostní otevření se zúčastnil i tehdejší ministr obrany Vilém Holář a biskup Lobkowitz.

Dobrovolníci v čs. armádě za mobilizace v září 1938

Když na konci září 1938 stála československá armáda před reálnou hrozbou okamžitého vypuknutí války, mohla počítat kromě vlastních vojáků a záložníků s dobrovolníky, a to jak domácími, tak zahraničními. Bez ohledu na motivy jejich dobrovolného vstupu do armády představovali nemalé množství odhodlaných lidí, kteří jí při správném využití mohli prospět. K boji však nakonec nedošlo a celá problematika upadla postupně v zapomnutí. Cílem tohoto příspěvku je proto vzpomenout u příležitosti 60. výročí těchto událostí na všechny, kteří chtěli dobrovolně bránit ohroženou zemi, a poděkovat jim za to alespoň touto cestou.

* * *

Nejprve je třeba si upřesnit, koho pod pojmem dobrovolník chápeme. Existovaly totiž dvě odlišné kategorie:

1. Občané Československa, kteří nebyli za mobilizace povoláni do zbraně, a to buď proto, že ještě nevykonali prezenční vojenskou službu (osoby mladší 22, resp. 20 let) nebo se na ně už mobilizační vyhláška nevztahovala (osoby starší 40, resp. 50 let).

2. Občané jiných států bez ohledu na věk a to, zda vykonali vojenskou službu.

Nejdříve k občanům Československa. První výnos týkající se jejich nasazení pochází z 24. září a obsahuje pokyny k organizaci dobrovolnických oddílů z mužů, kteří zatím nenastoupili do armády [1]. Za součinnosti vojenských i civilních úřadů se měli prostřednictvím Národních střeleckých gard, Sokola, Dělnických tělocvičných jednot, Orla, Federace proletářské tělovýchovy, ale také loajálních německých tělocvičných organizací, hlásit jejich dosud nemobilizovaní příslušníci, aby jim mohly být vydány ruční zbraně (pušky Mannlicher vz. 95) s náboji. Totéž platilo pro větší a střední průmyslové podniky. Tito dobrovolníci se měli co nejrychleji zorganizovat do oddílů a zdržovat podle svých možností postup nepříteli. Za nejvýhodnější se považovalo připojení k menší vojenské jednotce. Celkem bylo pro tento účel připraveno 80 000 ks pušek, z toho u I. sboru (západní a jižní Čechy) 33 000 ks, u II. sboru (severní a východní Čechy) 18 500 ks, u III. sboru (jižní Morava) 16 000 ks a u IV. sboru (severní Morava) 12 500 ks. [2]

Po vyhlášení mobilizace se k některým útvarům hlásili i branci, kteří měli nastoupit až v řádném termínu 1. října 1938. Hlavní štáb proto 25. září rozhodl, že tyto nováčky je třeba zaregistrovat u náhradních těles, zařadit do armády a začít s nimi urychlený základní výcvik. Případní nováčci německé národnosti měli být propuštěni. [3]

Řešil se také problém nástupu příslušníků II. zálohy (osoby ve věku 41 až 50 let) a náhradní zálohy téhož věku, kteří se sami přihlásili ke konání vojenské služby. Podle

nařízení z 26. září měli být prezentováni a použiti podle rozhodnutí velitele daného útvaru. Vyžadovala se ovšem důkladná vstupní lékařská prohlídka a při zjištění jakékoliv neschopnosti ke službě mělo následovat okamžité propuštění. [4]

Obecné zásady pro dobrovolný vstup do čs. armády řešil Hlavní štáb svým výnosem z 26. září. Podle něj se vstup povoloval jen k útvarům zbraní, nikoliv k útvarům služeb. Věková hranice pro dobrovolníky byla omezena na 17 až 50 let. Současně byl jejich počet limitován zásadou, že u jednotlivých útvarů může dosáhnout maximálně 20 % předepsaného mírového počtu. [5]

Vytváření dobrovolnických oddílů však narazilo na nečekané problémy. Při rozhovoru s předsedou vlády generálem Syrovým 29. září dopoledne se hlavní velitel generál Krejčí dozvěděl, že se začínají projevovat negativní důsledky organizace těchto jednotek a polský rozhlas tímto operuje v neprospěch Československa. Prezident Beneš proto nařídil celou akci zastavit. [6]

Po tomto rozhovoru generál Krejčí nařídil, aby se pro organizaci oddílů dobrovolníků vykonaly zatím jen přípravy, především soupis všech osob. Zbraně pro jednotlivé oddíly měly být soustředěny, ale vydány až v okamžiku nepřátelského útoku. V případě, že již byly vydány, měly se odejmout a uložit do skladů. Telegram s tímto rozhodnutím byl na velitelství armád odeslán 29. září v 16.10 hodin. [7]

K vytvoření dobrovolnických oddílů nakonec nedošlo, neboť Československo kapitulovalo bez boje. Za zcela změněné situace bylo 24. října vyhlášeno, že předchozí výnosy o organizaci dobrovolníků pozbývají platnosti. Veškeré přípravy se zrušily a zbraně vrátily do skladů. [8]

Nyní k otázce dobrovolníků ze zahraničí. Poprvé se tento problém objevuje v červenci 1938, kdy se Vojenská kancelář prezidenta republiky dotazovala Hlavního štábu, co je v této oblasti ze strany armády připraveno. V odpovědi se uvádí, že pro začátek lze počítat asi s 3 000 dobrovolníky a pro jejich přijetí již byly zahájeny přípravy. Protože zařazení dobrovolníků přímo do jednotek čs. armády bylo zavrženo, doporučovalo se tyto osoby soustředit na východní Slovensku a Podkarpatské Rusi (např. Humenné, Rachov) a zde ve vojenských táborech vycvičit. Počítalo se, že jejich velitelem bude čs. generál ve výslužbě. Z vycvičených dobrovolníků se měly postupně stavět větší jednotky pěchoty (prapory, pluky) nebo i jiných druhů zbraní (baterie dělostřelectva, roty tanků, letky). Jako velitele praporů a pluků se předpokládalo zařadit čs. důstojníky, jako velitele čet a rot důstojníky z řad dobrovolníků. [9]

Dne 25. září Hlavní štáb rozhodl, že občané cizích států, kteří se přihlásí jako dobrovolníci do čs. armády, budou soustřeďováni ve výcvikových táborech Humenné (východní Slovensko) a Rachov (východní část Podkarpatské Rusi). Do těchto táborů budou odesíláni ihned po vstupu na území Československa. Jako základ pro vytvoření výcvikových středisek mělo posloužit velitelství výcvikového tábora v Humenném a posádkové velitelství v Rachově. Zároveň bylo rozhodnuto, že u velitelství VI. sborové oblasti v Košicích [10] bude postaveno Velitelství cizích dobrovolníků s velitelem a náčelníkem štábu. Toto velitelství by prozatím zůstalo v Košicích, ale jeho případné přemístění se nevyklučovalo. Hlavní štáb dále nařídil, aby pro začátek byla dodána výzbroj a výstroj asi pro 3 000 osob. [11]

Téhož dne je datován spis, v němž se hovoří o hlásících se dobrovolnících cizí státní příslušnosti, konkrétně o Polácích, Židech z Rumunska, Jugoslávci, Angličanech a

Belgičanech. [12] V telegramu z 26. září informovalo čs. vyslanectví ve Washingtonu, že i s konzuláty dostává nabídky tisíců amerických dobrovolníků. [13]

Přítomnosti cizích dobrovolníků na čs. území nasvědčuje hlášení o průběhu mobilizace 27. září zpracované Hlavním štábem pro ministra obrany, v němž se u VII. sboru objevuje informace, že v Piešťanech se stále hlásí dobrovolníci, mezi nimi i cizinci. [14]

Přesný rámec dal organizaci cizích dobrovolníků výnos Ministerstva národní obrany o dobrovolném vstupu cizích státních příslušníků do čs. branné moci z 28. září. V něm bylo uvedeno, jaké právní procedury je třeba při vstupu vykonat. Přijímání dobrovolníků mělo probíhat podle § 74 branného zákona, ale s určitými odchylkami danými výjimečností situace. Tak např. svolení prezidenta republiky by obstaralo ministerstvo obrany až dodatečně, nevyžadoval se souhlas některého vojenského tělesa a ani souhlas vlády příslušné cizí země. Postupovat se mělo liberálně. Vlastní odvod měla provést doplňovací okresní velitelství, u nichž se dotyční přihlásí. Po odvodu se dobrovolníci z oblasti I. až III. sboru (Čechy a jižní Morava) budou odesílat do výcvikového tábora Humenné, z oblasti IV. až VII. sboru (severní Morava, Slovensko a Podkarpatská Rus) do výcvikového tábora Rachov. Za případné vyrovnání počtů odpovídalo velitelství VI. sborové oblasti. [15]

Den předtím, tj. 27. září, ustanovil hlavní velitel generál Krejčí velitelem Velitelství cizích dobrovolníků brig. gen. v. v. Miloslava Bárta (narozen 1876, do výslužby odešel 1. ledna 1931 jako zástupce velitele Zemského vojenského velitelství Košice). Náčelníkem jeho štábu se stal pplk. pěch. Ladislav Preininger (narozen 1895, zástupce velitele pluku útočné vozby 4 v Kolíně). [16]

Nejvíce dobrovolníků se dalo očekávat z Jugoslávie. Čs. vojenský atašé v Bělehradě pplk. gšt. Knížka již 20. září hlásil, že denně dostává celou řadu nabídek dobrovolné pomoci, jak ústních tak písemných, a to od civilních osob i důstojníků jugoslávské armády, včetně důstojníků Hlavního štábu. Několik jugoslávských generálů se dokonce s touto žádostí obrátilo na své politické vedení, avšak bylo jim to zamítnuto. Jugoslávci zároveň žádali informace ze strany Československa ohledně přijímání dobrovolníků. Atašé upozornil na možné problémy, kdyby jugoslávská vláda tuto záležitost oficiálně nepovolila, protože mezi Jugoslávií a Rumunskem byla vízová povinnost. Hlavní štáb ve své reakci 27. září žádal, aby atašé v Bělehradě, Bukurešti a Sofii oznámili alespoň přibližný počet dobrovolníků. Dále vojenské atašé zmocnil, aby v případě, že příslušné vlády nedají souhlas, jednali podle situace. Avšak už den nato, tj. 28. září, rozhodl ministr obrany generál Syrový, aby se vyčkalo rozhodnutí jugoslávských oficiálních orgánů. [17]

Prakticky stejné zprávy dostávalo také ministerstvo zahraničí. Vyslanec Lípa informoval 24. září z Bělehradu, že se hlásí tisíce dobrovolníků, kteří se chtějí tajně dostat do Rumunska a pak do Československa. [18]

Pomoci zahraničních dobrovolníků nakonec nebylo využito, protože k válce nedošlo. Proto v souvislosti se změněnou situací po Mnichovu rozhodl Hlavní štáb 3. října zrušit výnos z 25. září týkající se organizace cizích dobrovolníků. Všichni dobrovolníci měli být propuštěni a oba výcvikové tábory v Humenném a Rachově zlikvidovány. Generál Bárta měl být vrácen zpět do výslužby, podplukovník Preininger předán ke svému kmenovému tělesu a s ním také veškerý instrukční personál. [19] O den později zrušilo ministerstvo obrany svůj výnos z 28. září. Propuštěným dobrovolníkům se na jejich případnou žádost mělo vystavit potvrzení, že byli zaregistrováni v čs. armádě. [20]

Nikde se nepodařilo objevit údaje o počtu nebo jménech cizích dobrovolníků. Pokud takový materiál existoval, byl s největší pravděpodobností ihned po Mnichovu zničen. Otázka, kolik dobrovolníků přišlo nebo chtělo přijít na pomoc Československu, tak zůstává stále nezodpovězená. [21]

Článek byl zpracován především na základě písemností uložených ve Vojenském historickém archivu Praha, fondu Hlavní štáb, 1938, 1. odd. signatura 10 4/2 (karton 227) a signatura 67 2/6 (karton 265). Pokud jsou použity jiné prameny, jsou výslovně uvedeny.

Mgr. Pavel Šrámek

Poznámky a odkazy:

1. Čj. 116 Taj. 1938.
2. Součet pušek v přiložené tabulce však činí 81 000 ks, protože u I. sboru vychází 34 000 ks.
3. Čj. 4616 Taj. hl. št. 1. odděl. 1938. Doporučovalo se posunout datum nástupu nováčků na 15. říjen.
4. Čj. 4491 Dův. hl. št. 1. odděl. 1938.
5. Čj. 4701 Dův. hl. št. 1. odděl. 1938.
6. Fond Velitelství útvarů za branné pohotovosti státu, velitelství Palacký, inv. č. 305, ka r. č. 6.
7. Čj. 56 Taj. 1. odděl. 1938. Viz též čj. 4831 Taj. hl. št. 1. odděl. 1938.
8. Čj. 6890 Dův. hl. št. 1. odděl. 1938.
9. Čj. 3003 Dův. hl. št. 1. odděl. 1938.
10. Velitelem oblasti byl plk. pěch. v. v. Arnošt Hrbenský, náčelníkem štábu mj. gšt. v. v. Jan Kučera (do 2. října) a plk. gšt. v. v. Richard Stuchlý (od 2. října).
11. Čj. 4629 Mob. hl. št. 1. odděl. 1938.
12. Čj. 13 Taj. 1. odděl. 1938.
13. Protifašistický a národně osvobozenecý boj českého a slovenského lidu 1938 - 1945. I. díl, 2. svazek, 2. sešit, Praha 1982, dokument č. 579, s. 52.
14. Čj. 4609 Mob. hl. št. 1. odděl. 1938.
15. Čj. 16225 Mob. I/3. odděl. 1938.
16. Čj. 129 oper. 1938. Ladislav Preininger byl popraven Němci v říjnu 1941 v Praze-Kobylisích.
17. Čj. 4478 Dův. hl. št. 1. odděl. 1938.
18. Protifašistický a národně osvobozenecý boj českého a slovenského lidu 1938 - 1945. I. díl, 2. svazek, 2. sešit, dokument č. 567, s. 42. V září 1938 dosáhl počet přihlášených dobrovolníků údajně 60 000. Srv. Mnichov 1938, I. díl, Praha 1988, s. 123.
19. Čj. 4755 Dův. hl. št. 1. odděl. 1938. Viz poznámka 12.
20. Čj. 16 680 Mob. I/3. odděl. 1938. Fond Velitelství útvarů za branné pohotovosti státu, velitelství Palacký, inv. č. 164, kar. č. 2. Viz poznámka 16.
21. Pro určité srovnání můžeme uvést, že za sovětsko-finské války na přelomu let 1939 a 1940 dorazilo do Finska přes deset tisíc zahraničních dobrovolníků, v naprosté většině ze sousedních skandinávských zemí. Blíže viz Engleová, E. - Paananen, L.: Zimní válka. Brno 1996, s. 161 - 164 a Czarnotta, Z. - Moszumanski, Z.: Wojna zimowa. Warszawa 1994, s. 51.

Divizní generál Vladimír Vojtěch Klecanda

* 15. listopadu 1888 Praha

† 22. dubna 1947 Praha

V úterý časně ráno dne 22. dubna 1947 našli chodci v Praze na chodníku ulice Na úvoze, která spojuje Nerudovu ulici s Pohořelcem těžce zraněného generála Vladimíra Klecandu. Ještě dříve, než mu mohla být poskytnuta lékařská pomoc, generál zemřel. Smrt nastala roztržením lebeční kosti při mnohonásobném poranění útrob dutiny hrudní. První zprávy, které se vyrojily o příčinách smrti známého generála, vyslovily domněnku, že generál Klecanda spáchal sebevraždu. Tyto kombinace se prý ukázaly jako nesprávné, neboť se jedná o nešťastnou náhodu ...

Dávno předtím, ještě před první světovou válkou, když Vladimír Klecanda ukončil studia na obchodní akademii v Praze, odešel v roce 1909 na zkušenou do Ruska. Zde se po několika letech stal ředitelem pobočky firmy Laurin a Klement se sídlem v Charkově. Krátce po

vyhlášení válečného stavu dobrovolně vstoupil do ruské armády, ve které se stal spoluzakladatelem České družiny. Na samém začátku první světové války byla její půlrota pod jeho velením přidělena ruské 49. pěší divizi jako zpravodajský (výzvědný) oddíl. Tehdy připravil, později tolik připomínaný, přechod rakousko-uherského 28. pěšího pluku na ruskou stranu. Za tento čin byl vyznamenán Řádem sv. Vladimíra s meči. Po ústupu ruských armád byl Klecanda povolán ke štábu generála Ivanova, potom i ke štábu generála Brusilova a Penikina. Dále působil jako generální ubytovatel východní fronty a nakonec organizoval XIV. legionářský transport, s kterým se přes Itálii vrátil na začátku února 1920 do vlasti v hodnosti plukovníka.

V československé armádě byl jmenován zástupcem náčelníka hlavního štábu francouzského generála Pellého, avšak již na podzim 1920 odešel do Paříže na Vysokou školu válečnou. Studium úspěšně dokončil v létě 1922. Stal se potom velitelem I. pražské

brigády a rok poté, již v hodnosti generála, generálním sekretářem ministerského pracovního sboru pro obranu státu. V následujícím roce byl určen poradcem ministra zahraničních věcí dr. E. Beneše, s kterým také odešel do Ženevy, kde působil při Společnosti národů až do roku 1928. Odtud byl vyslán do Paříže jako čs. vojenský atašé u francouzské vlády se současnou akreditací pro Belgii a Švýcarsko. Z této doby pocházejí také jeho zprávy o začínajícím úpadku francouzské armády i klesající morálce francouzského národa, a také o aspiraci německých generálů napadnout Československo, což mu dali nepokrytě najevo u příležitosti olympijských her v Saint Moritz!

V roce 1926 působil Klecanda jako pozorovatel francouzských válečných operací v rífských horách v Maroku proti Abd el Krimovi, v letech 1924-1928 studoval obranu Švýcarska a poté podnikl studijní cestu po státech Malé dohody, Turecku a Řecku.

Do Československa se generál Klecanda vrátil v březnu 1929 a byl ustanoven velitelem 2. divize v Plzni a později, to již v hodnosti divizního generála, převzal velení 1. divize v Praze. Tehdy také získal vědeckou hodnost docenta a nadále pokračoval v přednáškách na Vysoké škole speciálních nauk při Českém vysokém učení technickém.

V únoru 1934 byl vyslán do Bolívie, která měla tenkrát pro čs. zbrojní průmysl zvláštní význam, neboť po dobu několika let patřila k jeho nejlepším zákazníkům. Od srpna 1932 byla totiž Bolívie ve válečném konfliktu s Paraguayí o sporné území Gran Chaco. Dosud byl hlavním velitelem bolivijských jednotek německý generál Kundt se svým štábem, avšak citelná porážka v prosinci 1933 měla za následek jeho sesazení ... Čs. armáda nabídku o vyslání vojenské mise přijala, protože mimo jiné měla příležitost poznat, jak se osvědčuje její výzbroj ve skutečném boji. Ovšem postavení čs. mise bylo více než delikátní při vědomí skutečnosti, že právě čs. ministr zahraničních věcí dr. E. Beneš byl ve Společnosti národů jmenován rozhodčím ve sporu Bolívie - Paraguay.

Když se Klecanda po osmi měsících vrátil do Československa, byl ustanoven velitelem 8. divize v Hranicích, avšak počátkem roku 1936 byl opět vyslán do diplomatických služeb. Tentokrát do Říma ve funkci vojenského atašé u italské vlády, kde měl v době habešského tažení sledovat účinek vyhlášených sankcí Společností národů vůči Itálii a z toho vyplývající vliv na veřejné mínění o Československé republice. Současně s tím velení čs. armády vyřešilo dilema kritiky velitelských schopností generála Klecandy, i když na druhé straně plně uznávalo jeho jazykové možnosti (ovládal dokonale francouzštinu, angličtinu, ruštinu a němčinu, dobře pak španělštinu a italštinu), podobně jako jeho schopnosti pro funkci vyžadující reprezentaci. Trnem v oku nepochybně byly i jeho rozsáhlé společenské styky a literární činnost: psal historické články, vzpomínky na legie, vojensko-taktické úvahy do Důstojnických listů, Národního osvobození, Nové doby a řady dalších časopisů. Napsal však i několik publikací „Účelná armáda“ a po návratu z Bolívie pak další knihy - Synové dobyvatelů a Kořeny doby. Od roku 1922 byl také členem zednářské lóže Jan Ámos Komenský, do které vstoupil na přání tehdejšího starosty Sokola dr. Josefa Schneinera, aby tak čelil maďarské revizionistické propagandě mezi zednáři a konečně v roce 1930 se stal místopředsedou Svazu junáků-skautů.

Ještě před nacistickou okupací českých zemí i krátce po ní Klecanda sondoval u Američanů, Britů i Rusů, zda by přijali do svých služeb československé důstojníky, ale po jejich odmítnutí se rozhodl, „*sdílet osud svých vojáků, když ani nás, ani válku Spojenci nechtěli a válku nebylo*“.

V Praze pracoval nejdříve v Anglobance a po roce přijal místo ředitele firmy Intex, zabývající se exportem skla a importem kartáčů a slámy. Využil svého postavení a vlivu k zaměstnání českých úředníků a zaměstnanců (včetně generálů Mejstříka a Untermüllera). Když firma zřídila výrobu náprsních tobolek v Terezíně, umožnil zaměstnaným Židům zlepšení jejich nelehkého osudu, včetně ochrany před deportací do vyhlazovacích táborů v Polsku. Dodal i velmi cenný zpravodajský materiál čs. vládě v exilu, podle kterého se „zařídily operace na východní frontě“! Některé odbojové skupiny s ním dokonce počítali jako s velitelem Prahy pro povstání v závěru války.

Avšak 24. duben 1945 poznamenal další životní osudy generála Vladimíra Klecandy až do jeho předčasné smrti. Ten den ho požádal K. H. Frank, aby odjel s delegací protektorátní vlády ke Spojencům na západní frontě. Vždy ctižádostivý a nepochybně i ambiciózní Klecanda, který díky své neklidné povaze, překypující nápady, s návrhem souhlasil. I když cesta nebyla úspěšná, zcela po ukvapeném a neověřeném oznámení českého vyslání z Londýna, které Klecandu nazvalo zrádcem a českým quslingem, prožil „po osvobození“ patnáct měsíců ve vyšetřovací vazbě. Před tzv. národním soudem v Praze pak mimo jiné prohlásil:

„... Mým vodítkem jest svědomí a polní řád. Je potvrzen až na stat' o přibližovacím pochodu, nejmodernějším řádem sovětské armády z roku 1943. Nařizuje obchvat, nařizuje hospodaření silami. Zde byl klasický případ obchvatu. Frank odhalil pravý bok Schörnerovy armády. Zásah Američanů do týlu Schörnera ukončil by válku během 24 hodin. Nešlo mi tedy o prodloužení okupace, jak praví žaloba, nýbrž o okamžitou porážku Němců!“

Ovšem čs. polní řád první republiky nepočítal s mocenskými zájmy Sovětského svazu ve střední Evropě ... Nakonec byl nositel dvaceti vyznamenání, většinou zahraničních, včetně britského záslužného kříže (D.S.C), francouzské Čestné legie, kolumbijského řádu Bolívara a chilského řádu Condora divizní generál Vladimír Klecanda obžaloby zproštěn, ale své občanské a tím více historiografické rehabilitace se nedožil.

11. října 1946 Rudé právo uvedlo: „... proti hlasům komunistů ... bylo vydáno osvědčení o národní spolehlivosti bývalému generálovi, který se proslavil tím, že dělal prostředníka K. H. Frankovi při jednání Němců o příměří na účet Sovětského svazu,“ neboť podle názoru redaktora, „není rozsudek národního soudu směrodatným pro vydání osvědčení lidovým orgánem veřejné správy“. V kontextu s tímto přesvědčením následoval po dvaceti dnech rozkaz ministra národní obrany Ludvíka Svobody s nařízením o zavedení řízení proti diviznímu generálu V. Klecandovi před kárným výborem ministerstva národní obrany pro „delikty“, kterých byl zmíněným národním soudem v Praze zproštěn! Psychologický nátlak na jeho osobu se stupňoval dalšími a dalšími útoky v tisku, rozšiřováním obžaloby i přičiněním 5. oddělení hlavního štábu B. Reicina, nemluvic již o obtížích s navrácením zabaveného majetku, a to až do tragického, dodnes ne příliš objasněného, pádu z otevřeného okna vlastního bytu...

Bydlel v historickém domě, jehož zvláštností, podobně jako u mnoha malostranských domů bylo, že jedna fronta domu, vedoucí do Loretánské ulice, byla nízká, zatímco druhá, vedoucí do Úvozu a směrem k Petřínu, byla čtyřpatrová. Z Klecandova bytu byl nádherný pohled na Prahu a zejména na Petřín. Jeho byt byl sbírkou vzácných obrazů, porcelánu a keramiky. Generál se po osvobození činným rozsudkem národního soudu, který jej zprostil viny, cítil velmi dobře. Nikdy se nezabýval myšlenkou sebevraždy. Paní dr. Klecandová i

pomocnice v domácnosti později tvrdily, že generál byl v úterý ráno zvlášť v dobré náladě. Vstal časně a připravoval se na schůzku s jedním svým známým. V místnosti, kde se holil, se nacházela pod nízko položeným oknem leštěná skříňka se šikmým povrchem. Vojenská komise posádkového velitelství Velké Prahy, která zjišťovala příčinu generálovy smrti, nabyla přesvědčení, že ráno, v nádherném slunečním dnu, se obdivoval pohledu na Prahu a petřínské sady. Pravděpodobně si chtěl otevřít okno, které mělo vadný uzávěr, těžce se otvíralo. Proto asi Klecanda - ještě v ponožkách a nedostrojen - stoupl a po prudším opření do vzdorovitého uzávěru při jeho náhlém otevření ztratil na leštěné skřínce rovnováhu a vypadl. Nejdříve dopadl na střechu nižší stavby a teprve s ní na chodník ulice. Možná měla pravdu, avšak rychlost jejího „vyšetřování“ (ani ne 24 hodin) a „závazky“ některých členů komise k vojenskému obrannému zpravodajství vyvolávají oprávněné pochybnosti o její objektivnosti ...

PhDr. Zdeněk Vališ

The Preparations for the Admission of the Czech Republic to NATO in a Branch of Military Administration by *Col. Ing. Zdeněk Brousil*. This year, at a government level, state officials have made the analysis of our preparation to enter NATO. As a result, military administration was ordered to take control over a number of important measures. Firstly it is the preparation of legislature and state defence acts. The army is to follow interoperability goals, planning defence sources and infrastructure. Further it is joining NATO security investment programme and restructuring Czech defence industry. The Czech Republic took up commitment to establish a permanent agency with NATO and share an adequate part in collective defence planning, incl. joining planning cycles of the Alliance. We are preparing to work actively in NATO agencies. Last but not least, we are going to introduce security of information measures. It is also necessary to sign several, nine actually, international agreements concerning cooperation and activities within the Alliance, the list of which is added to this article.

The Process of NATO Inner Adaptation to Changed Conditions in the World (CJTF Command Concept) by *Lt. Col. GSO Ing. Jiří Halaška*. The concept of Combined Joint Task Forces Command introduces rather new problems of command and control. Those were verified during common multinational exercises or during NATO forces deployment (IFOR, SFOR). The significance of this CJTF concept for the present-day ACR is - according to the author - at the two levels. At the level of practical cooperation we see what sorts of staff members we shall need, their necessary qualifications and skills. We know how they ought to be trained for activity in CJTF staffs. At the theoretical level we may see the division of authority in NATO organizational structures. This process is based on experiences of CJTF exercises and deployments. The concept makes use of territorial army

experiences, because deployment missions are very similar.

SFOR Operations on the Territory of Bosnia-Herzegovina and Preparation of Follow-up Peace Mission by *Lt. Col. Dr. Lubomír Žumár*. This article is actually a report about activities of ACR units deployed in Bosnia-Herzegovina territory from June 1st to December 1997. We hope that the year 1998 will bring a final solution to this conflict. But peace can be reached only under international supervision. We also share this responsibility, as the Czech contingent is a part of SFOR forces. NATO superiors very often appreciate professional behaviour of Czech servicemen. Such experiences have increased our interoperability with NATO countries, language word power of army personnel and last but not least we have gained a lot of practical knowledge in conducting operations under NATO standards, which is very important especially this year, when we are going to be approved to be a full member of this defence organization.

The Security System of the CR and Crisis Management - II by *Maj. Ing. Lubomír Spáčil, CSc.* The author in his article tries to sum up hitherto existing information and its assessments, namely those concerning preparation and realization of multinational and interagency exercise Hexagant 97 in 1997, relief effort during the floods in Moravia region in July 1997, and interagency workshop on crisis management problems under the auspice of Minister of Defence in September 1997. Introduced data and conclusions are at present reflected in many government documents. They are intended to be the main basis for working up new Crisis Management Bill and consecutive manuals, which are prepared under the direction and coordination of the Czech Ministry of Interior (Home Office).

Don't Be Afraid of Programme Structure! by *Col. Ing. Václav Svoboda*. This time the author concentrates on one of many problems of PPBS

(Planning, Programming and Budgeting System) exploitation. This system goes through many problems now, i.e. in February 1998. Among others it is especially lengthy implementation of "Defence Sector Concept" and permanent structural instability. A certain role is probably played also by insufficient publicity of PPB system. We need deep insight into its inner logic, which is the main theme the author tries to underline. His attention is paid to the problems of forming programmes, broader aspects programme behaviour and its development. He hopes that this essay will open a discussion about the proper use of PPBS in our army and in this way he wants to arouse interest in PPBS procedures. All sorts of response to his article are welcomed.

MILITARY ART

Possible Trends of Development in Armed Forces and Military Arts by *Lt.Col. Ing. Miroslav Štangel, CSc.* From various points, at various professional levels, many authors try to estimate future international progress, so that they could set down prospective objectives for armed forces in the first decades of coming century. This article comes out namely from requirements of future forces and perceived pace of their development, which depends on major scientific and technological changes, new military technologies and methods of combat. In a sense, the main conclusions of this summarizing article are generally coincident with the conclusions of various studies in the field of military art published in military magazines and reviews of NATO member countries, as well as some other states.

US Army Operations and New Field Manual 100-5 by *Lt.Col. Ing. Milan Hanousek.* The theory of conducting operations in NATO armies is the field which we, in the Army of the CR, must carefully watch. This year we shall see new American field manual FM 100-5 "Operations", which represents evolutionary turning point in the theory of operational art (major tactics). And therefore it deserves our close attention. The author reacts to this newly prepared publication. He explains its position

and the purposes for its creation. The stress is put on new directions in American "operational art" development, how it works on strategic and tactical levels. Finally he tries to analyze some new ideas concerning field engagement both U.S. Army and armies of other nations.

Something More to the Role of the Army of the Czech Republic by *Col. GSO Ing. Milan Kubeša, CSc.* The reorganization of the Czech Ministry of Defence (MoD) is underway. Are all measures right? Col. Kubeša argues that it is not proper to subordinate General Staff administratively under the MoD. According to him, those two bodies must be separated, as the MoD is not a Ministry of War. He also does not understand why the Institute of Defence Studies was abolished. Anyway, we need an institution for military art development. Operational manual of field forces "Všeob-P-6" can't be used under present circumstances. We are missing interagency body for crisis management. The territorial defence forces are underestimated. At the end he draws his idea of land defence forces, consisting of brigades.

Military Trends at the Turn of the Next Century and their Influence upon ACS Buildup by *Lt.Col. Ing. René Nastoupil, CSc.* Except for several conception teams (e.g. at the Defence Policy and Strategy Section, MoD, and several departments of Military Academy Brno) we have no places where the future concepts can be discussed. It is necessary to open broad discussion in our Army about problems connected with coming information age. The starting points for our discussion ought to be geostrategical analysis, the so-called revolution in military affairs, and conception analysis of armed forces of NATO countries, namely USA. The key words are as follows: information war, digitalization, tactical Internet and Army Vision 2010.

OPINIONS, CONTROVERSY

Must We Follow our Capacities, or Needs? by *Col. (ret.). František Němec.* This article is a reaction to the article by Doc. L. Hodboř

"Once Again to PPBS - II", VR 3/97, in which Mr. Hodbod' was involved in problems of the size and armament of the ACR. Mr. Němec argues that it is high time to realize that there are no chances to calculate our military budget according to supposed "needs", as Doc. Hodbod' outlined. Firstly we must change our minds. There is an overall trend in western world to build small armies, supported with highly advanced technologies. Conscript system (national service) doesn't pay. The future lies in all-volunteer, professional forces, backed by very small regular reserves. But our Czech army, contrary to those trends, is going to train large strategic reserves, which do not match our real needs.

How to Continue in ACR Land Forces Development? by Lt.Col. Doc. Ing. Luděk Hodbod', CSc. In 1997, there was worked out and finally approved by the Czech government a document called "A Concept Scheme of the Land Forces of the ACR". Some of the problems broadly discussed and emphasized by the Press are commented by Senior Lecturer from Military Academy Brno, Doc. L. Hodbod'. What sort of organizational structure of the ACR must be developed, what kind of military and non-military risks we must solve, how to build an overall system of state defence

and how to determine the "most unfavourable situation", those are the questions the author tries to answer. He believes that it is our duty to discuss such problems, namely inside the army. He himself has several objections to contemporary concept. And it is also the purpose of this article, to present ideas for further developing of the concept.

21st Century Europe (subliminal anxiety about a conflict) by František Roček. Many sober people feel even today a fear for prospective military conflicts that can't be avoided. The same feeling used to have people in the thirties, when Hitlerite phenomenon was born. Today the same position holds islamic fundamentalism or increasing influence of People's China. In 2010 we expect new division of spheres of influence. As the armed conflicts will take place probably mostly outside Europe, the Czech Republic will not be affected by them. Nothing but cruise missiles can reach our territory, therefore we must pay attention firstly to air defence, then to possible groups of terrorist or waves of immigrants. Our army, blamed now as money consumption machine, will be again appreciated as a tool of public security. But there are only twelve years to re-arm ...

Představení autorů tohoto čísla

Plk. Ing. Zdeněk Brousil, nar. 1946, VA Brno, obor velitelsko-štabní PVO, 1977-79 působil jako velitel protiletadlového oddílu, 1980-85 velitelem protiletadlového pluku, 1985-89 náčelníkem Vojenského gymnázia Praha, od září 1989 na Správě zahraničních vztahů MO. Od roku 1994 vykonával funkci náčelníka skupiny pro spolupráci s NATO na SZV MO, nyní zástupce ředitele odboru. Publikuje ve vojenském odborném tisku, Vojenských rozhledech a ATM.

Plk. gšt. Ing. Jiří Halaška, nar. 1956. VVŠ Vyškov. Prošel všemi velitelskými a štabními funkcemi od čtyř až po divizi. Náčelník SPV I. as Tábor. Absolvoval tříleté postgraduální studium na VA Frunze v Moskvě, studium na Velitelské akademii Bundeswehru v Hamburku, čtyřměsíční kurz operačního plánování NATO tamtéž. V současné době je náčelníkem sekce operační a bojové přípravy Velitelství vojsk územní obrany Tábor. Publikuje ve Vojenském profesionálu.

Plk. Ing. Milan Hanousek, nar. 1956. Absolvoval VA Brno, obor PLRV. Poté působil u plrb Brno, v letech 1981-85 zpravodajský náčelník plrb. 1985-91 pracoval na ZS/GŠ. Od r. 1992 působí jako pedagog na katedře vojenského zpravodajství VA Brno. Od roku 1994 ve funkci náčelníka skupiny průzkumu-zástupce vedoucího katedry. V roce 1994 absolvoval tříměsíční štabní kurz v Institutu národní obrany holandské armády v Ypenburgu. Od roku 1993 je zařazen do vědecké přípravy v rámci doktorandského studia na VA Brno v odboru vševojskové problémy vojenského umění, směr vojenské zpravodajství.

Plk. doc. Ing. Luděk Hodboď, CSc., nar. 1949. V roce 1971 ukončil první fakultu VAAZ ve Vyškově. Poté pracoval do r. 1986 v různých funkcích včetně velitelských na stupni útvar u pozemního vojska a civilní obrany. Od roku 1986 působil na VA Brno na katedře všeobecné taktiky a na katedře strategie a operačního umění. V současné době pracuje

na katedře řízení obrany státu. Kandidátskou práci obhájil v roce 1993, habilitace v r. 1994. Předseda akademického senátu VA. Publikuje ve VR.

Ing. Jaroslav Kočí, CSc., nar. 1925, ČVUT Praha. Pracoval ve Výzkumném ústavu zemědělských strojů v Praze, dále ve výzkumných ústavech TOVUS a VUSTE. V letech 1978-85 působil v Institutu průmyslového designu jako specialista. Publikoval a přednášel doma i v zahraničí, na mezinárodních sympozích a externě též na vysokých školách - VŠT Košice, VTU Brno, ČVUT Praha, na VŠT v Ilemanu, technické univerzitě v Drážďanech, na polské akademii věda aj. V r. 1990 ředitelem podniku Nitranské strojírny v Nitře. V roce 1992 založil Českou manažerskou školu v Praze a v současné době je ředitelem Českého manažerského institutu.

Plk. gšt. Ing. Milan Kubeša, CSc., nar. 1949, absolventem VA Brno, včetně VAK-GŠ. Prošel základními velitelskými funkcemi na taktických a štabními na operačních stupních velení. Dva roky působil jako vědecký pracovník IVOU Brno. V roce 1994 byl pověřen funkcí zástupce vedoucího katedry řízení obrany státu Fakulty velitelské a štabní na VA v Brně.

Mgr. Atonín Mládek (plk. v zál.), nar. 1941, vojákem z povolání 1961 - 1996. Zastával řadu velitelských, štabních a učitelských funkcí, naposledy na OHM Ministerstva hospodářství ČR. Absolvent PFUP v Olomouci - 1972, na VŠE v Praze pětisemestrové postgraduální studium, obor krizový management - 1992, VŠE Praha jednosemestrový specializační kurz obor ekonomika a manažerské řízení v KS. Nyní pracuje v Institutu krizového managementu VŠE v Praze.

Plk. Ing. René Nastoupil, CSc., nar. 1956. VVŠ PV Vyškov, vědecká aspirantura na VA Brno, Škola strategických studií a válečné ekonomiky v Evropském středisku G. Marshalla, kurz pro přípravu důstojníků ve strukturách NATO. Po výkonu základních velitelských funkcí zastával odborné a řídicí funkce v Ústavu

vědeckých informací a Ústavu obranných studií AČR. V současnosti působí na odboru obranné politiky a strategie MO.

Plk. v.v. František Němec, nar. 1923. Po maturitě na obchodní akademii a vojenské základní službě pracoval od roku 1947 do roku 1951 v průmyslu a aparátu samosprávných orgánů. V roce 1951 byl povolán do armády. Do roku 1969 pracoval v různých funkcích na zpravodajské správě GŠ (nyní zpravodajský odbor). V roce 1970 byl z armády propuštěn pro své pravicové politické postoje. V základní službě absolvoval školu pro důstojníky v záloze, po roce 1951 speciální kurs a AZK na VA v Brně. Po odchodu z armády pracoval jako ekonom ve farmaceutickém průmyslu. Po roce 1990 publikoval v *Metropolitánu*, *Telegrafu*, *A-reportu*, *Mezinárodní politice*. Je členem Vojenského sdružení rehabilitovaných a Občanské demokratické strany.

Kpt. Dr. Dušan Ryban, nar. 1964, v roce 1989 absolvoval Vojenskou akademii v Bratislavě. Dvouleté postgraduální studium na Vysoké škole ekonomické Praha, obor management a ekonomika, absolvoval v r. 1998. Krátkodobé kurzy v Rakousku, SRN, Švédsku zaměřené především na problematiku OSN. Pracoval v ochranných jednotkách mírové mise UNGCI v Iráku (1993-94). V současné době zastává funkci VSD - lektor instruktor ve Školícím a vzdělávacím středisku MO Komorní Hrádek se zaměřením na problematiku OSN a NATO.

František Roček, narozen 1955, absolvoval SZŠ, pracoval v průmyslu. V současné době je redaktorem Severočeských novin. Zabývá se problematikou zahraničních vztahů se zaměřením na krizové jevy a připravuje publikace o možných krizových situacích 21. století. Publikoval studii *Gustav Meyrink-mystik a sci-fi satiru na vojenskou budoucnost Generálního štábu ducha*.

Mjr. Ing. Lubomír Spáčil, CSc, nar. 1961. Vojenskou fakultu Vysoké školy dopravy a spojů v Žilině ukončil v r. 1985, aspirantura tamtéž v r. 1994. Absolvoval třísemestrový kurz ekonomiky a manažerského řízení

v krizových situacích na Institutu krizového managementu VŠE. Prošel základními funkcemi orgánů vojenské dopravy, poté působil na hlavním týlu bývalého MO a v oblasti krizového managementu na ministerstvu dopravy. V současné době je zástupcem vedoucího oddělení krizového managementu na sekci obranné politiky MO ČR.

Plk. Ing. Václav Svoboda, nar. 1941, ČVUT, 4 roky na VKŠV ve specializaci chemické vojsko. Od r. 1968 vojákem z povolání, VzÚ 401, poté ve Výzkumném ústavu GŠ jako analytik a vedoucí pracovního týmu matematického modelování, odolnosti systému velení, oper. propočtů a metodologie vědecké práce. V r. 1992 přešel na MO a od r. 1993 pracoval v oblasti strategického plánování, nyní ve funkci vedoucího odd. PPR SOP MO. V roce 1995 absolvoval kurz národní bezpečnosti ve Středisku pro národní bezpečnostní studia (Center for National Security Studies v Kanadě).

PhDr. Zdeněk Vališ, nar. 1955, Filozofická fakulta Univerzity Karlovy (obor historie a archivnictví). Až do r. 1993 pracoval coby samostatný vědecký pracovník ve Vojenském historickém ústavu v Praze, od r. 1994 je zaměstnancem Ministerstva vnitra ČR ve funkci policejního rady, pracovníkem Úřadu dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu.

Pplk. Dr. Lubomír Žumár, nar. 1957. V roce 1985 absolvoval Vysokou školu vojenské žurnalistiky v Lvově na Ukrajině. 1985-1990 působil jako vědecký pracovník odd. sociálních výzkumů Vojenského historického ústavu ČSLA. V letech 1990-92 byl redaktorem-komentátorem armádní redakce Čs. rozhlasu. První zkušenosti z mírových misí získal v Angole (1992-93), které následně v letech 1993-95 zužitkoval při práci na oddělení mírových sil SZV MO. V roce 1997 absolvoval druhý mezinárodní kurz obranné a bezpečnostní politiky, který se konal pod záštitou NATO v Bulharsku. V současné době je vedoucím starším důstojníkem-specialistou odboru pro spolupráci s NATO SZV MO.

PŘEDSTAVUJEME ARMÁDNÍ REDAKCI PRO INTERNET

Šéfredaktor: Ing. Stanislav Kaucký

Grafik: Ing. Radek Endl

Adresa redakce:

Armádní redakce pro Internet

AVIS Praha

nám. Svobody 471

160 01 Praha 6 - Dejvice

Tel: 215 530, 215 538

Fax: 215 536

Dne 6. února 1998 se ministerstvo obrany a Armáda České republiky staly aktivními účastníky mezinárodní sítě Internet. Má sloužit k získávání a distribuci informací ve prospěch rezortu MO a zároveň umožnit tomuto rezortu podávat neutajované informace o jeho poslání, stavu, organizaci a různých aktuálních událostech. Za přípravu a zpracování veřejných informací z rezortu do sítě Internet odpovídá Agentura vojenských informací a služeb (AVIS). K tomu byla v rámci AVIS vytvořena Armádní redakce pro Internet.

Hlavním posláním redakce je získávat a redakčně upravovat vhodné textové a grafické informace rezortu Ministerstva obrany ČR, zpracovávat je do elektronické podoby a formou WWW stránek je umísťovat na armádním serveru k širokému využití. Snahou redakce je zařazovat co nejvíce aktuálních informací, např. nové poznatky z výstavby armády, zprávy a zajímavosti z oblasti vojenství, přehledy mezinárodních odborných výstav a konferencí, poskytované služby a nové přírůstky naší vědecké knihovny, přehled a obsah vojenského tisku, průzkumy veřejného mínění, postřehy ze života v naší armádě a mnoho dalších, které mohou mnohé specifické otázky armády objasnit široké veřejnosti. Obsahové zaměření WWW stránek má napomoci rovněž profesní přípravě a vzdělávání příslušníků AČR v souvislosti se zamýšleným vstupem do NATO. Má přispívat k řešení aktuálních problémů armády a napomáhat rozvoji vojensko-vědecké práce.

Věříme, že naše stránky vzbudí hlubší zájem o poznání problematiky bezpečnosti a obranyschopnosti státu, řízení, vědeckotechnického rozvoje, transformace, výstavby a životě AČR. Pravidelné aktuální zveřejňování novinek z vývoje vojenské techniky má přispět k vyšší informovanosti v oblasti vojenství.

Pište, faxujte, volejte, e-mailujte nám. Ozvěte se, příznivci a fandové Internetu. Rádi uvítáme vaše náměty, připomínky a návrhy na zkvalitnění obsahu, formy a grafického ztvárnění našich WWW stránek. Těšíme se na spolupráci se všemi, kterým nejsou Internet a naše armáda lhostejné a mají upřímný zájem o společnou věc.

Najdete nás na adrese: <http://www.army.cz>

Kontakt na redakci: E-mail: avis@mbox.vol.cz

C o n t e n t s

Col. Ing. Zdeněk Brouil The Preparations for the Admission of the Czech Republic to NATO in a Branch of Military Administration	3
Lt.Col. GSO Ing. Jiří Halaška The Process of NATO Inner Adaptation to Changed Conditions in the World <i>(CJTF Command Concept)</i>	12
Lt.Col. Dr. Lubomír Žumár SFOR Operations on the Territory of Bosnia-Herzegovina and Preparation of Follow-up Peace Mission	20
Maj. Ing. Lubomír Spáčil, CSc. The Security System of the CR and Crisis Management - II	28
Col. Ing. Václav Svoboda Don't Be Afraid of Programme Structure! <i>(One of problems PPBS exploitation)</i>	42

M I L I T A R Y A R T

Lt.Col. Ing. Miroslav Štangel, CSc. Possible Trends of Development in Armed Forces and Military Arts	54
Lt.Col. Ing. Milan Hanousek US Army Operations and New Field Manual 100-5	62
Col. GSO. Ing. Milan Kubeša, CSc. Something More to the Role of the Army of the Czech Republic	75
Lt.Col. Ing. René Nastoupil, CSc. Military Trends at the Turn of the Next Century and their Influence upon ACR Buildup	80

O P I N I O N S , C O N T R O V E R S Y

František Němec Must We Follow our Capacities, or Needs? <i>(Comments on "Once Again to PPBS - II", VR 3/97)</i>	90
Lt.Col. Doc. Ing. Luděk Hodboř, CSc. How to Continue in ACR Land Forces Development?	94
František Roček 21st Century Europe <i>(Subliminal anxiety about a conflict)</i>	102

INFORMATION SERVICE

Ing. Jaroslav Kočí, CSc.	
Global Security - Optimalization of International Relations <i>(21st Century Tasks)</i>	107
Strategy Thinking <i>(Mutual relations among policy, strategy and tactics)</i>	116
Air Force: Theory and Practice of Pressure	122
Security and Political Option of the Republic of Austria: Individual Security, or in a Coalition?	128
New Menace of Weapons of Mass Destruction?	132
Can the Word Exist without NATO? <i>(Reflections over Alliance expansion)</i>	140
Mgr. Antonín Mládek	
Legal Provisions for Crisis and Emergency Situations in the CR <i>(Some Acts and Following Legal Directions as of 31.1.1998)</i>	144
What You May not Know <i>(MoD Training and Educational Centre Komorní Hrádek)</i>	151

HISTORY PAGES

Volunteers in the CS Army and Mobilization in September 1938	158
---	-----

PERSONAL DATA

Divisioner Vladimír Vojtěch Klecanda	162
English Annotation	166
Who is Who in This Issue	169
English Table of Contents	172

O b s a h

Plk. Ing. Zdeněk Brousil Příprava na vstup České republiky do NATO v rezortu obrany	3
Plk. gšt. Ing. Jiří Halaška Proces vnitřního přizpůsobování NATO na změněné podmínky ve světě (Koncept „velitelství CJTF“)	12
Pplk. Dr. Lubomír Žumár Operace stabilizačních sil SFOR na území Bosny a Hercegoviny a příprava pokračující mírové mise	20
Mjr. Ing. Lubomír Spáčil, CSc. Bezpečnostní systém ČR a krizový management - II	28
Plk. Ing. Václav Svoboda Nebojme se programové struktury! (K jednomu z problémů využití SPPR)	42

VOJENSKÉ UMĚNÍ

Plk. Ing. Miroslav Štangel, CSc. Pravděpodobné směry rozvoje ozbrojených sil a vojenského umění	54
Pplk. Ing. Milan Hanousek Operace pozemního vojska USA v duchu nového polního řádu FM 100-5	62
Plk. gšt. Ing. Milan Kubeša, CSc. K úloze pozemních sil Armády České republiky	75
Plk. Ing. René Nastoupil, CSc. Trendy vojenství počátku příštího století a jejich vliv na výstavbu AČR	80

NÁZORY, POLEMIKA

František Němec Podle možností, nebo podle potřeb? (ad: L. Hodbod: Ještě jednou k SPPR - II, VR 3/97)	90
Pplk. doc. Ing. Luděk Hodbod, CSc. Jak dál v pozemních silách AČR? (Náměty k rozpracovávání Záněru koncepce pozemních sil AČR)	94
František Roček Evropa 21. století (Podvědomá obava z konfliktu)	102

INFORMACE

Ing. Jaroslav Kočí, CSc. Globální bezpečnost - optimalizace mezinárodních vztahů (Úkoly pro 21. století)	<i>kočí. htm</i>	107
Strategické myšlení (Vztahy politiky, strategie a taktiky)		116
Vojenské letectvo: teorie a praxe nátlaku		122
Bezpečnostně politické varianty Rakouské republiky: Bezpečnost samostatně, nebo v koalici?	<i>bez. htm</i>	128
Nová hrozba zbraní hromadného ničení?	<i>hrozba. htm</i>	132
Obejde se svět bez NATO? (Úvaha nad rozšiřováním Severoatlantické aliance)		140
Mgr. Antonín Mládek Legislativní řešení mimořádných i krizových situací v ČR (Některé zákony a další právní předpisy, které je upravují, stav k 31.1.1998)		144
Co možná nevíte (Školící a vzdělávací středisko ministerstva obrany Komorní Hrádek)	<i>hradek. htm</i>	151

Z HISTORIE

Dobrovolníci v čs. armádě za mobilizace v září 1938	<i>dobro. htm</i>	158
--	-------------------	-----

PERSONÁLIE

Divizní generál Vladimír Vojtěch Klecanda	<i>klec. htm</i>	162
Anglické anotace		166
Představení autorů tohoto čísla		169
Obsah v angličtině		172

**Vydává Ministerstvo obrany ČR,
AVIS – Agentura vojenských informací a služeb.**

Adresa:
Redakce časopisu VOJENSKÉ ROZHLEDY
Rooseveltova 23
160 01 Praha 6 - Dejvice

Tiskne Vojenský zeměpisný ústav, Praha.

Pplk. Ing. Richard Hašek (šéfredaktor), telefon (20) 21 57 30,
Jaroslav Furmánek (redaktor), telefon (20) 21 57 33.
Fax: (20) 21 59 17
E-mail: avis@mbox.vol.cz

Redakční rada: plk. Ing. Karel Eminger, genmjr. Ing. Jiří Martinek, plk. doc. Ing. Petr Němec, CSc.,
plk. Ing. Jaroslav Paleček, Ing. Milan Štembera, CSc.

Ročník VII. (XXXIX.). Toto číslo bylo dáno do tisku 6. 3. 1998. Čtvrtletník. MKČR 6059, MIČ 47751,
ISSN 1210-3292.

Podávání novinových zásilek povoleno: Českou poštou, s. p. Odštepňý závod Přeprava, čj. 856/97, dne 28. 2.
1997.

VOJENSKÉ ROZHLEDY